

Uabhar

2

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἀχαιϊκὴ Συμπολιτεία

κατ' ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Ἐπιδαύρου

ὑπὸ

Π. Καββαδία

(εὑρήματα τοῦ ἔτους 1918).

Τὰς μετὰ τὸ 1909 διακοπεύσας, ἕνεκα τῶν τότε περιστάσεων, ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐπανέλαβον κατὰ τὸ 1916 καὶ ἐσυνέχισα κατὰ τὸ θέρος τοῦ λήγοντος ἔτους 1918. Καὶ τότε καὶ τώρα αἱ ἐργασίαι περιστράφησαν κυρίως περὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀποκάλυψιν μεγάλων καὶ στωϊκῶν ἐν μέρει μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν κτισμάτων κειμένων νοτανατολικῶς τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, παρεχόντων δὲ τοῦτο κυρίως τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἔχουσι τὰ ἐδάφη μουσειωτά. Θαυμάσια ἀποκαλύπτονται διὰ τῆς γινομένης σκαφῆς πολύχρωμα μωσαϊκά παρέχοντα εἰκόνα ταπήτων, ἀριστουργήματα πολυσυνθέτου γεωμετρικῆς καὶ ἔστιν ὅτε ὅλως ἐσχηματοποιημένης φυτικῆς διακοσμῆσεως. Ἄλλ' ἡ σκαφή φέρει εἰς φῶς καὶ ἀξιολογώτατας ἐπιγραφάς, αἵτινες εἶχον χρησιμεύσει ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Ἡ εὑρεσις δ' ἐπιγραφῶν παρῶτρυνέ με κυρίως εἰς τὴν ὀλοσχερῆ ἀνασκαφὴν τῶν κτισμάτων τούτων, διότι πολλὰς εἶχον ἐλπίδας ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ὧν εἶχον ἐνεργῆσαι ἄλλοτε (ἐν ἔτει 1900) κατὰ τὸν χῶρον ἐκεῖνον δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ δ' ἀποκάλυψις μωσαϊκῶν ἤτο τι ἀπροσδόκητον καὶ ἀληθῶς παρὰδοξον, διότι ἡ οἰκοδομικὴ εὐτέλεια τῶν τοίχων τῶν κτισμάτων δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν λαμπρότητα τῶν ἐδαφῶν.

Τὸ μεγαλύτερον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κτισμάτων διαιρεῖται εἰς τρία κατὰ μῆκος τμήματα, ὧν τὸ μέσον, τὸ καὶ πλατύτερον, ἀπολήγει εἰς ἀψίδα. Κατὰ τοὺς ὑστερον χρόνους οἱ χριστιανοὶ ἐπωφεληθέντες τὸν ἀψιδωτὸν χῶρον μετέβαλον μέρος τοῦ ὅλου κτίσματος εἰς ἐκκλησίαν, ἣτις εἶνε ἡ νῦν ἐν ἐρείπιοις σωζομένη μικρὰ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου

Ἰωάννου· ὁ λοιπὸς χῶρος ἐχρησίμευεν ὡς νεκροταφεῖον. Ἐστεγάζετο δὲ ἡ ἐκκλησία διὰ καμάρας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ περιῆλθεν εἰς ἐτοιμόροπον κατάστασιν. Ἴσχυρά καὶ παχέα τείχη ἐκτίσθησαν τότε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς· ὡς οἰκοδομικὴ δ' ὕλη ἐχρησίμευσαν κοινοὶ λίθοι καὶ ὀπταὶ πλίνθοι καὶ πῆλιναι κεραμίδες καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφαί.

Ἐκ τούτων τῶν τειχωμάτων ἐξήχθησαν ἐν ταῖς κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1918 ἀνασκαφαῖς αἱ ἐν τοῖς ἐξῆς δημοσιευόμεναι κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν εὑρον αὐτάς, ἐπιγραφαὶ ὑπ' ἀρ. 1-3 (καὶ 3^α, 3^β), αἵτινες σχετίζονται πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ πολιτεύμα τῆς τῷ 280 π. Χ. συγκροτηθείσης **Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας** καὶ σπουδαίαν παρέχουσι συμβολὴν πρὸς ἔρευναν καὶ ἐξακριβωσιν τῶν κατὰ τὴν Συμπολιτείαν ταύτην, ἣτις, κατὰ Πολύβιον (2,40), ἐπετέλεσε τὸ κάλλιστον ἔργον, τὴν Πελοποννησίων ὁμόνοιαν, ἧς ἀρχηγὸς μὲν καὶ καθηγεμὼν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς ἐγένετο Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἀγωνιστὴς δὲ καὶ τελεσιουργὸς τῆς πράξεως Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, βεβαιωτὴς δὲ τοῦ νόμιμον αὐτὴν ἐπὶ ποσὸν γενέσθαι Δυκόρτας καὶ οἱ ταῦτά τούτω προελόμενοι ἄνδρες» ἣτις, κατὰ τὸν αὐτὸν Πολύβιον (2,37 καὶ 38), «ἰσηγορίας καὶ παρησίας καὶ καθόλου δημοκρατίας ἀληθινῆς σύστημα οὔσα, δύο δὲ συνεργοὶς χρωμένη τοῖς ἰσχυροτάτοις, ἰσότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἔσχεν ἐν Πελοποννήσῳ προκοπὴν καὶ συνέλειαν, ὥστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγονέναι πραγμάτων περὶ αὐτοὺς (ἦτοι τοὺς μετασχόντας τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας Πελοποννησίου), ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ νομίμασι, πρὸς

δὲ τούτοις ἄρχουσι, βουλευταῖς, δικασταῖς τοῖς αὐτοῖς, καθόλου δὲ τούτῳ μόνῳ διαλλάττειν τοῦ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν τὴν σύμπασαν Πελοπόννησον, τῷ μὴ τὸν αὐτὸν περίβολον ὑπάρχειν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν, τᾶλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἐκάστοις ταῦτά καὶ παραπλήσια».

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 1.

(τιμητικὸν ψήφισμα, συμμαχία Ἐπιδαύρου καὶ Ρώμης)

Πρώτη σημαντικὴ ἐπιγραφὴ εὑρέθη ἡ ὀπισθεν ἐπιγραφὴ ἀρ. 1, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην τὸν ἑαυτῶν συμπολίτην Ἀρχέλοχον Ἀριστοφάντου, ἵνα συνάψωσι **φιλιαν καὶ συμμαχίαν μετὰ τῶν Ρωμαίων**. Κατώρθωσε δ' ὁ Ἀρχέλοχος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐξεδόθη τὸ σχετικὸν δόγμα τῆς Ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἐγένετο ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ἧτις ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος χαραχθεῖσα ἀνετέθη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ· τούτων δὲ τῶν πράξεων ἀντίγραφα ἐκόμισεν ὁ Ἀρχέλοχος εἰς Ἐπίδαυρον. Εὐγνωμονοῦντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐτίμησαν τὸν Ἀρχέλοχον δι' ἀνεγέρσεως χαλκοῦ ἀνδριάντος ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀρχελόχου περιεσώθη τὸ ἐκ σκληροῦ τιτανολίθου τετράπλευρον βᾶθρον, ἐπὶ τούτου δ' εἶνε κεχαραγμένη ἡ περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος ἐπιγραφὴ. Ἐχει δὲ τὸ βᾶθρον ὕψος 0,65, κάτω καὶ ἄνω πλάτος 0,60 καὶ 0,57, κάτω καὶ ἄνω πάχος 0,57 καὶ 0,55. Ἐπὶ τῆς ἄνω (ὀριζοντίας) πλευρᾶς ὑπάρχουσι δύο ὄπαι, αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς τὴν ἐγγύμφωσιν τῆς πλίνθου τοῦ ἀγάλματος.

Τὰ γράμματα εἶνε ἀμελῶς κεχαραγμένα καὶ ἐπιπολαίως, κακῇ δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ διατήρησις αὐτῶν ἕνεκα κυρίως τῆς ἀνωμάλου ἐπιφανείας τοῦ λίθου καὶ δύσκολος ἡ ἀνάγνωσις καὶ διάκρισις αὐτῶν, ὧν ἐνιαχοῦ μόνον ἴχνη τινὰ σώζονται ἢ διακρίνονται. Δὲν εἶνε δ' ἡ ἐπιγραφὴ ἀπηλλαγμένη καὶ σφαλμάτων, εἰς ἃ περιέπεσεν ὁ χαρακτῆρ. Ἐν τῇ λέξει **ἐπαινέ(σαι)** (στ. 10) παρελείφθη τὸ ΣΑΙ, ἐν τῇ λ. **σι(ε)φανῶσαι** (στ. 11) παρελείφθη τὸ Ε, ἐν τῇ λ. **(ε)ίκόνι** (στ. 12) παρελείφθη τὸ Ε, ἐν τῇ λ. **τριακοσῶν** (στ. 14) ἀντήλ-

λαξαν θέσιν τὸ Γ καὶ τὸ Ο καὶ ἐν τῇ λ. **ἐ(κ)γόνοις** (στ. 16) παρελείφθη τὸ Κ. Τὸ προσγεγραμμένον Γ παραλείπεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Εἰς καθορισμὸν χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, διότι ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων (εἰκ. 1) ἐξάγεται μόνον ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δυνατὸν νὰ προέρχεται ἐκ τῆς 2^α ἢ ἐκ τῆς 1^{ης} ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Κύριον δὲ πρὸς ἐξέτασιν ζήτημα πρόκειται, ἂν ἡ πρὸς τοὺς Ρωμαίους συμμαχία τῶν Ἐπιδαυρίων ἐγένετο πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μομμίου ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ἧτοι πρὸ τοῦ 146 π.Χ., ἢ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Εἰς λύσιν δ' αὐτοῦ δύναται νὰ ἀγάγῃ ἡμᾶς ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῶν κατὰ τὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν (σ. 126 κ.έ.) **1**, εἰς ἣν εἶχε προσχωρήσει ἡ Ἐπίδαυρος ἀπὸ τοῦ ἔτους 242 π.Χ.

Ἀποστέλλουσα ἡ Ἐπίδαυρος πρεσβευτὴν εἰς ξένην, μὴ ὁμοσπονδὸν πόλιν ἢ ἐπικράτειαν (εἰς Ρώμην), καὶ συνάπτουσα συμμαχίαν μετ' αὐτῆς ἀπεσπᾶται ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας καὶ δεινὴν προκαλεῖ καθ' ἑαυτῆς τιμωρίαν. Κατὰ τὸν καταστατικὸν νόμον τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὰς ἀποτελούσας τὴν Συμπολιτείαν πόλεις ὄχι μόνον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀποχωρήσωσιν ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲ νὰ πέμπωσιν ἢ νὰ δέχωνται πρέσβεις παρὰ ξένης μὴ ὁμοσπονδοῦ πόλεως, ἐκτὸς ἂν τοῦτο ἐγένετο «**μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης** (Πολ. 20, 6, 8). Τούτου ἄρα τοῦ νόμου **2** ἰσχύοντος, δὲν θὰ ἀπεφάσιζον οἱ Ἐπι-

1 Ἡ ἐκ πόλεων τῆς Ἀχαιῆς καὶ πόλεων τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου ἀποτελουμένη Ἀχαιϊκὴ ὁμοσπονδία ἐκαλεῖτο κατὰ Πολύβιον **πολιτεία, κοινὴ πολιτεία, συμπολιτεία, ἐθνικὴ συμπολιτεία, κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, ἔθνος Ἀχαιῶν κλ.** Ἀχαιοὶ δὲ καλοῦνται οὐχὶ μόνοι οἱ πολῖται τῶν τῆς βορειοδυτικῆς Πελοποννήσου πόλεων, ἀλλὰ καὶ οἱ πολῖται πασῶν τῶν πόλεων τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Συμπολιτείαν. Οἱ πολῖται δηλ. πάσης πόλεως προσχωρούσης εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἐγίνοντο Ἀχαιοί· διὰ τοῦτο, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τῶν διαφόρων πόλεων, ἔφερον πολλάκις καὶ τὸ ἕτερον ἐθνικὸν ὄνομα. Οὕτως ἀπαντᾷ ἐν νομίμασι κυρίως καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς «**Ἀχαιῶν Σικωνίων Ἀχαιὸς ἀπ' Ἀργους, Ἀχαιὸς ἀπὸ Μεσσηνίας, Ἀχαιὸς ἀπὸ Κορίνθου κλ.**

2 Ἴδε ἄρθρον τοῦ H. Swoboda «*Studien zu den griech. Bünden*» ἐν τῷ περιοδικῷ *Klio* XXII (1912) σ. 17 καὶ σ. 20.

Ὅταν οἱ Μεγαπολιταὶ ἤθελον νὰ πέμψωσι πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δύσωνα, ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐζήτησαν πρῶτον τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Συμπολιτείας· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη νὰ βοηθήσῃ αὐτοῦς, ἂν τοῦτο ἐνέκριεν ἡ Συμπολιτεία, — *Πολύβ.* 2, 48, 6 καὶ 50, 2: «Οἱ Μεγαπολιταὶ κατέστησαν πρεσβεύτας πρὸς τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ εὐθέως πρὸς Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκατάβηται τὸ ἔθνος· οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεῦειν τοὺς Μεγαπολι-

Ἐπιγραφή ἀρ. 1.

1 ΕΠΕΙΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΑΝΗΡ ΚΑΛΟΣ ΚΑΓΑΘΟΣ ΥΠΑΡΧΩΝ
 ΤΑΝ ΤΕ ΑΝΑΣΤΡΟΦΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΠΕΡ' ΙΗΤΑΙΚΑ ΛΩΣ ΚΑΙ ΕΝ ΔΟΞΩ
 ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΕΙΣ ΡΩΜ' ΝΥΠΕΡΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑ
 5 ΧΙΑΣ ΤΑΝ ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΕΠΟΙΗΣΑΤΟ ΠΟΤΙΚΑ
 ΤΕΡΗΣΑΣ ΚΑΙ ΕΓΕΝΗΘΗ ΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΠΟΤΙ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΤΑΙ ΠΟ
 ΛΙΤΩΝ ΕΠΙ ΔΑΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑ
 ΔΟΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ ΑΝΑΤΕΘΕΙΣΑΣ
 ΕΝ ΠΙΝΑΚΙ ΧΑΛΚΕΩ ΕΝ ΤΩ ΚΑΡΕΤΩ ΛΙΩ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΕ ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ
 ΑΠΟ ΔΕ ΔΩΚΕΕΙΣ ΤΟ ΔΑΜΟΣΙΟΝ ΕΔΟΞΕ ΤΟΙΣ ΣΥΝΕΔΡΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩ ΔΑΜΩ
 10 ΕΡΑΙΝΕ ΑΡΧΕΛΟΧΟΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΕΠΙ ΤΑΙΚΑ ΛΟΚΑΓΑΘΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙ
 ΤΟΙΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΙΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΩΣ ΑΙΔΥΤΟΝ
 ΙΚΟΝΙ ΧΑΛΚΕΑΙΣ ΤΑΣ ΑΙΔΕ ΑΥΤΟΥ ΤΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΕΝ ΤΩ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ
 ΤΟ ΠΩΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΛΑΠΙΟΥ Ο ΔΕ ΤΑΜΙΑΣ Ο ΚΑΤΕΣΤΑΜΕΝΟΣ
 Ο ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣΟΤΗΝ ΕΤΟΣ ΔΟΤΩ ΤΟ ΑΝΑΛΩΜΑ ΤΑΣ ΕΙ
 15 ΚΟΝΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΟΣ ΚΑΙ ΕΔΟΞΕ Ο ΕΜΕΛΗΤΑΣ ΕΜΕΝ ΔΕ ΚΑΙ ΑΥΤΩ
 ΚΑΙ ΕΓΟΝΟΙΣ ΑΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΝΕΙΣΦΑΝ ΚΑΛΕΙΝ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ
 ΕΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ ΕΝ ΤΙΣΙΝ ΑΓΓΩΣΙΝ ΟΥΣ ΑΓΕΙ Α ΠΟΛΙΣ ΓΡΑΨΑΤΩ ΔΕ ΤΟ
 ΨΑΦΙΣΜΑ ΕΠΙ ΤΑΝ ΒΑΣΙΝ Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

- 1 Ἐπεὶ Ἀρχέλοχος Ἀριστοφάντου ἀνὴρ καλὸς κ' ἀγαθὸς ὑπάρχων
 τὰν τε ἀναστροφὰν καὶ πολιτείαν πεποιήται καλῶς καὶ ἐνδόξως
 καὶ κατασταθεὶς πρεσβευτὰς εἰς Ῥώμην ὑπὲρ φιλίας καὶ συμμα-
 5 χίας τὰν πᾶσαν σπουδὰν καὶ ἐπιμέλειαν ἐποίησατο ποτικα-
 τερήσας καὶ ἐγενήθη φίλια καὶ συμμαχία ποτὶ Ῥωμαίους τῆ πο-
 λι τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ παρα-
 δοθέντος εἰς τὸ ταμεῖον καὶ τὰς συμμαχίας ἀνατεθείσας
 ἐν πίνακι χαλκῶ ἐν τῷ Καπετωλίῳ, τούτων δὲ ἀντίγραφα
 ἀποδεδώκε εἰς τὸ δαμόσιον, ἔδοξε τοῖς συνέδροις καὶ τῷ δάμῳ
 10 ἐπαινέ(σαι) Ἀρχέλοχον Ἀριστοφάντου, ἐπὶ τῆ καλοκαγαθίᾳ καὶ
 τοῖς συντετελεσμένοις ὑπ' αὐτοῦ, γράμμασιν καὶ σ(ε)φανῶσαι αὐτὸν
 (ε)ἰκόνι χαλκείᾳ, στᾶσαι δὲ αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ
 τόπῳ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκλαπιοῦ· ὁ δὲ ταμίας ὁ κατεσταμένος,
 ὁ τὸ τέταρτον καὶ τριακοστὸν ἔτος, δότω τὸ ἀνάλωμα τὰς εἰ-
 15 κόνος καὶ βάσιος καὶ ἐκδό[τω] ὁ [ἐπι]μελητὰς, ἔμεν δὲ καὶ αὐτῶ
 καὶ ἐ(κ)γόνοις ἀτέλειαν καὶ ἀνεισφ[ορ]ὰν, καλεῖν δὲ αὐτοὺς
 εἰς προεδρίαν ἐν τ[οῖς] ἀγῶσιν, οὓς ἀγει ἡ πόλις, γραψάτω δὲ
 τὸ ψάφισμα ἐπὶ τὰν βάσιν [ὁ γραμματε]ύς.

ΕΠΕΙΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΑΝΗΡ
 ΤΑΝ ΤΕ ΑΝΑΣΤΡΟΦΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΠΕ
 ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΕΙΣ ΡΩΜ
 ΧΙΑΣ ΤΑΝ ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕ
 ΤΕΡΗΣΑΣ ΚΑΙ ΕΓΕΝΗΘΗ ΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜ

Εἰκ. 1. Παράδειγμα σχήματος γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 1.

δαύριοι νὰ παραβῶσιν αὐτόν. Ἄλλως, μέχρι τοῦ 200 π. Χ. οὔτε σκόπιμον, οὔτε κατορθωτὸν αὐτοῖς ἦτο νὰ ἀποχωρήσωσιν ἀπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν ἡμοσπονδίας καὶ νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Ρώμην, διότι οἱ Ρωμαῖοι οὐδ' ἀνεμιγνύοντο τότε ὁμέσως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος ἔτους ἀκριβῶς νέαν φάσιν ἔλαβον τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὅτε οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα (Φιλίππου τοῦ Ε'). Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάγκην ὑπέκοντες οἱ Ἀχαιοὶ ἐγκατέλιπον τότε τοὺς ἀπὸ τοῦ 224 ἐπὶ ὄλην εἰκοσιπενταετίαν (224-199) πόλεις καὶ συμμάχους Μακεδόνας καί, δεχθέντες τὰς προτάσεις τῶν Ρωμαίων, συνεμάχησαν καὶ συνεπολέμησαν τούτοις εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 198. προσεκτήσαντο δὲ μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ τῷ 197 μάχην τὸν Ἀκροκόρινθον, ὃν κατεῖχε Μακεδονικὴ φρουρά, τὴν Τριφυλίαν καὶ Ἡραίαν καὶ τὸ Ἄργος αὐτό, ὃ εἶχε περιπέσει εἰς χεῖρας τοῦ Νάβιδος. Ἐξηκολούθησαν δὲ προαγόμενα τὰ πράγματα τῶν Ἀχαιῶν. Παρὰ τὰς παρεμβληθείσας δυσχερείας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑποθαλπόντων τὰς ἀντιζηλίαις τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτείαν, ἠττηθέντος καὶ ἐκλιπόντος τοῦ Νάβιδος, ἐδυνήθη ὁ Φιλοποίμην νὰ προσαρτήσῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῷ 192. Μετ' ὀλίγον δὲ (τῷ 191) προσετέθησαν οἱ Μεσσήνιοι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἠλεῖοι, οὕτω δὲ ἡ Συμπολιτεία περιελάμβανε νῦν πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἐπιπλέον δὲ μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Ἀντιόχου προσεκτήσαντο οἱ Ἀχαιοὶ (τῷ 189) καὶ χώρας ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, τὴν ἐν Αἰτωλίᾳ Πλευρῶνα καὶ τὴν παρὰ τὴν Οἶτην Ἡράκλειαν. Οὐδὲ μέχρι τοῦδε ἄρα ἐδύνατο νὰ ἔχῃ λόγον καὶ συμφέρον οὐδὲ σκοπὸν τινα μικρὰ τις πόλις, οἷα ἡ Ἐπίδαυρος, νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

ντας... ἔγραψε δὲ (Ἀντίγονος) καὶ τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπαγγελόμενος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦτο βουλομένοις ἦ». Πρὸς. *Λίν.* 39, 35, 37 καὶ *Παυσ.* 7, 9, 2, 4, 12, 5.

Πόλις δὲ ἀποχωρήσασαι τῆς Συμπολιτείας, οἷον Μαντίνεια, Σπάρτη, Μεσσήνη, Ἡράκλεια ἢ πρὸς Οἶτην, ἐτιμωρήθησαν διὰ κηρύξεως πολέμου κατ' αὐτῶν καὶ συμφορὰς ὑπέστησαν. Δὲν ἐτιμωρήθησαν τὰ Μέγαρα, ἀποχωρήσαντα τῆς Συμπολιτείας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου (τῷ 224) καὶ προσχωρήσαντα εἰς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, διότι τοῦτο ἐπραξάν «μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης» (*Πολ.* 20, 6, 8), ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τοῦ Κλεομένου.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις καὶ ἡ κραταίωσις τῆς Συμπολιτείας ἀπῆρσκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἤθελον τοὺς Ἀχαιοὺς οὐχὶ ἰσχυροὺς, ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους, ἀλλ' ἀσθενεῖς καὶ ὑπηκόους, περισπωμένους ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ συγκρούσεων. Μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκοντες ἐν Ἑλλάδι τὴν διὰ παντὸς τρόπον προαγωγὴν τῶν Ρωμαϊκῶν συμφερόντων μετῆλθον κακόβουλον καὶ ραδιοῦργον πολιτικὴν προβαίνουσιν καὶ μέχρις ἀθετήσεως τοῦ δικαίου, παραβαίνουσιν δὲ καὶ τοὺς ὅρους, ἧς εἶχον συνάψει μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμμαχίας¹. Κυρίαν δ' εὐκαιρίαν παρεῖχον τοῖς Ρωμαίοις πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἑαυτῶν σκοποῦ αἱ ἀντιζηλίαι καὶ αἱ ἔριδες τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσήνης πρὸς τὴν Συμπολιτείαν. Ἐξ ἀνάγκης προσχωρήσασαι αἱ πόλεις αὗται εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν ἡμοσπονδίαν, ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἵνα ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῆς, προσέφευγον δ' εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ρωμαίων παρέχοντες τούτοις ἀφορμὴν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ προάγωσιν οὕτω τὰ ἑαυτῶν πολιτικὰ συμφέροντα. Ὅτε δεινῶς ἐτιμωρήσεν ὁ Φιλοποίμην (τῷ 188) τοὺς Σπαρτιάτας θελήσαντας νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, ἔπεμφαν οὗτοι πρέσβεις εἰς Ρώμην κατηγοροῦντες τῶν Ἀχαιῶν ἀπεδοκίμασαν δὲ τὰ κατὰ τῆς Σπάρτης γενόμενα οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἀπήτουν τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῶν (*Πολ.* 22, 3 καὶ 10). Οἱ Ἀχαιοὶ ὁμῶς ἀνθίσταντο λέγοντες «ἀδύνατον εἶναι τὸ κινῆσαι τὴν τῶν ὑποκειμένων ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὄσια» (*Πολύβ.* 22, 13). Ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δὲ γενομένοις κατηγορεῖ τοῦ Φιλοποίμηνος (τῷ 185) καὶ ἄλλη πρεσβεία τῶν Λακεδαιμονίων, ἐν ἣ περιελαμβάνοντο καὶ φυγάδες, οὓς εἶχον καταγάγει εἰς Σπάρτην αὐτοὶ οἱ Ἀχαιοί. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ἀχαιϊκὸν νόμον, ὃν εἶχε κυρώσει καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν Ρωμαίων συνθήκη (*Παυσ.* 7, 9, 4), δὲν ἐπετρέπετο εἰς πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὴν Συμπολιτείαν νὰ πέμψῃ μόνῃ αὐτῇ (ἄνευ τῶν Ἀχαιῶν) πρέσβεις εἰς ξένην χώραν, κατεδίκασαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ ταύτῃ τοὺς ἀχαρίστους φυγάδας εἰς

¹ Περὶ τῆς πολιτικῆς ταύτης τῆς Ρώμης ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Καρολίδου μεταπεφρασμένην *Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος* τοῦ Herzberg. (1902), σ. 201 κ. ἑ.

θάνατον. Ἀγανάκτησις ὁμοῦ κατέλαβε τὴν ρωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἣτις ἠπέλιψε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῆς χρήσεως βίας κατὰ τῆς Συμπολιτείας, ἂν μὴ ἀνακαλέσωσι τὴν ἀπόφασιν. Οἱ Ἀχαιοὶ εἶδον πλέον, ἦν σημασίαν εἶχε τὸ ἐν τῷ Ἴσθμῳ κήρυγμα τοῦ Φλαμινίου (τὸ ἐν ἔτει 196) περὶ ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀνακαλέσωσι τὴν περὶ καταδίκης ἀπόφασιν (Liv. 39, 37, 21) ¹. Ὅτε δὲ οἱ Μεσσηνιοὶ, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ Ρώμης, ἀπέστησαν (τῷ 183) ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, οἱ δ' Ἀχαιοὶ πέμφαντες πρεσβείαν εἰς Ρώμην ἐζήτησαν βοήθειαν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, ἀπεκρίθησαν οἱ Ρωμαῖοι, οὐδ' ἂν ἀποστατήσωσι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἔδωκαν τουτέστιν τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν «κηρύγματος, κατὰ Πολύδιον (23, 9), ἔχουσαν διαθέσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκα Ρωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας». Ὁ Φιλοποίμην ἀντίστατο κατὰ τῶν σχεδίων τῆς Ρώμης καὶ ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῶν Μεσσηνίων, ἠττήθη ὁμοῦ καὶ ἐφρονεύθη ὑπὸ τούτων. Καὶ ἐτιμώρησε μὲν ὁ Λυκόρτας τοὺς Μεσσηνίους ἐπὶ τῆ ἀποστασίᾳ, δὲν ἐδύνατο ὁμοῦ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐκ τῆς παλιμβούλου ἀναμίξεως τῆς Ρώμης παραλύουσαν Συμπολιτείαν. Ἐπὶ τὰ χεῖρω δ' ἔβαινον τὰ πράγματα τῶν Ἀχαιῶν, ἀφ' οὗ ἰδρῦθη καὶ ἐκρατύνθη ἐν αὐτῇ τῇ Συμπολιτεία ὀλιγαρχικὴ φατρία φρονοῦσα τὰ τῶν Ρωμαίων. Καλλικράτης ὁ ἐκ τῶν φαυλοτάτων ἀνδρῶν τῆς φατρίας ταύτης κατώρθωσε τῇ συστάσει τῶν Ρωμαίων νὰ ἐκλεγῆ στρατηγὸς τῷ 179 καὶ οὕτως, ἐνεργῶν ὡσπερ πρᾶκτωρ τῶν Ρωμαίων, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἑαυτοῦ πολιτικὸν πρόγραμμα, καθ' ὃ οἱ Ἀχαιοὶ ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ἐκ Ρώμης διαταγὰς καὶ «μῆτε νόμον μῆτε σίλην μῆτ' ἄλλο μηδὲν προὔργιαίτερον νομίζειν τῆς Ρωμαίων προαιρέσεως» (Πολ. 24, 10 καὶ 11). Περιβεβλημένος ὁ Καλλικράτης τὴν ὑπάτην ἀρχὴν ἐδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ καταγάγῃ εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα οὐ μόνον τοὺς Σπαρτιάτας ἀλλὰ καὶ τοὺς

¹ Κατὰ Πausanίαν (7, 9, 5) αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι ἠμνήστευσαν τοὺς καταδικασθέντας ἀκυρώσαντες αὐθαιρέτως τὴν ἀπόφασιν τῆς Συμπολιτείας καὶ ἀναλαβόντες αὐτοὶ νὰ δικάζωσιν ἐπὶ κακουργήμασι κατὰ τῆς Συμπολιτείας.

Μεσσηνίους φυγάδας· διὰ παντὸς δὲ μέσου ἐνήργει ἵνα παραλύσῃ πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν ἐθνικοφρόνων Ἀχαιῶν καὶ καταστήσῃ τὴν Συμπολιτείαν ὑποχείριον εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἑαυτοῦ φατρίας. Τοῦτο δὲ ἐπέτυχε καθ' ὀλοκληρίαν μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ μάχην, ὅτε τῇ προδοτικῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, ὡς γνωστὸν, ἀπήχθησαν εἰς Ρώμην τῷ (167) οἱ ἐκ τῶν πρώτων ἀνδρῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος 1000 ἐκεῖνοι Ἀχαιοὶ ὡς διατελέσαντες δῆθεν εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Περσέα. Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων μέχρι τοῦ 150 ἡ Ἐθνικὴ μερίς ἐξεμηδενίσθη καὶ ἡ Συμπολιτεία διευθυνομένη ὑπὸ τῆς ρωμαϊζούσης μερίδος ὀλιγαρχικῶν (Καλλικράτης, Ἀνδρωνίδου καὶ λοιπῶν) διετελεῖ ἐν ἀποσυνθέσει ². Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει πραγμάτων φανερὰ πλέον ἐγένετο ἢ μέχρι τούδε τηροῦσα ἐν μέρει τὰ προσχήματα πολιτικῆ τέχνης τῶν Ρωμαίων, ἣτις ἐμφανίζεται νῦν μεταβεβλημένη ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐν Ρώμῃ κρατούμενους Ἀχαιοὺς εἰς κακοήθη κακουργίαν, ὡς πρὸς δὲ τὴν Συμπολιτείαν εἰς ὠμὴν βιαιότητα. Ὁ νόμος, ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις νὰ πέμπωσιν εἰς ξένα κράτη ἰδιαιτέρας, ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας πρεσβείας, συνεργία τῆς Ρώμης εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 184 ἐμπράκτως καταργηθῆ· τῶρα δὲ καταργεῖται καὶ ὁ νόμος ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις τὴν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἀποστασίαν. Αὐτὴ ἡ Ρώμη, ἐπιδιώκουσα τὴν ἐξασθένειν τῆς Συμπολιτείας, οὐ μόνον ὑποστηρίζει τὰς ἀποστατίας πόλεις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 165 ἀναλαμβάνει αὐτὴ τὸ δικαίωμα αὐθαιρέτως νὰ ἀποφασίζῃ καὶ, ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως, αὐτὴ νὰ προστατεύῃ καὶ πραγματοποιῆ τὴν ἀποχώρησιν σημαντικῶν πόλεων ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας. Ἡ Αἰτωλικὴ πόλις Πλευρῶν, πέμφασα τῷ 164 πρεσβείαν εἰς Ρώμην κατὰ παράβασιν τοῦ Ἀχαικοῦ νόμου, ἐπέτυχε, κατ' ἀκολουθίαν ἀποφάσεως τῆς Συγκλήτου, νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, συνεργήσαντος εἰς τοῦτο

² Χαρακτηριστικὸν τοῦ κρατοῦτος ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀχαιῶν πολιτειακοῦ καὶ φατριαστικοῦ συστήματος καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Καλλικράτης καὶ οἱ ἑταῖροί αὐτοῦ ἐξετέλουν τὸ τοῦ πρᾶκτορος τῶν Ρωμαίων ἔργον εἶνε τὸ ἐξῆς: Ὅτε οἱ Ρόδιοι εἰς πόλεμον ἐμπλακέντες κατὰ τῶν Κρητῶν (τῷ 155) ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ συνόδῳ, ἡ πλειοψηφία ἤτο διατεθειμένη νὰ παράσῃ τὴν βοήθειαν ταύτην· ἀντίεστη ὁμοῦ ὁ Καλλικράτης καὶ ὑπερίσχυεν. «Οὐκ, ἔφη, δεῖν οὔτε πολεμῆν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ρωμαίων γνώμης οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός» (Πολ. 33, 16).

τοῦ τότε εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἀποσταλέντος Γαίου Σουλπίκιου Γάλλου, εἰς ὃν εἶχε δοθῆ ἰδιαιτέρα παραγγελία νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, ὅσον τὸ δυνατόν πολλὰς πόλεις (Παυσ. 7, 11, 3). Εἰς τοιαύτας δ' αὐθαιρείας ματαίαν ἀντέταξεν ἀντίστασιν ἢ ἐν τῇ Συμπολιτεία ὑπερισχύσασα ἀπὸ τοῦ 150/49 δημοκρατικῆ μερὶς ὑπὸ τους δημαγωγούς Δίαιον καὶ Κριτόλαον. Ὁ Δίαιος ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐν ἀχρηστία διατελοῦντα νόμον περὶ ἀποστολῆς πρέσβειων εἰς ξένην ἐπικράτειν ἀπαγορεύσας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψωσιν ἰδίαν πρεσβείαν εἰς Ρώμην (Παυσ. 7, 12). τοιαύτη ὁμῶς ἐνέργεια ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔσχε ἀπόφασιν καὶ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου ἀνακοινωθεῖσαν (148 π.Χ.) εἰς τοὺς ἐν Κορίνθῳ συνηγμένους Ἀχαιοὺς, ὅπως ἀποχωρισθῶσι πλέον ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἢ Λακεδαιμόνων καὶ ἢ Κορίνθος αὐτὴ καὶ τὸ Ἄργος καὶ ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἢ πρὸς Οἰτῆ Ἡράκλεια (Παυσ. 7, 14). Ὀργῆ καὶ ἀγανάκτησις κατέλαβε τοὺς ἐν τῇ Συμπολιτεία ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀκούσματι τούτῳ. Ἐπηκολούθησε δὲ κήρυξις πολέμου κατὰ τῆς Ρώμης καὶ τῶν φίλων αὐτῇ πόλεων καὶ γενικὸς συναγερμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Δίαιον καὶ τὸν Κριτόλαον, ὅστις ἤγαγεν εἰς τὴν τῷ 146 φοβερὰν ἐν τῷ Ἰσθμῷ σύρραξιν τῆς Ἀχαιϊκῆς Πελοποννησοῦ πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἀπώλετο ἐξ ὀλοκλήρου ἢ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερία, κατεστράφη ἢ Κορίνθος, διελύθη πολλὰ παθοῦσα ἢ τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτεία καὶ ὑπεδουλώθη ἢ Πελοπόννησος καὶ ἢ λοιπὴ Ἑλλάς κυβερνωμένη τοῦ λοιποῦ ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν ρωμαῖον διοικητὴν τῆς Μακεδονίας.

Τὰ ἐκτεθέντα ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 165 καὶ 150 πόλεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν Συμπολιτείαν εὐχερῶς καὶ ἀτιμωρητὶ ἐδύναντο νὰ ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῆς ¹. Κατὰ τούτους ἄρα τοὺς χρόνους οἱ Ἐπιδαύριοι ἐδύναντο νὰ προσχωρήσωσιν ἀμέσως πρὸς τοὺς

¹ Πρὸ τοῦ 183 πόλεις ἀφιστάμεναι ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας δὲν ἐροῦντο μὲν νὰ πάθωσι τι ἐκ μέρους τῆς Ρώμης (ἴδε σ. 119), ἐδύναντο ὁμῶς νὰ τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες εἶχον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὴν πρὸς τοῦτο ἰσχύϊν ἄλλ' ὕστερον, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 165 (σ. 119) οἱ μὲν Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀνίσχυροι, ἢ δὲ Ρώμη οὐ μόνον ἔμενεν ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευε τὰς ἀποστάτας πόλεις.

Ρωμαίους συνάπτοντες φιλικὰς καὶ συμμαχικὰς πρὸς αὐτοὺς σχέσεις· εἶχον δὲ λόγον πρὸς τοῦτο καὶ συμφέρον. Ἐβλεπον οὗτοι τὴν ἐξασθένησιν καὶ τὴν κατὰπτωσιν τῆς Συμπολιτείας καὶ προέβλεπον τὸν ἐκ Ρώμης κίνδυνον καὶ τὰς ἐπικειμένας συμφορὰς τῆς Πελοποννήσου. Εὐλόγως ἄρα θὰ ἐδύναντο νὰ σπεύσωσιν ἵνα λάβωσι μέτρα παρέχοντα αὐτοῖς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς ².

Κατὰ ταῦτα θὰ ἤθελέ τις νὰ ἀναγάγῃ τὴν μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 165 καὶ 150 καὶ οὕτω νὰ χρονολογήσῃ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν. Τοιαύτη ἐκδοχὴ ὁμῶς προσκρούει εἰς ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως τῆς Ἐπιδαύρου, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἐπολέμησαν καὶ οὗτοι κατὰ τῶν Ρωμαίων, μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀχαιῶν, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ μάχῃ τοῦ 146 ³. Κατὰ τοῦτο ἄρα τὸ ἔτος δὲν θὰ ἦσαν φίλοι καὶ συμμαχοὶ τῶν Ρωμαίων, διότι ἄλλως δεινήν θὰ ὑφίσταντο παρὰ τούτων τιμωρίαν οὐχὶ τοσοῦτον ὡς πολεμήσαντες κατ' αὐτῶν ⁴, ὅσον ὡς ἀπιστήσαντες καὶ παρασπονδήσαντες πρὸς αὐτούς. Συμφορὰν ὁμῶς οὐδεμίαν ὑπέστησαν, διότι ὁ Μόμμιος ἐπεσκέφθη τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, κακὸν τι δὲ δὲν ἐπραξεν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἀφιέρωσε καὶ ἀνάθημα εἰς τὸν Ἀσκληπιόν ⁵. Οὐδὲ δύναται νὰ προβληθῇ,

² Οὕτω σκεπτόμενοι τυγόν καὶ πολιτευόμενοι οἱ Ἐπιδαύριοι θὰ συνεμορφούντο πρὸς ὅσα καὶ ἐπίσημοι ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπρέσβευον. λ. γ ὁ Ἀρίσταινος, ὅστις πεπεισμένος ὦν ὅτι πᾶσα ἀντίστασις τῆς Συμπολιτείας ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἐμελλε νὰ ἀπολήξῃ εἰς τελείαν καταστροφὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο φιλορρωμαῖος καὶ ἐπέδωκε νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα δι' αὐθορμητοῦ ὑποταγῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους. «Δύο εἶνε οἱ σκοποὶ πάσης πολιτείας, ἔλεγεν ὁ Ἀρίσταινος, «τό τε καλὸν καὶ τὸ συμφέρον»· οὓς μὲν οὖν ἐφικτός ἐστιν ἢ τοῦ καλοῦ κτήσις, ταύτης ἀντέχεσθαι δεῖν· τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους· οἳ δ' ἀδύνατος, ἐπὶ τὴν τοῦ συμφέροντος μερίδα καταφεύγειν· τὸ δ' ἐκατέρωθεν ἀποτυγχάνειν μέγιστον εἶναι «τεκμήριον ἀβουλίας» (Πολ. 24, 14).

³ IG. IV (CIG. Pelopn. I) 894. — Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «Οἶδε ἀπέθανον ἐν ταῖς παρατάξιν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ (πρβ. Πολ. 3, 22, 2: «ἢ Ἀχαιῶν καὶ Ρωμαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν παρατάξις»), ἀναγράφει δὲ τὰ ὀνόματα 156 πολεμιστῶν ἐξ Ἐπιδαύρου πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ.

⁴ Πρὸς τὰς μικρὰς Ἀχαιϊκὰς πόλεις, αἵτινες μετέσχον τῆς μάχης τοῦ 146, οἱ Ρωμαῖοι προσηνέχθησαν, ὡς φαίνεται, μετὰ τινος ἐπιεικειᾶς, ἀρκεσθέντες εἰς σκληρὰν τιμωρίαν τῶν μεγάλων καὶ σημαντικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐχθρῶν τῆς Ρώμης τῶν προκαλεσάντων τὴν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀντίστασιν κατὰ τῆς Ρώμης.

⁵ P. Cavvadias: *Fouilles d'Épidaure* I ἀρ. 130. — IG,

ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἦσαν μὲν σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, ἐξεβιάσθησαν ὁμως ἵνα λάβωσι τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν Κριτολάου καὶ Διαίου, διότι ἀνέγραψαν ἐπὶ στήλης τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων, ὡς εἶπομεν, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ ὁρμηθέντες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Συμπολιτείας· ἄλλως, ἂν φιλικῶς καὶ συμμαχικῶς εἶχον τότε πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἐδύναντο νὰ πράξωσιν ὅ,τι καὶ οἱ Τενεᾶται, οἵτινες πρὸ τῆς ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων (ἴδε σ. 123 σημ. 1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ τῶν Ρωμαίων συμμαχία ἐγένετο μετὰ τὴν ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχην. Κατ' ἀκολουθίαν ἢ προκειμένη ἐπιγραφή χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 χρόνων. Διὰ περαιτέρω ἐρεύνης δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν χρονολογίαν αὐτῆς τὸ ἔτος 112 π. Χ. (ἴδε σ. 123 στ. 14).

Ὅτι δὲ ἡ τῆς συμμαχίας συνθήκη συνήθη οὐχὶ πρὸ τοῦ ἔτους 146 ἀλλὰ μετ' αὐτὸ, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Προηγήθησαν δυσχέρειαι, σύγχυσις, πόλεμος καὶ χρόνοι χαλεποί· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἰρηται· καὶ ἐγενήθη φιλία καὶ συμμαχία ποτὶ Ρωμαίους τῶν πόλι τῶν Ἐπιδαυρίων (στ. 5). Τούτοις δὲ προσθετέον ὅτι ὁ Ἀρχέλοχος κατώρθωσε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν Ρώμῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ποτικ[αο]τερήσας (στ. 4). Ἄλλ' ἂν εἶχεν ἀποστάλῃ ἐκεῖσε πρὸ τοῦ 146 θὰ ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος καὶ οὐδεμίαν θὰ εἶχε δυσχέριαν νὰ ὑπερνικήσῃ· τῶρα ὁμως, ὅτε ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο πόλις ἠττημένη καὶ ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Ρώμην, ἐδέησε προφανῶς νὰ ἰκετεύσῃ οὗτος καὶ προσλιπαρήσῃ τοὺς Ρωμαίους ἵνα φανῶσιν ἐπιεικεῖς καὶ εὐνοὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διότι εὐνοίας δεῖγμα ἦτο ἡ συγκατάθεσις τῶν Ρωμαίων πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης (foedus), δι' ἧς ἡ Ἐπίδαυρος ἐγένετο civitas foederata καὶ, κατ' ἀκολουθίαν, ἐτύγχανε σπουδαίων πλεονεκτημάτων, οἷον αὐτονομίας, ἀπαλλαγῆς πληρωμῆς φόρου κλ. 1. Προστίθεται ἄρα εἰς τὰς μέχρι τοῦδε

IV, 1183. — Ἄγαλμα Νίκης ἰδρυμένον ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἐν τῷ Ἱερῷ ἰδιοποιήθη ὁ Μόμμιος καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀσκληπιῶν ἀναγράφας ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν.

1 Περὶ τῶν διὰ foedus ἢ aequum foedus συνδεδεμένων μετὰ τῆς Ρώμης πόλεων ἴδε Marquardt-Mommsen: *Römische*

γνωστάς ἡμῖν civitates foederatas 2 ἢ Ἐπίδαυρος. Ἄλλ' εἰς τὰς πόλεις ταύτας δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν Τροιζήνα ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ἐν IG IV ἀρ. 791 ἐπιγραφῆς (πρβ. *Bull. corr. hellénique* 1900 σ. 200). ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι οἱ Τροιζήνιοι ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην πρεσβευσαντα ὑπὲρ φιλίας καὶ] συμμαχίας καὶ ὑπὲρ τῆς [εἰρήνης] ποτὶ Ἐρμιονεῖς ἐπιτάκις 3. Τὰ ἀνωτέρω δὲ περὶ Ἐπιδαύρου ἐκτεθέντα καθιστῶσι δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἐκ Τροιζῆνος ἐπιγραφή χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 χρόνων, ἀφοῦ ἄλλως καὶ οἱ Τροιζήνιοι δυσχερείας εἶχον νὰ ὑπερνικήσωσιν, ἠναγκάσθησαν τουτέστι νὰ ἀποστείλωσι πρεσβείαν εἰς Ρώμην ἐπιτάκις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας. Ἄπορον δ' εἶνε ὅτι ὁ Fraenkel τοσοῦτον μικρὰς προσοχῆς ἠξίωσε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀρκεσθεῖς μόνον νὰ εἴπῃ ὅτι προέρχεται αὕτη ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῆς 2^ας ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ἂν, καθ' οὓς χρόνους ἡ Ἀρχαϊκὴ Συμπολιτεία διετέλει ἐν πολιτικῇ ἀκμῇ καὶ συνῆπτε συμμαχίαν ἀπὸ τοῦ ἴσου μετὰ τῶν Ρωμαίων, ἦτο δυνατόν νὰ παρασπονδῆσῃ ἡ Τροιζὴν παραβαίνουσα τὸν Ἀρχαϊκὸν νόμον δι' ἐπανεὶλημμένης μογεροῦς ἀποστολῆς πρεσβείας εἰς Ρώμην, οὐδ' ἂν ἦτο δυνατόν ἡ Ρώμη νὰ δέχεται τοιαύτην πρεσβείαν ἐμφανίζομένη οὕτως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ ὡς πιστὴ σύμμαχος, ἀλλ' ὡς ἐχθρὰ τῆς Συμπολιτείας.

Ἄλλων δὲ πόλεων ἐν Ἑλλάδι, αἵτινες ἦσαν foederatae γνωσταὶ ἡμῖν εἶνε καὶ ἐνδιαφέρον παρέχουσιν ἡ Ἀστυπάλαια, κατ' ἐπιγραφὴν 4 χρονο-

Altertümer IV (Marquardt: *Staatsverwaltung* 1² σ. 44 καὶ 73). Ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν Ρώμην οὖσα αἱ πόλεις αὗται δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἀσκῶσιν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν κατὰ τὰ λοιπὰ ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι, ὑπέκειντο μόνον εἰς ὑποχρεώσεις τινὰς καθοριζομένας ἐν τῇ συνθήκῃ καὶ εἰς φιλικὰς τινὰς λειτουργίας (Στράβων 8,365), ἦσαν δὲ ἀπηλλαγμένοι πληρωμῆς παντὸς φόρου.

2 Κατάλογον τῶν πόλεων τούτων ἴδε ἂν. Marquardt: *Staatsverwaltung* 1² σ. 75, εἰς ὃν πρόσθετος τὸ Θύρρειον Ἀχαρνανίας (σ. 122), νῦν δὲ καὶ τὴν Ἐπίδαυρον καὶ τὴν Τροιζήνα.

3 Ἡ ὅλη ἐπιγραφή ἔχει οὕτω:

[Γ]όργιππον [- - -] νονα
εὐεργέταν ἅ πόλι[ς] ἀνέθ[ηκε]
ἀγορανομήσαντα καὶ πρ[εσβευ]
σαντα εἰς Ρώμαν ὑπὲρ φιλίας καὶ]
συμμαχίας καὶ ὑπὲρ τῆς [εἰρήνης]
ποτὶ Ἐρμιονεῖς ἐπιτάκι[ς].

4 IG XII³ ἀρ. 173. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη περιέχει α') τὸ περὶ τῆς συναπτῆς συμμαχίας δόγμα τῆς Συγκλήτου μεταπεφρασμένον

λογομένην ἐκ τοῦ 105 π. Χ. καὶ τὸ ἐν Ἀκαρνανίᾳ Θύρρειον, κατ' ἐπιγραφὴν¹ χρονολογουμένην ἐκ τοῦ 94 π. Χ.²

Ἡ προκειμένη δ' ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφὴ διδάσκει ἡμᾶς πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν τρόπον καὶ γνωρίζει ἡμῖν τὰς ἐν Ρώμῃ πράξεις, δι' ὧν πόλις τις τῶν ἐν Ἑλλάδι κατώρθου, ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς μετὰ τὸ 146 καὶ πρὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων, νὰ γείνη foederata:

α') Ἐν πρώτοις ἐπεμπεν ἡ πόλις πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην προτείνουσα φιλίαν καὶ συμμαχίαν καὶ ἐκλιπαροῦσα τὴν κυρίαρχον δύναμιν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως ταύτης. Ἄν κατωρθοῦτο τοῦτο, ὁ πρεσβευτὴς ἐπανερχόμενος οἰκαδὲ ἐγένετο δεκτὸς μετ' εὐγνωμοσύνης ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν, οἵτινες διὰ ψήφισματος ἀπένεμον αὐτῷ τιμὰς καὶ προνόμια. Τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ πρεσβευτοῦ τῶν Ἐπιδαυρίων ψήφισμα εἶνε ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἀρ. 1. Τιμητικὸν δὲ ψήφισμα ἐξεδόθη καὶ ὑπὲρ τοῦ πρε-

ελληνιστί, β') ἐλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου αὐτῆς τῆς συνθήκης, γ') τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ εἰς Ρώμην ἀποσταλέντος πρεσβευτοῦ Ροδοκλέους ψήφισμα τῶν Ἀστυπάλαιων. Κατὰ τὸ δόγμα τῆς Συγκλήτου ἡ συνθήκη ἔμελλε νὰ ἀναγραφῆ ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος, τοῦτο δὲ τὸ χάλκωμα συμμαχίας ν' ἀναρτηθῆ ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Καπετωλίου («ἐν τῷ Καπετωλίῳ κατηλωθῆναι»). ναῶ τοῦ Διὸς θεοπίζει δὲ ἡ συνθήκη [εἰρήνην] καὶ φιλίαν καὶ συμμαχίαν τοῦ δήμου τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀστυπάλαιων καὶ ἀμοιβαίαν βοήθειαν ἐν καιρῷ πολέμου κλ. Συνέδει ἄρα τὴν Ἀστυπάλαιαν μετὰ τῆς Ρώμης foedus aequum, ἧτοι συμμαχία ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. Ἄλλ' ἀπορεῖ τις ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῆς Ρώμης συνάψει τοιαύτης συμμαχίας τῷ 105 π. Χ. πρὸς μικρὰν καὶ ὑποτεταγμένην νῆσον.

Τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι ἡ τῷ 105 συναφθεῖσα συμμαχία ἦτο ἀνανέωσις παλαιᾶς συμμαχίας (στ. 4 [συμμαχίαν] ἀνανέωσανθαι). Ἐπ' ἀνελήθη ἄρα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κείμενον συνθήκης, οἷον καὶ τὸ τῆς παλαιᾶς συμμαχίας, ἧτις προφανῶς ἦτο aequum foedus, διότι θα εἶχε συνάψει τὴν συμμαχίαν ταύτην ἡ Ρώμη καθ' οὓς χρόνους ἠγωνίζετο ἵνα ἐπεκτείνῃ τὴν ἑαυτῆς ἰσχύϊν εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἀστυπάλαιεῖς ἦσαν περίφημοι ναυτικοί, οἱ δὲ δύο θαυμαστοὶ λιμένες τῆς νήσου, ὁ βόρειος, καὶ ὁ νότιος, ἐδύναντο νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ἀσφαλέστατον καταφύγιον καὶ ὀρμητήριον εἰς τὸν περιπλέοντα τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ρωμαϊκὸν στόλον. Ὡς πρὸς τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας πρβ. σ. 123 σημ. 2.

¹ Bulletin de correspondance hellénique 1886 σ. 165 (G. Cousin). — IG, IX, 483.

² Καὶ αἱ Ἀθηναῖοι συνεδέοντο μετὰ τῆς Ρώμης διὰ foedus (Tac. Ann. 2, 53) καὶ δὴ διὰ foedus aequum, ὡς φαίνεται. Πότε ὅμως εἶχε συναφθῆ ἡ συμμαχία δὲν γνωρίζομεν. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς 3ης ἐκατονταετηρίδος διετίθουν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Ρωμαίους, εἰς φιλικωτάτας δὲ σχέσεις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐξεγέρσεως τῶν Ἀρχαίων καὶ τῆς ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχης. Ἦσαν δ' αἱ Ἀθηναῖοι civitas libera ac foederata, ὡς φαίνεται. Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα εἶγον τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἀργυροῦν νόμισμα.

σβευτοῦ τῶν Ἀστυπάλαιων, οὗ μέρος σώζεται ἐν τῇ ἀνωτέρω μνημονευθείσῃ (σ. 121 σημ. 4) ἐξ Ἀστυπάλαιας ἐπιγραφῆ.

β') Τοῦ πρεσβευτοῦ γενομένου δεκτοῦ ἐν Ρώμῃ μετ' εὐμενείας, ἐξεδίδετο δόγμα τῆς Συγκλήτου ἀποφασίζον περὶ τῆς συνάψεως τῆς συμμαχίας καὶ κανονίζον τὰ κατ' αὐτήν. Ἐν τῇ ἐξ Ἀστυπάλαιας ἐπιγραφῆ διεσώθη τὸ ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει δόγμα τῆς Συγκλήτου. Κατὰ δὲ τὴν προκειμένην ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφὴν τὸ δόγμα κατετέθη ἐν τῷ ταμείῳ (στ. 6: καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ κατατεθέντος ἐν τῷ ταμείῳ), ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ (ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει) καὶ ἀντίγραφον τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας ἐκόμισεν ὁ Ἀρχέλοχος εἰς Ἐπιδαύρον (στ. 8: τούτων δὲ ἀντίγραφα ἀποδέδωκεν εἰς τὸ δαμόσιον). Πρβ. καὶ ἐπιγραφὴν ἐξ Ἀστυπάλαιας, στ. 52: «ἐπειδὴ παρα(γε)γένηται ὁ ἀποσταλεὶς πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην Ρ(ο)δοκλῆς Ἀντιμάχου καὶ [τὰ] πε[ρὶ] συμμαχίας δογματισθέντα [ἀπενήνοχε]».

γ') Ἐκδοθέντος τοῦ δόγματος τῆς Συγκλήτου, συνετάσσετο καὶ ὑπεγράφετο ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ἧτις ἐχαράσσετο ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος καὶ ἀνετίθετο ἐν τῷ Καπετωλίῳ (στ. 7: καὶ τὰς συμμαχίας ἀνατεθείσας ἐν πίνακι χαλκῷ ἐν τῷ Καπετωλίῳ) β. Ἐν τῇ ἐξ Ἀστυπάλαιας δ' ἐπιγραφῆ σώζεται, ὡς εἶπομεν, καὶ τὸ ἐν τῇ ἐλληνικῇ μεταφρασμένον κείμενον τῆς συνθήκης. Ἐν δὲ τῇ ἐκ Θυρρείου ἐπιγραφῆ (σ. 122) σώζεται ἡ ἀρχὴ τῆς συνθήκης. Ὅτι δὲ αἱ συνθήκαι ἐχαράσσοντο ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος καὶ ἀνετίθεντο ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πολύβιος (3, 26), καθ' ὃν αὐταὶ «ἐτηροῦντο ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν Δία τὸν Καπιτώλιον ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμείῳ». Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐγένετο καὶ ὡς πρὸς δόγματα τῆς συγκλήτου: Πρβ. Ἰώσηπον «περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου» (12, 10, 6): «ποιήσασα δὲ περὶ τούτου δόγμα (ἢ σύγκλητος) τὸ μὲν ἀντίγραφον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπέστειλεν, αὐτὸ δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον εἰς χαλκᾶς ἐγγράψαντες δέλτους ἀνέθεσαν» δ.

β Ἐπὶ Βεσπασιανοῦ ὑπῆρχον ἐν τῷ Καπιτωλίῳ 3,000 χαλκοῦ πίνακες περιέχοντες συνθήκας μετὰ κρατῶν καὶ πόλεων καὶ προνόμια παρασθέντα εἰς πόλεις καὶ εἰς διαφόρους πολίτας. Ἰδε Suet. Vespas. 8.

δ Σημειωτέον ὅτι συνθήκαι, καὶ δόγματα τῆς συγκλήτου καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα ἀφορῶντα τὰς ἐν Ἑλλάδι πόλεις μετεφράζοντο ἐν

Μετὰ τὰ εἰρημμένα ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὁ λόγος τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειχθείσης εὐνοίας πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους ἐζητήθη δ' ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογούντων καὶ ὁ λόγος τῆς ἐπιδειχθείσης εὐνοίας πρὸς τοὺς Θυρρείους καὶ πρὸς τοὺς Τεναάτας ¹, διότι καὶ οὗτοι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους (σ. 121).

Τὸν λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους εὐνοίας τῶν Ῥωμαίων δυνάμεθα ἴσως νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ λατρείαν τοῦ ἐξ Ἐπιδαύρου Ἀσκληπιοῦ. Ὁ Λίβιος (X, 48) ἀφηγεῖται ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ λιμοῦ ἔπεμψαν ἐν ἔτει 293 π. X., κατὰ συμβουλήν τῶν Σιβυλλείων Βιβλίων, πρεσβείαν εἰς Ἐπιδαυρον, ἣτις ἐκόμισεν εἰς Ῥώμην ἓνα τῶν ἐν τῷ Ἰερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ διαιτωμένων ὄφρων, ὃν ἰδόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλαβον ὡς αὐτὸν τὸν θεόν. Ἀριχθέντος δὲ τοῦ πλοίου εἰς Ῥώμην, ἐξώρμησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ ὄφρις καὶ κολυμβῶν ἀνερριχθήθη εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Καπιτωλίου νῆσον τοῦ Τιθέρεως, τὴν ἱεράν νῆσον καλουμένην, ἐνθα οἱ Ῥωμαῖοι ἀνηγειραν τὸν ναὸν τοῦ νέου τούτου θεοῦ ².

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῆς ἐπιγραφῆς προσμειωτέον ὀλίγα τινά, τὰ ἐξῆς:

Ῥώμη ὑπὸ Ῥωμαίων δημοσίων ὑπαλλήλων (ἴδε P. Foucart: *Senatus-consulte de l'an 170 avant notre ère*, σ. 7), οὕτω δὲ μεταπεφρασμένα ἐπέλλοντο εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας πόλεις. Εὐνόητον δ' εἶνε ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μεταφρασταὶ δὲν ἦσαν ἀρκούντως ἐγκρατεῖς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης· διὰ τοῦτο αἱ ὑπ' αὐτῶν γινόμεναι μεταφράσεις εἶνε κακοζῆλοι, ἡμαρτημέναι καὶ ἐν τισὶν ἀκατάληπτοι. Ἴδε Mommsen: *Eph. Epigr.* I σ. 283. Πρβ. καὶ Ὑπαικὰ γράμματα πρὸς Ὀρωπίους, ὑπὸ Σπ. Βάση, ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1884 σελ. 101.

¹ Ἡ πρὸς τοὺς Θυρρείους εὐνοία δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ἀκαρνανῶν ὅτι αὐτοὶ μόνον τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Τροίας, ἐξ οὗ κατωρθώθη ὥστε νὰ ἀναγνωρισωσιν οἱ Ῥωμαῖοι (οἱ καυχώμενοι ὅτι ἐκ Τροίας εἴλκον τὴν καταγωγὴν) τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἀκαρνανίας. Πρβ. Στράβ. (10, 2 σ. 396): «τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἐπακολουθήσαντες οἱ Ἀκαρνανεῖς, σοφίσασθαι λέγονται Ῥωμαίους καὶ τὴν αὐτονομίαν παρ' αὐτῶν ἐξανύσασθαι λέγοντες ὡς οὐ μετάσχουσι μόνον τῆς ἐπὶ τοὺς προγόνους τοὺς ἐκείνων στρατείας». Κατὰ δὲ Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα (1, 51) οἱ συμπλεύσαντες καὶ ὀδηγήσαντες τὸν Αἰνείαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ηπείρου εἰς Ἰταλίαν ἦσαν Ἀκαρνανεῖς, εἶχον δ' ἀρχηγὸν συμπλωτῆρα Πάτρωνά τινα κάτοικον Θυρρείου.

Εἰς γενεαλογικοὺς λόγους σχετιζομένους πρὸς τὴν Τροίαν ἀποδίδονται καὶ αἱ φιλικαὶ σχέσεις Ῥωμαίων καὶ Τεναατῶν. Πρβ. Curtius: *Pelopon.* II σ. 550 καὶ ἴδε Στράβ. 8, 380 καὶ ἰδίως Πaus. 2, 5, 3: «οἱ δὲ ἄνθρωποι φασιν οἱ ταύτη (Τεναά) Τρωῆες εἶναι, αἰχμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμενοι ἐνταῦθα, Ἀγαμέμνονος δόντος, οἰκῆσαι».

² Ἐχόντες οὕτω τὸν λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους εὐνοίας τῶν Ῥωμαίων δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἀστου-

Στ. 1. Ἀρχέλοχος Ἀριστοφάντου: Ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ ἀρ. 2 ἀπαντᾷ νομογράφος «Ἀρχέλοχος Τιμαῖδα Ἐπιδαυρίος».

Στ. 5. ἐγενήθη φιλία καὶ συμμαχία: Παρατηρητέος ὁ μεταγενέστερος τύπος ἐγενήθη (ἀντὶ ἐγένετο), ὅστις εἶνε συνηθέστατος παρὰ Πολυβίω.

Στ. 6-8. καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ παραδοθέντος εἰς τὸ ταμεῖον κλ. ἴδε ἀνωτέρω (σ. 122, γ). — Ἀπὸ τοῦ 367 π. X. κατετίθεντο τὰ δόγματα τῆς Συγκλήτου ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ἱερῷ, ἐνθα καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον (aerarium), ὃ ἐχρησίμευε καὶ ὡς γραμματοφυλάκιον ³. Αἱ δὲ συνθήκαι συμμαχίας καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἔγγραφα ἐχαράσσοντο ἐπὶ χαλκοῦ, ὡς ἐν σ. 122 ἐλέγχθη, καὶ κατετίθεντο ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

Στ. 9. ἔδοξε τοῖς συνέδροις καὶ τῷ δάμῳ: Ἐν ἄλλῳ ψηφίσματι τῶν Ἐπιδαυρίων, χρονολογουμένῳ ἐκ τοῦ 31 π. X., τῷ ἐν IG. IV ἀρ. 932, (πρβ. σ. 124), ἀπαντᾷ: ἔδοξε καὶ τοῖς ἄρχουσιν καὶ τοῖς συνέδροις· συνέδριον δ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῇ, τῇ ἐν F. d' Epidaurē I ἀρ. 235 καὶ IG. IV ἀρ. 944. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ θεσμὸς συνεδρίου καὶ συνέδρων ἔσχεν ἀρχὴν ἐξ ὁμωνύμου θεσμοῦ τῆς Ἀρχαῖκῆς συμπολιτείας· ἐν Ἐπιδαυρίοις ψηφίσμασι τῆς 4^{ης} καὶ ἐν μέρει τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος, ἀρχαιότεροι ἴσως τοῦ 242, ἦτοι τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἡ Ἐπιδαυρος προσεχώρησεν εἰς τὴν τῶν Ἀρχαίων Συμπολιτείαν, δὲν ἀπαντᾷ συνέδριον, ἀλλὰ βουλά καὶ δᾶμος ⁴.

Στ. 11. γράμμασιν: Ἰγνη μόνον τῶν γράμματων διακρίνονται, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις εἶνε ἀσφαλῆς. Μηδὲ νομίση τις ὅτι θὰ ἦτο δυνατὴ ἀνάγνωσις: «πράγμασιν».

Στ. 14. ὁ τὸ τέταρτον καὶ τριακοστὸν ἔτος: Ἐρωτᾶται, τίς ἡ ἀρχὴ χρονολογίας ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἀφ' ἧς λογιστέον τὸ ἔτος 34; Ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ

παλαιεῖς ἐπιδειχθείσης εὐνοίας πρὸς ἀνανέωσιν τῆς παλαιᾶς συμμαχίας (σ. 121 σημ. 3). Τὴν εὐνοίαν δηλ., ἦν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέδειξαν πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους, ἐπέδειξαν καὶ πρὸς τοὺς ἀποίκους τούτων, διότι, ὡς ἐγένετο ἡμῖν γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐν Ἐπιδαύρῳ (F. d' Epidaurē I 233. — IG IV 917), οἱ Ἀστυπαλαεῖς ἦσαν ἄποικοι τῶν Ἐπιδαυρίων.

³ Σπ. Βάσης: *Ῥωμαίων Πολιτεία*, σ. 393 καὶ 342.

⁴ Fouilles d' Epidaurē I ἀρ. 273, 274—275, 276 καὶ Ἀρχ. Ἐφημερίς 1901 σ. 58. — IG IV ἀρ. 916, 918, 919, 920, 925.

ἔτος τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ἦτοι τὸ 146, ἐπεβλήθη ἢ εἰσῆχθη καὶ ἐκράτησεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ κυρίως ἐν Πελοποννήσῳ (Foucart ἐν *Le Bas* II 116^a) ὡς ἀρχὴ χρονολογίας (*aera*)¹. Καὶ ναὶ μὲν δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ὅτι πᾶσαι αἱ ὑπὸ τοῦ Foucart ἀπαριθμούμεναι ἐπιγραφαὶ χρονικὴν ἀρχὴν ἔχουσι τὸ 146, ἀσφαλῶς ὅμως ἢ ἐξ Ἀργους ἐπιγραφὴ (IG. IV 558) τοιαύτην ἔχει ἀρχὴν χρονολογίας. Ἐσχάτως δ' ἐξηκριβώθη καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἦτο ἐν χρήσει ἢ αὐτὴ χρονικὴ ἀρχὴ, διότι ἢ ἐν IG. IV 932 ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται ἀσφαλῶς ἀπαριθμουμένου τοῦ ἐν αὐτῇ μνημονευομένου «*τετάρτου καὶ ἐ[βδ]ομηκοσίου* (ἀνάγνωσις τοῦ Wilhelm) ἔτους» οὐχὶ ἀπὸ ἔτους 125, ὡς ὁ Fraenkel φρονεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 146, ὡς ὁ Wilhelm ἔδειξεν.² Ἀπὸ τούτου ἄρα τοῦ ἔτους δέον νὰ ἀπαριθμήσωμεν καὶ τὸ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ *τέταρτον καὶ τριακοστὸν* ἔτος. Κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἐκ τοῦ ἔτους 112 π. Χ.

Στ. 15. ἐγ[δο]τω ὁ [ἐπι]μελητής: Πρώτην φοράν γνωρίζομεν ὅτι τοιαύτη ἀρχὴ ὑπῆρχεν ἐν Ἐπιδαύρῳ. Δύο ἐπιμεληταὶ ὑπῆρχον ἐν Κλεωναῖς (IG. IV, 490) καὶ δύο ἐν Καλαυρείᾳ (IG. IV, 840 καὶ 841), ἐπιμεληταὶ δ' ὑπῆρχον καὶ ἐν Αἰγίνῃ (IG. IV, 2).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 2.

(νομογράφοι Ἀχαιῶν).

Εἰκ. 2.

Τὸ ἐν σ. 115 μνημονευθὲν ἐκκλησιδίδιον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ὅπερ εἶχε τὴν στέγην καμαρωτήν, κατεσκευασμένην δηλ. διὰ σφηνοειδῶν τὸ σχῆμα λίθων, κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους διέτρεχε κίνδυνον καταπτώσεως πρὸς στερέωσιν δ' αὐτοῦ κατεσκευάσθη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, παρ' ἑκατέρᾳ τῶν μακρῶν πλευρῶν, πλατὺ μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τεί-

χωμα ὑπερέχον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ τοσοῦτον, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς θρανίον. Ἐκ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο τούτων τειχωμάτων, τοῦ παρὰ τὴν βορείαν πλευράν, ἐξήχθη ἢ ἔναντι ἐν πανομοιότητῳ δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 2 (εἰκ. 2), γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἐκ λευκοῦ τιτανολίθου, κολοβῆς τὸ κάτω μέρος, ἐχούσης ὕψος 0,60, πλάτος 0,43 καὶ πάχος 0,19.³ Εἶνε δ' ἢ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη στοιχηδόν· ὁ δὲ πολλαχοῦ κενὸς χώρος ἐνός γράμματος μεταξὺ δύο λέξεων εἶνε σημεῖον στίξεως, ἧς ὅμως γίνεται ἀδιάκριτος χρῆσις, διότι πολλάκις ἀποχωρίζεται διὰ τοιαύτης στίξεως τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ. Παρατηρητέον δ' ὅτι τοιοῦτον σημεῖον στίξεως ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῇ, τῇ περὶ ὀροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, ἧτις χρονολογεῖται, σημειωτέον, ἀπὸ τῶν μεταξὺ τοῦ 242 καὶ 235 π. Χ. χρόνων.⁴ Παρόμοιον δὲ τι σύστημα ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῇ ἐν σ. 130 ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ, τῇ ἐκ τοῦ 223 π. Χ. πιθανῶς προερχομένη, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ὁ χώρος ἐνός γράμματος δὲν καταλείπεται κενός, ἀλλὰ πληροῦται δι' ἐγγαράξεως ὀριζοντίας γραμμῆς, διὰ τοῦδε — τοῦ σημείου (ἴδε εἰκ. 4) Γνωρίζομεν ἄρα διὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων καινοφανὲς σύστημα στίξεως κρατοῦν ἐν Ἐπιδαύρῳ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

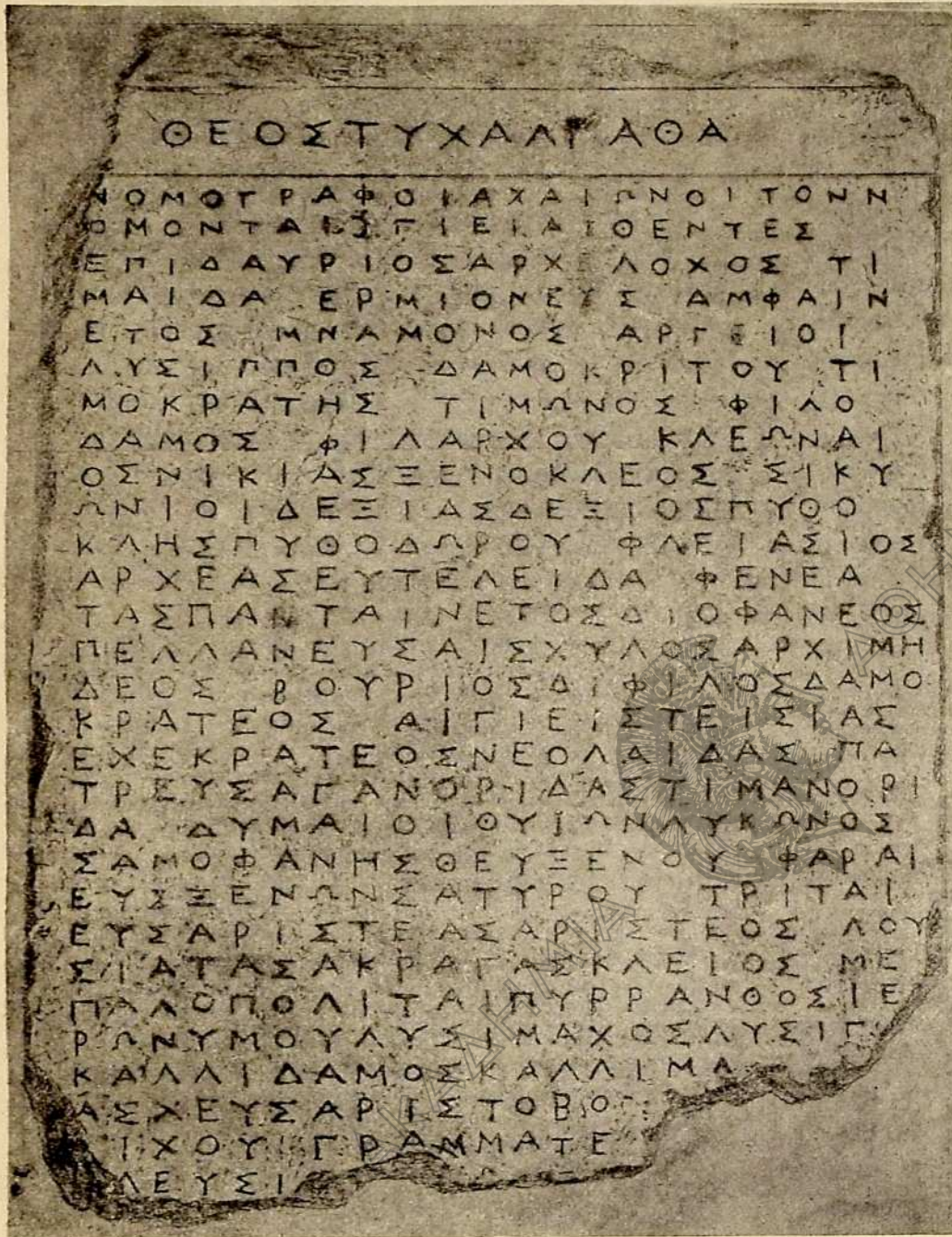
Ἀναγράφονται δ' ἐν τῇ προκειμένῃ στήλῃ τὰ ὀνόματα καὶ τὸ πατρωνυμικὸν νομογράφων τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, οἵτινες νόμον, ὃν ἔγραψαν, ἀνέθηκαν εἰς τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐκ τῆς χρήσεως δὲ τοῦ ἄρθρου (τὸν νόμον, στ. 2) δηλοῦται ὅτι ὁ νόμος ἦτο κεχαραγμένος ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ στήλῃ, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν νομογράφων, ἢ ἐν ἄλλῃ στήλῃ ἰδρυμένη πλησίον (ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βᾶθρου πιθανῶς). Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ εἶνε πιθανωτέρα, διότι ἄλλως ἢ φράσις θὰ εἶχε

¹ Ὅτι τὸ ἔτος ἀλώσεως καὶ ὑποταγῆς χώρας τινός δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ὡς ἀρχὴ χρονολογίας, δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ ἐξ ὅσων παραδίδει Δίων ὁ Κάσιος (NA, 19, 6), ὅστις ἀναφέρει ψήφισμα τῆς Ρωμαϊκῆς συγκλήτου θεσπίζον *εἴην τε ἡμέραν ἐν ἣ ἢ Ἀλεξάνδρεια ἐάλω* (30 π. Χ.) ἀγαθὴν τε εἶναι καὶ ἐς τὰ ἔπειτα εἶη ἀρχὴν τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτῶν νομίζεσθαι.

² A. Wilhelm: *Beiträge zur griech. Inschriftenkunde*, σ. 112 κ. ἑ.

³ Σημειωτέον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τειχώματος ἐξήχθησαν συγχρόνως τῇ προκειμένῃ στήλῃ καὶ τὰ τρία μεγάλα τεμάχια (α' β' καὶ γ') τῆς κατὰ τὴν εἰκόνα 3 (σ. 129) ἐνεπιγράφου στήλης, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἢ ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 (καὶ 3α, 3β). ἴδε σ. 130 καὶ 131.

⁴ IG IV ἀρ. 926, ἐνθα ἴδε (ἐν σ. 202) καὶ τὰ περὶ τῆς χρονολογίας (242-235 π. Χ.) τῆς ἐπιγραφῆς. Πρβ. Sonne: *De arbitris externis* 1888 σ. 30. — *Αρχ. Ἐφημερίς* 1887 σ. 9 (β. Στάης). — P. Cavvadias: *Fouilles d'Epidaure*. I ἀρ. 234.

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 2.

Εἰκ. 2. Ἐνεπίγραφος στήλη ἐκ λευκοῦ λίθου (νομογράφοι Ἀχαιῶν).

Θεὸς· Τύχα ἀγαθὰ·

Νομογράφοι Ἀχαιῶν οἱ τὸν νόμον τῶν (Υ)γιεῖαι θέντες.
 Ἐπιδαύριος Ἀρχέλοχος Τι-
 5 μαῖδα, Ἑρμιονεὺς Ἀμφαίνετος Μνάμονος, Ἀργεῖοι Λύσιππος Δαμοκρίτου, Τιμοκράτης Τίμωνος, Φιλόδαμος Φιλάρχου, Κλεωναῖ
 10 ος Νικίας Ξενοκλῆος, Σικυώνιοι Δεξίας Δέξιος, Πυθοκλῆς Πυθοδώρου, Φλειάσιος Ἀρχέας Εὐτελείδα, Φενεάτας Πανταίνετος Διοφάνεος,
 15 Πελλανεὺς Αἰσχύλος Ἀρχιμήδης, Βούριος Δίφιλος Δαμοκράτης, Αἰγιεῖς Τεισίας Ἐχεκράτης, Νεολαΐδας Πατρεῦς, Ἀγανορίδας Τιμανορίδα, Δυμαῖοι Θυῖων Λύκωνος, Σαμοφάνης Θευξένου, Φαραῖ
 20 εὺς Ξένων Σατύρου, Τριταῖ εὺς Ἀριστέας Ἀριστέος, Δουσιάτας Ἀκράγας Κλέιος, Μεγαλοπολίται Πύρρανθος Ἴερωνύμου, Λυσίμαχος Λυσίπ[που] Καλλίδαμος Καλλιμά[χου]...? ασχεὺς Ἀριστόβου[λος Σωτηρ]ίχου, γραμματε[ῖς]...?
 30 Ἐ]λευσινίου.

μᾶλλον οὕτως: οἱ τὸν νόμον τόνδε. Κατὰ τὰ ἐκτιθέμενα δ' ἐν τοῖς ἐπομένοις (σ. 136 σημ. 1) δύναται νὰ προκύψῃ ἢ εἰκασία ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμος εἶνε ἴσως ἢ σὺν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ εὑρεθεῖσα ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ (σ. 124 σημ. 3). Ἐπειδὴ δὲ ἢ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ (σ. 130) χρονολογεῖται ἐκ τοῦ 223 π.Χ., δεκτῆς γενομένης τῆς ἐξενε-

χθείσης εἰκασίας, θὰ προέκυπτε τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ προκειμένη τῶν νομογράφων ἐπιγραφὴ χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τοῦ 223. Ἄλλ' ἀσχετῶς τῆς ὑποθέσεως καὶ εἰκασίας ταύτης, δὲν δύναται ἢ προκειμένη ἐπιγραφὴ νὰ προέρχεται ἐκ τῶν πρὸ τοῦ 227 χρόνων, διότι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νομογράφων ἀπαντῶσι καὶ νομογράφοι ἐξ Ἀρ-

γους, ἐξ Ἐρμιόνης καὶ ἐκ Φλεισούντος, ἐκ πόλεων δηλ. αἵτινες προσεχώρησαν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν τῷ 228. Ἀλλὰ καὶ πολὺ ὑστερωτέρα τοῦ 228 δὲν θὰ εἶνε, διότι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ 227 χρονολογουμένη, εἶνε ἡ νεωτάτη τῶν γνωστῶν ἡμῖν στοιχηδὸν γεγραμμένων ἐπιγραφῶν, νεωτέρα δηλ. καὶ αὐτῆς τῆς περὶ ὀροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων ἐπιγραφῆς (σ. 124), ἣτις μέχρι τοῦδε ἦτο ἡ νεωτάτη τῶν χρονολογικῶς γνωστῶν ἡμῖν τοιούτων ἐπιγραφῶν.

Στ. 2. **Νομογράφοι Ἀχαιῶν**: Ἡ στήλη εἶνε ἐλλιπὴς τὸ κάτω μέρος, ἀλλ' ὁ τῶν νομογράφων κατάλογος φανερὸν ὅτι εἶνε πλήρης, διότι ὁ τελευταῖος ἀναγεγραμμένος (στ. 29-30) εἶνε γραμματεὺς. Ἀναγράφονται δὲ 25 ἐν ὄλῳ νομογράφοι, ἦτοι 1 Ἐπιδαύριος, 1 Ἐρμιονεύς, 3 Ἀργεῖοι, 1 Κλεωναῖος, 2 Σικυνῶνιοι, 1 Φλειάσιος, 1 Φενεάτις, 1 Πελλανεύς, 1 Βούριος, 3 Αἰγεῖς, 2 Δυμαῖοι, 1 Φαραεὺς, 1 Τριταεὺς, 1 Δουσιάτις καὶ 5 πιθανῶς Μεγαλοπολίται. Ἐκ τούτου συνάγεται ἀμέσως τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν νομογράφων, οὗς πόλις τις παρεῖχεν, ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν πολιτῶν αὐτῆς (πρβ. σ. 127), ἀφοῦ οἱ ἐκ τῶν μεγάλων καὶ μεγαλύτερων πόλεων νομογράφοι εἶνε πλείοτεροι τῶν ἐκ τῶν μικρῶν πόλεων. Ἐκ δὲ τῶν ἐν στίχῳ 23 τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς (ἰδὲ σ. 132) δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι οἱ νομογράφοι ὠρῶντο διὰ κλήρου. Ἀλλὰ πόθεν ἢ ἐκ τίνων ἐκλήροντο; Πιθανῶς ἐκλήροντο ἐκ τῶν κατὰ Πλούταρχον καὶ Παυσανίαν συνέδρων (τῶν κατὰ Πολύβιον μελῶν τῆς συνόδου), οὗς ἔπεμπον ἀντιπροσώπους αἱ εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἀνήκουσαι πόλις. Κατὰ ταῦτα θὰ ἀπετέλουν οἱ νομογράφοι οἰονεὶ ἐπιτροπὴν ἐκ μελῶν τοῦ συνεδρίου· ἂν δ' αὕτη προεβουλεύετο, παρεσκεύαζε τουτέστι καὶ πρώτη αὐτὴ ἐψήριζεν οὗς συνέτασσε νόμους, οὗς ἐπεψήριζεν εἶτα τὸ συνέδριον, ἢ ἂν αὕτη ἐψήριζεν ἀνεκκλήτως, οὗς κατ' ἐντολὴν τοῦ συνεδρίου συνέτασσε νόμους, ἀγνωσοῦμεν Ἐξετείνεται δ' ἐπὶ πλεόν ἢ τῶν νομογράφων δικαιοδοσία¹, διότι ἦσαν οὗτοι καὶ νομοφύλακες, ὡς δαίκνυται ἐξ ἐπιγραφῆς (ψηφίσματος τῶν Ἀχαιῶν) εὐρεθείσης ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (Kern: *Insch. v. Magn.* ἀρ. 39 σ. 43), ἐν ἧ ἀπαντᾷ:

«καταχωρίζαι δὲ κα[ι] τοὺς νομ[ο]γράφους τὸ δόγμα τῶν Ἀχ[α]ῖων εἰς [τοὺς ν]όμ[ους] τοὺς πρώτους»². Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ θεσμὸς νομογράφων ὑπῆρχε καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, λ.χ. ἐν Ἐρμιόνη, ἐν Μεγαλοπόλει³, καὶ πρὸς τούτοις ἐν Τεγέα⁴ καὶ ἐν Σπάρτῃ.

Περὶ τῶν νομογράφων ἴδε ὡσαύτως σ. 127.

— **Ἀχαιοὶ** δὲ καλοῦνται ὄχι μόνον οἱ πολῖται τῶν κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον Ἀχαιῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ οἱ πολῖται πάσης ἄλλης πόλεως ἀνηκούσης εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, ἦτοι εἰς τὴν «Συμπολιτείαν» (ἰδὲ σ. 116 σημ. 1). Τέσσαρες πόλεις τῆς Ἀχαΐας (Δύμη, Πάτραι, Φαραί, Τριταία) ἐπανίδρυσαν τῷ 280 τὸν παλαιὸν⁵ ἐν Ἀχαΐᾳ σύνδεσμον σκοπὸν ἔχοντα νῦν τὴν ἀμοιβαίαν ἀπὸ κοινοῦ στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν

² Πρβ. ὡσαύτως *Insch. v. Magn.* ἀρ. 38 σ. 45: «οἱ νομογράφοι ἐν ταῖς ἐπὶ Λυκίνου) εἰσὶ γράψαντες ἐπιδείξαντων ταῖς πόλεις, ὡς οἱ πολῖται βουλευσονται περὶ τοινὶ χωρασάντων δὲ οἱ νομογράφοι ἐν τοῖς νόμοις καὶ ταννὺν τὰν ἐχειρίαν καὶ τὸς ἀγῶνας τὸς νῦν γραψάντων πρὸς τὸς ἄλλοις στεφανίτας» — Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ τὸ ψήφισμα τοῦτο τῶν Μεγαλοπολιτῶν, ὡς φαίνεται, προσυπογράφουσι καὶ πολλὰ Ἀρχαδικαὶ πόλεις. Ἀναγινώσκεται δηλ. ὑπὸ τὸ ψήφισμα: «ἀκολούθως δὲ ἔδοξεν ψηφισασθαι καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀρχαῖαι, Τεγεαῖται, Μεθιδριεῖοι, Σιμφαλίται, Κλειτορίται» κτ. Τὸ περιεργὸν δ' εἶνε ὅτι ἐν ταῖς πόλεσι καταλέγονται καὶ παλαιαὶ Ἀχαῖκαὶ πόλεις, οἷον Πελλήνη καὶ Τριταία. Φαίνεται ὅτι ἡ Μεγαλόπολις καὶ αἱ λοιπαὶ καταλεγόμεναι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ (τῇ χρονολογουμένη ἐκ τῶν περὶ τὸ 200 π.Χ.) πόλεις ἐξηκολούθουν παλαιῶθεν διατηροῦσαι ὁ ἀπετέλουν κοινόν, ἕπερ περιωρίσθη νῦν εἰς θρησκευτικόν τινα σύνδεσμον, οὗ ἡ ὑπαρξίς δὲν προσέκρουεν εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας· περὶ θρησκευτικῆς δ' ὑποθέσεως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πρόκειται, περὶ ἀναγνωρίσεως δηλ. καὶ ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τῶν Μαγνητῶν ἰδρυθείσης πανηγύρεως καὶ ἐχειρίας καὶ στεφανίτου ἀγῶνος πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος Λευκοφρυηνῆς· διὰ τοῦτο ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ δεχθῶσι τοὺς τῶν Μαγνητῶν πρεσβευτάς (πρβ. τὰ ἐν σ. 116).

³ Ἰδε πρὸς τούτοις *Excavations at Megalopolis* σ. 126 ἀρ. 4 «[Εἰ δόξει τ]ι ἐνλείπειν ἐν τοῖς νόμοι[ς τοῖς γεγραμμέ]νοις, κύριον ἔστω τὸ ἐφετό[ν δικαστήριον, ε]ἰδόμεν τῷ συνεδρίῳ, ἂ διοικεῖ, [διαδοῦναι μ]ή τις μῆτε νομογράφος μῆτε γ[ραμματοφύλαξ] ἀλλοτριωθῆναι τὰ βυβλία [ἐπιτρέπετω]».

⁴ *IG. IV 679* σ. 23: «τοὺς δὲ νομογράφους [τοὺς νῦν κατασταθέντας κατα]γράφαι τοῦτο (τὸ) δόγμα εἰς τοὺς [νόμους]».

⁵ *Lebas-Foucard: Pél.* #341α σ. 4: «γραψάτωσαν δὲ καὶ οἱ νομογράφοι νόμον περὶ τούτων». Ὁμοίαι φράσεις ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Σπάρτης (*SGDI. 4433* σ. 1): «[γραψ]άντω δὲ καὶ οἱ καταστα[θέντες νομο]γράφοι νόμον περὶ τούτων».

⁶ Τὸν ἐκ δώδεκα πόλεων συγχείμενον παλαιὸν ἐν Ἀχαΐᾳ σύνδεσμον διέλυσεν, ὡς φαίνεται, ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 324. Αἱ δώδεκα δὲ πόλεις ἦσαν αἱ Πελλήνη, Αἰγείρα, Αἰγαί, Βούρα, Ἐλίχη, ἣτις ὅμως τῷ 373 εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ σεισμοῦ, Αἶγιον, Ρύπες (Ρύπαι), Πάτραι, Φαραί, Ὠλενος, Δύμη, Τριταία. Θρησκευτικὸν δὲ κέντρον τῶν Ἀχαιῶν ἦτο τὸ παρὰ τὸ Αἶγιον ἱερόν τοῦ Ἀμαρίου (οὐχὶ Ὁμαρίου οὔτε Ὁμαρίου) Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἀφροδίτης.

¹ Ἰδε τὸ ἐν σ. 116, σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda σ. 27.

ἀποδίωξιν τῶν Μακεδονικῶν φρουρῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Μακεδόνων ἐγκατεστημένων ἐν ταῖς πόλεσι τυράννων. Τῷ 275 προσεχώρησαν εἰς τὸν σύνδεσμον τὸ Αἰγιον (τότε ἐψηφίσθη ὁ πρῶτος συντακτικὸς νόμος τῆς Συμπολιτείας) καὶ εἶτα τὸ Λεόντιον, ἡ Αἰγείρα, ἡ Πελλήνη, τὰ Βοῦρα καὶ ἡ Καρύνεια (Πολύβ. 2, 41. 8). Ἀπετελέσθη δ' οὕτω ἡ τῶν Ἀχαιῶν κοινὴ πολιτεία, συμπολιτεία, ἐκ δέκα Ἀχαιῶν πόλεων. Αὕτη ὅμως ἐκρατύνθη πολιτειακῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀφ' ὅτου ἐξετάθη ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς Ἀχαΐας μεταβληθεῖσα οὕτως εἰς σημαντικὸν ὁμόσπονδον κράτος. Πρῶτη πόλις προσετέθη ἡ Σικυῶν προσχωρήσασα τῷ 250 διὰ τοῦ Ἀράτου, δι' οὗ ὡσαύτως, ἐκλεγέντος τὸ πρῶτον στρατηγοῦ τῷ 245, προσετέθησαν εἰς τὸν σύνδεσμον τῷ 243 τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Κόρινθος. Τῷ παραδείγματι τῆς Κορίνθου ἠκολούθησαν ἡ Τροιζήν καὶ ἡ Ἐπίδαυρος (σ. 116). Τῷ δὲ 235 προσεχώρησεν ἡ Μεγαλόπολις καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ὀρχομενός, ἡ Μαντίνεια, ἡ Τεγέα καὶ ἄλλαι Ἀρχαδικαὶ πόλεις. Τῷ 228 προσεχώρησαν τὸ Ἄργος, ἡ Ἐρμιόνη καὶ ὁ Φλειεύς. Ἐξετάθη δ' ἡ Συμπολιτεία ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν ἔτει 191 περιελάμβανε (σ. 118) πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ¹.

Ἡ προσχώρησις δὲ πόλεως εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἐγένετο δι' ὁμολογίας, διὰ συνθήκης δηλ. ἐν ἣ καθωρίζοντο οἱ ὅροι τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως (ὕποχρεώσεις καὶ δικαιώματα) καὶ ἐξησφαλίζετο ἡ αὐτονομία αὐτῆς. Εἶποντο ὅροι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν καὶ ψηφίσματα, καὶ ἀνεγράφοντο ταῦτα ἐπὶ στήλης ². Ταῦτα ἐγίνοντο καὶ κατὰ τὴν συναψιν συνθήκης οἰαςδῆποτε.

Στ. 3: (Υ)γιεῖαι: Παράδοξον καὶ δυσδιάγνωστον σχῆμα προσέλαβε γράμμα τι, Υ, ὡς φαίνεται, ἴσως ἔνεκα λάθους τοῦ χαράξαντος αὐτὸ λιθοξόου καὶ ἀποτυχίας αὐτοῦ ἐν ἣ ἐπεχείρησε διορθώσει

¹ Κατάλογον τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Συμπολιτείαν γνωστῶν ἡμῖν ὑπὲρ τὰς 50 πόλεων ἴδε παρὰ Dubois: *Les ligues étoliennne et achéenne* σ. 178 καὶ παρὰ Head: *Historia numorum*, ἐκδ. 1911, σ. 417.

² Ἴδε τὸ ἐν σ. 146 σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda (*Klio*, σ. 20) καὶ πρὸς τὸ παρὰ Dittenberger (*Syll.*² ἀρ. 229) ψήφισμα τῶν Ἀχαιῶν, ἔνθα κυρίως ὁ λόγος περὶ τῶν εἰς τὴν Συμπολιτείαν προσχωρησάντων Ὀρχομενίων. — Πρὸς καὶ τὰ τοῖς ἐπομένοις, ἐν σ. 128 σημ. 3.

τοῦ λάθους του. Οὕτω μόνον δύναμαι νὰ ἐννοήσω καὶ ἐξηγήσω τὸ ἀκατανόητον τοῦτο γράμμα!

Στ. 27/28: Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ τριῶν τὸ πολὺ γραμμάτων κενοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ στίχου 27 ζητητέον ἐθνικὸν ὄνομα ἀπολήγον εἰς . . . ασχευς. Ἀλλ' ὄνομα πόλεως τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας, ἐξ ἧς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ παραχθῆ τοιοῦτον ἐθνικὸν ὄνομα, δὲν εἶνε ἡμῖν γνωστὸν. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, μετὰ πιθανότητος δυνάμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν ταῦθα οὐχὶ ἐθνικὸν ἀλλὰ κύριον τι ὄνομα, λ. γ. [Παρ]ασχευς ἢ τι παρόμοιον. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οἱ [Παρ]ασχευς (?) καὶ Ἀριστόβου[λος] οὗτοι [Σωτηρί]ου ἦσαν Μεγαλοπολίται. Κατὰ ταῦτα ἡ Μεγαλόπολις ἐμφανίζεται παρασχούσα πέντε νομογράφους, πλειοτέρους δηλ. πάσης ἄλλης τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πόλεων. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει τι τὸ παράδοξον, διότι μέχρι τοῦ 192 εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Μεγαλοπόλεως ἀνήκον πολλαὶ μικραὶ Ἀρχαδικαὶ πόλεις, (ἰδίως αἱ Ἀλέα, Ἀσέα, Ἀλίφειρα, Παλλάντιον, Θεισία, Γόρτυνα κ. λ.), δι' ὧν ἐγένετο ἡ Μεγαλόπολις ἡ πολυπληθεστάτη τῶν Ἀχαιῶν πόλεων· εὐλόγως ἄρα θὰ παρεῖχεν αὕτη πλειοτέρους νομογράφους, ἢ τὸ Ἄργος καὶ τὸ Αἰγιον. Μόνον ἀπὸ τοῦ 192 μετεβλήθησαν τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Φιλοποίμην, μετὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἐπάνοδον αὐτοῦ, ἐβοήθησε τὰς πόλεις (κώμας) ταύτας, ὥστε νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ καταλάβωσιν αὐτοτελῆ θέσιν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ. Εὐρεῖαν δηλ. ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀποτελοῦσαν τὴν Μεγαλόπολιν μετέτρεψεν ἀπὸ τοῦ 192 ὁ Φιλοποίμην εἰς στενὴν περιφέρειαν. Πρὸ τοῦ 192 ἄρα εὐλόγως θὰ παρεῖχεν ἡ Μεγαλόπολις πλειοτέρους πάσης ἄλλης πόλεως νομογράφους.

Ὅτι δὲ ἡ Μεγαλόπολις ἐπὶ 25 νομογράφων τῶν Ἀχαιῶν εὐλόγως πέντε νομογράφους θὰ παρεῖχε καὶ οὐχὶ τρεῖς, δύναται νὰ βεβαιωθῆ καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ παρὰ Dittenberger (*Syll.*² ἀρ. 106) ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρχαδῶν (4^η ἑκατονταετηρίς;) δι' οὗ ἡ βουλὴ τῶν Ἀρχαδῶν (ἢ ἐκ 50 δαμοργῶν ἀποτελουμένη) καὶ οἱ μυριοὶ ἀνέδειξαν πρόξενον ἑαυτῶν Φύλαρχον Λυσικράτους Ἀθηναῖον. Ὑπὸ τὸ ψήφισμα ἀκολουθεῖ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν δαμοργῶν, οὗτοι δ' εἶνε: Τεγεᾶται 5, Μανάλιοι 3, Δερεᾶται 2, Μεγαλο-

πολιταί 10. Μαντινῆς Ὡ, Κυνοῦριοι Ὡ, Ὀρχομέ-
νοι Ὡ, Κλ[η]τόριοι Ὡ, Ἡραῆς Ὡ, Θελφούσιοι Ὡ¹.
Οἱ 10 δαμοργοί, οὓς ἡ Μεγαλόπολις παρέχει ἐπὶ
50 δημιουργῶν ἐν ὄλῳ, ἀναλογοῦσιν ἀκριβῶς πρὸς
3 νομογράφους οὓς θὰ παρεῖχε ἐπὶ ὀλικοῦ ἀρι-
θμοῦ νομογράφων 25. Πρβ. καὶ τὰ ἐν σ. 126.

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 (καὶ 3^α καὶ 3^β).

Εἰκ. 4 (καὶ 5 καὶ 6).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγίου
Ἰωάννου τειχώματος, ἐξ οὗ ἐξήχθη ἡ τῶν νομο-
γράφων τῶν Ἀχαιῶν ἐπιγραφὴ ἀρ. 2 (σ. 125),
ἐξήχθησαν συγχρόνως καὶ τρία μεγάλα τεμάχια
πλακῶς (πάχους 0,14) ἐκ τιναολιθοῦ, ἀνήκοντα εἰς
τὴν κατὰ τὴν εἰκόνα 3 ἐνεπιγραφον στήλην, τὰ διὰ
τῶν α' (πρβ. εἰκ. 5 καὶ 6) καὶ β' καὶ γ' (πρβ.
εἰκ. 4) δεδηλωμένα. Τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐννοίας συνηρ-
μολόγησα εὐθὺς τὰ β' καὶ γ' οὕτως, ὥστε ἐξήχθη
τὸ πλάτος τῆς στήλης, ὃ εἶνε 0,70. Τὸ μήκος
ὅμως ἦτο καὶ εἶνε ἀγνωστον, διότι κολοβὸς εἶνε
ὁ λίθος ἄνω τε καὶ κάτω. Τὸ τεμάχιον α' οὐδαμῶς
προσαρμολογεῖται, οὐδ' ἐκ τῆς ἐννοίας εἶνε δυνατὸν νὰ
συναρμολογηθῆ πού. Ἐδυνήθη δ' εἶτα εἰς τὰ
συναρμολογηθέντα τεμάχια β' καὶ γ' νὰ προσαρ-
μώσω καὶ συναρμολογήσω πέντε ἄλλα μικρὰ τεμά-
χια, τὰ δ' ε' ζ' η' θ' (εἰκ. 3. Πρβ. εἰκ. 4), ἃ εἶ-
χον εὐρεθῆ ἐν ταῖς παλαιαῖς ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας
ἀνασκαφαῖς τοῦ Ἰεροῦ². Οὕτω δὲ τῆς τελευ-
ταίας προσαρμογῆς παρήχθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπι-
γραφὴ (εἰκ. 4), ἡ ἐκ τῶν τεμαχίων β' καὶ γ' καὶ
τῶν δ', ε', ζ', η', θ', ἧτις εἶνε τὸ κάτω μέρος τῆς
ὅλης ἐπιγραφῆς. Ἐλθγε δ' ἴσως αὕτη ἐν τῷ τελευ-
ταίῳ στίχῳ, τῷ ὑπ' ἀρ. 44, διότι ὑπὸ τοῦτον ὑπῆρχε
κενὸς χῶρος ἐν τῷ λίθῳ 0,08 κατ' ἐλάχιστον. Τὸ δὲ
τεμάχιον α' θὰ ἀνήκει, εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς στή-

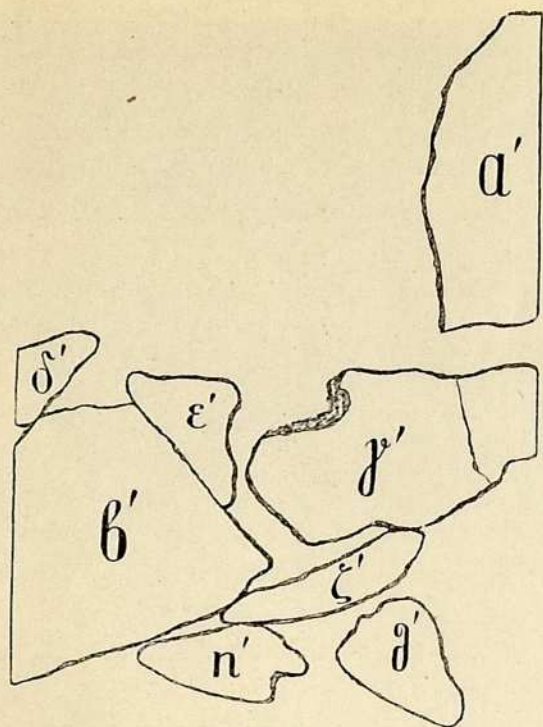
λης· φέρεται δὲ ἐπιγραφὴν κατὰ τὴν προσθίαν καὶ τὴν
ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν, ἥτοι τὰς ἐπιγραφὰς ἀρ. 3^α
καὶ 3^β (εἰκ. 5 καὶ 6). Σημειωτέον ὅμως ὅτι δὲν
δύναται νὰ ἐξακριβωθῆ, τίς τῶν ἐπιφανειῶν τού-
των εἶνε ἡ προσθία καὶ τίς ἡ ὀπισθία, τίς δηλ.
τῶν ἐπιγραφῶν ἀρ. 3^α καὶ ἀρ. 3^β ἀποτελεῖ μέ-
ρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3. ἐπιγραφῆς. Κατὰ τὸ σχῆμα
τῶν γραμμάτων καὶ αἱ τρεῖς ἐπιγραφαὶ (3,
3^α καὶ 3^β) δύναται νὰ ἀποτελῶσι τὴν αὐτὴν
ἐπιγραφὴν. Κατὰ τὸ περιεχόμενον ὅμως ὑπάρ-
χει ἴσως μικρὰ τις διαφορὰ. Αἱ ἀπαντῶσαι ἐν
τῇ ὑπ' ἀρ. 3^α ἐπιγραφῇ λέξεις: πόλεις, σύνε-
δροι, συνέδριον, βασιλεῖς, σύμμαχοι, εἰρήνη καὶ
μὴ πόλεμος κλ. εἶνε λέξεις καὶ φράσεις, περὶ
ἃς περιγράφεται κατ' ἐξοχὴν τὸ κείμενον τῆς
ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς, καὶ καθιστῶσι πιθανὸν ὅτι
ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς θὰ ἀπετέλει μέρος ἡ ὑπ' ἀρ.
3^α (σ. 131). Τῶν λέξεων τούτων τινὲς ἀπαντῶσι
καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3^β ἐπιγραφῇ, ἀπαντῶσιν ὅμως ἐν
ταύτῃ καὶ ἄλλαι τινὲς φράσεις³, αἵτινες ἐναρμό-
ζουσι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ
αὕτη δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς.
Πάντως ὅμως θὰ ἐχαράχθη αὕτη συγχρόνως τῇ
ὑπ' ἀρ. 3 ἦτο μὲν αὐτοτελὴς ἐπιγραφὴ, σχετικῆ
ὅμως καὶ σύγχρονος τῇ ὑπ' ἀρ. 3.

Δεκτῆς γενομένης τῆς ἐξενεχθείσης ὑποθέσεως,
τὸ κατὰ τὴν εἰκ. 5 τεμάχιον α' (ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ
3^α) τοποθετητέον τυγχάνει ἐν τῷ ἄνω δεξιῷ ἄκρῳ
τῆς στήλης· οὕτω δ' εἶνε τοποθετημένον ἐν εἰκ. 3.

³ Οἶον: «στήλας λιθίνας» (στ. 19β), «ὁμολογίας» (στ. 22β)
«Δία, Γῆν, Ἥλιον» (στ. 24β) Προλαμβάνοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς ἐπο-
μείνοις σημειούμεν ἐνταῦθα ὅτι τοιαῦται φράσεις δεικνύουσιν ὅτι ἡ περ-
τῆς ὁ λόγος ἐπιγραφῆ ὑπ' ἀρ. 3^α περιεῖχεν ἀναγραφὴν κειμένου συνθή-
κης (ὁμολογίας) καὶ ὄρκων παρεχομένων ἐπὶ τῇ συνάψει τῆς συνθή-
κης. Ἐν τῇ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Χρემωνιδείου πολέμου καὶ ὠρι-
σμένως ἐκ τοῦ 265 π. Χ., προερχομένη Ἀθηναϊκῆ ἐπιγραφῆ, τῇ ἐν
IG. ²I (ed. m.) ἀρ. 687 (πρβ. καὶ ἀρ. 686), ἐν ᾗ ὁ λόγος περὶ
συνθήκης συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ
τοὺς συμμάχους τούτων, Ἡλείους, Ἀχαιοὺς, Τεγεάτας, Μαντινεῖς,
Ὀρχομενίους, Φιαλεῖς, Καφουεῖς καὶ Κρήτας, ἀναγράφεται ὁ ἐπὶ τῇ
συνάψει τῆς συνθήκης ὄρκος: «[ὁμ]νύω Δία, Γῆν, Ἥλιον, Ἀθῆν,
Ἀθηναίων Ἀρεῖαν, Ποσειδῶν, Δῆμητρα». Ἐπίσης ἐν τῇ συνθήκῃ
συμμαχίας Καρχηδονίων καὶ Μακεδόνων (τῇ τοῦ Ἀννίβα πρὸς Φί-
λιππον τὸν Ε') ὁ Ἀννίβας ὁμνύει «ἐναντίον Διὸς καὶ Ἡρας καὶ
Ἀπόλλωνος, ἐναντίον . . . Ἀρεως, Τρίτωνος, Ποσειδῶνος, ἐναντίον
θεῶν τῶν σοσιτρατευομένων καὶ Ἥλιου καὶ Σελήνης καὶ Γῆς
(Πολύβ 7, 9).—Καὶ ἐκ πολλῶν δ' ἄλλων παραδειγμάτων γνωστὸν
εἶνε ὅτι, συναπτομένης οἰασθήποτε συνθήκης (ὁμολογίας), παρείχοντο
ὄρκοι καὶ ἐξεδίδοτο ψήφισμα ἢ ψηφίσματα κυροῦντα τὴν συνθήκην,
ἃ ἀνεγράφοντο ἐπὶ στήλης.

¹ Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται, ἂν μὴ ἐκ τῶν μέσων τῆς 4ης
(Hiller v Gaertringen ἐν *Abh. d. Berl. Akad. d. Wiss.*
1911, 13), τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μέσων τῆς 3ης (Niese ἐν *Hermes*
34, 542) ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

² Τὰ τεμάχια ταῦτα εἶνε δημοσιευμένα ἐν IG. IV ἀρ. 924 ὑπὸ
τὰ διακριτικὰ γράμματα A (=δ'), C (=ζ'), D (=ε'), F(=η'),
G(=θ').—Τὰ διὰ τοῦ F καὶ A δεδηλωμένα ἔρουν δημοσιευθῆ
καὶ ὑπὸ τοῦ Baunack ἐν *Philologus* 54, 1895, σ. 61 ἀρ. 6
καὶ σ. 24.

Εἰκ. 3.

Διάγραμμα ἐνεπιγραφίου στήλης: πλάτους 0,70, πάχους 0,14 καὶ ὕψους ἀγνώστου, ἀνερχομένου ἰσως εἰς 1,60 ἢ 1,70. Ἀποτελεῖται δ' ἡ στήλη ἐκ τῶν τεμαχίων β', γ', δ', ε', ζ', η', θ' προσαρμοζομένων ἀλλήλοις καὶ συναρμολογουμένων (ἴδε εἰκ. 4 ἐν σ. 130) καὶ ἐκ τοῦ τεμαχίου α', οὔτε προσαρμοζομένου οὔτε συναρμολογουμένου, φέροντος δ' ἐπιγραφὴν ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἐπιφανείαις (ἴδε εἰκ. 5 καὶ 6 ἐν σ. 131).

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια τοῦ τεμαχίου, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφὴ 3^β (εἰκ. 6), εἶνε ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια. Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρα 3^β εἶνε ἄλλη ἐπιγραφὴ, ἥτις τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ, ἀποκλειομένης τῆς ἐκδοχῆς ὅτι αὐτὴ ἦτο ἰσως συνέχεια τῆς ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐπιφανείᾳ ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀρ. 3, ἀφοῦ ἡ τελευταία δὲν βαίνει μέχρι τέλους τοῦ σωζομένου λίθου, ἀλλὰ λήγει ἐν τῷ στίχῳ 41, ὑφ' ὃν καταλείπεται κενὸς χώρος (πρὸς τὰ κάτω τοῦ λίθου) 0,08, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν.

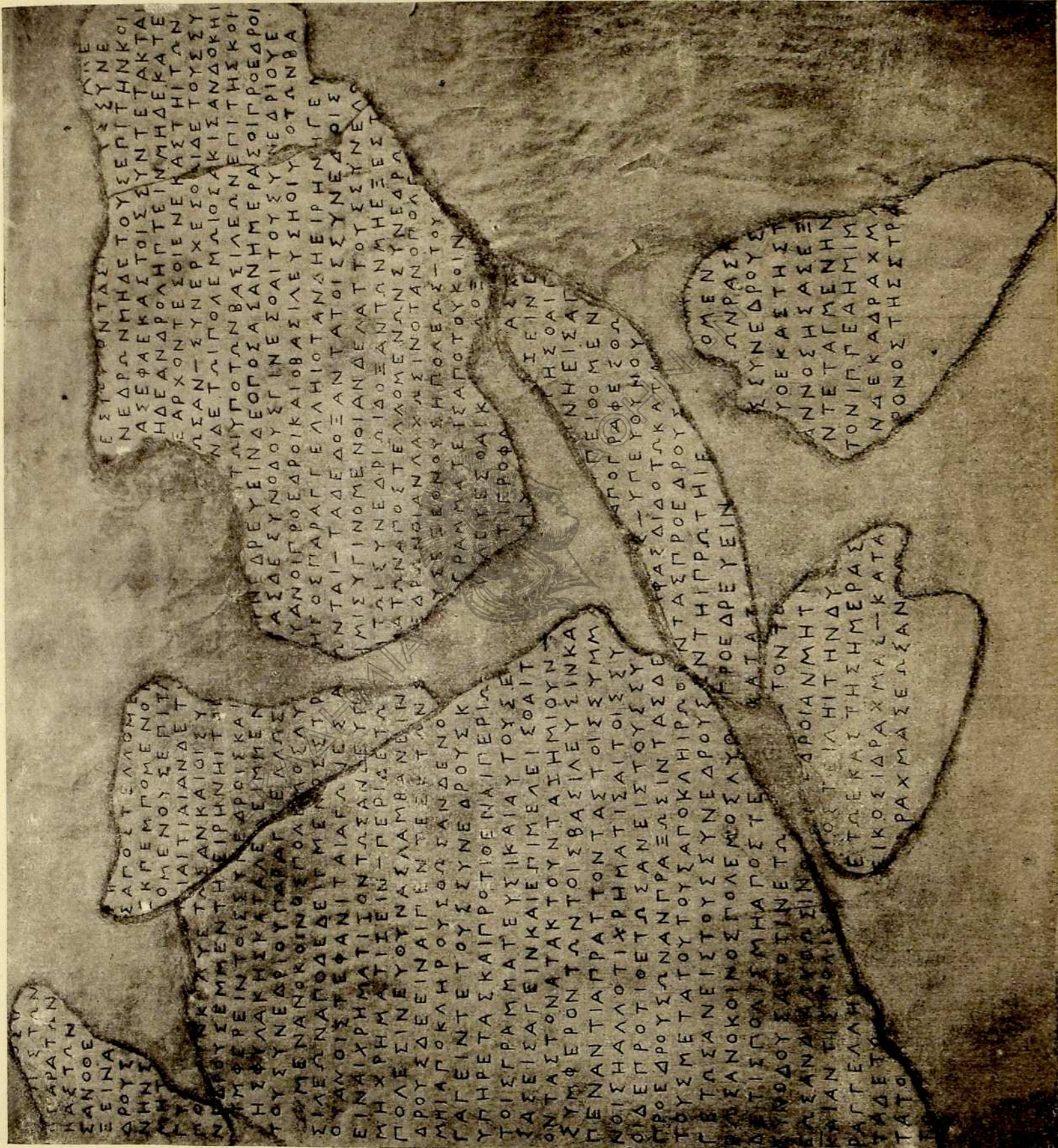
Αἱ διαστάσεις τῶν ἐπιγραφῶν ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: Ἡ ὑπ' ἀρ. 3 (εἰκ. 4) εἶνε μὲν ἐλλειπῆς ἄνω καὶ κάτω, ἀρτία ὁμως κατὰ πλάτος ὥστε παρέχει ἡμῖν τὸ πλάτος τῆς κατὰ τὴν εἰκόνα 3 στήλης· ἔχει δὲ πλάτος 0,70, πάχος 0,14 καὶ σωζόμενον ὕψος 0,60, ὕψος δὲ τῆς ὑπὸ γραμμῶν κατεχομένης ἐπιφανείας 0,53. — Τὸ δὲ τεμάχιον α' (εἰκ. 3), ἐν ᾧ αἱ ἐπιγραφαὶ ἀρ. 3^α καὶ 3^β, ἔχει τὸ αὐτό, ἐννοεῖ-

ται, πάχος 0,14. Τὸ ὕψος δὲ τῆς ὑπὸ γραμμῶν κατεχομένης προσθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 5) εἶνε 0,47, καὶ τῆς ὀπισθίας (εἰκ. 6) 0,45. — Συνάγεται ἐκ τούτων ὅτι ἡ ὄλη κατὰ τὴν εἰκ. 3 στήλη, ἧς τὸ πλάτος 0,70 καὶ τὸ πάχος 0,14, εἶχεν ὕψος πλέον τοῦ 1,08· ἂν δὲ παραβάλωμεν αὐτὴν κατ' ἀναλογίαν πλάτους καὶ πάχους πρὸς ἄλλας στήλας εὐρεθείσας ἐν τῷ Ἱερῷ, ἀρτίας καθ' ὕψος, συναγομεν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ὕψος 1,60 καὶ 1,70 περίπου. — Ἐκ τῆς ὄλης ἄρα εὐρεθείσης ἐν συντρίμμασι στήλης ἐλλείπει καθ' ὕψος περὶ τὸ $\frac{1}{3}$. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γραμμῶν, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἕκαστος τῶν στίχων τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς (εἰκ. 4) περιστρέφεται περὶ τὸν ἀριθμὸν 57-63· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ στίχοι ἔχοντες ἰσως 55 γράμματα· ἐννοεῖται δ' ὅτι οὕτω θὰ εἶχον καὶ οἱ στίχοι ἀμφοτέρων τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου α' ἐπιγραφῶν.

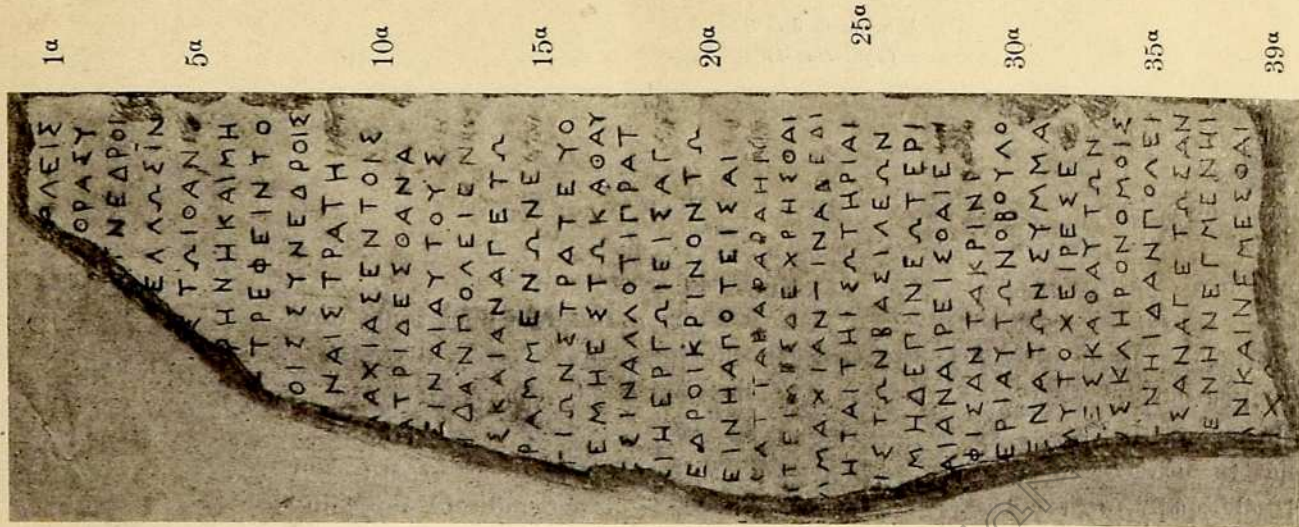
Τὸ σχῆμα δὲ τῶν γραμμῶν καὶ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τοὺς χρόνους τῆς 3^{ης} ἐκατονταετηρίδος π. Χ. Ἄλλ' ὄχι μόνον τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ χάραξις καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν καὶ ἡ διάθεσις τῶν στίχων καὶ ἰδιάζον σημεῖον στίξεως ἔχουσι τοιαύτην ὁμοιότητα, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ αἱ τρεῖς ἐπιγραφαὶ ἐχαράχθησαν συγχρόνως καὶ δὴ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς. Μικρὰ δὲ ὀριζοντία γραμμὴ — καταλαμβάνουσα τὸν χώρον ἑνὸς περίπου γράμματος, εἶνε σημεῖον στίξεως. Ὁμοιάζει δὲ τὸ σύστημα τοῦτο στίξεως τῶν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ (πρβ. σ. 124) σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἐν ἐκείνῃ μὲν ὁ χώρος ἑνὸς γράμματος μένει κενός, ἐν τούτοις δὲ πληροῦται διὰ τοῦ σημείου. Ὑπεμφαίνεται οὕτω καὶ διὰ τὰς προκειμένας ἐπιγραφὰς χρονολογία ἀναγομένη πιθανῶς εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} π. Χ. ἐκατονταετηρίδος.

Μικρὸν δ' εἶνε τὸ κείμενον τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου α' ἐπιγραφῶν 3^α καὶ 3^β καὶ βραχὺς ἕνεκα τούτου θὰ εἶνε ὁ περὶ αὐτῶν λόγος. Ἡ κυρία ἐπιγραφὴ, ἡ εἰς ἱκανὸν μέγεθος σωζομένη καὶ σχετικῶς καλῶς διατηρουμένη, ἡ σημαντικὰ διδάσκουσα ἡμᾶς περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀχαιϊκὴν συμπολιτείαν, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶνε ἡ ἀμέσως ἐν τοῖς ὀπισθεν (σ. 130 καὶ 132) ἐπιγραφῇ ἀρ. 3, αὐτὴ δὲ ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς πραγματείας ἡμῶν.

Εἰκ. 4 Κάτω μέρος τῆς ἐν εἰκ. 3 ἀνεπιγράφου στήλης (τεμάχια β', γ', δ', ε', ζ', η', θ') — Προβ. εἰκ. 5 καὶ 6. — Πλάτος 0,70 μ. πάχος 0,14, σφαιροειδῆ ἴδη ἐν σελ. 132)

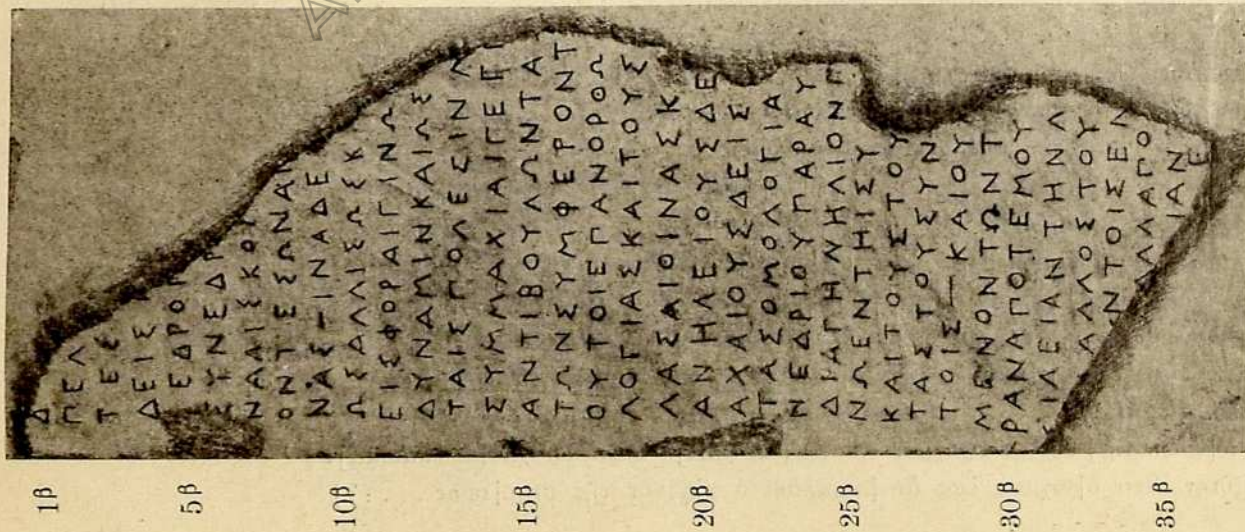

(μεταγραφὴν ἴδε ἐν σελ. 133).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3α.
Εἰκ. 5. Τεμάχιον α' (προσθία; ὄγχις) ἐκ
τῆς ἐν σελ. 3 (σ. 129) στήλης, ἀνήκον(?)
εἰς τὴν ἐπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφὴν. 1/3

(μεταγραφὴν ἴδε σ. 134).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3β.
Εἰκ. 6. Ὀπισθία(ς) ὄγχις τοῦ ἐν σελ. 5 τεμαχίου α'
τῆς ἐν σελ. 3 ἐπιγραφῆς στήλης. 1/3

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3
(πρὸβ. εἰκ. 4).

1οσο	1
]ς τῶν	
	[ἦ] παρὰ τὸν	ἐ
	κástων[
5	σαν, ὄθε[ν	ἐ-
	ξεῖναι[5
]εσ[...]οντας[μηδὲ τοῦ]ς συνέ-	
	δρους [μηδὲ τοῦ]ς ἀποστελλομέ[νους παρὰ τῶν σ]υνέδρων, μηδὲ τοὺς ἐπὶ τὴν κοι-	
	νήν σ[τρατεία]ν ἐκπεμπομένου[ς.....?]ας, ἐφ' ἃ ἐκάστοις συντέτακται,	
	μήτ[ε τοὺς ἐκπεμ]πομένους ἐπὶ τὰς πόλεις μ]ηδὲ ἀνδροληπτεῖν μηδὲ κατε[γ]-	
10	(γ)υ[ἄν ἐπ' οὐδεμιᾶ]ι αἰτίαι ἄν δέ τι[ς ταῦτα πράττηι], ἄρχοντες οἱ ἐν ἐκάστηι τῶν	10
	πό[λεω]ν κ[ω]λυέτωσαν καὶ οἱ σύ[μμαχοι κωλυέτ]ωσαν — Συνέρχεσθαι δὲ τοὺς συ-	
	νέδρους ἐμὲ μὲν τῆι εἰρήνηι το[.....?]ῆν δὲ τῶι πολέμωι ὁσάκις ἂν δοκῆι	
	[σ]υμφέρειν τοῖς συνέδροις καὶ [τοῖς ἄρχουσι? κα]ι τῶι ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐπὶ τῆς κοι-	
	[ν]ῆς φυλακῆς καταλειμμέν[ωι — Συ]νεδρεύειν δὲ ὁπόσας ἂν ἡμέρας οἱ πρόεδροι	
15	τοῦ συνεδρίου παραγγέλλωσ[ιν — Τ]ὰς δὲ συνόδους γίνεσθαι τοῦ συνεδρίου, ἔ-	15
	[ως] μὲν ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυ[θῆι, ο]ὔ ἂν οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ<ι> ὑ[π]ὸ τῶν βα-	
	σιλέων ἀποδεδειγμένος στρα[τι]ηγὸς παραγγέλλη, ὅταν δ' ἡ εἰρήνη γέν[ηται],	
	οὗ ἂν οἱ στεφανίται ἀγῶνες ἄ[γ]ωνται — Τὰ δὲ δόξαντα τοῖς συνέδ[ρο]ις [κύρια]	
	εἶναι. Χρηματίζοντωσαν δὲ ὑπ[ὲρ] ἧμιον γινόμενοι, ἂν δ' ἐλάττους συνέλθ[ωσιν],	
20	μὴ χρηματίζειν — Περὶ δὲ τῶ[ν ἐν] τῶι συνεδρίωι δοξάντων μὴ ἐξέστ[ω ταῖς]	20
	πόλεσι εὐθύνας λαμβάνειν [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρω[ν — Προέ]-	
	δρους δὲ εἶναι πέντε ἐκ τῶν σ[υν]έδρων, οἳ ἂν λάχωσιν ὅταν ὁ πόλε[μος ἐνδη]-	
	μηι ἀποκληρούσθωσαν δὲ νο[μο]γράφοις ἐξ ἔθνους ἢ πόλεως — Τοὺς [προέδρους? δ' ἄ]-	
	γαγεῖν τε τοὺς συνέδρους κ[αὶ τοὺς] γραμματεῖς ἀπὸ τοῦ κοιν[οῦ]	
25	ὑπηρετάς καὶ προτιθέναι περὶ ὧ[ν ἂν βου]λεύσθαι κ[οινῆι] δόξηι	25
	τοῖς γραμματεῦσι καὶ αὐτοὺς ἔ[χειν? ἂν]τίγροφα[.....?]ας ν-	
	σας εἰσάγειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τ[.....?]ηυ[.....?]ζειν	
	οντας τὸν ἀτακτοῦντα ζημιούν — [.....] γ]ησθαι	
	συμφερόντων τοῖς βασιλεῦσιν κα[.....?]νη εἰσαγ[έτωσαν τοὺς τὰ ὑ]-	
30	πεναντία πράττοντας τοῖς σ[υ]μμά[χοις παρα]πειθομέν[ους]	30
	νοῖς ἢ ἄλλο τι χρηματίζαι τοῖς σ[υ]νέδροις ἀπογραφέσθω[σαν]	
	οἳ δὲ προτιθέτωσαν εἰς τοὺς σ[υ]νέδρους — Ὑπευθύνους [δὲ εἶναι καὶ? τοὺς]	
	προέδρους ὧν ἂν πράξωσιν τὰς δὲ [γρ]αφὰς διδότη κατὰ	
	τοὺς μετὰ τούτους ἀποκλη<ι>ρωθέντας προέδρους [- - - - - εἰσα]-	
35	γέτωσαν εἰς τοὺς συνέδρους [ἐ]ν τῆι πρώτῃ ἐ[δρα]ζ[ο]μέν[ους κοινῆι ἀγορᾷ?],	35
	ἕως ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυθ[ῆι —] Προεδρεύειν [δὲ] ων ραστ[.....] Ἄν	
	δέ τις πόλις μὴ ἀποστείλῃ κ[ατὰ τὰς] [συνθήκα]ς συνέδρους [εἰς τὰς κοινὰς]	
	συνόδους, ἀποτινέτω [καθ' ἕκασ]τον τ(ῶ)ν [συνέδρων δ]ύο ἐκάστης (ἦ)[μέρας δραχμὰς]	
	ἕως ἂν διαλυθῶσιν οἱ[ὶ σύν]εδροι, ἂν μὴ τι[να αἰτί]αν νοσήσας ἐξ[ενέγκη] οὗτος]	
40	καὶ ἂν τις πόλις [μὴ ἀ]ποστείλῃ τὴν δύ[ναμιν τῆ]ν τεταγμένην, [ἦν ἂν ὁ ἄρχων? πα]-	40
	ραγγέλλῃ, [ἀποτινέ]τω ἐκάστης ἡμέρας [κατὰ] τὸν ἱππέα ἡμιμ[ναῖον — κα]-	
	τὰ δὲ τὸ[ν ὀπλίτην] εἴκοσι δραχμὰς — κατὰ [δὲ ψιλὸ]ν δέκα δραχμὰ[ς — καὶ κα]-	
	τὰ το[ξότην] πέντε δ[ραχμὰς], ἕως ἂν [παρέλθῃ] ὁ χ[ρό]νος τῆς στρα[τείας].....?]	
44	το - - - - - ?	44

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἢ περὶ ἧς τὸ πρῶτον ὁ λόγος **ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 3** (σ. 130) δύναται νὰ ἀναχθῆ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν (σ. 129), εἰς χρόνους τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

Γίνεται δ' ἐν αὐτῇ λόγος περὶ πόλεων σχετιζομένων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποτελουσῶν, ὡς φαίνεται, πολιτειακὸν καὶ στρατιωτικὸν σύνδεσμον ἐμφανιζόμενον ὡς κοινήν πολιτείαν, ἥτοι ὡς κανονικῶς καὶ δημοκρατικῶς συγκεκροτημένον ὁμόσπονδον Κράτος, ὅπερ εἶχε καὶ συμμάχους καὶ δὴ συμμάχους βασιλεῖς. Πελοποννησιακὸν δὲ θὰ ἦτο τὸ κράτος τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐν Πελοποννήσῳ εὐρέθη ἡ ἐπιγραφὴ ἄλλως ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3^β ἐπιγραφῇ (στ. 20^β — 21^β) ἀπαντῶσιν αἱ λ. Ἡλεῖοι καὶ Ἀχαιοὶ, λέξεις τουτέστιν ἀνάγουσαι ἡμᾶς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἶχε δὲ συνάψει συμμαχίαν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κράτος μετὰ βασιλέων καὶ ἄλλων συμμάχων, οἵτινες ἐξετείνοντο, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου Ἑλλάδι, διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε συντεταγμένη οὐχὶ ἐν τῇ δωρικῇ, ὡς ὤφειλεν, ἀλλ' ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν τῇ διεθνεί, οὕτως εἰπεῖν, γλώσσῃ, ὅπερ δηλοῖ ὅτι αὕτη παρεῖχε ἐνδιαφέρον καὶ εἰς λαοὺς ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου (εἰς τοὺς συμμάχους). — Τοιαύτης χρήσεως τῆς κοινῆς διαλέκτου ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα: Οἱ Αἰγινῆται λ. γ. τιμητικὸν ψήφισμα σχετιζόμενον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου καὶ προωρισμένον νὰ γείνη γνωστὸν εἰς τοὺς βασιλεῖς τούτους, προερχόμενον δ' ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ 158 καὶ 144 π. Χ. χρόνων, τὸ ἐν IG. IV ἀρ. 1, ἔγραψαν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾧ καὶ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξηκολούθουν γράφοντες ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ὑστερωτέρων χρόνων ψήφισματος ὑπ' ἀρ. 2 (IG. IV). Ἐν δὲ τῇ καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐν σ. 127, μνημονευομένη ἐπιγραφῇ, τῇ παρὰ Dittenberger (Syll². 106), βλέπομεν ὅτι καὶ οἱ Ἀρκάδες ψήφισμα δι' οὗ ἀνέδειξαν πρόξενον ἑαυτῶν Φύλαρχον Λυσικράτους Ἀθηναῖον ἔγραψαν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾧ τὰ ὑπὸ τὸ ψήφισμα ὀνόματα τῶν δαμορῶν ἀνέγραψαν ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ. — Κανονίζονται δὲ καὶ καθορίζονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ αἱ σχέσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ τούτου κράτους πρὸς τοὺς συμμάχους (λαοὺς μὴ βασιλευμένους) καὶ συμμάχους βασιλεῖς (λαοὺς ἢ λαὸν μοναρχικῶς κυβερνώμενον), αἱ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ

εἰρήνης, καὶ λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων πάντων τῶν συμμάχων (στ. 12 - 17, καὶ 29 - 30). Περιστρέφεται δ' ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ τὸ πλεῖστον περὶ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πόλεων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ ὁμόσπονδον κράτος: Αἱ πόλεις συνεδέοντο ἐκάστη πρὸς τὴν κοινήν πολιτείαν διὰ συνθήκης (στ. 37. Πρβ. καὶ στ. 8), μετεῖχον τῆς νομοθετικῆς καὶ διοικητικῆς ἐξουσίας δι' ἀντιπροσώπων, συνέδρων καλουμένων, καὶ ὤφειλον νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους εἰς τὰς κοινὰς συνόδους, ἄλλως ὑφίσταντο ποινήν ἂν δηλ. πόλις τις δὲν ἀπέστειλε συνέδρους, ὑπεχρεοῦτο εἰς πληρωμὴν δραχμῶν δύο καθ' ἡμέραν δι' ἕκαστον ἀπόντα σύνεδρον (στ. 37 — 39). Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου παρεῖχον αἱ πόλεις, ἢν ὤφειλον νὰ εἰσφέρωσιν ἐκάστη αὐτῶν, κατὰ τὰς συνθήκας, στρατιωτικὴν δύναμιν ἂν δὲ τις τούτων δὲν παρεῖχε τὴν δύναμιν τὴν τεταγμένην, ὑπεχρεοῦτο εἰς ἡμερησίαν πληρωμὴν, διαρκούντος τοῦ χρόνου τῆς στρατείας, ὄρ. 50 καθ' ἕκαστον ἰππέα, ὄρ. 20 καθ' ἕκαστον ὀπλίτην, ὄρ. 10 καθ' ἕκαστον ψιλὸν καὶ ὄρ. 5 καθ' ἕκαστον τοξότην (στ. 40 — 44). Σημαντικαὶ δὲ καὶ χαρακτηριστικώταται εἶνε αἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διατάξεις αἱ περιστρεφόμεναι περὶ τὸ ἐκ τῶν συνέδρων (ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων) ἀποτελούμενον συνέδριον, ὅπερ εἶνε κυρίαρχον ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα (βουλή), σῶμα βουλευόμενον καὶ ἀποφασίζον περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς μετὰ βασιλέων καὶ ἄλλων λαῶν συμμαχίας (στ. 18 καὶ 29 — 30). Οἱ σύνεδροι τυγχάνουσι βουλευτικῆς ἀσυλίας (στ. 20 — 21) καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν εἶνε ἀνέκκλητοι (στ. 18 — 19). Συνέρχονται δὲ εἰς συνέδριον ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσάκις συμφέρει (στ. 11 — 14), καὶ ἀποτελοῦσιν ἀπαρτίαν, ἂν προσέλθωσι πλείοτεροι τοῦ ἡμίσεος (ὑπὲρ ἡμῶν γινόμενοι. Στ. 19), συνεδριάζουσι δ' ὅσας ἡμέρας ἤθελον ὀρίσει οἱ πρόεδροι τοῦ συνεδρίου (στ. 14 — 15), οἵτινες καὶ ἐκδίδουσι πρόγραμμα ἀναγράφον τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα (στ. 25, 32). Συνέρχεται δὲ τὸ συνέδριον, διαρκούντος μὲν τοῦ κοινοῦ πολέμου, «οὗ ἂν οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος στρατηγὸς παραγγέλλῃ», γενομένης δ' εἰρήνης, «οὗ ἂν οἱ στεφανῦται ἀγωνεῖς ἀγωνται» (στ. 15 — 18). Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου

ἐκκληροῦντο ἐκ τῶν συνεδρίων πέντε πρόεδροι, οἵτινες φαίνεται ὅτι μετεῖχον τῆς διοικήσεως, διότι ἦσαν ὑπεύθυνοι, ὧν ἂν πράξωσιν (στ. 32—33). Κατὰ ταῦτα ὑπῆρχε διάκρισις τῆς βουλευτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας· οἱ τοῦ συνεδρίου δηλ. πρόεδροι, ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου, ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς πρόεδροι ὁμοῦ (ὡς διοικηταὶ ἢ ὑπουργοί, οὕτως εἰπεῖν) ἦσαν ὑπεύθυνοι. Κατ' ἀκολουθίαν ἔχομεν ἐν τῷ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφῆν συνεδρίῳ κρατούσας τοιαύτας διατάξεις, οἷαι αἱ διακρίνουσαι τὰ σήμερον κατ' ἐξοχὴν φιλελευθερα κοινobουλευτικὰ πολιτεύματα, δηλ. βουλὴν κυρίαρχον, βουλευτικὴν καὶ νομοθετικὴν δικαιοδοσίαν ἀνεύθυνον καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπεύθυνον.

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τούτου τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐκτιθεμένων δύναται εὐλόγως νὰ ἐξαχθῇ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ θὰ προέρχεται ἐκ τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας, τῆς κατὰ Πολύβιον συμμαχικῆς καὶ φιλικῆς κοινωνίας πόλεων τῆς Πελοποννήσου καὶ δημοκρατίας ἀθηναίων (στ. 115), ὅτι δηλ. οἱ Ἀχαιοί. ἦτοι τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν, τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν (στ. 116 σημ. 1), ἐν καιρῷ κοινοῦ μετὰ τῶν συμμάχων πολέμου, ὀρμηθέντες ἴσως καὶ ἐκ τῶν ὄρων τῆς συμμαχίας, ἐξέδωκαν τὸν ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ νόμον ἢ κανονισμόν, ἦτοι ψήφισμα¹, ἐν ᾧ ἐψήφισαν διατάξεις ἀφορώ-

¹ Ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ψήφισμα εἶνε καὶ οὐχὶ ἄλλο τι, ὅτι κυρίως δὲν εἶνε ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ὡς δυνατόν ἴσως νὰ νομίσῃ τις, εἶνε φανερόν. Κείμενα συνθήκης συμμαχίας διεσώθησαν πολλά, ἀλλοῖον δ' εἶνε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν· οὐδ' ἀναγράφονται ἐν τοιαύταις συνθήκαις τοσαῦται περὶ τῶν καθέκαστα διατάξεις, οἷαι αἱ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ. Ἄλλως οὐδ' εἶνε ἐφαρμοσίμοι αἱ διατάξεις αὗται ὡς πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους. Κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δηλ. νομοθετεῖ τὸ ἐκ πόλεων ἀποτελούμενον ὁμόσπονδον κράτος, ἦτοι ἡ κοινὴ πολιτεία (συμπολιτεία), αἱ πόλεις δὲ (οὐχὶ πάντες οἱ σύμμαχοι) ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους καὶ νὰ παρέχωσι στρατὸν καὶ αὗται ὑφίστανται ποινὴν ἐπὶ μὴ ἐκτελέσει τῶν ὑποχρεώσεων τούτων.

² Ὅτι δὲ ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ, δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἀποδεδειγμένως καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3β (στ. 134), ἐν ᾗ (ἐν στ. 21β) ἀπαντᾷ ἡ λ. Ἀχαιοί, καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς (ἡ Ἐπιδαυροῦς ἀπὸ τοῦ 242 ἀνήκεν εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν συμπολιτείαν, καὶ πρὸς τοὺς εἰς τὸν θεσμόν τῶν νομογράφων τῶν Ἀχαιῶν, ὡς ἐν ὁσθ. ἐκ τῆς ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῆς (πρβ. στ. 126 στ. 2) νομογράφων δὲ γίνεται μεία καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφῇ (στ. 23). Εἰς τὰς εἰκασίας ταύτας δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐξῆς:

³ Ὡς καὶ ἐν σ. 124 σημ. 3 ἀνεκοίνωσα, ἡ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 εὐρέθῃ σὺν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ τῶν νομογράφων (ἀμρότεροι ἦσαν ἐντετεταχισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ τειχώματι, ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης. Πρβ. σ. 128). Ἐκ τοῦ τόπου δὲ καὶ τοῦ τρόπου τούτου τῆς εὐρέσεως, καὶ

σας πολιτειακὰς καὶ στρατιωτικὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν συμφερόντων τῆς ὅλης συμμαχίας.

Μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὑπολείπεται νὰ ἐξακριβώσωμεν εἰς τίνα ἐποχὴν τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας ἀναφέρεται ἢ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφῆ, τίνες δηλ. εἶνε οἱ ἐν αὐτῇ μνημονευόμενοι βασιλεῖς καὶ σύμμαχοι καὶ τίς ὁ κοινὸς πόλεμος. Ἱστορικὴ δὲ ἐπισκόπησις τῶν κατὰ τοὺς Ἀχαιοὺς δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων καί, κατ' ἀκολουθίαν, εἰς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς.

Πολιτειακῶς ἅμα τε καὶ στρατιωτικῶς οἱ Ἀχαιοὶ εἶνε τελείως συγκεκροτημένοι, κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἰσχυροὶ δὲ πολεμικῶς ἀφοῦ εἶχον συμμάχους ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου (πρβ. σ. 135) καὶ δὴ συμμάχους βασιλεῖς· θὰ ἦτο δὲ σημαντικὴ ἢ συναφθεῖσα συμμαχία, καὶ ἰσχυροὶ θὰ ἦσαν καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ βασιλεῖς, ἀφοῦ χάριν τούτων κανονίζοντες πολιτειακὰς ἐαυτῶν ὑποθέσεις οἱ Ἀχαιοὶ ἐπέφερον εἰς κρατούσας διατάξεις μεταβολὰς ἢ προσέθετον νέας διατάξεις λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων (στ. 29—30), παρεῖχον δηλ. τὸ δικαίωμα εἰς τὸν βασιλέα νὰ ὀρίζῃ τὸν ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας φρούραρχον (στ. 13—14) καί, ἐν καιρῷ κοινοῦ πολέμου, νὰ ὀρίζῃ τὸν στρατηγόν, ὁ στρατηγὸς δ' οὗτος, ἢ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, νὰ ὀρίζῃ πρὸς τοὺς καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν ἐμελλε νὰ συνέρχεται τὸ συνέδριον (στ. 17—18).

Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὀρμώμενος φρονῶ ὅτι πρὸς λύσιν τῶν προκειμένων ζητημάτων δύναμεθα εὐλόγως νὰ ἀποβλέψωμεν οὐχὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τῷ 280 ἰδρυθείσης Ἀχαι-

ἐκ τῶν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ: «τὸν νόμον» (πρβ. σ. 124), ὀρμώμενος ἔγραψον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου, κατὰ Αὐγουστον τοῦ 1918, τὰδε: Δύο ἄρα στήλαι ὑπῆρχον ἐν τῷ Ἱερῷ ἰδρυμένῳ πλησίον ἀλλήλων, ἡ μὲν περιεῖχεν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν νομογράφων τῶν Ἀχαιῶν, ἡ δὲ τὸν νόμον, ὃν οὗτοι ἔγραψαν καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν ἀνεθήκαν. Ἡ εὐρεσις δὲ τῆς στήλης τῶν νομογράφων προτρέπει ἡμᾶς εἰς ἀναζήτησιν τῆς στήλης τῆς περιεχομένης τὸν νόμον. Ἡ προκειμένη ἄρα ἐπιγραφὴ (ἡ ὑπ' ἀρ. 3) ἢ σὺν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν νομογράφων εὐρεθείσα, δυνατόν νὰ εἶνε ὁ ζητούμενος νόμος. Ὅτι δὲ ὁ νόμος οὗτος εἶνε συντεταγμένος οὐχὶ ἐν τῇ δωρικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, δὲν εἶνε παραδόξον. Δὲν ἐνδιαφέρει μόνον τοῦς ἐν Πελοποννήσῳ ὁ νόμος ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε συντεταγμένος ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ (πρβ. τὰ ἐν σ. 124 κ. ἐ. ἐκτιθέμενα).

κῆς συμπολιτείας, καθ' οὓς χρόνους αὕτη ἐκ τεσσάρων τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐκ δέκα Ἀχαιϊκῶν πόλεων ἀποτελουμένη¹ περιωρίζετο ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς βορειοδυτικῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς αὕτη εἶχεν ἐπεκταθῆ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀχαιϊκῆς καὶ μεταβληθῆ εἰς σημαντικὸν ὁμόσπονδον κράτος ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τοὺς χρόνους τουτέστιν τοὺς ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 251 προσχωρήσεως τῆς Σικυῶνος εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν κοινὴν πολιτείαν².

¹ Τέσσαρες πόλεις, αἱ Δύμη, Πάτραι, Φαραὶ καὶ Τριταῖα, συνεχρότησαν τῷ 280 τὸν Ἀχαιϊκὸν σύνδεσμον. τῷ 275 προσετέθη τὸ Αἴγιον καὶ μετὰ τοῦτο τὰ Βοῦρα, ἡ Κερύνεια, τὸ Λεόντιον, ἡ Αἰγείρα καὶ ἡ Πελλήνη (ἴδε σ. 126).

² Οὕτω σκεπτόμενος δὲν ἐπιχειρῶ νὰ ἀναζητήσω τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητημάτων ἀνάγων αὐτὰ εἰς τὰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ καλουμένου Χρεμωνιδείου πολέμου (270—260), καθ' οὓς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ μετὰ τῶν Ἡλείων καὶ μετὰ πόλεων τῆς Ἀρκαδίας ἀπέτελεσαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης συμμαχικὸν σύνδεσμον κατὰ τῶν Μακεδόνων (κατὰ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ), εἰς τὴν συμμαχίαν προσεχώρησαν καὶ αἱ Ἀθηναῖοι (266 π.Χ.).—Δυνατὸν ὅμως νὰ ἔχη τις ἐναντίαν γνώμην διὰ τοῦτο ἀνάγκη εἶνε νὰ διατροφωμένῳ ἐνταῦθα περὶ τοιοῦτον ζήτημα.

Τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Πελοποννησιακὸν κατὰ τῶν Μακεδόνων σύνδεσμον γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῆς καὶ ἐν σ. 128, σημ. 3 μνημονευομένης Ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ἐν IG. ²¹ (ed. m.) ἀρ. 687 (πρόσθετες καὶ ἀρ. 686), ἥτις εἶνε ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων ἐκδοθὲν τῷ 266/5 κατὰ πρότασιν τοῦ Χρεμωνίδου, δι' οὗ κυροῦται ἡ πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων συμμαχία, ἣν εἶχον ψήφισαι οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ «τῆς Ἡλείων καὶ Ἀχαιῶν καὶ Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων καὶ Ὀρχομενίων καὶ Φια[λέων] καὶ Καφνέων καὶ Κορηαίων, ὅσοι εἰσὶν ἐν κτῆσι συμμάχων καὶ τῆς Λακεδαιμονίων καὶ Ἀργείων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων». Εἶχον δ', ὡς φαίνεται, οἱ τοῦ συνδέσμου τούτου Πελοποννήσιοι ἀντιπροσωπευτικὸν σώμα, συνέδριον καλούμενον, διότι «ἀπεισιτάλασι πρόεβδαι ἀπὸ τῶν συνεδρῶν εἰς Ἀθήνας τὴν περὶ τῆς συμμαχίας ὁμολογίαν κομίζοντας». Ἀναγράφει δὲ τὸ ψήφισμα καὶ τοὺς ὅρκους (σ. 128 σημ. 3) οὓς ἐμελλόν νὰ δώσωσιν ἐπὶ τῇ συνάψει τῆς συμμαχίας οἱ μὲν «Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ἀπὸ ἐκάστης πόλεως, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι (οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες) καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις (οἱ ἄρχοντες) πρὸς τοὺς Ἀθηναίους».—Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ ἄλλῃ, τῇ ὑπ' ἀρ. 686 (IG. ²¹) σχετικῇ ἐπιγραφῇ, ἥτις ἦτο ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου, ἐφ' οὗ καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 687 ἐπιγραφὴ, ἀνεγράφοντο καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκ τῶν συνεδρῶν ἀποσταλέντων εἰς Ἀθήνας πρεσβευτῶν.—Σημειωτέον πρὸς τοὺς ἐπιγραφῆς ὅτι ὑπὸ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν 686, μετὰ κενὸν ἐνός στίχου, εἶνε ἀναγεγραμμένον καὶ τὸ κείμενον τῆς συναφθείσης συνθήκης τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς ταῦτα ἀποβλέπων τις ἴσως νομίσει εὐλογον νὰ ἀναγάγῃ τὴν ὑπὸ ἐρμηνείαν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 εἰς τοὺς Χρεμωνιδεῖους τούτους χρόνους. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει αἱ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πόλεις θὰ ἦσαν αἱ κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐπιγραφὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης Πελοποννησιακαὶ πόλεις, οἱ σύμμαχοι θὰ ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τῶν Λακεδαιμονίων σύμμαχοι, ὁ κοινὸς πόλεμος θὰ ἦτο ὁ Χρεμωνιδεῖος πόλεμος καὶ οἱ βασιλεῖς θὰ ἦσαν οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης· ἡ δ' ὑπ' ἀρ. 3B ἐπιγραφὴ θὰ ἐδύνατο νὰ εἶνε ἡ συνθήκη συμμαχίας, περὶ ἧς ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἐπιγραφῇ εἶρηται: «ἀναγράψαι δὲ

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δηλ. τούτου, ὅτε ὁ Ἄρατος, ἐλευθερώσας ἀπὸ τῆς Μακεδονίζουσας τυραννίδος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὰς δέκα Ἀχαιϊκὰς πόλεις, κραταιοῦται καὶ εἰς πολιτειακὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀκμὴν ἀνέρχεται ἡ Συμπολιτεία, προσχωρησάσης εἰς αὐτὴν (τῷ 242) τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Τροιζήνης καὶ Ἐπιδαύρου, τῆς Μεγαλοπόλεως (τῷ 234), τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ἐρμιόνης καὶ Φλιούντος (τῷ 229) κ.λ. Μεγάλως ἐκταθεῖσα οὕτως ἡ Συμπολιτεία κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος καὶ ἰσχυρὰ οὕσα εὐπρόσδεκτος ἦτο ἐν συμμαχίᾳ πρὸς ἰσχυροὺς καὶ μοναρχικοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς συμμάχους τούτων.—Τοιαύτην δὲ ὄντως συμμαχίαν συνῆψαν οἱ Ἀχαιοί, συντελέσασαν πρὸς κραταίωσιν καὶ κυρίως πρὸς σωτηρίαν τῆς Συμπολιτείας περιελθούσης ἐν κινδύνῳ, ὡς ἐξ ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδασκόμεθα:

Προαγαθῶν καὶ ἐμπεδώσας τὰ κατὰ τὴν Συμπολιτείαν ὁ Ἄρατος ἐγένετο κατὰ Πολύβιον (2, 43) ὁ «προσιότης τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους πάσας τὰς ἐπιβολὰς καὶ πράξεις πρὸς ἐν τέλος ἀναφέρων» τοῦτο δ' ἦν τὸ Μακεδόνας μὲν ἐκβαλεῖν ἐκ Πελοποννήσου, τὰς δὲ μοναρχίας καταλῦσαι, βεβαιῶσαι δ' ἐκάστοις τὴν κοινὴν καὶ πάτριον ἐλευθερίαν». Τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιδιώκων ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του (243 π.Χ.) πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῶν βασιλείων τῆς Μακεδονίας Πτολεμαῖον τὸν Γ', ὃν «ἐποίησε σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν ἔχοντα πολέμου» καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν» (Πλούτ. Ἄρατος, 24).

τὴν συνθήκην τὰς πόλεις ἐν στήλαις καὶ στήσαι ἐν ἱερῷ ὄπου ἂν βούλωνται».—Ἄλλ' ἐκ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἐξάγεται ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος σύνδεσμος ἦτο πολιτειακὴ καὶ στρατιωτικὴ μόνιμος ἔνωσις (ὁμοσπονδία, συμπολιτεία), οὐχὶ δὲ πρόσκαιρος ἔνωσις, ἀπλῆ δηλ. συμμαχία σκοπὸν ἔχουσα πόλεμον κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἐπειτα, δυσκολεῖσθαι νὰ δεχθῶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης ἦτο δυνατόν νὰ συναφθῆ συνθήκη ἢ νὰ ψηφισθῆ νόμος εἰσάγων τοσοῦτον φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν θεσμόν, ὅσος εἶνε ὁ ἐκδηλούμενος, ἐν ταῖς περὶ τοῦ συνεδρίου διατάξεις τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3. Ἐξ ἄλλου δὲ οἱ Πελοποννήσιοι διὰ τῆς λέξεως βασιλεῖς δὲν θα ἐνόουν τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, διότι μικρὸν εἶχον οὗτοι κύρος μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων, ἀλλ' ἄλλους βασιλεῖς ἰσχυροὺς καὶ μοναρχικοὺς. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐπιγραφὴν τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπροσωποῦσιν ἐν τοῖς δοθεῖσιν ὅρκοις κατὰ τὴν κύρωσιν τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας οὐχὶ μόνον οἱ βασιλεῖς, ἀλλ' αἱ τρεῖς ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀρχαί, «οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες».—Περὶ τῶν κατὰ τὸν Χρεμωνιδεῖον πόλεμον ἴδε B. Niese: *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*. II σ. 229 κ. ἑ.

Ἄλλ' ἢ συμμαχία αὕτη περιωρίσθη ἀπλῶς εἰς φιλικὰς πολιτειακὰς μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σχέσεις, πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα δὲν ἔσχε· δὲν συνεπολέμησαν Ἀχαιοὶ καὶ Πτολεμαῖοι καὶ δὲν ἔσχον κοινούς ἐν πολέμῳ συμμάχους. Δὲν ἀναφέρεται ἄρα ἢ ἐπιγραφῇ εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Εἰς ἐμπράκτους δὲ συμμαχικὰς σχέσεις διετέλεσαν οἱ Ἀχαιοὶ πρὸς τοὺς Περγαμηνοὺς, μεθ' ὧν καὶ συνεπολέμησαν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πρὸς Ἀντιόχου πολέμου (192—190), ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (ἐν Περγάμῳ καὶ ἐν Μαγνησίᾳ)· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς δὲν δύνανται νὰ εἶνε οἱ τῆς Περγάμου, διότι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τῆς συμμαχίας.

Τῶν μνημονευθεισῶν συμμαχιῶν καὶ σχέσεων τῆς Συμπολιτείας πρὸς βασιλεῖς ἀποκλειομένων, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ βασιλεῖς εἶνε οἱ τῆς Μακεδονίας, ὅτι ἄλλ' ἢ ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου συναρθεῖσαν κραταιὰν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀπὸ τοῦ 224 μέχρι τοῦ 199, παραταθεῖσαν συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μακεδόνων, ἥτις ἰσχυρὰν ἔσχεν ἐπιβολὴν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν κραταιώσιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἰσχύν τῆς Συμπολιτείας.

Κλεομένης ὁ Γ' νικήσας τῷ 225 κατὰ κράτος τοὺς ὑπὸ τὸν Ἄρατον Ἀχαιοὺς ἐν τῇ Δυμαίᾳ καὶ μεγαλοφρονήσας ἐπὶ τούτῳ «ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις» καὶ ἄλλας μὲν πειθῶν, ἄλλας δὲ ἐκφοβίζων προσεκτᾶτο, «προσέλαβε δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ» Καρύας, Πελλήνην, Φενεόν, Ἄργος, Φλιοῦντα, Κλεωνάς, Ἐπίδαυρον, Ἐρμιόνην, Τροιζήνα, Κόρινθον, καὶ προσεστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων πόλει» (Πολύβ. 2, 51. Πλούταρχος ἐν β. Κλεομένους, 19). Ἡ Ἀχαιϊκὴ συμπολιτεία διελύετο οὕτως· τὸν κίνδυνον δὲ τούτον ἀποφεύγοντες οἱ Ἀχαιοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ προσφύγῳσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας συνάπτοντες διὰ τοῦ Ἄρατου τῷ 224 συμμαχίαν μετὰ Ἀντιγόμου τοῦ Δώσωνος, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εὐθὺς ἀμέσως κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον ἔσωσε τὴν Συμπολιτείαν. Φοβηθεὶς ὁ Κλεομένης ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Σικυῶνος, ἐγκατέλιπε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος καὶ διὰ τῆς Μαντινείας καὶ Τεγέας ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην· κατεδίωξε δ' αὐτὸν κατὰ πόδας ὁ Ἀντιόχος

μέχρι Μεγαλοπόλεως, ἐν ᾧ αἱ ὑπὸ τοῦ Κλεομένου καταληφθεῖσαι ἢ ἀποστατήσασαι πόλεις προσεχώρουν πάλιν εἰς τὴν Συμπολιτείαν. Λήγοντος δὲ τοῦ ἔτους 224, ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀρκαδίας ὁ Ἀντιόχος εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν «εἰς Αἴγιον, πρὸς τὴν» τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, ἔνθα ἀπελογίσαστο περὶ τῶν «καθ' αὐτὸν καὶ ἐχρημάτισε περὶ τῶν μελλόντων,» κατεστάθη δ' ἡγεμὼν ἀπάντων τῶν συμμάχων» (Πολύβ. 2, 54). Τότε, τῷ 224/3, ἐγένετο ἡ κατὰ Πολύβιον (4, 82) ἔγγραπτος συμμαχία 1 τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιόχου 2, εἰς τὴν περιελήφθησαν καὶ οἱ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων Ἡπειρώται, Φωκεῖς, Βοιωτοί, Ἀκαρῶνες, καὶ Θεσσαλοὶ (Πολύβ. 4, 9 καὶ 15). Νέος οὕτω συμμαχικὸς σύνδεσμος ἐθνῶν (Ἀχαιοελληνικὸς σύνδεσμος) συνήφθη διὰ τῆς ἐν Αἰγίῳ συνθήκης 3, πάντων δὲ

1 Ἡ ἔγγραπτος αὕτη συνθήκη συμμαχίας εἶνε ἡ ὀριστικὴ συνθήκη ἢ ἀντικαταστήσασα τὴν ὀλίγῳ πρότερον γενομένην ἐν Παγαῖς ὑπὸ Ἄρατου καὶ Ἀντιόχου προκαταρκτικὴν συνθήκην.

2 Διατάξεις τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην γνωρίζομεν ἐκ τῶν παραδιδόμενων ὑπὸ Πλούταρχου (Ἄρατος, 44): εἰσηφίσαντο δὲ (Ἀχαιοὶ) ἄλλ' μὴ γράφειν βασιλεῖ μηδὲ πρεσβεύειν πρὸς ἄλλον, ἄκοντος Ἀντιόχου, τρέφειν τε καὶ μισθοδοτεῖν ἠναγκάζοντο τοὺς Μακεδόνας, θυσίας δὲ καὶ πομπὰς καὶ ἀγῶνας Ἀντιόχῳ συνετέλουσαν ἀρχιμύων τῶν Ἄρατου πολιτῶν καὶ δεξαμένων τῇ πόλει τὸν Ἀντιόχον ὑπὸ Ἄρατου ξενιζόμενον. Ἐπὶ ὧρων τῆς αὐτῆς συμμαχίας ἀναφέρονται καὶ τὰ παρὰ Πολύβιον (4, 9): ἐβουλομένων δὲ «τῶν Μεσσηνίων καὶ τῆς κοινῆς συμμαχίας μετασχεῖν... οἱ προσεστῶτες τῶν Ἀχαιῶν ἐπέλεγον, οὐ φάσκοντες δυνατὸν εἶναι χωρὶς Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων οὐδένα προσλαβεῖν».

3 Ὁ συμμαχικὸς οὗτος σύνδεσμος, προκειμένου ζητήματος κηρύξεως πολέμου, συνήρχετο εἰς συνέδριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας δι' ἀντιπροσώπων καλουμένων συνέδρων, οὓς ἐπεμπεν ἕκαστον τῶν ἀποτελούντων τὴν συμμαχίαν ἐθνῶν· αἱ λαμβανόμεναι ὁμῶς ἀποφάσεις δὲν ἦσαν ἀνέκκλητοι, ἀλλ' ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τὴν κατ' ἴδιαν ἔγκρισιν ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς συμμαχίας. Ταῦτα γνωρίζομεν ἐξ ὧν παραδίδοι ὁ Πολύβιος περὶ τῆς ἀφορμῆς καὶ τῆς, ἐν ἔτει 220, ἀρχῆς τοῦ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πολέμου τῶν συμμάχων, ἥτοι τοῦ καλουμένου συμμαχικοῦ πολέμου: «Ἐνεκα δηλ. εἰτελάσεως τῶν Αἰτωλῶν εἰς Ἀχαίαν καὶ λεηλασίας τῆς Μεσσηνιακῆς χώρας, ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ λάβωσιν ἐχθρικήν κατ' αὐτῶν στάσιν καὶ ἀπεφάσισαν «πρεσβεύειν πρὸς Ἡπειρώτας, Βοιωτοὺς, Φωκεῖς, Ἀκαρῶνας, Φίλιππον, καὶ διασαφεῖν τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ παρὰ τὰς συνθήκας μεθ' ὧν ἦδη δις εἰσβληκότες εἶησαν εἰς τὴν Ἀχαίαν καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς βοηθεῖν κατὰ τὰς ὁμολογίας (δηλ. κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῶν συμμάχων συναρθεῖσαν ἐν Αἰγίῳ συνθήκην), προσδέξασθαι δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν» (Πολύβ. 4, 15). — Τοιαύτην ἔσχεν ὁ συμμαχικὸς ὄλεμος τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ, κατ' ἀκολουθίαν, ἡγενομένου δόγματος ἀπάντων τῶν συμμάχων, οἱ συνελθόντες εἰς τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν ἐπεκύρωσαν τὸ διαβούλιον διαπροστατεύσαντος Φιλίππου τοῦ βασιλέως» (Πολύβ. 4, 13). Προῖόν δ' ὁ Πολύβιος ἀναγράφει καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ συνελεύσεως: «Καταλαβὼν δὲ (ὁ Φίλιππος) τοὺς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων παραγεγονότας, εἰς τὴν Κόρινθον συνήδρευε καὶ διελάμβανε μετὰ τούτων τί δεῖ ποιεῖν καὶ πῶς

τῶν συμμάχων, Ἀχαιῶν, Μακεδόνων, Ἡπειρωτῶν, Φωκέων, Βοιωτῶν, Ἀκαρνάνων καὶ Θετταλῶν, ἡγούμενος ὁ Ἀντίγονος ἐδυνήθη νὰ ἀποτρέψῃ ὀριστικῶς διὰ τῆς ἐν Σελλασίᾳ μάχης (221 π.Χ.) τὸν ἐκ τοῦ Κλεομένους κίνδυνον τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας καὶ νὰ συντελέσῃ πρὸς τούτοις εἰς τὴν κραταίωσιν καὶ ἐπέκτασιν ταύτης ἐν Πελοποννήσῳ, διότι προσετέθησαν τότε εἰς αὐτὴν ἡ Τεγέα καὶ ἡ καταστραφεῖσα Μαντίνεια, περιλαβούσης οὕτω τῆς Συμπολιτείας πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἀρκαδίαν.

Εἰς ταύτην ἄρα τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου συναφθεῖσαν τῷ 224/23 συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους τούτων ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν λύσιν τῶν ἀπασχολούντων ἡμᾶς ζητημάτων: Ὁ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν κοινὸς πόλεμος θὰ εἶνε ὁ Κλεομενικὸς πόλεμος, οἱ βασιλεῖς θὰ εἶνε οἱ τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ εἶνε οἱ Μακεδόνες (οὓς ἐκπροσωποῦσιν οἱ βασιλεῖς), Ἡπειρώται, Φωκεῖς, Βοιωτοί, Ἀκαρνᾶνες καὶ Θετταλοί.

Τὸ σημαντικώτατον τῶν μελῶν τοῦ συμμαχικοῦ τούτου συνδέσμου καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφερόμενον ἐπὶ τῇ εὐδοίᾳ τῶν τῆς συμμαχίας ἦσαν οἱ Ἀχαιοί, διότι οὗτοι ἐπεδίωξαν τὴν πρὸς τὸν Ἀντίγονον συμμαχίαν, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Κλεομένους κινδύνου: ὑπέστησαν δὲ καὶ θυσίας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας, ἀφ' οὗ ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὸν Ἀκροκόρινθον. Ἐπειτα ἐν Πελοποννήσῳ διεξήγετο ὁ πόλεμος καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔμελλε νὰ

«χρησασθαι τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐγκαλοῦντων δὲ Βοιωτῶν μὲν ὅτι... Φωκέων δὲ διότι... Ἡπειρωτῶν δὲ καθότι... Ἀκαρνάνων δὲ... πρὸς δὲ τούτοις Ἀχαιῶν... ἀκούσαντες τούτων οἱ τῶν συμμάχων «σύνεδροι πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐκφέρειν ἐβουλεύσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν «πόλεμον» (Πολύβ. 4, 25). Καὶ περαιτέρω: «Τούτου δὲ τοῦ δόγματος «κυρωθέντος... οἱ σύνεδροι παραχρῆμα πρεσβευτάς ἐξαπέστειλλον πρὸς «τοὺς συμμάχους. ἵνα παρ' ἐκάστοις διὰ τῶν πολλῶν ἐπικυρωθέντος «τοῦ δόγματος ἐκφέρωσι πάντες τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πό- «λεμον» (Πολύβ. 4, 26, 2). — Προκειμένου δὲ, κατὰ ταῦτα, νὰ ψηφίσωσι τὸ δόγμα κατ' ἴδιαν καὶ οἱ Ἀχαιοί, μετέβη καὶ ὁ Φίλιππος ἐκ Κορίνθου εἰς Αἴγιον ἀνανεῶνων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τοῦ Ἀντιγόνου συναφθεῖσαν συμμαχίαν. — Πολύβ. 4, 26, 7: «οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνελθόν- «τες εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον τὸ τε δόγμα πάντες ἐπεκύρωσαν καὶ «τὸ λάφυρον ἐπεκέρυξαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, προσελθόντος δὲ καὶ «τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν βουλὴν ἐν Αἰγίῳ καὶ διαλεχθέντος διὰ πλειό- «νων τὰ ρηθέντα μετ' εὐνοίας ἀπεδέξαντο καὶ τὰ προὔπαρχοντα φιλάν- «θρῳπα τοῖς προγόνοις ἀνευῶσαντο πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον».

εἶνε ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸ πεδῖον τοῦ κυρίως ὑπὲρ τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας κοινοῦ πολέμου τῶν συμμάχων. Δικαιώματα δ' ἐκ τούτου προήρχοντο εἰς ὄφελος τῶν συμμάχων καὶ ἰδιόζουσαι ὑποχρεώσεις ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ περὶ τούτων μὲν θὰ προέβλεπεν ἡ συναφθεῖσα συνθήκη, ἀνάγκη ὅμως ἦτο νὰ κανονισθῶσι τὰ καθέκαστα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τούτων. Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὴν σύναψιν τῆς συμμαχίας θὰ παρηκολούθησεν εὐθύς ἡ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὄρων τῆς συνθήκης σύνταξις καὶ ἐπιψήφισις τοῦ ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ νόμου τοῦ καθορίζοντος καὶ κανονίζοντος τὴν διὰ τῆς μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχίας δημιουργηθεῖσαν νέαν κατάστασιν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀχαιϊκῇ συμπολιτείᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς τὸ 223 π.Χ.¹

Εἶνε δὲ ὁ προκειμένος νόμος οὐχὶ γενικὸς καταστατικὸς νόμος, ἀλλ' εἰδικὸς νόμος, τροποποιῶν ἐν τισὶ διατάξεσιν, ὡς φαίνεται, τὸν καταστατικὸν νόμον τῆς Συμπολιτείας καὶ νέας διατάξεις εἰσάγων, δι' ὧν λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῶν συμφερόντων τῶν ἀποτελούντων τὴν συμμαχίαν λαῶν καὶ παρέχεται εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας δικαίωμα ἀναμίξεως, διαρκούντος τοῦ κοινοῦ πολέμου, εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας καὶ κυρίως εἰς ὅτι ἀποβλέπει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων ἀποτελουμένου συνεδρίου². Εὐνόητον δ' εἶνε ὅτι τοιοῦτος ὢν ὁ ψη-

¹ Μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3, προβάλλεται τὸ ἐρώτημα, ποία τις εἶνε ἡ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης σύγχρονος καὶ σχετικῆ (σ. 128) ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 3β: Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἴδε σ. 148.

² Τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον τοῦ νόμου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει προκειμένου νὰ λύσωμεν ἀπορίας τινὰς προερχομένας ἐκ φαινομένης ἀσυμφωνίας διατάξεων τινῶν τοῦ νόμου πρὸς εἰδήσεις τινὰς περὶ τῶν τῆς Συμπολιτείας παραδιδόμενας ὑπὸ τοῦ Πολυβίου. Πρὸς ἐξήγησιν τοιούτων ἀσυμφωνιῶν δεῖν πρὸς τούτοις νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι πολλάκις μετεβλήθησαν καὶ ἐτροποποιήθησαν οἱ νόμοι τῆς Συμπολιτείας. Ὁ πρῶτος καταστατικὸς νόμος ἐψηφίσθη τῷ 275, ὅτε εἰς τὰς τέσσαρας Ἀχαιϊκὰς πόλεις προσετέθη τὸ Αἴγιον: ἀλλ' ὁ νόμος ἐκεῖνος δὲν ἐδύνατο νὰ μὲν ἀμετάβλητος, ἀφ' οὗ, προσχωρησάσης τῆς Σικυῶνος (σ. 137), ἐξετείνετο ἡ Συμπολιτεία ἐκτὸς τῶν ὄρων τῆς Ἀχαΐας καὶ περιελάμβανεν ἐν ἑαυτῇ μεγάλας καὶ σημαντικὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλη τροποποίησις θὰ ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν (τοῦτο δεικνύει ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἀρ. 3), ἄλλη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμμαχίας καὶ ἄλλαι, ὡς φαίνεται, κατὰ διαφορὰς περιπτώσεις.

φισθεις νόμος ἐδύνατο νὰ ἰσχύη, ἐν πάσαις ταῖς διατάξεσιν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσεν ἡ συμμαχία, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 223 μέχρι τοῦ 198 π.Χ., ὅτε οἱ Ἀχαιοὶ ἐγκαταλιπόντες τοὺς Μακεδόνας προσεχώρησαν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνάψαντες συμμαχίαν μετὰ τούτων κηρυξάντων τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου (σ. 118).

Τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθεισῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐκ τούτων πορισμάτων ἀποδεκτῶν γενομένων, μεγάλην σημασίαν προσκτάται ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, διότι ἐμφανίζεται σημαντικὴν παρέχουσα συμβολὴν εἰς λύσιν σκοτεινῶν ζητημάτων περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας. — Ὑπὲρ πάσας δὲ τὰς εἰδήσεις, ἃς αὕτη παρέχει ἡμῖν, προέχουσιν αἱ περὶ τοῦ συνεδρίου, ἤτοι περὶ συνελεύσεως τῶν Ἀχαιῶν ἀποτελουμένης ἐκ συνέδρων, οὗς ἔπεμπον ὡς ἀντιπροσώπους αἱ εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἀνήκουσαι πόλεις.

Συνέδριον (= σύνοδος, βουλή). Οἱ Ἀχαιοὶ συνήρχοντο, κατὰ Πολύβιον, εἰς δύο εἰδῶν συνελεύσεις, μεγάλην καὶ μικράν (πολυάριθμον καὶ σχετικῶς ὀλιγάριθμον) συνέλευσιν. Τούτων ἡ μὲν πρώτη ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ πλήθους τῶν Ἀχαιῶν, ὃ ἐστὶν ἐκ μεγάλου καὶ ἀπροσδιόριστου ἀριθμοῦ μελῶν, καὶ ἐκαλεῖτο (κατὰ τοὺς Ἀχαιορωμαϊκοὺς χρόνους) *σύγκλητος*, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ σχετικῶς ὀλιγάριθμος συνέλευσις, ἀπετελεῖτο ἐξ ὀλιγωτέρων, ἢ ἡ πρώτη, καὶ καθωρισμένου ἀριθμοῦ μελῶν καὶ ἐκαλεῖτο συνήθως *σύνοδος*¹. Ἡ *σύγκλητος*, ἣτις καὶ *ἐκκλησία* ἐκαλεῖτο, ἦτο ἑκτακτος γενικὴ συνέλευσις σπανίως, πάντοτε δ' ἐκτάκτως, καλουμένη πρὸς λήψιν ἀποφάσεως περὶ ζητήματος ὑψίστου ἐνδιαφέροντος, ἤτοι περὶ παροχῆς βοήθειας ἐν πολέμῳ, περὶ συμμαχίας καὶ κυρίως περὶ κηρύξεως πολέμου². εἶχον δ' εἰς αὐτὴν πρόσοδον, κατὰ τοὺς

¹ Τὴν διπλὴν ταύτην ὀνομασίαν τῶν συνελεύσεων τῶν Ἀχαιῶν, *σύνοδος* καὶ *σύγκλητος*, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1885 σ. 97 ἀρ. 2 (Β. Λεονάρδος) καὶ παρὰ Ditt. *Syll.*² 308 καὶ Michel ἀρ. 205 φηρίσματι τῶν Ὀρωπίων (155—149 π.Χ.). ἐν ᾧ ἀπαντᾷ: «τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδο» (στ. 6) καὶ: «δόξαντος τοῖς Ἀχαιοῖς συναγαγεῖν σύγκλητον ἐν Ἀργεῖ» (στ. 10).

² Ἀμφισβητήσιμον εἶνε, ἂν καὶ περὶ τῶν τριῶν τούτων ζητημάτων μόνη ἀρμοδία ἵνα ἀποφασίζῃ ἦτο ἡ *σύγκλητος*, οὐχὶ δὲ, ἐν τισὶ περιπτώσεσι, καὶ ἡ *σύνοδος*. Μεγάλην ὄντως εἶχε δικαιοδοσίαν ἡ σύνοδος κατὰ τοὺς Ἀχαιομακεδονικοὺς χρόνους (κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν), ὅτε ἀρμοδία

Ἀχαιορωμαϊκοὺς χρόνους, πάντες οἱ Ἀχαιοὶ (πρβ. σ. 116 σημ. 1) οἱ ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν³. κατὰ τοὺς πρότερον ὁμῶς χρόνους (ὠρισμένως τῷ 220) αὕτη ἀπετελεῖτο οὐχὶ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιῶν⁴. Ἡ δὲ *σύνοδος*, ἣτις καὶ *βουλή* ἐκαλεῖτο⁵ καὶ ἐνίοτε ἐκ-

ἦτο νὰ ἀποφασίζῃ καὶ περὶ κηρύξεως πολέμου: *Καθήκουσα σύνοδος* ἐν Αἰγίῳ ἐψήφισε τῷ 220 τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον (ἴδε τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 4, 26, 7): ἐδύνατο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους νὰ ἀποφασίζῃ ἡ σύνοδος καὶ περὶ παροχῆς βοήθειας ἐν πολέμῳ, περὶ ζητημάτων δηλ. περὶ ὧν ἐν τοῖς ὑστερον Ἀχαιορωμαϊκοῖς χρόνοις μόνη ἀρμοδία ἦτο νὰ ἀποφασίζῃ ἡ *σύγκλητος* (ἴδε τὸ ἐν σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 29, 23). Φαίνεται ἴδ' ὅτι ἐδικαιούτο νὰ ἀποφασίζῃ ἐγκύρως, καὶ ἀνεκκλήτως, ὡς ἐκ τοῦ ἐν σημ. 4) χωρίου τοῦ Πολυβίου (4, 7) δύναται νὰ ἐξαχθῇ: Κατὰ τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ Ἀχαιοὶ (ἡ *καθήκουσα σύνοδος*) ἐδικαιούοντο νὰ ἀποφασίσωσιν ἀνεκκλήτως, ὅπως παράσχωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, δημοκρατικῶς ὁμῶς καὶ φιλανθρωπῶς σκεπτόμενοι: ἀνέθηκαν τὴν περὶ τούτου ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, εἰς τοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιοῦς, εἰς ἐκείνους τούτους οἵτινες ἐμελλον νὰ πολεμήσωσιν. «Ἄν ὤφειλον νὰ πράξωσι τούτου, ἂν δηλ. δι' ἧς ἔλαβον ἀποφάσεως «βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις» ἐξεδώκαν προβούλευμα ὅπερ κατὰ τὸν νόμον ἐμελλε νὰ κυρωθῇ ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιῶν, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ προσθέσωσιν: «ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθούσι βουλευομένοις δόξη κύριον εἶναι». — Ταῦτα δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαιομακεδονικῆς συμμαχίας μεγάλη καὶ σημαντικὴ ἦτο ἡ δικαίωσις τῆς *συνόδου*, ἣτις ἐμφανίζεται οὕτως, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἡ μόνη συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν (πρβ. σ. 141 σημ. 3).

³ Πολύβ. 29, 23: «τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν οὔσης ἐν Κορίνθῳ» (τῷ 168), συζητήσεως ἐγένετο περὶ παροχῆς αἰτουμένης βοήθειας εἰς τοὺς βραβείους τῆς Αἰγύπτου, εἰς τοὺς Πτολεμαίους (τὸν Φιλομήτορα καὶ τὸν Εὐεργέτην), κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, αὐτῶν δὲ πολλῶν ἐπιφερομένων βοθητῶν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην ἐξεβαλον τὸ διαβούλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας ὡς οὐκ οὔσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ (=συνόδῳ) βουλευέσθαι περὶ βοήθειας, μετὰ δὲ τινα χρόνον συγκλήτου συλαχθείσης εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν, ἐν ᾗ συνέβαινε μὴ μόνον συμπορεύεσθαι τὴν βουλήν (=σύνοδον) ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τριάκοντ' ἐτῶν κτλ.

Πολύβ. 22, 16: Ἀπελογήθησαν δὲ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ (ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συγκλήτῳ), φάσκοντες οὐδὲν ἀδικεῖν αὐτοὺς οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν διὰ τὸ μὴ συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν (=σύγκλητον): νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλοὺς (=σύγκλητον) εἰ μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμου δέη γίνεσθαι διαβούλιον, ἢ παρὰ τῆς (Ῥωμαϊκῆς) συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα.

⁴ Πολύβ. 4, 7: «οἱ δ' Ἀχαιοὶ καθηκούσης αὐτοῖς ἐκ τῶν νόμων συνόδου κατὰ τὸν καιρὸν τούτου ἦγον εἰς Αἴγιον (τῷ 220), συνελθόντες δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν (=σύνοδον)... τῶν τε Μεσσηνίων παρόντων κατὰ πρεσβείαν καὶ δεομένων σφίσι βοηθεῖν ἀδικουμένοις (ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν)... ἐψήφισαντο βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις καὶ συναγεῖν τὸν στρατηγὸν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθούσι βουλευομένοις δόξη, τοῦτ' εἶναι κύριον».

⁵ Ἰδε λ. γ. τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου (4, 26, 7) καὶ τὸ ἐν σ. 140 σημ. 3 χωρίον (29, 23). — Πρβ. καὶ Πλούταρχον ἐν β. Κλεομένους, 25: αἰτόγγανον μὲν γὰρ ἐν Αἰγίῳ βουλήν ἔχοντες (Ἀχαιοί), ἐπεὶ δὲ Ἄρατος ἀναβάς ἐπὶ τὸ βῆμα πολὺν μὲν χρόνον ἔκλειε τὴν γλαμύδα θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου, θαυμάζόντων δὲ καὶ λέγειν κελεύοντων, εἶπεν ὅτι Μεγάλῃ πόλις ἀπόλωλεν ὑπὸ Κλεομένους, ἢ

κλησία¹ καὶ ἀγορὰ², ἦτο τακτικὴ συνέλευσις ἀποτελουμένη οὐχὶ ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν Ἀχαιῶν, ἀλλ' ἐξ ὠρισμένου ἀριθμοῦ μελῶν ἐβουλεύετο δ' αὕτη καὶ διεξῆγε πάσας σχεδὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας³ συνερχομένη δις τοῦ ἔτους ἐν Αἰγίῳ⁴, εἰ μὴ τρίς ἢ τετράκις⁵, ἐν τακτικαῖς ὑπὸ τοῦ νόμου χρονολογικῶς καθωρισμέναις συνελεύσεσιν, αἵτινες καλοῦνται «αἱ ἐκ τῶν νόμων σύνοδοι, αἱ καθήκουσαι σύνοδοι»⁶. Ἀσάφεια ὅμως μεγάλη καὶ σύγχυσις ἐπικρατεῖ παρὰ Πολυβίῳ, διότι πρὸς δῆλωσιν τῶν συνελεύσεων τῶν Ἀχαιῶν ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς χρῆσιν καὶ ἄλλων ἐκφράσεων: τὴν σύνοδον (βουλήν) καλεῖ καὶ ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐκκλησίαν καλεῖ καὶ τὴν σύγκλητον· ἔπειτα συνελεύσεις ἐν γένει καθορίζει ἀπλῶς διὰ τῶν λέξεων «οἱ Ἀχαιοί», οἱ πολλοί, τὸ πλῆθος, ὁ ὄχλος, τὸ ἔθνος κ.λ. Δυσδιάκριτον δ' ἐκ τούτου πολλακίς εἶνε, ἂν ἡ συνέλευσις εἶνε σύνοδος ἢ σύμ-

μὲν σύνοδος (βουλή) εὐθὺς διελύθη, τῶν Ἀχαιῶν καταπλεγμένων τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους.—Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ αἱ συνέδρια τῆς συνόδου ἐγένοντο ἐν τῷ βουλευτηρίῳ (Πολύβ. 2,50,10, 22,12,6. Περβ. 11,9,8), ὅπερ καὶ κοινὸν βουλευτηρίον ἐκαλεῖτο (Πολύβ. 2,50).

1 Ἴδε λ.χ. τὸ ἐν σ. 140, σημ. 4, χωρίον τοῦ Πολυβίου (4,7). Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐκκλησία ἐκαλεῖτο καὶ «καθήκουσα ἐκκλησία» (Πολύβ. 4,15,8).

2 Ἴδε λ.χ. τὸ ἐν 140 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου (29,23). Αἱ δις, κατ' ἐλάχιστον, συνερχόμεναι κατ' ἔτος ἐν Αἰγίῳ τακτικαὶ σύνοδοι ἐκαλοῦντο. ὡς φαίνεται, ἡ μὲν «πρώτη ἀγορὰ» (Πολύβ. 28,7,3) ἢ δὲ «δευτέρα σύνοδος» (Πολύβ. 23,16,12).

3 Ἴδε G. Busolt: *Griech. Staatsaltertümer*, 2α ἐκδ. σ. 357 κ.ε. Ἡ σύνοδος ἐμφανίζεται οὕτως ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν· αὕτη δέ, ὡς ἀποτελουμένη ἐξ Ἀχαιῶν, μετεῖχε καὶ τῆς συγκλήτου. Δυνάμει ἄρα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ σύνοδος ἦτο ἡ μόνη συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ἢ τῆς τακτικῶς μὲν ἐν Αἰγίῳ, μέχρι τοῦ 189, ἐκτάκτως δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις (σημ. 4) πολλακίς τοῦ ἔτους συνερχομένη διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας· μόνον δέ, ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ζητήματος ὑψίστου ἐνδιαφέροντος (περβ. σ. 140 σημ. 2), ἐκαλοῦντο ἵνα μετὰσχῶσι τῆς συνελεύσεως καὶ οἱ λοιποὶ Ἀχαιοί, καὶ οὕτως ἡ σύνοδος μετεβάλλετο εἰς σύγκλητον. Διὰ τοῦτο ὁ Πausanias (καὶ ὁ Πλούταρχος) μίαν συνέλευσιν τῶν Ἀχαιῶν γνωρίζει, τὴν ἐν τακτικαῖς συνεδρίαις εἰς Αἰγίον συνερχομένην σύνοδον, (τὴν καθήκουσαν σύνοδον), ἣν καλεῖ συνέδριον (σημ. 8).

4 Ἀπὸ τοῦ 189, κατ' ἀκολουθίαν μεταβολῆς ἐν τῷ νόμῳ γενομένης ἐνεργείᾳ τοῦ Φιλοποίμενος, ἡ σύνοδος δὲν συνήρχετο κατ' ἐκαστον ἔτος ἐν Αἰγίῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐκ περιτροπῆς μεγάλας πόλεις τῆς Συμπολιτείας (Liv. 38,30).— Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ 189 συνήρχετο ἡ σύνοδος, οὐχὶ ὅμως ἐν ταῖς τακτικαῖς ἀλλ' ἐν ἐκτάκτοις συνελεύσεσιν, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Συμπολιτείας. (Liv. 31,25. Πλουτ. Κλειομένης 15 καὶ 17. Ἄρατος 41).

5 Αὗται αἱ δις τοῦ ἔτους γινόμεναι τακτικαὶ συνελεύσεις συνήρχοντο, ἡ μὲν κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος· ὑποστηρίζεται ὅμως ὅτι καὶ δύο ἄλλαι τακτικαὶ συνελεύσεις ἐγένοντο ἐν καιρῷ θέρους.

6 Ἴδε τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 4,26,7 καὶ τὸ ἐν σ. 140 χωρίον (4,7).

κλητος καὶ δυσκατόρθωτος εἶνε ἡ ἐξακρίβωσις τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν συνελεύσεων τούτων καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Ζητήματα δ' ἐκ τούτου προέκυψαν πολλὰ καὶ σκοτεινὰ⁷, ἐφ' ὧν προώριστα νὰ ἐπιγύσῃ φῶς ἡ νῦν εὑρεθείσα ἐπιγραφή. Συνεπικουρον δὲ πρὸς λύσιν τοιούτων καὶ ἄλλων ζητημάτων, προκυπτόντων τῶρα καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς νῦν εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς, ἔχομεν καὶ τὸν Πausanias, διότι οὗτος τὴν κατὰ Πολύβιον σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, τὴν εἰς Αἰγίον τακτικῶς συνερχομένην, καλεῖ συνέδριον⁸, ἔτι δὲ καὶ τὸν Πλούταρχον, ὅστις συνέδρους καλεῖ τὰ μέλη τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνελεύσεως⁹.

Ταῦτα παραβάλλοντες πρὸς τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ συνάγομεν ὅτι τὸ κατ' αὐτὴν συνέδριον εἶνε ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος (=βουλή). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ σύνοδος (στ. 38) καὶ σύνοδος τοῦ συνεδρίου (στ. 15), ἐξ οὗ ὄχλον γίνεται ὅτι καὶ ἐν τῇ κατὰ Πολύβιον «συνόδῳ» ὑπονοητέον «τοῦ συνεδρίου»¹⁰.

Μανθάνομεν ἄρα καὶ συνάγομεν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἐρευνησῶν εἰδήσεις περὶ τοῦ συνεδρίου καὶ συμπεράσματα,

7 Ἴδε H. Francotte: *La polis grecque*, 1907, σ. 231 κ.ε.

8 Πaus. 7,7,1: συνέδριον τε Ἀχαιῶν καλούμενον καὶ ἀπὸ κοινοῦ λόγου βουλευμάτων ἦν Ἀχαιοῖς καὶ τὰ ἔργα, ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἰγίον σφισιν ἔδοξεν». Καὶ ἀλλαγῆ (7,24,4): ἐς δὲ Αἰγίον καὶ ἐφ' ἡμῶν εἶτι συνέδριον τὸ Ἀχαιῶν ἀθροίζεται καθότι ἐς Θερμοπύλας τε καὶ ἐς Δελφούς οἱ Ἀμφικτιόνες». Καὶ ἀλλαγῆ (7,14,5): «τοῖς συνέδροις ἐπέστελλον (Κριτόλαος) ἐς τὰς πόλεις ἀπολείπεσθαι σφᾶς τοῦ συλλόγου, ὡς δὲ οὐκ ἀφίκοιντο οἱ συνεδρεύοντες... ἄλλην ἐκέλευεν ἀναμένειν αὐτοὺς (τοὺς Ρωμαίους) Ἀχαιῶν σύνοδον» (καὶ παρὰ Πausanias ἄρα συνέδριον = σύνοδος).

9 Οἱ σύεδροι τῶν Ἀχαιῶν ἀπεράτισαν ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ Ἀριστομάχου (τῷ 228) νὰ δεχθῶσι τὸ Ἄργος εἰς τὴν Συμπολιτείαν (Πλούταρχος ἐν β. Ἀράτου, 25).

10 Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου, προσθετέον τελευταίαν περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν συνεδρίου σημείωσιν, τὴν ἐξῆς: Ἴσως θελήσῃ τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος συνέδριον δὲν εἶνε συνέδριον τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, δὲν εἶνε ὅλη ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος, ἀλλὰ τὸ συνέδριον τοῦ Ἀχαιομακεδονικοῦ συμμαχικοῦ συνδέσμου (τοῦ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν, Μακεδόνων, Ἠπειρωτῶν, Βοιωτῶν, Φωκίων, Ἀκαρνανίων καὶ Θεσσαλῶν), αὐτὸ δηλ. τὸ συνέδριον ὅπερ συνήλθεν ἐν Κορίνθῳ τῷ 220, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν (Ἴδε σ. 138 σημ. 3). Πρὸς ἀπόφασιν ὅμως τοιούτου ἰσχυρισμοῦ ἀρκεῖ μόνη ἡ παρατήρησις ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο συνέδριον συμμαχικοῦ συνδέσμου ἀποτελουμένου ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, ἐν ᾧ τὸ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν συνέδριον εἶνε συνέδριον ἔθνους ἀποτελουμένου ἐκ συνδέσμου διαφόρων πόλεων. Ἄλλως τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν ἦτο κυρίαρχον, ἀφοῦ ἀπεφάσισε μὲν ἐν Κορίνθῳ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, τὴν ἀπόφασιν ὅμως ταύτην ἐμῆλλον νὰ ἐγκρίνωσι κατ' ἴδιαν ἐκαστον τῶν ἐθνῶν τῶν ἀποτελούντων τὸν σύνδεσμον (Ἴδε τὸ ἐν σ. 138, σημ. 3, χωρίον τοῦ Πολυβ. 4,26,2).

ἄτινα συνοψίζομεν καὶ ἀνακεφαλαιοῦμεν ἐν τοῖς ἐξῆς:

α') Ἡ κατὰ Πολύβιον *σύνδοδος* ἢ *βουλή* (ἢ καὶ *ἐκκλησία* καλουμένη) εἶνε τὸ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν *συνέδριον*. Οἱ *σύνεδροι* ἄρα ἦσαν βουλευταὶ ἐκπροσωποῦντες τὰς εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἀνηκούσας πόλεις καὶ ἀποτελοῦντες τὴν βουλὴν τοῦ Ἀχαϊκοῦ ὁμοσπόνδου Κράτους. Διεξῆγε δὲ ἡ βουλή αὕτη (ἢ *σύνδοδος*, τὸ *συνέδριον*, ἢ μικρὰ συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν) πάσας σχεδὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας (σ. 141 σημ. 3). Δὲν ἦτο δὲ βουλή, οἷα λ.χ. ἡ τῶν Ἀθηναίων, ἐκδίδουσα προβουλεύματα, ὡς πολλοὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ Beloch ἰσχυρίζεται¹, ἀλλὰ βουλή κυρίαρχος, βουλευομένη καὶ ἀποφασίζουσα ἀνεκκλήτως, ὡς ὁ Busolt ἀντελήφθη καὶ διετύπωσε². Τοῦτο δὲ δείκνυται νῦν ἐκ τῶν ἐν στ. 18-19 τῆς ἐπιγραφῆς (ἰδ. σ. 145): *τὰ δὲ δόξοντα τοῖς συνέδροις [κύρια] εἶναι*.

β') Αἱ πόλεις ὤφειλον νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους [εἰς τὰς κοινὰς] *συνόδους*, ἄλλως ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πληρῶνσι δι' ἕκαστον ἀπόντα *συνέδρον* δύο δραχμὰς καθ' ἕκαστην (σ. 147 στ. 36, 37, 38).

γ') Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνέδρων, οὓς ἔπεμπεν ἕκαστη πόλις ὡς ἀντιπροσώπου ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ, θὰ ἦτο ἰκανῶς μέγας, ἀνάλογος δὲ πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων (πολιτῶν Ἀχαιῶν) τῆς πόλεως (σ. 145 στ. 19-20). — Ὑπῆρχε δ' ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς συνέδρους, καὶ ὁ θεσμὸς *νομογράφων*, περὶ ὧν ἴδε σ. 124-127 καὶ σ. 146 στ. 22-23.

δ') Οἱ *πρόεδροι τοῦ συνεδρίου* (*ἄρχοντες*) ἐκάλουν τοὺς συνέδρους εἰς *συνεδρίαν* καὶ διηύθυνον τὰς *συνεδρίας*, ἐξέδιδον δὲ πρόγραμμα ἀναγράφον τὰ συζητητέα θέματα (σ. 146 στ. 25) καὶ ὠρίζον τὸν χρό-

νον τῆς διαρκείας τῆς συνόδου (σ. 143 στ. 10-11 καὶ σ. 144 στ. 14-15). — Πᾶσα δὲ συζήτησις καὶ ἀπόφασις περὶ θέματος μὴ περιλαμβανομένου ἐν τῷ προγράμματι ἀπηγορεύετο (σ. 146 στ. 25)

ε') Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἄγνωστον εἶνε, ἕνεκα τοῦ ἐν στ. 12 κενοῦ ἐν τῷ λίθῳ, ποσάκις *συνήρχετο* τὸ συνέδριον. Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου *συνήρχετο* ὡσάκις ἐνόμιζον *συμφέρον* οἱ *σύνεδροι* καὶ οἱ *ἄρχοντες*(;) ἢ *πρόεδροι* ἢ οἱ *σύμμαχοι*(;), καὶ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος *στρατηγὸς* (σ. 144 στ. 11-14).

ζ') Διαρκοῦντος τοῦ *κοινοῦ πολέμου* (πρβ. σ. 144 στ. 16) τὸν τόπον τῆς συνόδου τοῦ συνεδρίου ὠρίζον οἱ *πρόεδροι* ἐν *συνεννοήσει* μετὰ τοῦ βασιλέως ἢ μετὰ τοῦ ἐνδεδειγμένου *στρατηγοῦ*. Γενομένης δ' εἰρήνης, *συνήρχετο* τὸ συνέδριον ὅπου ἐτελοῦντο *στεφανῖται ἀγῶνες* (σ. 144 στ. 15-18).

η') *Συνερχόμενον* τὸ συνέδριον ἀπετέλει ἀπαρτίαν ἂν οἱ παρόντες ἦσαν πλείοτεροι τοῦ ἡμίσεος· ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει δὲν ἐπετρέπετο *συνεδρία* κατὰ *ρητὴν* διάταξιν τοῦ νόμου: *«χρηματιζόντων δὲ ὑπ' ἑρ[ῆ] ἡμῖν γενόμενοι, ἂν δ' ἐλάττους συνέλθωσι, μὴ χρηματίζειν* (σ. 145 στ. 19-20).

θ') Οἱ *σύνεδροι* ἀπεφάσιζον ἐγκύριως καὶ ἀνεκκλήτως (σ. 145 στ. 18-19), ἦσαν δὲ ἀνεύθυνοι ἐπὶ ταῖς ἀποφάσεσιν αὐτῶν (σ. 145 στ. 20-21), ἐτύγχανον τουτέστι βουλευτικῆς ἀσυλίας.

ι') Ἐν καιρῷ πολέμου ἐκλήρουντο ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου πέντε *πρόεδροι* (σ. 146 στ. 22), οἵτινες ἤσκουν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὡς φαίνεται· ἦσαν δ' οὗτοι ὑπεύθυνοι, ὧν ἂν *πράξωσι* (σ. 146 στ. 32-33). Ὑπῆρχεν ἄρα διάκρισις τῆς βουλευτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀφοῦ οἱ *πρόεδροι* ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς *πρόεδροι* ὁμως (ὡς κυβερνῆται, ὑπουργοὶ) ἦσαν ὑπεύθυνοι (πρβ. σ. 136).

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῆς ἐπιγραφῆς

1 Beloch: *Gr. Geschichte*, Γ' τόμος Β' μέρος, 1904, σ. 181.
2 G. Busolt: *Gr. Staatsaltertümer*, ἔκδ. 2α, 1892, σ. 356. «Es sind zwei Formen der Bundesversammlung zu unterscheiden eine *grosse* und eine *kleine*. . . . Die *kleine* Bundesversammlung hiess wahrscheinlich *συνέδριον*, wird aber von Polybios gewöhnlich *σύνδοδος* oder *βουλή*, öfters auch *ἐκκλησία* genannt. Sie war nämlich einerseits keine Versammlung aller politisch berechtigten Bürger, sondern nur ein grosser Ausschuss derselben, andererseits aber auch keine eigentliche demokratische *βουλή* mit probouleumatischen Functionen, sondern eine das *κοινόν* repräsentierende beschliessende Versammlung».

Μετὰ τὰ γενικῶς ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς μεταβαίνομεν εἰς ἐρμηγείαν τῶν καθέκαστα:
— 6-10. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιεσώθησαν διατάξεις περιστρεφόμεναι περὶ τὴν ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν ἀποστελλομένων συνέδρων, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλων προσώπων εἰς πόλεις τῆς Συμπολιτείας καὶ ἰσως εἰς χώρας τῶν συμμάχων. Ὅτι δὲ περὶ ἀσυλίας καὶ ἀσφαλείας πρό-

κεῖται, δείκνυται ἐκ τῶν ἐν στ. 9: μ]ηδὲ ἀνδροληπιεῖν μηδὲ κατε[γγ]υ[ᾶν]...

Στ. 6. [μηδὲ τοῦ]ς συνέδρους:— Ἐκ τῆς ἀκολουθούσης φράσεως: [μηδὲ τοῦ]ς ἀποστελλομένους παρὰ τῶν σ]υνέδρων: δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι εἰς διατάξεις περὶ ἀσφαλείας ἢ ἀσυλίας (περὶ μὴ κακοποιήσεως) παντὸς ἀποστελλομένου ὑπὸ τῆς Συμπολιτείας καὶ ἐκπεμπομένου ἐκτὸς τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, περιελαμβάνοντο καὶ τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου· τῆς φράσεως δηλ. «[μηδὲ τοῦ]ς συνέδρους» θὰ προηγεῖτο ὡσαύτως ἀπαγορευτικὴ περὶ κακοποιήσεως αὐτῶν τῶν συνέδρων διάταξις.

Στ. 7-8. μηδὲ τοὺς ἐπὶ τὴν κοινὴν σ[τρατεῖαν]:— Κοινὴ στρατεία εἶνε ὅ,τι ὁ κοινὸς πόλεμος (πρβ στ. 16), στρατεία δηλ. ἡς μετέχουσιν οἱ τε Ἀχαιοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν (περὶ τῶν συμμάχων ἴδε σ. 138), ἤτις, κατ' ἀκολουθίαν, δύναται νὰ γίνηται καὶ εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκτείνεται ἡ Συμπολιτεία, καὶ εἰς ἄλλας ἐκτὸς τῆς Συμπολιτείας χώρας. Διὰ τοῦτο παρέχεται ἀσφάλεια καὶ ἀσυλία εἰς τοὺς ἀποστελλομένους καὶ ἐκπεμπομένους εἰς τὰς χώρας τοῦ ὁμοσπόνδου Κράτους (στ. 9) καὶ εἰς τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ συμμαχικὰς χώρας (στ. 11). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ φροντίς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀστυνομικῆς ταύτης περὶ ἀσφαλείας καὶ ἀσυλίας διατάξεως ἀνατίθεται, ὡς πρὸς μὲν τοὺς πρῶτους, εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τοὺς συμμάχους (στ. 10-11).

Στ. 8. Δυνάμεθα ἄρᾳ γε, συμπληροῦντες τὸ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 12 ἢ 13 περίπου γραμμάτων κενόν, νὰ ἀναγνώσωμεν: ἐκπεμπομένου]ς εἰς ξένας χώρ]ας;

Στ. 9. ἐπὶ τ[ὰς πόλεις, μ]ηδὲ ἀνδροληπιεῖν μηδὲ κατε[γγ]υ[ᾶν]:— Πόλεις καλοῦνται αἱ τὴν Συμπολιτείαν ἀποτελοῦσαι. — Οὕτω καὶ παρὰ Πολυβίῳ (4,7,10 καὶ 67,8, 10, 23,9, 11,10, 8, 16,36,2, 38,15,3) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ (Φιλοποίμην, 7,15).

Στ. 9. ἀνδροληπιεῖν: δὲν ἀπαντᾷ που· ἀπαντᾷ ὅμως ἀνδροληψία καὶ ἀνδρολήψιον. Ἀναφερόμενος ὁ Σουΐδας εἰς νόμον παρὰ Δημοσθένει (κατ' Ἀριστοκράτους, 647,648,692) λέγει «ἐὰν ἕξω τῆς Ἀττικῆς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐτελεύτησε καὶ μὴ ἐξεδίδοσαν οἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἐν ἣ τὸ ἔργον

ἐπράχθη, τὸν δοκοῦντα ἐν τῇ αἰτία εἶναι, ἐφεῖτο ἐκ τοῦ νόμου τρεῖς τῶν ἐκείνου πολιτῶν ἄγειν εἰς Ἀθήνας δίκην ὑπέξοντας τοῦ φόνου καὶ τοῦτο ἀνδρολήψιον ἐκκαλεῖτο. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ νόμος, ἐὰν μῆτε δίκας ὑπόσχῳσι, παρ' οἷς ἂν τὸ πάθος γένηται, μῆτε τοὺς δεδρακότας ἐκδιδώσι, κελεύει, κατὰ τούτων εἶναι μέχρι τριῶν τὸ ἀνδρολήψιον». Πρβ. ὡσαύτως Δημοσθένην (περὶ τοῦ στεφάνου τῆς τριηραρχίας, 1232): «ἐπειδὴν γὰρ τις μισθωσάμενος τριηραρχίαν ἐκπλεύσει, πάντας ἀνθρώπους ἄγει καὶ φέρει, καὶ τὰς μὲν ὠφελείας ἰδίᾳ καρποῦται, τὰς δὲ δίκας τούτων ὁ τυχὼν δίδωσιν ὑμῶν καὶ μόνοις ὑμῖν οὐδαμῶσε ἔστιν ἄνευ κηρυκείου βαδίσαι διὰ τὰς ὑπὸ τούτων ἀνδροληψίας».

— Παρ' Ἀππιανῶ (Ἐμφυλίων πολέμων Δ', 6) ἡ λέξις σημαίνει γενικῶς κατάληψιν ἢ σύλληψιν.

Στ. 9. κατε[γγ]υ[ᾶν] (ἐν τῷ λίθῳ Γ οὐχὶ Γ), δηλ. καθιστάναί τινά ὑπεύθυνον, ἀναγκάζειν δοῦναι ἐγγύησιν.

Στ. 10-11. ἄρχοντες οἱ ἐν ἐκάστη τῶν πόλεω]ν:— Τὴν διοικητικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἐν ἐκάστη τῶν πόλεων εἶχον οἱ ἄρχοντες, «οἱ κατὰ πόλεις ἄρχοντες» (Πολύβ. 10, 23, 9), καὶ οἱ ἐν τῇ κοινῇ πολιτείᾳ, οἵτινες ἀπετέλουν τὰς καλουμένας συναρχίας, ὡς καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν κυρίως μαθάνομεν¹. Ἦσαν δὲ οἱ «ἄρχοντες» τὸ σύνολον διαφόρων ἀρχῶν (συναρχίαι) ἠνωμένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποτελουσῶν σύλλογον, κύριον ἔργον ἔχοντα τὴν πρόσκλησιν τῶν συνελεύσεων τῶν Ἀχαιῶν, τὴν ἀναγραφὴν τοῦ προγράμματος (= ἡμερησίας διατάξεως), ἐκδοσὶν προβουλεύματος καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν συνελεύσεων καὶ θέσιν τῶν ζητημάτων εἰς ψηφοφορίαν². Οὗτοι οἱ κατὰ

¹ Ἴδε τὸ ἐν σ. 116, σημ. 1, ἄρθρον τοῦ Swoboda, σ. 44.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐν σ. 137 σημ. 2 Ἀθηναϊκῇ ἐπιγραφῇ οἱ «ἄρχοντες» ἐκπροσωποῦσι τὰς Πελοποννησιακὰς πόλεις (οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες δίδουσι τὸν ὄρκον κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σύναψιν συνθήκης συμμαχίας).

² Ἴδε λ. γ. Πολύβ. (5,1): «Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἐνδεὴς ὢν σίτου καὶ χρημάτων εἰς τὰς δυνάμεις, συνῆγε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν· ἀθροισθέντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς Ἀττικὸν, ὄρων .. πείσας τοὺς ἄρχοντας μεταγαγεῖν τὴν ἐκκλησίαν εἰς Σικυώνα» κ.λ. Πρβ. πρὸς τούτοις Πολύβ. 24,5,16, 33,12, 4,72,9.

Πολύβ. 23, 10, 11: «Ὁ δὲ Καικίλιος ἤξίου τοὺς πολλοὺς αὐτῶν συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν, οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἄρχοντες... οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλησίαν· τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἔαν, ἐὰν μὴ τις φέρῃ ἔγγραπτα παρὰ τῆς συγκλήτου (τῆς ἐν Ρώμῃ) περὶ ὧν οἴεται δεῖν συνάγειν».

Πολύβιον « ἄρχοντες » οἱ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ προσετιῶτες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματος (2,46,4. Πρβ. καὶ σ. 138 σημ. 2) καλούμενοι, εἶνε ἴσως οἱ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν (στ. 14-15) πρόεδροι τοῦ συνεδρίου. Ὅπως δὲ ποτε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ πρόεδροι οὗτοι, ἂν μὴ ἐταυτίζοντο τοῖς « ἄρχουσι », θὰ περιελκυσθάνοντο τοῦλάχιστον ἐν αὐτοῖς, θὰ ἀπετέλουν δηλ. μέρος τῶν συναρχῶν. — Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ Αἰτωλικῇ συμπολιτείᾳ ὑπῆρχε συνέδριον, οἱ δὲ προϊστάμενοι αὐτοῦ ἐκαλοῦντο προσιάται τῶν συνέδρων —

Στ. 11-14. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γίνεται λόγος περὶ τοῦ ποσάκις καὶ τίνος πρωτοβουλία συνέρχεται τὸ συνέδριον εἰς συνεδρίαν ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου. — Πῶς εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐν καιρῷ εἰρήνης, δὲν γνωρίζομεν, ἔνεκα τοῦ ἐν στ. 12 κενοῦ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 12 περίπου γραμμάτων. Ὡς πρὸς δὲ τὸ κενὸν τοῦτο, σημειωτέον ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ο εἶνε ἀσφαλής, διότι σώζονται φανερά ἴχνη αὐτοῦ ἐν τῷ λίθῳ· μετὰ τὸ Ο ὅμως σώζεται ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἀποκεκομμένου λίθου κάθετος κεραία γράμματος, κολοβὴ κατὰ τὸ ἄνω μέρος. Δύναται δ' αὕτη νὰ εἶνε Ι, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεμία ἔννοια ἐξάγεται (δυνάμεθα ἄρα γε νὰ συμπληρώσωμεν τ(ρ)ί[ς κατ' ἐνιαυτόν;], δύναται ὅμως νὰ εἶνε λείψανον καὶ ἄλλου τινος γράμματος. — Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου συνέρχεται τὸ συμβούλιον, ὡσάκις νομίζουσι συμφέρον οἱ πρόεδροι καὶ οἱ ἄρχοντες (;), ἢ οἱ πρόεδροι (;) ἢ οἱ σύμμαχοι (;), καὶ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐγκατεστημένος ἢ ἀνεγνωρισμένος φρούραρχος (ἀρχιστρατηγός), ὡσάκις δηλ. τὰ συμφέροντα τοῦ κοινοῦ πολέμου ἀπαιτοῦσι τοῦτο.

Στ. 13. [τοῖς ἄρχουσι? Πιθανὴ ὡσαύτως ἢ συμπλήρωσις [προέδροις? ἢ συμμάχοις (?)].

— Στ. 14-15. Συνεδρεῦειν δὲ κ.λ. Τὸ συνέδριον ἐξηκολούθει συνεδριάζον ἐπ' ἀόριστον χρόνον (καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Πρβ. στ. 37-39), ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἐκδιδόντων τὸ πρόγραμμα τῆς συνελεύσεως προέδρων τοῦ συνεδρίου. Οὕτω δ' εἶχε τὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ Πολύβιον. Ἡ μικρὰ δηλ. συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ἢ σύνοδος ἢ βουλή (τὸ συνέδριον), ἐξηκολούθει συνεδριάζουσα ἐπὶ μακρὸν χρόνον, μέχρις οὗ διεξαγάγη πάσας τὰς ἐν τῷ προγράμματι ἀναγεγραμμένας ὑποθέσεις (Πολύβ. 28, 7-9. Πρβ. 23, 7 κ. ἐ.). Ἀν-

τιθέτως δὲ ἡ μεγάλη, ἢτοι ἡ γενικὴ συνέλευσις (ἢ σύγκλητος), διήρκει τρεῖς ὠρισμένως ἡμέρας καὶ ἀπεφαίνετο ἐπὶ ἐνὸς μόνον θέματος. (Πολύβ. 38, 24. Liv. 32, 20).

Οἱ πρόεδροι τοῦ συνεδρίου παραγγέλλωσιν: Τὸ παραγγέλλειν ἐνταῦθα ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν στ. 25 προειρηθέναι. Περὶ τῶν προέδρων τοῦ συνεδρίου ἴδε τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα (στ. 10-11).

— Στ. 15-18. Τὰς δὲ συνόδους γίνεσθαι τοῦ συνεδρίου κτλ. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γίνεται λόγος περὶ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἔμελλε νὰ συνέρχεται τὸ συνέδριον. Διαρκούντος τοῦ κοινοῦ πολέμου, τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως ὠρίζον οἱ πρόεδροι ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ βασιλέως ἢ μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐνδεδειγμένου στρατηγοῦ· γενομένης δὲ εἰρήνης συνήρχετο τὸ συνέδριον, οὗ ἂν οἱ στεφανῆται ἀγῶνες ἀγωνίαι. — Φαίνεται ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐξαιρετικῶν διατάξεων, οὐχὶ δηλ. περὶ τῶν ἐν Αἰγίῳ συνελεύσεων, αἵτινες συνερχόμεναι κατ' ἔτος ἐν χρόνῳ καθωρισμένῳ ὑπὸ τοῦ νόμου διεξήγον τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας, ἀλλὰ περὶ ἄλλων, ἐκτάκτων συνελεύσεων, ἐν αἷς ἢ συζήτησις ἔμελλε νὰ περιστρέφηται περὶ θέματα ἀφορῶντα τὸ μὲν τὸν κοινὸν πόλεμον, τὸ δὲ τὰ συμφέροντα οὐχὶ μόνον τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ τῆς ὅλης συμμαχίας.

Στ. 16: κοινὸς πόλεμος: Οὗτος θὰ εἶνε ὁ Κλεομενικὸς πόλεμος (ἴδε σ. 129).

Στ. 17: ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος στρατηγός: Ἀφοῦ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης συμμαχίας, εὐνόητον εἶνε ὅτι οὗτοι ὠρίζον τὸν στρατηγόν. — Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πολέμου διεξαγομένου ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων, οὐχὶ δὲ περὶ τοπικοῦ πολέμου διεξαγομένου ὑπὸ μόνον τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ ὑπὸ τούτων ἐκλελεγμένος στρατηγός τῆς Συμπολιτείας.

Στ. 18. στεφανῆται ἀγῶνες: Τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐν Πελοποννήσῳ ἐδύναντο νὰ εἶνε τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα, καὶ τὰ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιεῖα ¹, ἴσως δ' οὐχὶ καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνες, ἀφοῦ οἱ Ἡλεῖοι ἐχθρικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, φιλίως δὲ καὶ

¹ Ἰδε τὸν τοῦ Πλάτωνος Ἰσθμια Α. Πρβ. Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ Π. Καββαδία, σ. 33.

σχεδὸν συμμαχικῶς πρὸς τοὺς πολεμίους τῶν Ἀχαιῶν Αἰτωλοῦς.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἴσως τὴν ἐν τοῖς προκειμένοις στίχοις διάταξιν περὶ συνόδων τοῦ συνεδρίου βλέπομεν ἐφαρμοζομένην εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς πρὸς τοὺς Μκκεδόνας συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν: — Νικητῆς δηλ. καὶ εἰρηνοποιῶς ὁ Ἀντίγονος, μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην, «παρραγενόμενος εἰς Τεγέαν καὶ τούτοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν, ἐν ἣ ἔτυχε πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνηκόντων ὑπὸ τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατ' ἰδίαν ἐκάστης τῶν πόλεων». (Πολύβ. 2, 70, 4).

— Στ. 18-19: Τὰ δὲ δόξαντα τοῖς συνέδροις [κύρια] εἶναι: Ἡ συμπλήρωσις [κύρια] εἶνε ἀσφαλῆς. Πρβ. τὸ καὶ ἐν σ. 140 σημ. 4 χωρίον τοῦ Πολυβίου (4,7) «ὁ δ' ἂν τοῖς συνελθοῦσι βουλευμένοις δόξη, τοῦτ' εἶναι κύριον». Δείκνυται δ' ἐκ τούτων ὅτι ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος καὶ βουλή (τὸ συνέδριον) δὲν ἐξέδιδε προβουλευμάτα, ἀλλ' ἦτο κυρίαρχον σῶμα (ἴδε σ. 142).

— Στ. 19-20. *χρηματιζόντων δὲ ὑπ[έρ] ἡμῶν γενόμενοι*: Καθορίζεται διὰ τούτων ἡ ἀπαρτία τοῦ συνεδρίου. Ἰνα γείνη δηλ. συνέδρια, ἔπρεπε νὰ προσέλθωσι πλείοτεροι τοῦ ἡμίσεος σύεδροι. Χαρακτηριστικὴ δ' εἶνε ἡ ἀκολουθοῦσα ἀπαγορευτικὴ διάταξις «ἂν δ' ἐλάτιους συνελθ[ωσιν] μὴ χρηματίζεω». Ἐξάγεται ἐκ τούτου ὅτι πολυπληθὲς ἦτο τὸ συνέδριον (ἢ σύνοδος), ἀφ' οὗ ἄλλως ἢ σύνοδος ἐδύνατο νὰ καληταὶ καὶ πλῆθος (σ. 141), καὶ τούτου ἕνεκα, διὰ τῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως, ἐλαμβάνετο αὐστηρὰ πρόνοια τηρήσεως τῶν περὶ ἀπαρτίας διατάξεων, διότι ὅσφ πλείοτερα ἦσαν τὰ μέλη, τόσφ μεγαλητέρα σύγχυσις ἐδύνατο νὰ παραχθῆ ἐν τῷ καταρτισμῷ τῆς νομίμου συνεδρίας. Ὁ Beloch¹ εἰκάζει ὅτι τὰ μέλη ταῦτα τῆς τῶν Ἀχαιῶν συνόδου (συνεδρίου) δυνάτων νὰ ἀνήρχοντο καὶ μέχρι χιλίων ἴσως, ἀποβλέπων καὶ εἰς τὸ ἐπίσης πολυἀριθμον τοῦ συνεδρίου τῶν Αἰτωλῶν καὶ κρίνων κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἀνακοινοῦμενα περὶ

Εὐμένους τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου, ὅστις θέλων νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς προσέφερε ποσὸν 120 ταλάντων. ἐφ' ᾧ, δανειζομένων τούτων, ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτῆσαι τὴν βουλὴν τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις (Πολύβ. 22, 10,3). — Περὶ τῶν κοινῶν συνόδων ἴδε στ. 37-38.

Ἐπίσης ἐκ τῶν περὶ ἀπαρτίας διατάξεων καὶ ἐκ τῶν ἐν στ. 37-38 περὶ μὴ ἀποστελλομένων ἢ ἀπουσιαζόντων συνέδρων δύναται νὰ ἐξαχθῆ ὅτι ἐν τῷ συνεδρίῳ (συνόδῳ, βουλῇ) ἢ ψηφοφορία ἐγένετο κατ' ἄτομον καὶ οὐχὶ κατὰ πόλεις, ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς γενικαῖς συνελεύσεσιν (ἐν τῇ συγκλήτῳ).

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν συνέδρων, οὗς ἐκάστη πόλις ἔπεμπεν ὡς ἀντιπροσώπους, παρατηρητέον ὅτι εἰς τὰ ἐν σ. 126 καὶ 127 εἰρημένα περὶ τῶν νομογραφῶν τῶν Ἀχαιῶν ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι καὶ ὁ τῶν συνέδρων ἀριθμὸς θὰ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν ἐκάστης πόλεως. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν Αἰτωλῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν συνέδρων ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν πόλεων, ὡς ἐξ ἐπιγραφῶν μαθητόμεν. — Πλείοτερα περὶ τῶν συνέδρων ἴδε ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις, περιληψὶν δὲ ἐν σ. 142

— Στ. 20-21. Διὰ τῶν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, «περὶ δὲ τῶ[ν ἐν] τῷ συνεδρίῳ δόξαντων μὴ ἐξέστ[ω ταῖς] πόλεσιν εὐθύνας λαμβάνειν [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρω[ν]», παρέχεται βουλευτικὴ ἀσυλία εἰς τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου.

Στ. 21. [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρων: Προβάλλει ἐνταῦθα τὸ ἐρώτημα, τίνες ἦσαν οἱ ὑφ' ἐκάστης πόλεως ἀποστελλόμενοι σύεδροι ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ; ἐξελέγοντο οὗτοι ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, ἢ ἦσαν οἱ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει σύεδροι ἢ βουλευταί², οἵτινες εἶχον ἢ ἐλάμβανον καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου; Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐρώτημα δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν καταφατικῶς ἀποβλέποντες εἰς ὅσα ἀναφέρει ὁ Λίβιος περὶ συν-

¹ Γνωστὸν εἶνε ἐξ ἐπιγραφῶν ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν συνέδρων ὑπῆρχεν ἐν πόλεσι τῆς Συμπολιτείας, (ἴδε τὸ ἐν σ. 116 σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda σ. 47). Ἀλλὰ τὸ συνέδριον (σύνοδος) ἐκαλεῖτο καὶ βουλή, (σ. 140 βουλή δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας ὑπῆρχεν ὡσαύτως καὶ ἐν τισιν, ἐφ' ὅσον εἶνε ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν γνωστὸν, τῶν τῆς Συμπολιτείας πόλεων.

¹ Gr. Geschichte, τόμ. 3ος, μέρος 2ον, σ. 184.

ελεύσεως τῶν Ἀχαιῶν (concilium) ἐν Σικυῶνι (τῷ 198), εἰς ἣν προσελθόντες πρέσβεις τῶν Ρωμαίων προέτειναν τοῖς τέως συμμάχοις τῶν Μακεδόνων Ἀχαιοῖς (πρβ. σ. 118) νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τούτων καὶ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Εἰς μεγάλην, λέγει, ἀμηχανίαν περιῆλθον οἱ ἐν τῇ συνελεύσει Ἀχαιοί, ἠπόρει δ' ἕκαστος αὐτῶν τί νὰ ἀποφασίσῃ καὶ ὡς μέλος τῆς ἐν τῇ ἐκυτοῦ πόλει συνόδου καὶ ὡς μέλος τῆς τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν συνελεύσεως ¹. — Ἄν δὲ πάντες οἱ ἐν ταῖς πόλεσι σύνοδοι ἀπεστέλλοντο καὶ ὡς σύνοδοι ἐν τῇ Συμπολιτεία ἢ τινὲς μόνον, ἀγνοοῦμεν.

— Στ. 22-23. προέδρους δὲ εἶναι πέντε ἐκ τῶν σ[υν]έδρων, οἳ ἂν λάχωσιν, διὰ τὸ πόλε[μος ἐνδὴ]μῆι: Ἀπὸ τοῦ στ. 22 μέχρι τοῦ στ. 36 γίνεται λόγος περὶ τοῦ συνεδρίου ἐν ὅλῳ ἐξαιρετικῇ περιπτώσει, οὐχὶ δηλ. ἐν περιπτώσει πολέμου καὶ ἐν περιπτώσει εἰρήνης, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις, ἀλλὰ μόνον ἐν περιπτώσει πολέμου καὶ δὴ πολέμου ἐνδὴμοῦντος (γινόμενου δηλ. ἐν Πελοποννήσῳ). Πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων γίνεται συνοπτικὴ διαδικασία, διὰ κλήρου ὀρίζονται ἐκ τῶν συνέδρων πέντε πρόεδροι, οἵτινες διὰ κλήρου ὡσαύτως λαμβάνουσιν (ἀποκληρίσθωσαν) ἀναλογούντας ἐκάστῳ αὐτῶν ἢ ἅπασιν ὁμοῦ νομογράφους (πρβ. τὰ ἐν σ. 126 καὶ 127) καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω ἀρχὴν, ἀσκοῦσι δηλ. ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (γίνονται, οὕτως εἰπεῖν, ὑπουργοί). Εἶνε δὲ ὑπεύθυνοι ἐπὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, ὡς ἐκ τῶν ἐν στ. 32-33 ἐξάγεται.

— Ἀπὸ στ. 23: — Ἀκατάλιπτα εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστοντὰ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ στ. 23, μέχρι τοῦ στ. 36 ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν τῷ λίθῳ κενῶν, ὧν δυσχερὴς καὶ ἀδύνατος εἶνε ἡ συμπλήρωσις—.

Στ. 23-24. Τοὺς προέδρους δ' ἀ]γαγεῖν: — Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἄρθρου τοῦ Σ εἶνε ἀσφαλῆς, διότι τοῦ Σ σώζονται ἱχνη ἐν τῷ ἀποκεκομμένῳ λίθῳ. Διὰ τοῦτο συμπληρῶ: «τοὺς προέδρους δ' ἀγαγεῖν (ἢ τοὺς δὲ ἄρχοντας, ὅπερ ταυτόν ἐστι). Ἄντι

ἀ]γαγεῖν θὰ προετίμων νὰ συμπληρώσω συνα]γαγεῖν» ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐν τῷ λίθῳ κενὸν δὲν φαίνεται μοι ὅτι ἐδύνατο νὰ ἀνέρχεται ὑπὲρ τὰ 12 γράμματα.

Στ. 25. προτιθέμαι: Καλουμένης συνεδρίας, ἐξεδίδετο ὑπὸ τῶν προέδρων (ἀρχόντων) πρόγραμμα περιέχον ἀναγραφὴν τῶν συζητητέων θεμάτων (πρβ. τὰ εἰρημένα περὶ τῶν ἐν στ. 14-15) ². Πᾶσα δὲ συζήτησις περὶ θέματος μὴ ἀναγεγραμμένου ἐν τῷ προγράμματι ἀπηγορεύετο ³. — Πρβ. στ. 32.

Στ. 23. κ[οινη] δόξη[ι]: — Πρβ. τὰ παρὰ Πολύβιῳ (2,37) περὶ Ἀχαιῶν «τᾶλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἐκάστοις ταῦτά καὶ παραπλήσια». Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τοῦ κοινοῦ καὶ ἐκάστης τῶν πόλεων φανερὰ γίνεται ἡ ἔννοια τῶν κατὰ Πολύβιον (22,10,3) καὶ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν (στ. 37-38) κοινῶν συνόδων. Ἴδε τὰ περὶ τῶν ἐν τοῖς στ. 19-20 καὶ 37-38.

Στ. 26. ἀν]τίγραφα: — Παρατηρητέος ὁ δωρικὸς τύπος «γραφα». Ἐν στίχῳ ὁμοῦς 33 ἀπαντᾷ «γραφας».

Στ. 29. συμφερόντων τοῖς βασιλεῦσιν: (πρβ. σ. 148 στ. 16^β). Κατὰ Λίβιον (32,22), νόμος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἀχαιῶν νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὴν συνέλευσιν πρότασιν ἀντικειμένην εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ βασιλείως τῆς Μακεδονίας. — Ἐν ταῖς ἐνταῦθα σωζομέναις λέξεσι καὶ ταῖς: «εἰσαγ[έτωσαν τοὺς τὰ ὑ]πεναντία πράττοντας τοῖς συμμά[χοις]» (στ. 30) ὑποκρύπτεται ἴσως ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμος, ὁ ἐξασφαλίζων τὰ συμφέροντα τῶν βασιλέων, ἡγεμόνων τῆς συμμαχίας, καὶ φροντίζων περὶ τιμωρίας τῶν προξενούντων βλάβην εἰς τοὺς συμμάχους.

Στ. 32. προτιθέωσαν εἰς τοὺς συ[νέδρους]: Πρβ. στ. 25.

Στ. 32-33: ὑπευθύνους [δὲ εἶναι καὶ? τοὺς] προέδρους ὧν ἂν πράξωσιν: Δεκτῆς γενομένης τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 16 περιπέου

² Ἴδε λ. γ. Πολύβιον (24,5,16): «Ἐπεὶ δὲ (Τίτος Φλαμίνιος) ἔγραψε τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν Ἀχαιῶν κελεύων» συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν, ἀντέγραψαν αὐτῷ διότι ποιήσουσιν, ἂν γράψῃ περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς: «τοὺς γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσι ἐπιτάττειν».

³ Liv. (31,25): «Non licere legibus Achaeorum de aliis rebus referre quam propter quas convocati essent».

¹ Liv. (32,19,6-9): «Sicyone datum est iis concilium. erat autem non admodum simplex habitus inter Achaeos animorum... neque solum, quid in senatu quisque civitatis suae aut in communibus conciliis gentis pro sententia dicerent, ignorabant».

γραμμάτων κενού, δῆλον γίνεται ὅτι ἐν τῷ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν πολιτεύματι ἐγένετο διάκρισις τῆς νομοθετικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οἱ πρόεδροι δηλ. ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου (ὡς βουλευταὶ), ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς ἀσκοῦντες ὅμως ἀρχὴν (ὡς ὑπουργοὶ) ἦσαν ὑπεύθυνοι. (πρβ. σ. 136).

Στ. 35. ἐν τῇ πρώτῃ ἐ[δραζ]ομένους κοινῇ ἀγοραῖ[?]: Οὕτω συμπληρῶ τὸ ἐκ 15 περιόδου γραμμάτων κενὸν ἐν τῷ λίθῳ ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ πρώτη ἐν Αἰγίῳ συνερχομένη κατ' ἔτος τακτικὴ σύνοδος (καθήκουσα σύνοδος) ἐκαλεῖτο, κατὰ Πολύβιον, πρώτη ἀγορὰ (Πολύβ. 28, 7, 3) καὶ ἡ δευτέρα ἐκαλεῖτο δευτέρα σύνοδος (Πολύβ. 23, 16, 12). Πρόκειται ἄρα ἐνταῦθα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου καθωρισμένων τακτικῶν ἐν Αἰγίῳ συνελεύσεων· κοινῇ δ' ἀγορὰ εἶνε συνέλευσις τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, τῆς κοινῆς πολιτείας (ἴδε τὰ ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις, ἐν στ. 37-38, περὶ κοινῶν συνόδων ἐκτιθέμενα).

Στ. 36. ἕως ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυθῇ ηἱ: Πρβ. σ. 144 στ. 16.

— Στ. 37-39. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις πρόκειται περὶ τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἔχουσιν ἀναλάβει αἱ πόλεις, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν (δι' ὧν ἐκάστη τούτων προσεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν), νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους (πρβ. στ. 21) εἰς τὰς κοινὰς συνόδους. Ἐν περιπτώσει δὲ παραβάσεως τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, ἐν περιπτώσει δηλ. μὴ ἀποστολῆς ἢ, ὅπως δὴ ποτε, μὴ παρουσίας συνέδρου τινὸς (ἐκτὸς ἂν ἐκωλύθη οὗτος ἕνεκα νόσου) ἢ οἰκεία πόλις ὑποχρεοῦται εἰς πληρωμὴν δραχμῶν δύο κατὰ συνέδρον, δι' ἐκάστην. ἡμέραν, ἐφ' ὅσον χρόνον ἤθελε διαρκέσει ἡ σύνοδος.

Στ. 37. κατὰ τὰς [συνθήκ]α[ς]. Πρβ. τὰ ἐν στ. 8 (σ. 132): «ἐφ' ἃ ἐκάστοις συντέτακται».

Στ. 37-38. [εἰς τὰς κοινὰς] συνόδους: Συμπληρῶ «κοινὰς» συνόδους ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ ἐν σ. 145, στ. 19-20, χωρίον τοῦ Πολυβίου (22, 10, 3) περὶ Εὐμένους τῆς Περγᾶμου, προσφέροντος τοῖς Ἀχαιοῖς 120 τάλαντα, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν μισθοδοτῆται ἡ βουλὴ (τὸ συνέδριον) τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις. Φαίνεται δ' ὅτι κοιναὶ σύνοδοι καλοῦνται αἱ συνελεύσεις τῶν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ἀντιπροσωπευόντων τὰς πόλεις συνόδων (τῶν ἐκπροσωποῦντων οὕτω τὸ ὁμόσπονδον κράτος τῶν

Ἀχαιῶν), αἵτινες ἀντιτίθενται πρὸς τὰς κατὰ τόπους, κατὰ πόλεις, συνόδους τῶν συνόδων. Ἐδηλώθη δ' ἀνωτέρω (σ. 145 στ. 19-20) ὅτι οἱ ἐν ταῖς πόλεσι συνέδροι ἐπέμποντο ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκείας ἕκαστος πόλεως εἰς τὰς τοῦ συνεδρίου τῆς Συμπολιτείας συνόδους. Ἀντιτίθεται δὲ τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὰς κατ' ἰδίαν πόλεις, καὶ δι' ὧν ὁ Πολύβιος (2, 37) λέγει «κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις» (σ. 146 στ. 23). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν Αἰγίῳ βουλευτήριον, εἰς ὃ συνήρχετο τὸ συνέδριον (ἡ σύνοδος, ἡ βουλὴ), ἐκαλεῖτο κοινὸν βουλευτήριον (Πολύβ. 2, 50, 22, 12. Πρβ. 11, 9) καὶ οἱ τῆς Συμπολιτείας νόμοι κοινοὶ νόμοι (Πολύβ. 4, 6, 10).

— Στ. 40-44. Ἐν τούτοις τοῖς στίχοις καθορίζεται ἡ εἰς τὰς πόλεις ἐπιβαλλομένη χρηματικὴ ποινὴ ἐπὶ τῇ μὴ παροχῇ τῆς τεταγμένης στρατιωτικῆς δυνάμεως. Οἱ ἄνδρες δέ, οὓς ὀφείλει νὰ περάσῃ ἡ πόλις, δὲν εἶνε μόνον Ἀχαιοὶ (ἰππεῖς καὶ ὀπλιῖται) ἀλλὰ καὶ ξένοι, μισθοφόροι. Οὕτως δὲ, τὸ στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν συνέκειτο καὶ ἐκ μισθοφόρων (Πολύβ. 29, 24, 8).

Στ. 40. [ἦν ἂν ὁ ἄρχων? Τὸ ἐν τῷ λίθῳ κενὸν φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἐκ 12 περιόδου γραμμάτων διὰ τοῦτο δυσκολεύομαι νὰ προτείνω ἦν προτιμῶ συμπλήρωσιν: ὁ στρατηγός?

Σημείωσις περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3α (σ. 133)

Ἡ ἐπιγραφὴ 3^α ἀπετέλει ἴσως τὸ ἄνω μέρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς, ὡς ἐκτιθεταὶ ἐν σ. 128. καὶ 129. — Ἐνταῦθα σημειωτέον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὰ ἐξῆς:

Στ. 1^α π]όλεις: Κατὰ τὰ σωζόμενα ἐπὶ τοῦ λίθου ἰχνη ἢ ἀνάγνωσις τοῦ Π εἶνε ἀσφαλῆς. Εἶνε δὲ αἱ πόλεις αἱ τὴν Συμπολιτείαν ἀποτελοῦσαι.

Στ. 11^α θανα[τούσθωσαν? Πρβ. Ditt. (Syll. 178): [δίκαν θ' ἀνάτου εἰσάγειν εἰς τὸ κοινὸν τ[ῶν Ἀχαιῶν]. Ἀσφαλῆς ὅμως ἡ συμπλήρωσις δὲν εἶνε, διότι δὲν δακρίνεται ἢ ἐν τῷ κέντρῳ στιγμῇ τοῦ Θ. Δυνατὸν ἄρα τὸ γράμμα νὰ ἦτο Θ, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀναγνωστέον: ὁ ἂν α[ὐτοῖς]...

Στ. 13^α ἐν[δη]- Ἡ ἀνάγνωσις ΔΗ εἶνε δυνατὴ κατὰ διακρινόμενά τινα ἰχνη γραμμάτων. Δυνάμεθα ἄρα νὰ συμπληρώσωμεν ἐν[δημη]. Πρβ. ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 στ. 22-23 (ἴδ. σ. 146).

Στ. 22^α Δὲν ἀποτελεῖται λέξις τις, ἐξ ὧν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῶσι γραμμάτων τινῶν.

Στ. 26^α Ἰχνη τοῦ Η διακρίνονται ἐπὶ τοῦ λίθου.

Σημείωσις περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3^β (σ. 134).

Γενικὰς εἰδήσεις καὶ συμπεράσματα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3^β ἴδε ἐν σ. 128-129. — Ἡ ἐπιγραφή, ὡς φαίνεται, δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου καὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας προερχομένης ἐπιγραφῆς ἀρ. 3, θὰ ἐχαράχθη ὁμοῦς περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ εἶνε σχετικὴ αὐτῇ (ἴδε σ. 128). παρέχει δ' ἡμῖν κείμενον συνθήκης, ὡς φαίνεται. Σημαντικαὶ εἶνε αἱ ἐν στ. 21^β καὶ 22^β περιωθεῖσαι λέξεις: Ἡλεῖοι καὶ Ἀχαιοί. Ὁ θέλων δὲ νὰ ἀναγάγῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου (270—260), κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν σ. 137 σημ. 2, θὰ ἐδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3 σχετικὴ ἐπιγραφή ἀρ. 3^β, περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, εἶνε ἡ συνθήκη συμμαχίας τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης ἀποτελεσθέντος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνου συμμαχικοῦ συνδέσμου τῶν Ἀχαιῶν, Ἡλείων, Τεγεατῶν καὶ λοιπῶν Ἀρκαδικῶν πόλεων κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ἡμεῖς τοιαύτης ἐρμηνείας τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3 προεκρίναμεν τὴν ἀνάγουσαν αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου καὶ ὠρισμένως εἰς τοὺς χρόνους τῆς κατὰ τὸ 223 συνασφείσης συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους τούτων (σ. 139). Μετὰ τοιαύτην δ' ὑφ' ἡμῶν γενομένην ἐρμηνείαν προβάλλεται ἡμῖν τὸ ἐρώτημα ὅπως τις δύναται νὰ εἶνε ἡ ἐπιγραφή ἀρ. 3^β;

Κατὰ τὴν ἐν Αἰγίῳ σύναψιν τῆς συνθήκης συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τῶν Μακεδόνων, συνεργούσης τῆς σώφρονος πολιτικῆς τοῦ Ἀντιγόνου, συνήφθη ἴσως καὶ εἰρήνη Ἀχαιῶν καὶ Ἡλείων. Τοῦτο συνάγει ὁ Niese¹ ἀποβλέπων εἰς αὐτὰ τὰ γενόμενα. Οἱ Ἡλεῖοι δηλ. οἵτινες ἐχθρικῶς πάντοτε διετέλουν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καί, κατ' ἀκολουθίαν, φιλιῶς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐκραγέντος τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου, εἶχον ταχθῆ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κλεομένους καὶ περιέλθει εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς

¹ *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*, II, σ. 336.

Ἀχαιοὺς μετὰ τὴν κάθοδον ὁμοῦς τοῦ Ἀντιγόνου εἰς Πελοπόννησον καὶ τὴν σύναψιν τῆς ἐν Αἰγίῳ συμμαχίας βλέπομεν τοὺς Ἡλείους ἐγκαταλιπόντας τὸν Κλεομένην καὶ εἰρηνικῶς διακειμένους, κατέχοντας δὲ πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Ἀρκαδῶν διαμφοισθητομένας πόλεις, ἐξ οὗ κυρίως προήρχετο ἡ τῶν Ἡλείων πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχθρα. — Ἐπι τοιούτων σκέψεων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τεμαχίῳ περιωθεῖσα ἐπιγραφή ὑπ' ἀρ. 3^β εἶνε ἴσως συνασφείσα κατὰ τὰ ἀνωτέρω συνθήκη εἰρήνης τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἡλείων, περὶ ἧς ὁ Niese σημειοῖ «Diess ist nicht überliefert, ist aber aus den Ereignissen notwendig zu schliessen».

— Περὶ τῶν καθέκαστα τῆς ἐπιγραφῆς σημειωτέον τὰ ἐξῆς:

Στ. 12^β. δύναμιν: Πρβ. «δύναμιν τὴν τεταγμένην» ἐν ἐπιγραφῇ 3 στ. 40 (σ. 132).

Στ. 16^β. τῶν συμφερόντων: Πρβ. σ. 146 στ. 29).

Στ. 19^β. στήλας λιθίνας: ἴδε σ. 127 σημ. 2.

καί: τοῦ Α διακρίνονται ἰχνη ἐν τῷ λίθῳ.

Στ. 22^β: ὁμολογίας: Πρβ. σ. 127.

Στ. 24^β: Δία, Γῆν, Ἥλιον, Π[ροσειδῶ]: Πρβ. σ. 128 σημ. 3. Ὡς πρὸς τὴν λ. Π[ροσειδῶ]: σημειωτέον ὅτι τοῦ Π σώζεται μόνον ἡ ἀριστερὰ κεραία, τῆς δεξιᾶς ἀποκοπίσης σὺν τῷ λίθῳ οὕτως ὥστε νῦν σώζεται μόνον Γ. Ἄλλ' ἡ ἀνάγνωσις Π δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς βεβαία.

Στ. 31^β [σ]ιλιαντῆνα? Ἀμφίβολον εἶνε, ἂν τὸ τελευταῖον γράμμα εἶνε Α ἢ Λ. Μετ' αὐτὸ δὲ σώζεται ἐν τῷ ἀποκεκομμένῳ λίθῳ κάθετος κεραία γράμματος, ἤτοι ἢ ἄλλο τι γράμμα. — Ὁ θέλων νὰ ἀναγάγῃ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου (πρβ. σ. 137 σημ. 2) θὰ ἐδύνατο ἴσως νὰ συμπληρώσῃ: «βασιλείαν τὴν Ἀ[ρῆως]».

Ἐγγραφον μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1918

Π. Κ.

Προσθήκη

(εὑρήματα τοῦ ἔτους 1919)

Ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1919, εὑρέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ μουσειωτῶν θαπέδων οἰκοδομήματι (σ. 115), ἐν ᾧ εὑρέθησαν αἱ ὑπ' ἀρ. 1 (σ. 117), 2 (σ. 125), καὶ 3, 3^α, 3^β, (σ.

130 καὶ 131) ἐπιγραφαί, δύο εἰσέτι ἐπιγραφαί, σχετιζόμεναι καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν Ἀχαιϊκὴν Συμπολιτείαν καὶ ἀνάγουςαι ἡμᾶς ὡσαύτως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 3^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, τοὺς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 243/2 προσχώρησιν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Συμπολιτείαν ταύτην, ὡς καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τοῦ σημείου στίξεως καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιγραφῶν ἐξάγεται. Εὐρέθησαν δ' αὐταὶ οὐχὶ ἐντετειχισμένοι, ὡς αἱ προμνημονευθεῖσαι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως.

Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας δημοσιεύω ἐνταῦθα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 4 καὶ 5 (καὶ 5^α).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 4 (εἰκ. 7). — Στήλη ἐκ τιτανολίθου σωζομένη ἐν τεμαχίῳ ἔχοντι μεῖζον ὕψος 0,25 καὶ μεῖζον πλάτος 0,31 πάχος δὲ 0,12. Εὐρέθη ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ τῶν μωσαϊκῶν ἀψιδωτῶ κτίσματι, ἐν ᾧ εὐρέθησαν καὶ αἱ ὑπ' ἀρ. 1 (σ. 117), 2 (σ. 125) καὶ 3 (σ. 130) ἐπιγραφαί· δὲν ἦτο δὲ ἐντετειχισμένη, ἀλλ' ἔκειτο παρὰ τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως.

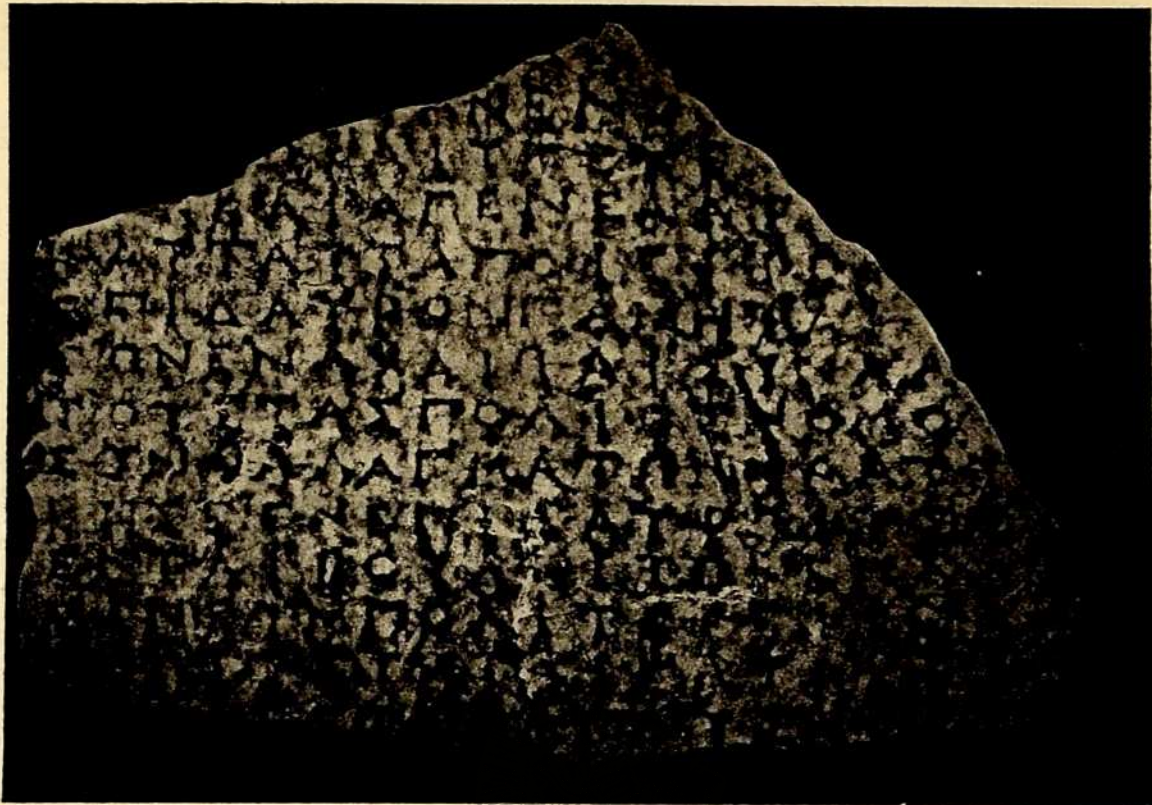
Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη στοιχηδὸν καὶ διατηρεῖται κακῶς, ὀλίγαι δὲ λέξεις, σημαντικαὶ ὅμως πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ, εἶνε εὐκρινεῖς.¹ Ἐκ τῶν σωζομένων δηλ. καὶ ἀναγινωσκομένων λέξεων καὶ φράσεων «γενεά (στ. 4), «γαμῆσας» (στ. 6), «τῶν ἐν Ἀχαιῖται συναλλ[αγῶν]» (στ. 7), «τοὺς τὰς πόλιος νόμο[υς]» (στ. 8), «συναλλαγμάτων» (στ. 9), «ᾧ κησε ἐν Ἐπιδαύρωι» (στ. 10), «εν τῷ βουλῆι τῶν Ἐπιδαυρίων» (στ. 11), «συμπολίτευσιν» (στ. 12), «πολιτεύηται» (στ. 13), δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἢ εἰκασθῇ ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα κείμενον τῆς συναφθείσης συνθήκης κατὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι δηλ. ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ εἶνε ψήφισμα τῆς βουλῆς τῶν Ἐπιδαυρίων ἀναγράφον τὸ κείμενον τῆς συνθήκης τῆς προσχωρήσεως τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν

¹ Ἐνεκα τῆς κακῆς ποιότητος τοῦ λίθου, καθ' ὃν χρόνον ἐχάρασσοντο τὰ γράμματα ἀπετρίβετο ἢ ἐπιφάνεια αὐτοῦ οὕτως ὥστε ὀλίγα τινὰ γράμματα δύναται τις νῦν ἀσφαλῶς νὰ διακρίνη. Διὰ τοῦτο δημοσιεύω οὐχὶ πανομοιότυπον, ὡς συνήθως, ἀλλὰ φωτογραφικὴν εἰκόνα τῆς ἐπιγραφῆς ἵνα δύναται πᾶς τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀναγνώσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς πληρεστέραν ἢ ὀρθοτέραν ἀνάγνωσιν.

συμπολιτείαν καὶ κυροῦν αὐτὸ.² Τοιαύτης δ' ἐρμηνείας δεκτῆς γενομένης, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ προέρχεται ἐκ τοῦ ἔτους 243/2 π.Χ., καθ' ὃ ἔτος ἡ Ἐπιδαύρος προσεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν, ἀνάγεται δηλ. ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος, εἰς οὓς χρόνους ἀνήκει καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφὴ (σ. 130), ἣ ὁμοιάζει ἢ προκειμένη ἐπιγραφὴ κατὰ τε τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων καὶ κατὰ τὸ σημεῖον στίξεως (ἴδε τὴν ἐν στ. 5, μετὰ τὰ ΚΑ, μικρὰν ὀριζοντίαν γραμμὴν. Πρβ. σ. 124). — Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι ὅταν πόλις τις προσεχώρῃ εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν Συμπολιτείαν, οἱ πολῖται αὐτῆς ἐγίνοντο καὶ πολῖται Ἀχαιοὶ (σ. 116 σημ. 1)· διετῆρει δὲ ἡ πόλις, λ.χ. ἡ Ἐπιδαύρος, τὸ δικαίωμα τοῦ ποιεῖν τινα πολίτην αὐτῆς, δηλ. Ἐπιδαυρίον, ὅστις, γινόμενος οὕτως Ἐπιδαυρίος, ἐγίνετο αὐτοδικαίως καὶ πολίτης Ἀχαιῶς. Οὕτως ἔχοντας τοῦ πράγματος, ἡ Συμπολιτεία δὲν εἶχε βεβαίως συμφέρον νὰ καταλείπῃ τῇ προσχωρούσῃ πόλει ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφήσεως, ἀφ' οὗ ὁ πολιτογραφούμενος θὰ ἐγίνετο καὶ Ἀχαιῶς πολίτης. Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ συναπτομένη συνθήκῃ τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως καθωρίζοντο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς ἡ πόλις ἐδύνατο νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ποιεῖν τινα ἑαυτῆς πολίτην. Τοιαῦταί τινες διατάξεις ὑπῆρχον ἴσως ἐν τῷ περισωθέντι τεμαχίῳ τῆς ἐπιγραφῆς.

Ταῦτα κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λέξεων καὶ φράσεων δύναται νὰ προκύψῃ καὶ ἄλλη τις ἐρμηνεία. Ἴσως δηλ. ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀνεγράφοντο ἀπλῶς οἱ λόγοι, ἐξ ὧν ὀρμωμένη ἢ βουλή τῶν Ἐπιδαυρίων ἐψήφισεν τινα πολίτην Ἐπιδαυρίον, ὅστις, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἐγίνετο καὶ πολίτης Ἀχαιῶς. Τοιαύτης δ' ἐρμηνείας δεκτῆς γενομένης, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς τὸ 243/2 ἀλλὰ γενικῶς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος τὸ ἀπὸ τοῦ 243 κ. ἐ. — Περὶ τῶν καθέκαστα σημειωτέων τὰ ἐφεξῆς:

² Πρβ. τὰ εἰρημένα ἐν σ. 127 περὶ προσχωρήσεως εἰς τὴν Συμπολιτείαν πόλεως: Ἐν τῇ συνθήκῃ (ὁμολογία) καθωρίζοντο οἱ ὅροι τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως, οἵτινες ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων μερῶν (ὑπὸ τοῦ κοινῶ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὑπὸ τῆς προσχωρούσης πόλεως) δι' ἐκδόσεως ψηφισμάτων, ἃ ἀνεγράφοντο ἐπὶ στήλης.

Εἰκ. 7.

Ἐπιγραφή ἀρ. 4.

Σωζόμενον μείζον ὕψος 0,25 καὶ πλάτος 0,31.
Πάχος 0,125.

1 ε	1
 α ν ε ν	
 και υ π ε	
 και α γενεα αι	
5	κα—ταῦτα ποιεῖν	5
	Ἐ]πίδαυρον γαμήσας [δὲ	
	τῶν ἐν Ἀχαι(ῖ)αι συναλ[λασσομένων	
	τοὺς τᾶς πόλιος νόμο[υς	
	συναλλαγμάτων . . κ . τι	
10	κησε ἐν Ἐπιδαύρῳ ὕστ[ερον	10
	ἐν τᾷ βουλᾷ τῶν Ἐπιδα[υρίων	
	μὲν συμπολίτευσιν μὴ σ	
	πολιτεύηται [κ]ατὰ χρ[έ]ος	
14 τεκαπαυση	14

Στ. 7. Ἀχαι(ι)αι: Ἀμφίβολος εἶνε ἢ διὰ τοῦ (ι) ἀνάγνωσις ἐφθαρμένου καὶ ἀκατανοήτου σημείου ἢ γράμματος· εἶνε ὅμως ἢ μόνη δυνατὴ ἀνάγνωσις. — συναλλ[αγῶν? ἢ συναλλ[αγμάτων (στ. 9). Αἱ λέξεις αὗται καὶ ἢ λ. γαμήσας (στ. 6) ἀναπολοῦσιν ἡμᾶς δικαίωματα, ἃ εἶχον οἱ γινόμενοι πολῖται Ἀχαιοί, τὸ δικαίωμα τουτέστιν ἐπιγαμίας καὶ ἐγκιτήσεως.

Στ. 11. ἐν τῷ βουλᾷ: Ἀναγνωστέον ἐν τῷ βουλᾷ, ἢ, ἔδοξεν τῷ βουλᾷ.

Στ. 12. συμπολίτευσιν: Δυνατὴ ἴσως καὶ ἀνάγνωσις συμπολιτεύειν.

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 5 καὶ 5^α (εἰκ. 8 καὶ 9). Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως, ἐνθα εὑρέθη ἢ ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφὴ, εὑρέθη καὶ ἢ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 5 καὶ 5^α, ἣτις εἶνε μία ἐπιγραφὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο μερῶν, κεχαραγμένων ἐπὶ τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας στήλης ἐξ ὑποφαίου τιτανολίθου, ἣτις ἔχει πᾶχος 0,145, σωζόμενον μεῖζον ὕψος 0,26 καὶ 0,28, σωζόμενον μεῖζον πλάτος 0,19 (τὸ ὅλον πλάτος θὰ ἦτο 0,54 περίπου. Ἴδε ἐπ.). — Τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, ἢτοι τὸ ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 8), εἶνε ἀπόφανσις δικαιτητικοῦ δικαστηρίου περὶ ὁροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Ἀρσινόων, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 9) εἶνε κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν δικαστῶν.

Ἐν πρώτοις σημειωτέον ὅτι Ἀρσινόεις εἶνε ὄνομα ἐθνικὸν ἐκ πόλεως Ἀρσινόης, Ἀρσινόη δ' ἐκαλοῦντο ἐν Πτολεμαϊκοῖς χρόνοις ἄλλαι τε πόλεις καὶ τὰ Μέθανα. — Ἐν Θήρᾳ εἶχεν εὑρεθῆ ἐπιγραφὴ τῶν πρὸ τοῦ 172 χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, ἣν ἀνέθηκε « βασιλεῖ Πτολεμαίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὁ γραμματεὺς τῶν κατὰ Κρήτην καὶ Θήραν καὶ Ἀρσινόην τὴν ἐν Πελοποννήσῳ στρατιωτῶν καὶ μαχίμων »· ὁ εὐρῶν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν H. von Gaertringen ἔχων ὑπ' ὄψει καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν, εὑρεθεῖσαν ἐν Μεθάνοις, ὑπὲρ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλίσσης Κλεοπάτρας, θεῶν φιλομητόρων », ἐξήνεγκε τὴν εἰκασίαν ὅτι τὰ Μέθανα ἴσως εἶχον μετονομασθῆ Ἀρσινόη¹. Ἡ

εἰκασία δ' αὕτη ἐκρατύνθη μετὰ εὑρεσιν ἐν Μεθάνοις χαλκοῦ νομίσματος φέροντος ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως « κεφαλὴν Ἀφροδίτης ἢ μᾶλλον Ἀρσινόης Γ' » (συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Δ')². Διὰ τῆς νῦν δ' εὑρέσεως τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς βεβαιούται πλέον ἀπολύτως καὶ λαμπρῶς δείκνυται ὅτι ἢ ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρσινόη εἶνε τὰ οὕτω μετονομασθέντα Μέθανα, ἅτινα ἀπὸ τῶν χρόνων ἴσως Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου (285—246 π. Χ.), συμμαχοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων κατὰ τῶν Μακεδόνων (πρβ. τὰ περὶ Χερμωνιδείου πολέμου ἐν σ. 137 σημ. 2), ἢ, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν χρόνων Πτολεμαίου Γ', τοῦ Εὐεργέτου, ἀρ' ὧν δηλ. χρόνων ὁ Ἄρατος ἐποίησε τοῦτον (τῷ 243) σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν ἔχοντα πολέμου καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν (σ. 137), διετέλουν, ὡς φαίνεται, ὑπὸ Πτολεμαϊκὴν κατοχὴν διατηρηθεῖσαν, ὡς ἐκ τῶν μνημονευθειῶν ἐπιγραφῶν δείκνυται, μέχρι τῶν πρώτων τοῦλάχιστον χρόνων (τῶν πρὸ τοῦ 172) Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος³.

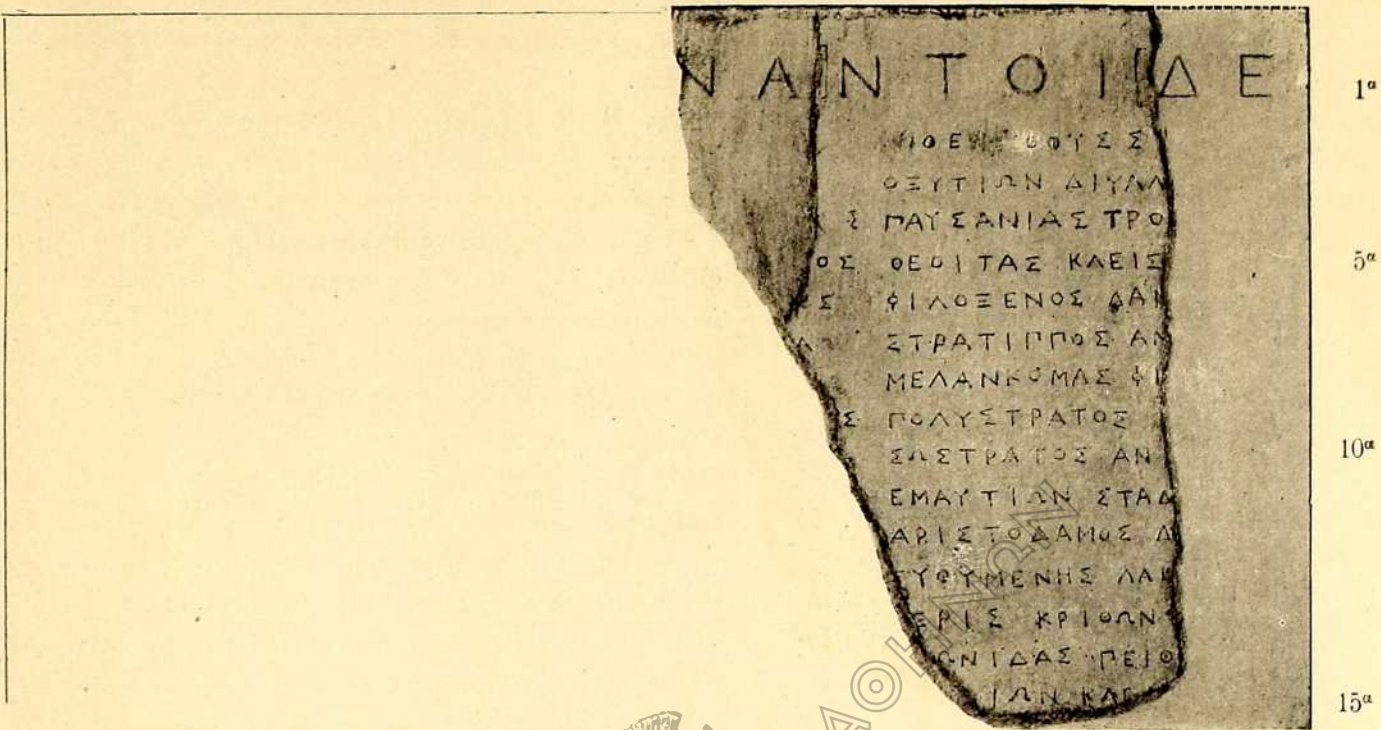
Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη στοιχηδόν. Καθ' ἣν δὲ προτείνω συμπλήρωσιν τῶν στίχων 2 καὶ 3 τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 5, ἕκαστος στίχος θὰ ἀπετελεῖτο ἐκ γραμμάτων 43 περίπου, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι τὸ ὅλον πλάτος τῆς στήλης θὰ ἦτο περὶ τὰ 0,54. Ἄλλ' ἐν τῇ ὀπισθίᾳ πλευρᾷ (ἐπιγρ. 5^α) τὰ γράμματα ἦσαν μικρότερα, ὥστε ὁ στίχος ἐδύνατο νὰ περιλαμβάνῃ πλείοτερα τῶν 43.

Τὸ δὲ σχῆμα τῶν ἐν ἀμροτέραις ταῖς πλευραῖς (5 καὶ 5^α) γραμμάτων, ἢ στοιχηδὸν διάταξις αὐτῶν καὶ ἢ στίξεις (κύρια ὀνόματα ἀποχωρίζονται διὰ κενοῦ χώρου ἐνὸς γράμματος) ἀναγούσιν ἡμᾶς εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἐκατονταετηρίδος, διότι ὁμοιάζουσι τῇ τε προηγουμένῃ (ἀρ. 4) καὶ ταῖς ὑπ' ἀρ. 2 (σ. 125) καὶ 3 (σ. 129) ἐπιγραφαῖς. Κατὰ πάντα ὅμως τὰ γνωρίσματα ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὁμοιάζει ἢ ἐπιγραφὴ τῇ ἐν σελ. 124 μνημονευομένη ἐπιγραφῇ (ἣν ἴδε κυρίως ἐν IG. IV ἀρ. 926)

² Ἴδε ἄρθρον I. Σβορώνου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένη *Διεθνείᾳ Ἐφημερίδι τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας*, τόμ. Ζ' (1904) σ. 397. ἐνθα καὶ ἢ σχετικὴ βιβλιογραφία.

³ Niese: *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*, II σ. 406 σημ. 5 καὶ III σ. 84 σημ. 2.

¹ IGIns. III ἀρ. 466. Πρβ. *Archiv für Papyrusforschung* I, 26, 19 (Strack).

Εἰκ. 9.

— Ἐπιγραφή ἀρ. 5ᵃ — (ὁποσθία ἐπιφάνεια).

(ἴδε προσθίαν ἐπιφάνειαν ἐν εἰκ. 8).

Πάχος τοῦ λίθου 0,145. Σωζόμενον μείζον ὄγκος 0,28 καὶ πλάτος 0,15.

Ὅλον πλάτος τοῦ λίθου περὶ τὰ 0,54.

[δικασταὶ ἔκριναν τοὶ δε]

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

[[Θελπ]ούσσ[ιοι]	1ᵃ
.....	Ὄξυτιών Διύλλ[ου].	
.....-ς	Πανσανίας Τρο - - - -	
.....-ος	Θεοίτας Κλεισθέ[νευς]	5ᵃ
.....-ς	Φιλόξενος Δαῖ[ππου?]	
.....-α	Στράτιππος Ἄν - - - -	
.....	Μελανκόμας Φι[λωνος?]	
.....-ς	Πολύστρατος [- - - -	
.....	Σώστρατος Ἀν[- - - -	10ᵃ
.....	Ἐμαντίων σταδ[ιεὺς]	
.....	Ἀριστόδαμος Δ[- - - -	
.....	Εὐθυμένης Λακ[ωνος?]	
.....	[Χ]έρις Κρίθωνος	
.....	[Λε]ωνίδας Πειθ[- - -	15ᵃ
.....	[...]ίων Κλε[- - -	

περὶ ὁροθεσίας τῆς γῶρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, τῇ προερχομένη ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ 242 καὶ 233 χρόνων. Ἐκ τούτων ἄρα τῶν χρόνων προέρχεται ἴσως καὶ ἡ προκειμένη ἐπιγραφή. Εὐλόγως δὲ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ Ἐπιδαυριοὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτείαν (τῷ 242 π. Χ.), θὰ ἐπεδίωξαν, ἀμέσῳ ἐμμέσῳ παρεμβάσει τῆς Συμπολιτείας, νὰ λύσωσιν ἅς εἶχον ὁροθετικάς διαφοράς πρὸς τοὺς ἑαυτῶν γείτονας, πρὸς τε τοὺς Κορινθίους καὶ πρὸς τοὺς Ἀρσινεῖς (Μεθαναίους) ¹.

Στ. 1. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ λ. θεὸς κεῖται ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου, συνάγεται ὅτι πρὸς τὸ τέλος τοῦ στίχου, εἰς τινα δὴλ. ἀπόστασιν, θὰ ὑπῆρχεν ἡ συνήθης φράσις [«τύχα ἀγαθὰ»].

Στ. 2—3. Πόλεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἀρχαῖκήν συμπολιτείαν ἐχρονολογοῦν τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ἐγγραφα δι' ἀναγραφῆς ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ ὀνόματος τοῦ στρατηγοῦ τῆς Συμπολιτείας ἢ τοῦ γραμματέως ἢ καὶ ἀμφοτέρων, ὡς ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ (πρβ. καὶ IG. VI ἀρ. 928), εἶτα δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐγγωρίου ἄρχοντος ἢ ἱερέως.

Στ. 4. Ἀρσινεῖς (=Μεθαναίους). Ἀρσινεῖς ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Μαγνησίας τῆς ἐπὶ Μικιάνδρῳ (SIG. I² ἀρ. 261). Ὑπέθεσαν δὲ τινες ὅτι οὗτοι ἦσαν κάτοικοι νήσου τινὸς τῶν Κυκλάδων πιθανώτερον ὅμως εἶνε ὅτι ἦσαν Μεθαναῖοι, κάτοικοι δὴλ. τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρσινόης. Ἐπίσης καὶ Ἀρσινόη ἢ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κέω (Bull. corr. hell. 1906, 96) εἶνε πιθανῶς τὰ Μέθυνα.

Στ. 5. περὶ τῆς γῶρας ἅς ἀμφέλλεγον: Πρβ. IG. IV 926 στ. 3.

Στ. 8. Πελλάνα: Πρὸ τοῦ Γ ὑπάρχει κενὸς γῶρος ἐνὸς γράμματος: προηγείτο ἄρα καὶ ἄλλη ἢ ἄλλαι πόλεις. Τελευταία μνημονευομένη πόλις εἶνε ἡ Θελπούσσα: διὰ τοῦτο δὲν ὑπελείφθη μετὰ τὸ Α κενὸς γῶρος. Δείκνυται οὕτως ὅτι,

¹ Τῆς ἑριδος δύο μελῶν τῆς Συμπολιτείας, Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, ἐπελήφθησαν, ὡς ἀνώτατον δικαστήριον, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀνέθεσαν δι' ἀποφάσεως αὐτῶν («κατὰ τὸν αἶνον τὸν τῶν Ἀχαιῶν») εἰς ἄλλο μέλος τῆς Συμπολιτείας, εἰς τοὺς Μεγαρεῖς, νὰ συγκροτήσωσιν ἐξ ἑαυτῶν διαιτητικὸν δικαστήριον ἐξ ἀνδρῶν 151. Παρεμβάσει τῶν Ἀχαιῶν πιθανῶς ἐλύθη καὶ ἡ ἕξις Ἐπιδαυρίων καὶ Ἀρσινεῶν συν τῇ διαφορᾷ ὅτι οὐχὶ εἰς μίαν (εἰς τὰ Μέγαρα) ἀλλ' εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Συμπολιτείας (Πελλήνην, Αἴγιον, Θέλπουσαν καὶ ἄλλας) ἀντέθη ὁ καταρτισμὸς τοῦ δικαστηρίου, ὡς φαίνεται (στ. 8 καὶ 9).

ὡσπερ καὶ ἐν τῇ ἐν IG. IV ἀρ. 926 ἐπιγραφῇ, μόνον κύρια ὀνόματα ἀπεχωρίζοντο διὰ κενοῦ γῶρου.

Στ. 8-9. Πελλάνα, Αἴγιον, Θελπούσσα κλ., πόλεις τῆς Ἀρχαῖκῆς Συμπολιτείας συγκροτήσασαι, ὡς φαίνεται, τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον (ἴδε ἀν.). — Θελπούσσα (διὰ διπλοῦ Σ. Πρβ. στ. 2^a) ἦτο Θέλπουσα ἢ καὶ Τελφουσσα καὶ Τιλφῶσα καὶ Δελφουσία καλουμένη.

Στ. 10. ἄχοι Κατρεῖς [... Τοπικὸν τι ὄνομα, ὡς φαίνεται. Καθορίζονται ἄρα τὰ ὄρια τῆς ἀμφισβητουμένης γῶρας.

— Περὶ δὲ τῆς ἐν τῇ ὀπισθία πλευρᾷ τοῦ λίθου ἐπιγραφῆς 5^a σημειωτέον ἰδίᾳ τὰ ἐξῆς:

Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὄλον πλάτος τοῦ λίθου θὰ ἦτο 0,54 περίπου, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἔπεται ὅτι τὰ ἐν τῇ ὀπισθία πλευρᾷ ὀνόματα τῶν δικαστῶν ἦσαν ἀναγεγραμμένα κατὰ στήλας τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἐκάστη εἶχε πλάτος περὶ τὰ 0,18. Τῶν στηλῶν τούτων ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τρίτην, κολοβὴν κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος, καὶ ὀλίγα τινὰ καταληκτικὰ γράμματα ἐκ τῆς δευτέρας.

Στ. 1^a. [δικασταὶ ἔκριναν τοί]δε: Ἐν IG. IV ἀρ. 926 στ. 31-33, ἀναγινώσκειται: Δικασ[ταὶ τ]οὶ κρίναντες τοίδε.

Στ. 2^a Θε[λ]πούσ[ιοι]: Ἀσφαλῆς ἢ ἀνάγνωσις. Τὰ γράμματα ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων ἀνωμάλως, εἶνε δὲ καὶ ἀνόμοια τὸ μέγεθος.

Στ. 11^a Ἐμαντίων σταδ[ι]εὺς: Οὗτος θὰ εἶνε ὁ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (6, 17 4) ὀλυμπιονίκης Ἐμαντίων ἐξ Ἀρκαδίας, ὅστις ἐνίκησε στάδιον. Ὁ ἀνδριάς τούτου ἀνέκειτο πλησίον τοῦ ἀνδριάντος Ἀλεξιβίου, ᾧ τινι «Ἡραία Ἀρκάδων ἐστὶν πατρίς. Ἐμαντίωνα δὲ ἦς υἱὸς ἦν οὗ δηλοῖ τὸ ἐπίγραμμα, ὅτι δὲ τῶν Ἀρκάδων ἔθνηος δηλοῖ». Περίφημος ἄρα θὰ ἦτο ὁ Ἀρκὰς Ἐμαντίων ὡς σταδιοδρόμος καὶ διὰ τοῦτο ἦτο ἀπλῶς γνωστὸς ὡς Σταδιεὺς. Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ἐξάγεται ὅτι πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἡ Θέλπουσα.

Στ. 14. [Χ]εῖρις: Ἐν IG. IV 926, στ. 35, ἀπαντᾷ Χαῖρις.

*Ἐγγραφον μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1919.

Π. Καββαδίας.

Ἐπιγραφαὶ τῶν ἰαμάτων ἐν Ἐπιδαύρῳ

ὑπό

Π. Καββαδία.

Ἡ Ἐπιδαυρος ἦτο πόλις, κατὰ Στράβωνα, «οὐκ ἄσημος καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιστευμένου καὶ τὸ ἱερόν πληρὲς ἔχοντος τῶν τε καμνόντων καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμένοι τυγχάνουσιν αἱ θεραπείαι, καθάπερ ἐν Κῶ τε καὶ Τρίκκῃ» (Στράβων VIII, 374). Τούτους δὲ τοὺς ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐπιδαύρου πίνακας ἀναφέρει ὁ Πausανίας διὰ τῶν ἐξῆς: «Στήλαι δὲ εἰσθήκεσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἑμοῦ δὲ ἐξ λοιπαῖ' ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀσθενούντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα ὃ τι ἕκαστος ἐνόσησε καὶ ὅπως ἰάθη γέγραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι (Paus. II, 27,3).

Μετὰ διετίαν ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1881 ἐνάρξεως τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ ἀνασκαφῶν εὑρον τὰς δύο τῶν ἐξ αὐτῶν στηλῶν, αἷς ἐδημοσίευσεν ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, τὴν μὲν πρώτην, τὴν ἀρχομένην διὰ τοῦ «Κλεῶν πένη ἔτη ἐκύησε», ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1883 (σ. 197-228), τὴν δὲ δευτέραν, τὴν ἀρχομένην διὰ τῶν «Ἀράτα Λάκαινα ὕδρωπα», ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1885 (σ. 1-38). Ἀνεδημοσίευσεν δ' αὐτάς ἐν *Fouilles d'Épidaure* I σ. 24 ἀρ. 1 καὶ σ. 28 ἀρ. 2. Ἐν δὲ τῷ ἐν ἔτει 1900 ἐκδοθέντι βιβλίῳ μου «Ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ» ἐδημοσίευσεν καὶ φωτοτυπικὴν ἀπεικόνισιν ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν καὶ μετάφρασιν αὐτῶν εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν (σ. 253-292) ἐκθέτων πρὸς τούτοις τὰ ἐξ αὐτῶν πορίσματα ὡς πρὸς τὴν ἐν τοῖς Ἀσκληπείαις ἀσκουμένην θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν καὶ γενικῶς ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. ¹ Τελευταία δημοσίευσίς ἀμ-

φοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Fraenkel γενομένη ἐν τῷ ἐν ἔτει 1902 ἐκδοθέντι τόμῳ ἐπιγραφῶν Πελοποννήσου, ἧτοι ἡ ἐν IG. IV ἀρ. 951 (στήλη «Κλεῶν») καὶ ἀρ. 952 (στήλη «Ἀράτα»), ἐνθα γίνεται μνεία καὶ ἄλλων γενομένων δημοσιεύσεων αὐτῶν καὶ πάσης τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, (πρβ. Ἱερόν Ἀσκληπιοῦ σ. 255 σημ. 2).— Εὑρέθησαν δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος στήλαι παρὰ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ Ἀβάτου, ἐνθα ἔκειντο κατὰ γῆς τεθραυσμένοι εἰς τεμάχια (Πρακτικά Ἀρχ. Ἐταιρείας, 1905 σ. 68 καὶ 85). Καὶ ἡ μὲν πρώτη τεθραυσμένη οὖσα εἰς 6 μεγάλα τεμάχια ἀπετελέσθη πλήρης ἢ δευτέρα ὁμοῦς (ἡ στήλη «Ἀράτα»), ἧτις εἶχεν εὑρεθῆ τεθραυσμένη εἰς 20 μικρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον τεμάχια, εἶνε λίαν ἑλλιπής, εἰ καὶ πάντα τὰ τότε εὑρεθέντα τεμάχια εἶχον προσαρμοσθῆ.

Εἰς ταύτας τὰς ἐκ τοῦ 1883 ἐπιγραφὰς προστίθενται νῦν νέα εὑρήματα, ἧτοι δύο μεγάλα τεμάχια προσαρμύζοντα τῇ στήλῃ «Ἀράτα» καὶ ὀλόκληρος στήλη (τρίτη στήλη) ἀρχομένη διὰ τοῦ «Κόρα ἄφανος» ² προσέρχονται δὲ ταῦτα ἐξ ἀνασκαφῶν γενομένων ἐν τῷ ἐν σ. 115 μνημονευομένῳ ἀψιδωτῷ οἰκοδομήματι μετὰ μωσαϊκῶν, ἐν ᾧ εὑρέθησαν καὶ αἱ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἐπιγραφαὶ ὑπ' ἀρ. 1-5 σ. 117-153) καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ δημοσιεύμεναι ἐν τῷ ἐπομένῳ ἄρθρῳ «Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ» (ἰδετέον τὸ σχέδιον τοῦ οἰκοδομή-

daure, σ. 41), καὶ τῷ 1905 ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ συνεδρίῳ Ἀθηνῶν (*Comptes rendus du Congrès international d'Athènes*, σ. 270). Ἀναλυτικώτερον πραγματεύομαι περὶ τῶν ζητημάτων τούτων ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, σ. 270-283.

² Ἔχομεν ἄρα τρεῖς στήλας ἐκ τῶν ἐξ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονευομένων, ἧτοι τὰς δύο στήλας «Κλεῶν» καὶ «Ἀράτα» (IG. IV 951 952. Ἐφημερίς 1883 σ. 197 καὶ 1885 σ. 1, *F. d'Épidaure* σ. 24 καὶ 28) καὶ τὴν ἐνταῦθα δημοσιευομένην στήλην «Κόρα ἄφανος» (Ἐφημερίς 1918 σ. 162 κ.έ.).

¹ Τὰ πορίσματα ταῦτα, ἃ τὸ πρῶτον ἐξέθηκα ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι, 1883 σ. 218, ἀνεκοίνωσα πρὸς τούτοις τῷ 1903 ἐν τοῖς *Mélanges Perrot* (*Sur la guérison des malades à Épi*

ματος ἐν εἰκ. 13)¹. — Τὰς νέας ταύτας ἐπιγραφὰς τῶν ἱαμάτων δημοσιεύω ἐνταῦθα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 6 καὶ 7.

Ἐπιγραφή ἀρ. 6 (εἰκ. 10)

Δύο τεμάχια ἐπιγραφῆς δεδηλωμένα ἐν εἰκ. 10 διὰ τῶν α καὶ β, προσαρμοσθέντα εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν δευτέραν στήλην τῶν ἱαμάτων, τὴν στήλην «Ἀράτα», καὶ συμπληροῦντα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ στίχου 58 μέχρι τοῦ στίχου 85. Ἀμφότερα εὑρέθησαν ἐν τῷ ὡσαύτως μνημονευθέντι ἀψιδωτῷ μετὰ μωσαϊκῶν κτίσματι (ἴδε εἰκ. 13). Καὶ τὸ μὲν τεμάχιον β εὑρέθη τῷ 1918 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ κτίσματος, ἐνθα τὰ εἱρεπία τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (ἴδε εἰκ. 17), τὸ δὲ τεμάχιον α ἔχει εὑρεθῆ ἀπὸ τοῦ 1900 ἐν δοκιμαστικαῖς ἀνασκαφαῖς, ἃς τότε ἐξετέλεσα παρὰ τὰ Προπύλαια τοῦ Ἱεροῦ, ἐν αἷς ἐργασίαις εὑρον καὶ τὴν ἐν τῷ ἐπομένῳ ἀριθμῷ 7 τρίτην στήλην τῶν ἱαμάτων. Οὗτος δὲ ὁ γῶρος τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1900 ἐδείχθη διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 ὅτι εἶνε τὸ ὀσμικὸν τμήμα τοῦ κατὰ τὴν εἰκόνα 13 ἀψιδωτοῦ κτίσματος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότερα τὰ τεμάχια προσαρμόζουσιν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀβάτῳ εὑρεθεῖσαν ἑλλειπῆ στήλην, τὴν ἐκ τῶν 20 τεμαχίων ἀποτελεσθεῖσαν τῷ 1883, προφανὲς εἶνε ὅτι ταῦτα ἐκ τοῦ Ἀβάτου εἶχον κομισθῆ (ἐν χρόνοις χριστιανικοῖς) εἰς ὃν εὑρέθησαν νῦν γῶρον χρησιμεύσαντα ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Ἴσως δὲ τοιαύτη ἀνάγκη ἐγένετο ἀφορμὴ καταστροφῆς τῶν στηλῶν καὶ συντριβῆς αὐτῶν εἰς τεμάχια, οὐχὶ δὲ βδελυγμῆ καὶ ἀπιστροφή τῶν χριστιανῶν, ὡς θὰ ἠδύνατο τις ἴσως νὰ νομίσει, πρὸς μνημεῖα τοσοῦτον χαρακτηριστικὰ τῆς κρατουμένης ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Ἐθνικῶν δεισιδαϊμονίας.

Διὰ τῶν εὑρεθέντων τεμαχίων σημαντικῶς συμπληροῦται ἡ στήλη «Ἀράτα», ἰδίᾳ δὲ ὀλόκληρον ἐμφανίζεται τὸ ἐν ταῖς στίχοις 69-82 ἀναγραφόμενον ἱάμα τοῦ φθίσιν πάσχοντος Θεροάνδρου τοῦ Ἀλικοῦ. Ἀποκαλύπτεται δὲ νῦν ἡ ἀλήθεια καὶ

διαλύεται ἡ πλάνη, ἥτις ἐδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν μεθ' ὑπερβαλλούσης σπουδῆς καὶ ἀφειδῶς προταθεισῶν συμπληρώσεων τῶν κενῶν τῆς στήλης «Ἀράτα». Ἴνα δ' εὐκολύνω τὸν ἀναγνώστην εἰς κατάληψιν τῶν λόγων τούτων παραθέτω ἐνταῦθα τὸ μὲν τὰς ὑπὸ τοῦ Fraenkel προταθείσας ἐν τῷ Corpus (IG. IV 952) συμπληρώσεις τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κενῶν, τὸ δὲ τὰ ἐν τῷ νῦν συμπληρωμένῳ λίθῳ ἀναγινωσκόμενα:

Συμπλήρωσις ἐν τῷ Corpus:

Στ. 61-62. Ἐδόκει αὐταῖ [τὰν νηδὺν ὁ θεὸς ἀγκαλύψαι, μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν κλπ.

Ἀνάγνωσις ἐν τῷ λίθῳ

• 61-62. Ἐδόκει αὐταῖ π[α]ῖς τις ὄρατος ἀγκαλύψαι μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν κλπ.

Συμπλήρωσις ἐν τῷ Corpus:

Στ. 69. Θεροάνδρος Ἀλικὸς φθισ[ικός]· Οὗτος] ἐγκαθεύδων ὄψιν εἶδε...

• 70. [ἐ]ώρη ἐφ' ἀμάξας ἔλαυ[ν]όμενον] τὸν θεὸν εἰς Ἀλιεῖς, [δράκοντας δὲ καὶ

• 71. τ]ῶν ἱαρῶν ἐπὶ τ[ᾶς ἀμάξας ἦχε τῶν δ' ἄλλ]ος ἦς τὸ πολυπλοκώτατον ἐλη-

• 72. λιγμένους περ[ὶ τ]ὸν α[ὔχ]ενα αὐτοῦ καὶ ἄλλ]ων τῶν[δε]....

Ἀνάγνωσις ἐν τῷ λίθῳ

Στ. 69. Θεροάνδρος Ἀλικός, φθίσιν. Οὗτος, ὡς ἐγκαθεύδων [οὐ]δεμίαν ὄψιν

• 70. [ἐ]ώρη, ἐφ' ἀμάξας [ἀμπαλ]ιν ἀπεκομίζετο εἰς Ἀλιεῖς· δράκων, δὲ τις

• 71 [τ]ῶν ἱαρῶν ἐπὶ τ[ᾶς ἀμ]άξας καθιδρυμένος ἦς, τὸ πο[λ]ὺ τᾶς ὁδοῦ περιη-

• 72 [λι]γμένους περ[ὶ τ]ὸν ἄξονα διετέλεσε. Μολόντων δ' [α]ὐ[τ]ῶν εἰς Ἀλιεῖς κλπ.

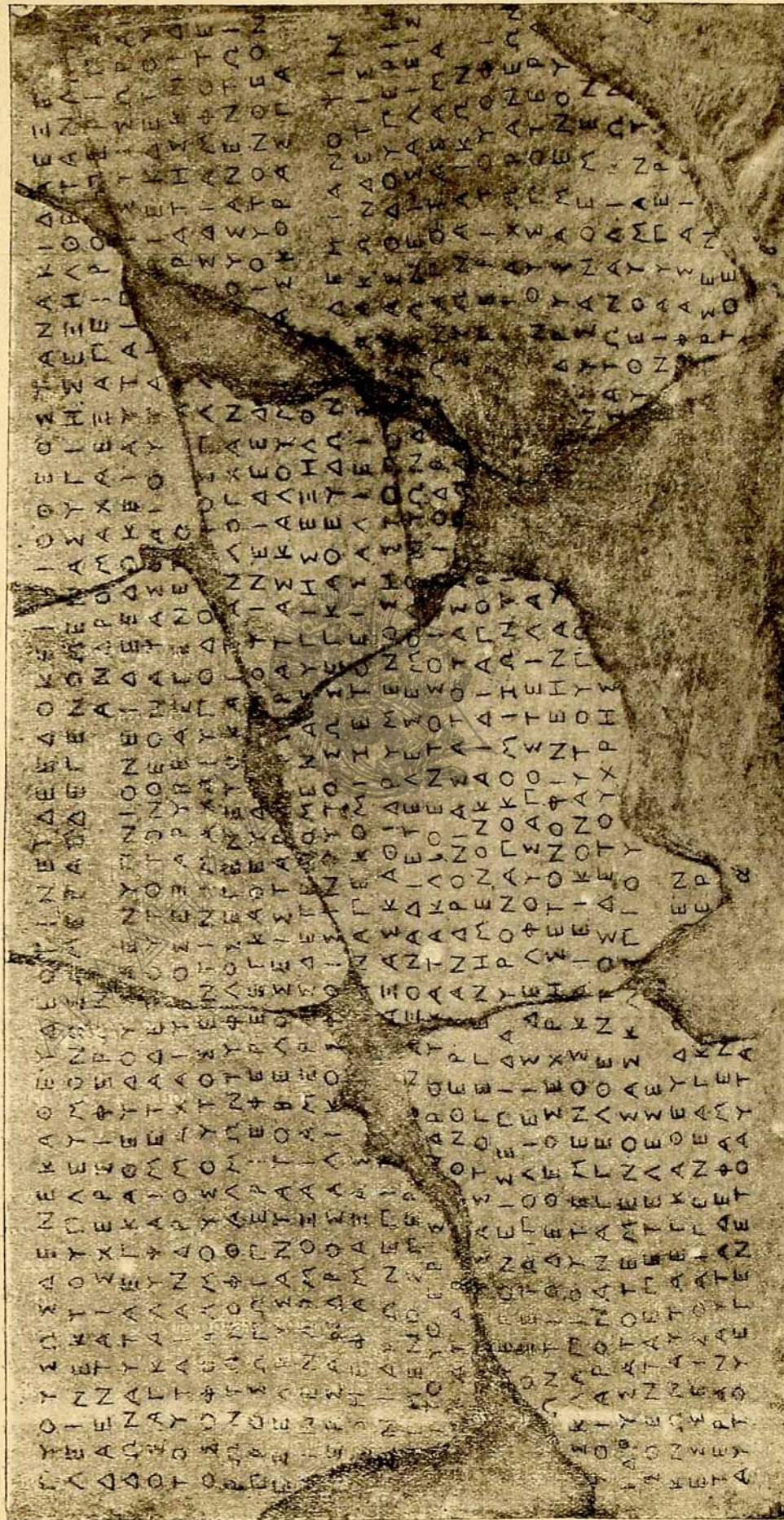
Ταῦτα δύνανται νὰ ἐγείρωσι τὴν προσοχὴν παντὸς περὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἀσχολουμένου καὶ ἐπιχειροῦντος τὴν ὑπὲρ τὸ θεὸν καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον συμπλήρωσιν τῶν κειμένων. Σοβαρὸν διατρέχει τις κίνδυνον πλάνης.

— Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ σημειῶ τὰ ἐξῆς:

Στ. 67. τὰς καλουμένας κόρας: βεβαιοῦται ἡ ὑπὸ τοῦ Blinkenberg γενομένη συμπλήρωσις «κόρας», οὐχὶ ὅμως «κόρας οἶ».

Στ. 72. Ἀλιεῖς: «πόλις Λακωνικῆς παραθαλασσία, τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀλιεύς. Ἐλέγοντο δ' οἱ Ἀλιεῖς οὕτω διὰ τὸ πολλοὺς τῶν Ἐρμιονέων ἀλιευομένους κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οἰκεῖν» τῆς γῶρας. Ἀλικὸς τὸ κτητικόν». (Στέφανος Βυζάντιος). — Ὅτι δὲ ὁ Πausanίας (II, 36, 1), ἀκριβῶς δ' εἶπεν ὁ συγγραφεὺς ὁ χρησιμεύσας τῷ Pausanias ὡς πηγῇ, παραπλανηθεὶς ἐκ τοῦ ἐν

1 Ἐνεκα μεγάλης βραδύτητος (κατ' ἀκολουθίαν ἀυπερβλήτων τυπογραφικῶν προσκομμάτων) περὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνα χειρᾶς 4^{ου} τεύχους τοῦ τόμου τοῦ 1918 κατορθοῦται ὥστε νὰ δημοσιευθῇ ἐν τέλει τοῦ τεύχους καὶ τὸ ἄρθρον «Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ», δι' οὗ συμπληροῦται τὸ ὅλον εὔρημα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 καὶ 1919 (οἰκοδομήματα, μωσαϊκά, ἐπιγραφαὶ καὶ λοιπὰ εὑρήματα).

Ἐπιγραφή α' καὶ β' προσαρμόζοντα εἰς τὴν ἐν τριεσχίσις περισοβήσιου δεστέρα. ἰσθμῶν τῶν ἱαμάτων στήλη ἠ' Ἀγαίου.
 — ἰδε ἀρχ. Εφημερίς 1885 σ. I —

Ἐπιγραφή αὐτῆς β.

- Γοργίας Ἡρακλειώτας πύος. Οὗτος ἐμ μάχαι*
- 58 τινὶ τρωθεὶς εἰς τὸμ πλεύμονα τοξε[ύ]μ[α]τι ἐνιαυτὸγ καὶ ἐξάμηνον
ἐμπυος ἦς οὕτω σφοδρῶς ὥστε ἐπτὰ καὶ ἐξήκοντα λεκάνας ἐνέπλησε
58 πύους· ὡς δ' ἐνεκάθευδε, ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τὰν ἀκίδα ἐξε-
λεῖν ἀπὸ τοῦ πλεύμονος. Ἀμέρας δὲ γενομένης, ὑγιῆς ἐξῆλθε τὴν ἀκί-
- 60 δα ἐν ταῖς χερσὶ φέρων. Ἀνδρομάχα ἐξ Ἀπείρου περὶ παί-
60 δων. Αὐτὰ ἐγκαθεύδουσα ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει αὐταῖ π[α]ῖς τις ὥραϊ
ος ἀγκαλύψαι, μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν ἄψασθαί οὐ ταῖ [χη]ρί· ἐκ δὲ τού-
του ταῖ Ἀνδρομάχαι υἱ[ὸ]ς ἐξ Ἀρύββα ἐγένετο. Ἀ[. . .]ράτης Κνίδι-
ος ὀφθαλμούς. Οὗτος ἐν τινὶ μάχαι ὑπὸ δό[ρα]τος πλα[γεί]ς δι' ἀμφοτέ-
65 ρων τῶν ὀφθαλμῶν τυφλὸς ἐγένετο καὶ τὰν λόγχαν [παρ]οῦσαν ἐν τῶι
65 προσώπῳ περιέφερε, ἐγκαθεύδ[ω]ν [δ]ὲ ὄψιν εἶδε· ἐδ[ό]κει οὐ τὸν θεὸν
ἐξεκλύσαντα τὸ βέλος εἰς τὰ βλέφαρα τὰς καλουμ[έν]ας κόρας πάλ-
ιν ἐναρμόξαι. Ἀμέρας δὲ γενομένης, ὑγιῆς ἐξῆλθ[ε].
- 70 [Θ]έρσανδρος Ἀλικὸς φθίσιν. Οὗτος, ὡς ἐγκαθεύδων [οὐ]δεμίαν ὄψιν
70 [έ]ώρη, ἐφ' ἀμάξας [ἄμπαλ]ιν ἀπεκομίζετο εἰς Ἀλιεῖς, δράκων δέ τις
[τ]ῶν ἱερῶν ἐπὶ τ[ᾶ]ς ἀμάξας καθιδρουμένος ἦς, τὸ πο[λ]ὺ τᾶς ὁδοῦ περιη-
[λι]γμένος περὶ τ[ὸ]ν ἄξονα διετέλεσε. Μολόντων δ' [α]ὐ[τ]ῶν εἰς Ἀλιεῖς
[κα]ὶ τοῦ Θερασ[άν]δρου κατακλιθέντος οἴ[κο]ι, ὁ δράκων ἀπὸ τᾶς ἀμά-
75 [ξ]ας καταβὰς τ[ὸ]ν Θέρσανδρον ἰάσατο. [Τ]ᾶς δ[ὲ] πόλιος τῶν Ἀλικῶν
75 [ἀγγε]λ[λ]ούσας τὸ γεγενημένον καὶ διαπορ[ου]μένης περὶ τοῦ ὄφι-
[ος, πό]τερον εἰς Ἐπίδαυρον ἀποκομίζετο [ἢ] καὶ νιν κατὰ χώραν ἐὼν-
[τι, ἐ]δοξε ταῖ πόλι εἰς Δελφοὺς ἀποστεῖλαι [χο]ρησομένους πότερα
[π]οιῶντι ὁ δὲ θεὸς ἔχρησε τὸν ὄφιν ἐὼν αὐ[τ]εῖ καὶ ἰ[δ]ρουσαμένου[ς]
[Α]σκλαπιοῦ τέμενος καὶ εἰκόνα αὐτοῦ πο[ι]ησαμένους ἀνθέμεν [εἰς]
80 τὸ ἱερόν. Ἀγγελθέντος δὲ τοῦ χρησ[ι]μοῦ, ἃ πόλις ἃ τῶν Ἀλικῶν
80 ἰδρύσατο τέμενος Ἀσκλαπιοῦ [αὐ]τεῖ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαν[τε]υ-
σθέντα ἐπετέλεσε. [- - - -]νία ὑπὲρ τέ-
κνων. Αὐτὰ ἐγκαθεύδου[σα] ἐν[ύ]πνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ ἰφᾶσαι ὁ [θεὸς]
ἐσσεῖσθαι γενεὰγ καὶ ἐ[π]ερ[ω]τήγν εἶ κα ἐπιθυμῶι ἄρσενα ἢ θηλυ]
85 τέραν, αὐτὰ δὲ φάμεν ἐπι[θυ]μεῖν ἄρσενα· μετὰ δὲ τοῦτο ἐντὸς ἐνι-
85 αυτοῦ ἐγένετο αὐταῖ υἱ[ὸ]ς].

ταῖς Ἐπιδαυρταῖς στήλαις ἐθνικοῦ «Ἀλικὸς» ἐπλα-
σεν ὄνομα πόλεως «Ἀλίκη» (ἀντὶ «Ἀλιεῖς»),
διέγνω ὁ Wilamowitz.

Στ. 71-2 τὸ πο[λ]ὺ τᾶς ὁδοῦ κτλ. διετέλεσε:
Ταῦτα εἰρηγται ὡς ἐν παρενθέσει· εἶνε δὲ ὁ λόγος
ἀναφορικός, ὑπονοουμένου τοῦ ὄς (ὄς - - -
διετέλεσε, ἢ ὄς ἐπὶ τᾶς ἀμάξας καθιδρουμένος ἦς).

Στ. 81-2 μαν[τε]υσθέντα: Τύπος πρωτοφανῆς
μοι, σχηματισθεὶς ἐκ τοῦ μαντεύω, ὡσπερ τύπος
σχηματιζόμενος ἐκ τοῦ κελεύω.

Στ. 84-86. Αἱ ἐν τοῖς στίχοις τούτοις συμπλη-
ρώσεις: θηλυτέραν κλπ. εἶνε αἱ ὑπὸ τοῦ Wilhelm
προταθεῖσαι. Βεβαιοῦται δὲ ἡ συμπλήρωσις ἄρ-
σενα (στ. 84) καὶ τοῦτο ἐντὸς (στ. 85).

'Επιγραφή ἀρ. 7 (εἰκ. 11 καὶ 11^α)

Στήλη ἐξ ὑποφαίου τιτονολίθου τεθραυσμένη εἰς
δύο τεμάχια (εἰκ. 11 καὶ 11^α) προσαρμόζοντα κατὰ
τὰ ὀπίσθια τοῦ λίθου, τρίτη δηλ. στήλη, προστι-
θεμένη εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω μνημονευθείσας (σ.
155) ἐκ τῶν ἐξ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομέ-
νων στηλῶν, ἐν αἷς ἀνεγράφησαν κατὰ τὸ δεύτε-
ρον ἡμισυ τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος τὰ ὑπὸ τοῦ
Ἀσκληπιοῦ γενόμενα ἰάματα τῶν ἀσθενῶν. Εὐ-
ρέθη τῷ 1900 πρὸς ἀνατολὰς τῶν Προφυλαίων
τοῦ Ἱεροῦ, ἐν κατειλημμένῳ χώρῳ ὑπὸ μεταγε-
νεστέρου κτίσματος, ἐν ᾧ ἐχρησίμειυσεν ὡς κατώ-
φλιον. Ἐλέχθη δ' ἀνωτέρω (σ. 156) ὅτι ἐκ τῶν

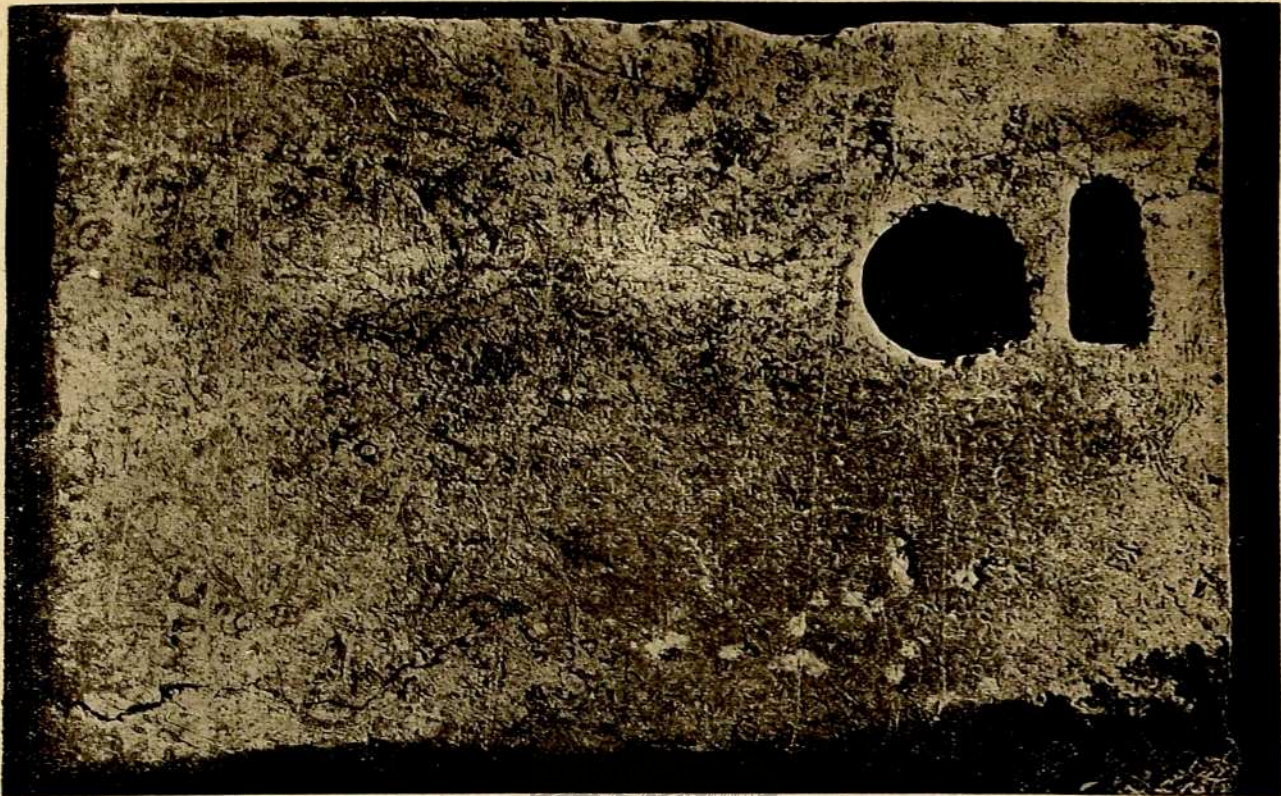
ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 ἐξήχθη ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 13, ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ὁποίου τῇ δεδηλωμένῃ διὰ τοῦ Α ἐχρησίμευεν ὡς κατώφλιον. Θὰ ἐκομίσθη δὲ ὁ λίθος ἐκ τοῦ Ἀβάτου, ὡς εἶπομεν· μεγάλην δὲ φθοράν καὶ καταστροφὴν ὑπέστη κατὰ τὴν συντριβὴν αὐτοῦ εἰς δύο τεμάχια καὶ κυρίως κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐχρησίμευσεν ὡς κατώφλιον. — Τὴν εὑρεσιν τῆς στήλης ἀνήγγειλα τότε διὰ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας (ἔτος 1900 σ. 17), μετὰ πρόχειρον δ' ἀνάγνωσιν ἀνεκοίνωσα τοὺς ὁπωσοῦν καλῶς διατηρηθέντας τελευταίους στίχους τῆς ἐπιγραφῆς ἐν τοῖς *Mélanges Perrot* (1903, σ. 41). Τώρα δὲ μετὰ δευτέραν ἐν ἔτει 1919 ἀνάγνωσιν, μακροχρόνιον καὶ ἐπίπονον, δημοσιεύω ὅλην τὴν ἐπιγραφὴν παρέχων οὕτως εἰς τὸ κοινὸν ὅ,τι περιεσώθη καὶ ὅ,τι εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναγνώσῃ τις ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ ἀπελπιστικῶς κατεστραμμένου τούτου λίθου. Παραθέτω δὲ καὶ φωτογραφικὴν ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ἐν εἰκ. 11 καὶ 11^α.

Ἡ στήλη ἔχει ὄψος 1,70, πλάτος 0,75 καὶ πάχος 0,17, περιέχει δὲ στοιχηδὸν γεγραμμένην ἐπιγραφὴν, συγκειμένην ἐκ στίχων 137, οἵτινες δὲν εἶνε ἅπαντες ἰσομήκεις, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς κρατούσης τάσεως τοῦ μὴ ἀποχωρίζειν τὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς γράμματα, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς πού μὲν πυκνώσεως, πού δὲ ἀραιώσεως τῶν γραμμάτων. Γενικῶς εἰπεῖν, ἕκαστος στίχος ἀποτελεῖτο ἐκ γραμμάτων 53 ἢ 52¹, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ στίχοι συγκείμενοι ἐκ 54 γραμμάτων (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ τελευταῖον γράμμα κατέχει ἀκριβῶς τὸ ἄκρον τοῦ περιθωρίου τοῦ λίθου) καὶ ἄλλοι συγκείμενοι ἐκ γραμμάτων 51 καὶ 50 (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ γράμματα, ἰδίως τὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, ἀραιοῦνται). Ἀποτέλεσμα δὲ τοιούτων ἀνωμαλιῶν εἶνε ὅτι μόνη ἡ ἔννοια δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς ἕκαστος στίχος, ἀραιουμένων

τῶν τελευταίων γραμμάτων, ἐδύνατο νὰ σύγκηται κανονικῶς ἐκ 52 γραμμάτων, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς ἀσφαλούς συμπληρώσεως τοῦ στίχου 4. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ στ. 5 τὰ γράμματα συμπυκνούνται, ἕκαστος δὲ στίχος ἐδύνατο νὰ σύγκηται κανονικῶς ἐκ 53 γραμμάτων, ὡς δεικνύουσιν αἱ συμπληρώσεις τῶν στ. 10 καὶ 11, οὕτω δ' ὡς φαίνεται, ἐξηκολούθουν ἔχοντες αἱ στίχοι μέχρι τοῦ στ. 117, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς συμπληρώσεως τοῦ στίχου τούτου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στίχου 118 ἐμφανίζεται καὶ ἐπικρατεῖ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ ἀραιώσις, ἕκαστος δὲ στίχος δύναται νὰ περιλαμβάνῃ γράμματα 52 κατ' ἀνώτατον ὅρον, ὡς δεικνύται κυρίως ἐκ τῆς συμπληρώσεως τῶν στ. 125 μέχρι 136. Εὐνόητον δὲ ὅτι τούτων τῶν ἀνωμαλιῶν ἕνεκα μεταβάλλεται καὶ ἀκανόνιστος γίνεται ἡ στοιχηδὸν διάταξις.

Τὸ αὐτὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἡ αὐτὴ διάταξις αὐτῶν καὶ αἱ αὐταὶ ἀνωμαλίαι ὑπάρχουσι καὶ ἐν ταῖς δύο ἄλλαις στήλαις: πρὸς τούτοις δὲ αἱ αὐταὶ διαστάσεις τῶν λίθων (στήλη «Κλεῶ»: ὄψ. 1,71 πλ. 0,76-74 πάχ. 0,17. Στήλη «Ἀράτια»: ὄψ. 1,69 πλ. 0,74 πάχ. 0,17. Στήλη «Κόρα ἄφαντος»: ὄψ. 1,70 πλ. 0,75 πάχ. 0,17), ὁ αὐτὸς περίπου ἀριθμὸς τῶν στίχων (Α' στήλη, στ. 126. Β' στήλη, στ. 134. Γ' στήλη στ. 136) καὶ ὁ αὐτὸς περίπου ἀριθμὸς γραμμάτων ἐν ἑκάστῳ στίχῳ (περὶ τὰ 50 μέχρι 53 περίπου), καὶ ἐπὶ πλέον, ὁ αὐτὸς τρόπος ἀναγραφῆς τῶν ἱαμάτων καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος θεραπείας τῶν ἀσθενῶν ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (διὰ θαυμάτων, οὐχὶ δι' ἀσκήσεως θεραπευτικῆς τινος τέχνης). Τὰς ὁμοιότητας δὲ ταύτας ἔχων ὑπ' ὄψει ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ὅ,τι δημοσιεύων τὴν στήλην «Ἀράτια», ἔγραφον ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1885 σ. 1: «Ἐν ᾧ ἡ Α' ἐπιγραφὴ (ἡ στήλη «Κλεῶ») ἄρχεται διὰ τοῦ Θεός, τύχα ἀγαθὰ, αὕτη (ἡ «Ἀράτια») ἄρχεται ἀμέσως διὰ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἱαμάτων, χωρὶς νὰ καταλείπηται κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου οὐδ' ἐλάχιστος χώρος κενός. Τοῦτο δὲ δεικνύσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀπετέλει ὅλον τι μετὰ τῆς πρώτης, ὅ ἐστὶν ὅτι αἱ ἐν τῷ Ἱερῷ ἀνακείμεναι ἐκεῖναι στήλαι ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ «βιβλίον», ἐν ᾧ ἦσαν καταγεγραμμένα τὰ ἱάματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Καὶ πρώτη μὲν σελὶς τοῦ «βιβλίου» εἶνε ἡ διὰ τοῦ

¹ Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ στίχου δὲν ὑπολογίζω τὸ τυχόν εἰς τὸ τέλος στίχου γράμμα Ι, διότι τοῦτο, ἂν ὑπερέβαινε τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ἀποτελούντων τὸν στίχον γραμμάτων κατελάμβανε θέσιν ἐν τῷ χώρῳ τοῦ προηγουμένου γράμματος (πρβ. λ. χ. στ. 5, 18 31 κλ. Ἐνίοτε ὅμως αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς ἄλλο τι ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὑπερβάλλον γράμμα (πρβ. λ. χ. στ. 28).

Επιγραφή ἀρ. 7 (ἄ-ω μέρος).

Εἰκ. 11 καὶ 11^α). — Τρίτη Στήλη τῶν ἱαμάτων τεθραυσμένη εἰς δύο προσαρμοζόμενα τεμάχια ἄνω τεμάχιον (εἰκ. 11) καὶ κάτω τεμάχιον (εἰκ. 11^α).

(ἴδε ἐπιγραφικὸν κείμενον ἀπὸ σ. 162 κ. ε. καὶ μεταγραφὴν ἀπὸ σ. 168 κ. ε.).

Θεός, τύχα ἀγαθὰ, ἀρχομένη στήλη, μία δὲ τῶν λοιπῶν σελίδων εἶνε ἢ Β' στήλη». — Διὰ τῆς εὐρέσεως ἄρα τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος νέας στήλης ἀπεκτήσαμεν μίαν ἐπὶ πλέον σελίδα (γ' σελίδα) τοῦ «βιβλίου». ¹

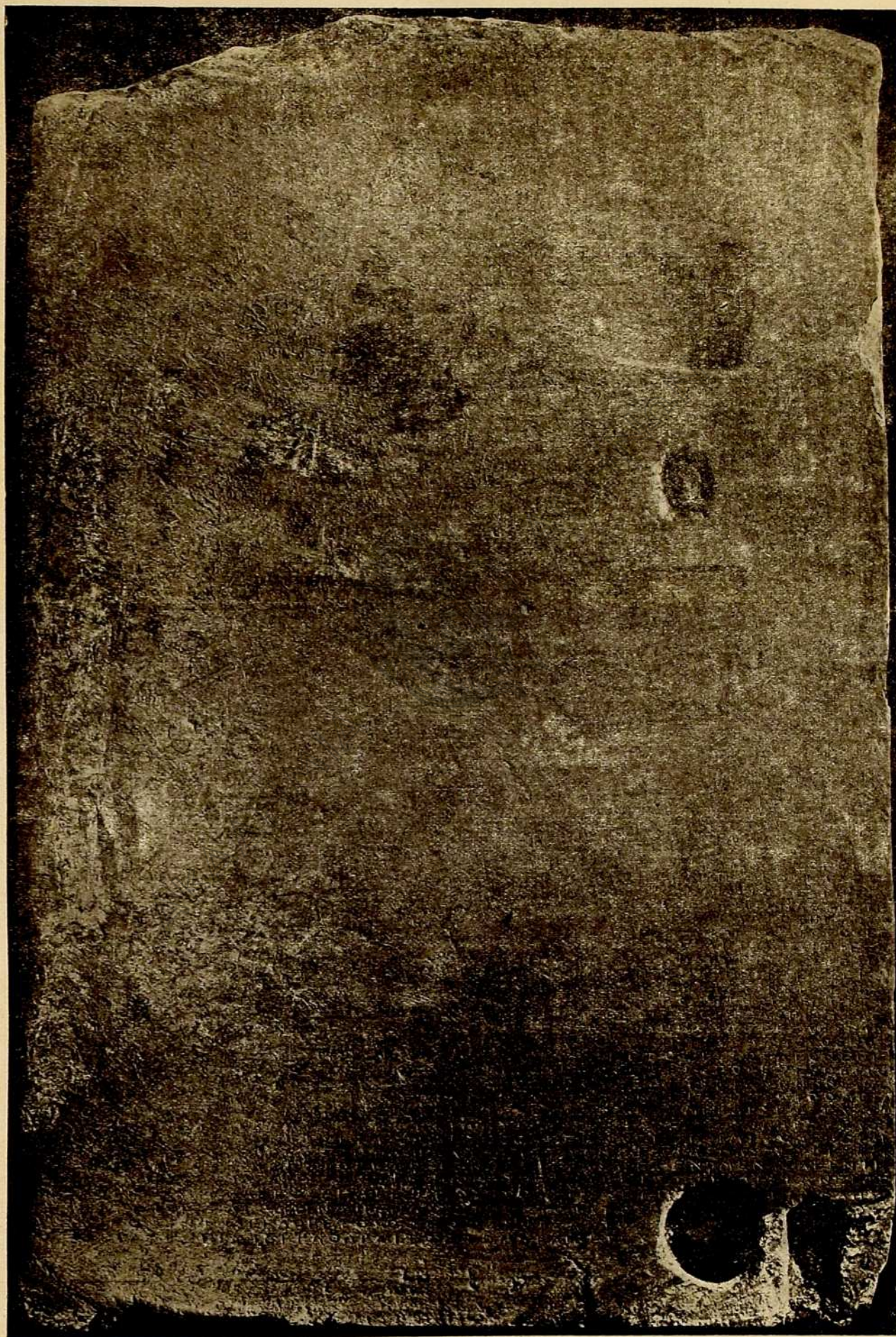
Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ὡς πρὸς τὰ ἐκ τῶν στηλῶν τούτων πορίσματα καὶ ὡς πρὸς τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὰς ζητήματα παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ ἐν σ. 155 μνημονευόμενα δημοσιεύματά μου. Μόνον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς χρονολογίας τῶν στηλῶν σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦδε εὔρεσιν ἐν τῷ Ἱερῷ πλήθους ἐπιγραφῶν τῆς Δ' καὶ τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοσούτων εὐρημάτων προσκτηθεῖσαν πείραν, κρατύνεται ἐν ἐμοὶ ἢ ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμά-

των στηριζομένη γνώμη ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος στηλαὶ προέρχονται ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος.

— Περὶ τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ σημειῶ τὰ ἑξῆς:

Καὶ ἐν τῇ στηλῇ ταύτῃ, ὡσπερ καὶ ἐν ταῖς δύο ἄλλαις, μετὰ τὸ τέλος ἑνὸς ἱάματος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπομένου, καταλείπεται κενὸς γῶρος ὀλίγων τινῶν γραμμάτων. — Αναγράφονται δὲ ἐν τῇ προκειμένῃ στηλῇ ἀπὸ τοῦ στίχου 1 μέχρι τοῦ στίχου 38 ἑξ ἱάματα· ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 39 μέχρι τοῦ στίχου 114 ἄγνωστος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱαμάτων. Ἀπὸ τοῦ στίχου 114 μέχρι τέλους τῆς ἐπιγραφῆς (στ. 136) ἀναγράφονται πέντε ἱάματα, τούτων δὲ τὰ τρία τελευταῖα περιέχονται εἰς γνώσιν ἡμῶν ὀλόκληρα. — Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐν σ. 162 κ. ε. ἐπιγραφικὸν κείμενον παρατηρῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ τις ὅτι σώζονται τὰ γράμματα, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ εἶνε δεδηλωμένα, διότι δηλῶ ἐν τῷ κειμένῳ ὡς καλῶς σωζόμενα καὶ γράμματα ἐξηλειμμένα, καταλιπόντα ὅμως ἴχνη τοιαῦτα,

¹ Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐξ ἄλλης σελίδος (4^α σελίδος) τοῦ «βιβλίου» κατέγομεν μικρὸν τι τεμάχιον στήλης εὔρεθὲν τῷ 1883, δημοσιευόμενον ἐν *Αρχ. Ἐφημερίδι*, 1885 σ. 85 ἀρ. 87. ἐν *F. d'Épidaure* ἀρ. 3. καὶ ἐν *IG. IV* ἀρ. 953.

Ἐπιγραφή ἀρ 7 (κάτω μέρος,
 Εἰκ. 11α (καὶ 11). — Τρίτη στήλη τῶν ἱαμάτων τεθραυσμένη εἰς δύο προσομοίωτα τεμάχια,
 κάτω τεμάχιον (εἰκ. 11α) καὶ ἄνω τεμάχιον (εἰκ. 11)
 (ἴδε ἐπιγραφικὸν κείμενον ἐν σ. 162 κ. ἔ. καὶ μεταγραφὴν ἐν σ. 168 κ. ἔ.).

Ἐπιγραφή ἀρ. 7

1 Κ Ο Ρ Α Α Φ Ω Ν Ο Σ Α . . Α (1)
 Δ Ε Ν Δ Ρ Ε Ο Υ Τ Ι Ν Ο Σ Τ Ω Ν Κ Α Τ Α Τ Ο Α . .
 Η Ι Τ Α Μ Μ Α Τ Ε Ρ Α Κ Α Ι Τ Ο Μ Γ Α Τ Ε Ρ Α Κ Α Ε . .
 Μ Ε Λ Ι Σ Σ Α Υ Π Ο Ε Χ Ι Ο Σ Φ Υ Μ Α Α [υ] Τ Α Ε Ν [τ α ι χ ε ι ε
 5 Τ Ω Ν Δ Ε Θ Ε Ρ Α Π Ο Ν Τ Ω Ν Ε Κ Τ Ο Τ Ο Ο (5)
 Κ Ι Ε Χ Ι Σ Ε Ν Τ Ω Ι Φ Ο Ρ Τ Ι Ω Ι . .
 Ε Ι Σ Α Υ Τ Α Ν Κ Α Τ Ε Κ Λ Ι Θ Η Μ Ε Λ Σ . .
 Φ Υ Μ Α Κ Α Ι Φ Κ . Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Γ Ι Η Σ Ε Γ Ν Ε Τ Ο (κενός
 Ρ Ο Ν Α Υ Τ Α Τ Ε Λ Ε Υ . .
 10 Ν Α Ρ Χ Ρ Ι Ο Ν Μ Ε Ν Ο Ν [κ] Α [ι] Ο Υ [κ] (10)
 [ε] Ε Ι Ν Α Φ Ι Ξ Ε Τ Ο [ε ι] Σ Τ Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Υ Π Ε Ρ Τ Ο Υ [θ η] Σ Α . .
 Υ Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε [ι α υ] Τ Α Ι Ο Θ Ε Ο Σ . .
 Ε Μ Μ Ε Σ Η Μ Β Ρ Ι Α Ι Ε . . Τ . .
 15 Μ Ε Ν Α Σ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Κ Α Ο Κ Α Δ Ε Α Μ Α Τ Ο Ν (15)
 Τ Ο Υ Λ Ε Ο Ν Τ Ο Σ Τ Ο Υ Λ Ι Θ Ι Ν Ο Υ Ε Μ Σ Δ Ε . .
 Ε Ρ Ι Θ Ε Μ Α Ε Χ Ο Ν Λ Ι Θ Ι Ν Ο Ν Λ Ε Ο Ν Τ Α Ε Ε Τ Ο Υ Χ . .
 Τ Α Ι Μ Α Ν Τ Ι Ο Σ Τ Υ Λ Ε Θ Ο Θ Ε Ο Σ Ε Ν Α . .
 Σ Α Υ Ρ Ο Ν Μ Ε . .
 20 Θ Α Ρ Γ Η Ι Ω Ν Ι Μ Η Ν Ι Π Ε Ρ Ι Μ Ε Σ Α Μ Ε Ρ Α Σ Μ Ε (20)
 . Α Ν Α Ν Τ Ο Υ Χ Ρ Υ Σ Ι Ο Υ Τ Ο Ο Ρ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ο . .
 . Θ Υ Σ Ε Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι Τ Α Ν Ο Μ Ι Ι Ο Μ Ε Ν Α . .
 . Μ Ν Τ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Χ Ο Υ Ο Φ Ο Ρ Ω Ν Ε Ι Σ . .
 . Ν Τ Ω Ι Α Σ Κ Λ Ι Ω Ι Τ Α Σ Ε Μ Ρ Ο . .
 . Ν Τ Θ Υ Ν Ε Ν Τ . .
 25 . Ν Ε Ν Τ Α Ε Σ Κ Ο Ν Τ Ο Τ Ο (25)
 [σ τ α] Ν Τ Ο Σ Ε [ις] Τ Α Ν Θ Ε Ω Ρ Ι Α Ν Ο Α Μ Φ Ι Μ Ν Α Σ Τ Ο Σ . .
 . Α Π Ρ Ο Μ Ε Ν Α Ν Ε Ξ . .
 . Ι Χ Θ Υ Σ Ε Φ Α Ν Ε Ν . .
 . Α Σ Κ Λ Α Π Ι Ω Ι (κενός χώρος) Ε . .
 30 [ο σ τ ο υ τ ω ι] Ε Ν Τ Ρ Ο Ι Α Ν Ι Μ Ε Λ Λ Ο Ν Τ Ι Υ Π Ο Τ Ω Ν Ι (30)
 [τι] Κ Α Υ Ι Ν Ε Κ Ε Λ Ε Τ . .
 δε Ω Ν Τ Ο Υ Δ Ε Χ Ρ Ο . .

 35 πα . . (35)

 39-43 . (στίχοι 39-43 έντελώς κατεστραμμένοι και ξηλειμμένοι) - - - - -

 45 (45)

 50 (50)

(1) Α Κ Ο . Τ Α Α Ρ Ο 1
. Υ Θ Υ Σ Β Ο
. Θ Ε (κενὸς χώρος)
ι φ] Υ Μ Α Ε [χ ο υ σ] Α Α Φ Ι Κ Ε Τ Ο
(5) Τ Α Ι Γ Υ Ν Α Ι 5
. Τ Ν Α Ν Ω Σ
. Τ Ο Ε Ν Τ Α Ι Χ Ε Ι Ρ Ι
χωρος) Κ Α Λ Λ Ι Κ . Α Τ Ε Ι Α Θ Η Σ Α Υ
. Ε Ε Ι
(10) ε] Δ Υ Ν Α Τ Ο Μ Α Σ Τ Ε Υ Ο [υ σ α α] Ν [ε υ] 10
Υ Ρ Ο Υ Κ Α Ι [ε γ χ α θ ε] Υ [δ ο υ σ α] Ο
. Ι Ν Ο Δ Ο Ο Σ
Ο Χ Ρ Υ Σ Ι Σ Ν Ο
(15) Ρ Λ Α Τ Ο Α Μ Α 15
Ρ Υ Ε Ο Α Υ
Λ Ι Θ Ν Α Ι Ι Η
Ε Ν Α Ρ Ο Ο Ν Ε Ν Τ Ω
Τ Α Δ Ε Τ Ο Υ Τ Ι Ο Υ Μ Ε Ν Α
(20) Ν Α Ν Η Υ Ρ Ε Τ Ο Ν Θ Η Σ Α Υ Ρ Ο Ν Κ Α . 20
. Ι Χ Θ Υ Ο Ο
Α Ρ Κ Α Δ Ι Α Ν Ε Υ Ξ Α Μ Ε Ν Ο Σ Τ Α Ν
Λ Α Σ Τ Ω Ν Ι Χ Θ Υ Ω Ν Ο Υ Κ Ε Ρ
Ε Γ Ε Α Ι Ε Ξ Α Π Ι Ν Α Σ
(25) Σ Ω Μ Α Ο Χ Λ Ο Υ Δ Ε Ρ Ο Λ Λ Ο Υ Ρ Ρ Ι 25
Δ Η Λ Ο Ι Τ Α Ν Ε Ξ Α Ρ Α Τ Α Ν Α Π Λ Α Σ Α
Ι Κ Ε Τ Ε Υ Σ Α Ν Τ Ο Σ Δ Α Υ Τ Ο Υ Τ Ο Ν
Κ Α Ι Ο Α Μ Φ Ι Μ Ν Α Σ Τ Ο Σ Α Ν Ε Θ Η Κ Ε
Ρ Α Τ Ο Κ Λ Η Σ Τ Ρ Ο Τ Α Ν Ι Ο Σ Ε Μ Π Υ
(30) Α Τ Ρ Ω Ν Ι Α Σ Θ Α Ι Κ Α Θ Ε Υ Δ Ο Ν 30
Ο Μ Η Ρ Ω Ι Σ Α Κ Α Θ Ε Υ Δ Ε Ι Ν
Ο Υ Ρ Ρ Θ Ο Σ Ο Μ Ρ Ο Τ Ε
. Ρ Ι Δ Α Υ Ρ Ι Α Υ Δ Ρ Ω .
. Α Τ Ο Ν Σ Υ Μ Β Ο Λ Ο .
(35) Ο Μ Α Τ Ι Λ Α Μ Β 35
. Ο Υ Τ Ω Ι
. Ρ Α Ρ Θ
. Ε Ν Σ
. ----- στίχοι 39-43 ἐντελῶς κατεστραμμένοι καὶ ἐξηλειμμένοι ----- 39-43
(45) Τ Ο Σ 45
. Φ Ι Α Λ Α
. Α Β Α Τ Ο Υ Ε
. Ο Ν Α Ο Σ
. Ο Δ Ε Θ Ε Ο Σ
. Γ Ξ Α Τ Ο Κ Α .
(50) Υ Ρ Ο Φ Α 50
. Ω Ι Ι Α Ρ Ω

52	(52)
55	(55)
60	τος δ α υ τ ο υ	(60)
65	[ρ ο ν	(65)
70	[ν ε ι ν	(70)
75	[α ρ ο ν [δ ο υ	(75)
80	[ρ ο ν [κ ο μ ε ν ο ν	(80)
85	[τ α [τ ο ς [κ ε ι	(85)
90	[τ ο	(90)
95	[μ ε ν ο υ	(95)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

(52) Ε Α Γ Γ Ε Λ . . .	52
 Α Ν Τ Α Υ Τ . . .	
 Η Μ Α Ε	
(55) Α Μ Ε Ν	55
 Θ Ε Ο Σ Ε . . .	
 Α Λ Α Α .	
 Α Τ Α . Ο Σ Τ .	
 Κ Α Θ Ε Υ Δ Ο [v	
(60) Α Α Α Τ Ι Ω .	60
 Δ Ε Α Υ Τ . . .	
 Ρ Ο Ρ Ο Τ Α Μ Ο .	
 Ε Ι Σ Τ Ο Ι Α	
 Τ Ο Υ Α Λ Ι Ο Υ	
(65) Τ Ο Σ Δ Α Υ . . .	65
 Τ Ω Ν Α Ρ Γ Ε . . .	
 Μ Ο Λ Ο Γ Η . . .	
 Δ Ρ Α Χ Μ Α Ν Τ Ο . .	
 Ι Ο Υ Λ Α Μ . . .	
(70) Ε Λ Ε Σ Θ	70
 Κ Ε Τ Ο Ε Ι Σ Τ Ο .	
 Α Π Ε Δ Ι Δ Ο Υ Α Υ Τ Ω Ι	
 Γ Ο Ν Ο Ι Σ Ο Υ Κ Ε Δ Ι	
 Ο Ξ Υ Λ Ο Ν Ε Ι Σ Χ Ρ .	
(75) Θ Ε Ο Υ Ο Λ Α Ν Τ Α Ν	75
 Ν Ε Θ Η Κ Ε Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι	
 Ο Υ Ε Ι Σ Ε Π Ι Δ Α Υ	
 Ρ Ο Ν Χ Ε Ι Μ Ω Ν Ο Σ .	
 Τ Ο Ν Θ Ε Ο Ν Δ Ε Α Φ Ι	
(80) Α Υ	80
 Τ Ο Τ Ο Υ Π Λ Ο Ι Ο Υ .	
 Ο Ν Δ Ε . . Π Λ Ε Ο Ν	
 Ν Ι Ν Κ Α Ι . . Ε . Ω Ι	
 Α Τ Η Σ Τ Ο Υ Σ Μ .	
(85) Ι Ο Ν . Δ Ε Ε Δ Ο	85
 Θ Ε Ο Σ Ρ Ο Ι Τ Α Ν .	
 Π Υ Ρ Α Λ Ι Ο Υ . .	
 Υ Γ Ι Η Σ Ε Γ Ε Ν Ε	
 Ν Τ . Σ Μ Ε Ν Ο Σ	
(90) Α Λ Ο Γ Χ Α Μ Ε	90
 Ω Μ Ο Λ Ο Γ Η Σ Ε	
 Τ Ο Υ Α Φ Ι Κ Ο	
 Ε Ι Σ Η Λ Θ Ε Κ Α .	
 Ρ Α Σ Ο Δ Ρ Α Κ Ω Ν	
(95) Α Σ Ε Μ Π Ε Δ Ο .	95
 Ε Ν Η Σ Α Υ Τ Ω Ι . Λ Ο	
 Λ Α Ν Δ Η Φ Ο Ρ Ω Ν Ρ Ε Ν	

100 [λ ε υ ε ι
[ν α ι
τ ο ὕ θ ε ο ὕ ε π ε τ ε λ ε σ ε (100)

105
ρ ο ν
λ ο ν (105)

110 π ν ι ο ν ε ν α ρ γ ε σ ε ω ρ η (110)

115
Γ Α Ν
α ρ] Γ (115)

[κ ο ι μ α θ ε ι ς ο ψ ι ν ε ι δ ε ε δ ο κ ε ι π α ρ α σ τ α ς Ο
[τ ο ν ο π τ ι λ λ ο ν κ α ι ε κ τ ο υ τ ο υ υ γ ι η ς ε γ Ε Ν Ε
[τ ο ς
[λ ε υ κ α δ α ε ι ς τ ο ι α ρ ο ν α φ ι κ ο μ ε ν ο ς ε ν] Ε Κ
120 [κ ε ι ο ι] Ε Ν (120)

[κ α δ α] Τ Ο Χ Ρ Υ Σ Ι Ο Ν Α
. Α Ρ Ω Ν Ε Κ Ο Μ Ι Σ Α
. Κ . Λ Ε Ω Ν Θ Υ Τ Ο Σ Α
125 [κ λ ι ν α ς κ α ι ε π ι β α κ τ η ρ ι α ς] Α Γ Ε Ρ Ε Ι Δ Ο Μ Ε (125)

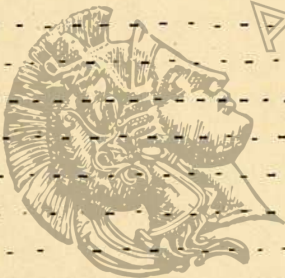
[μ α θ ε ι ς δ ε ο ψ ι ν ε ι δ ε] Ε Δ Ο Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Π Ο
[ι α ρ ω ι π α ρ α μ ε ν ε ι ν ο] Τ Ι Ε Ν Τ Ω Ι Χ Ρ Ο Ν Ω Ι Τ Ο
[τ ο υ τ ο ε ν δ ο ς τ ε τ ρ] Α Μ Η Ν Ο Υ Ε Ν Τ Α Ι Σ Τ Ε Λ Ε Υ
[ε ι ς τ ο α β α τ] Ο Ν Μ Ε Τ Α Δ Υ Ο Β Α Κ Τ Η Ρ Ι Α Ν Υ Γ Ι Η
130 [ο υ τ ο ς ε ν τ ω ι] Β Α Λ Α Ν Ε Ι Ω Ι Τ Α Λ Λ Α Κ Υ Ο Ο Ν Α Π (130)

[ε δ ο κ ε ι ο ι φ α μ ε ν] Ο Θ Ε Ο Σ Ε Ν Τ Α Ι Κ Λ Ι Σ Ι Α Ι Τ
[λ α κ υ θ ο ν τ α χ ι σ τ] Α Ε Ι Σ Π Ο Ρ Ε Υ Ο Μ Ε Ν Ω Ι Α Μ Ε
[ο θ ε ρ α π ω ν π ο ι] Μ Α Σ Τ Ε Υ Σ Ι Ν Ε Ι Σ Π Ο Ρ Ε Υ Θ Ε Ι
[τ α λ λ α κ υ θ ο ν ε] Ξ Α Π Ι Ν Α Σ Κ Α Ι Ε Κ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Γ
135 [ε π ι] Δ Α Υ Ρ Ι Ο Σ Φ Α Γ Ε Δ Α Ι Ν Α Ν Ε Ν Δ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Τ Ο (135)

[μ α θ ε] Ι [ς] Ο [ψ] Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Δ Ι Ο Ι Ξ
[κ ο ς] Α [φ ε] Λ Ε Ι Ν Κ Α Ι Ε Κ Κ Α Θ Α Ρ Α Ι Τ Ο Σ Τ Ο Μ Α Κ Α Ι

. δ α υ] Τ Ο Ν Ο Θ Ε Ο Σ Κ Ε
 ε] Ν Τ Α Ι Κ Α Λ Ο Υ Μ Ε
 (100) Τ Α Χ Θ Ε Ν Τ Α Υ [π ο 100
 Α Ν Α Ξ Α Γ Ο Ρ Α
 Α Ν Τ Ο Σ Τ Ο Υ Λ Α Κ Ω
 Π Ρ Ι Α Μ Ε Ν Ο Σ Ι Α
 Κ Α Ν
 (105) Ρ Ε Α Ν Ο Μ 105
 Α Π Ε Δ Ω Ρ Η Σ Ε Π Ρ Ο Τ Ε
 Α Η Λ Ε Τ Ο Τ Ο Τ Ρ Ι Ω Β Ο
 Ρ Ο Ν Ν Ε Θ Α Λ Ε (κενὸς χώρος)
 Τ Ο Ι Α Ρ Ο Ν Ω Σ Ο Υ Κ Ε
 (110) Α Ξ Ο . Α Τ Ο Ν Ε Ν Τ Ω Ι 110
 Θ Ε Ο Υ Α Π Η Λ Θ Ε Ο Ι Κ Α Δ Ε Ε
 Χ Ε Ι Ρ Ι Λ Ι Ω Ι Δ Ι Ε Χ Ρ Η Τ Ο Α Υ
 Α Λ Ι Ξ Ε Τ Α Ι Ν Ι Ν Α Θ Η Γ Α Τ Η Ρ
 Τ Ο Σ Δ Ε Τ Ο Υ Α Ι Μ Α Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Υ
 (115) Ε Ι Ο Σ Ε Ρ Ι Λ Α Μ Π Τ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Σ Ε Γ 115
 Θ Ε Ο Σ Τ Ω Ι Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ω Ι Π Ι Ε Ξ Α Ι
 Τ Ο Η Ρ Α Κ Λ Ε Ι Τ Ο Σ Χ Ι Ο Σ Ο Υ
 Ι Α Ρ Λ Ε Ω Ν Ε Κ Ρ Ε Ι Ρ Α Ε Ο Σ Ε Ι Σ
 Α Θ Ε Υ Δ Ε Κ Α Ι Ο Υ Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο
 (120) Ο Τ Ι Ο Υ Τ Ο Σ Ε Ι Η Ο Π Ρ Ε Σ Β Υ Τ Α Σ 120
 Ο Τ Ι Α Ι Κ Ε Λ Θ Η Ι Ε Ι Σ Λ Ε Υ
 Φ Ι Κ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Δ Ε Ε Ι Σ Λ Ε Υ Κ Α Δ .
 Τ Ο Α Π Α Ν Δ Α Μ Ο Σ Θ Ε Ν Η Σ
 Φ Ι Κ Ε Τ Ο Ε Ι Σ Τ Ο Ι Α Ρ Ο Ν Ε Π Ι
 (125) Ν Ο Σ Π Ε Ρ Ι Ε Ρ Ο Ρ Ε Υ Ε Τ Ο Ε Γ Κ Ο Ι 125
 Ι Τ Α Ξ Α Ι Τ Ε Τ Ρ Α Μ Η Ν Ο Ν Ε Ν Τ Ω Ι
 Υ Τ Ω Ι Υ Γ Ι Η Σ Ε Σ Σ Ο Ι Τ Ο Μ Ε Τ Α
 Τ Α Ι Α Ι Σ Α Μ Ε Ρ Α Ι Σ Ε Ι Σ Ε Λ Θ Ω Ν
 Σ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Α Ν Η Ρ Τ Υ Φ Λ Ο Σ
 (130) Ε Β Α Λ Ε Ε Γ Κ Ο Ι Μ Ι Ξ Ο Μ Ε Ν Ω Ι Δ Ε 130
 Α Ι Μ Ε Γ Α Λ Α Ι Μ Α Σ Τ Ε Υ Ε Ι Ν Τ Α Ν
 Ρ Α Σ Δ Ε Γ Ε Ν Ο Μ Ε Ν Α Σ Α Γ Ε Ν Ι Ν
 Σ Δ Ε Ε Ι Σ Τ Α Ν Κ Λ Ι Σ Ι Α Ν Ε Ι Δ Ε
 Ι Η Σ Ε Γ Ε [ν ε τ ο] Π Α Φ Α Η Σ
 (135) Μ Α Τ Ο Σ [ε ι χ ε ο υ τ] Ο [ε ε γ κ] Ο Ι 135
 Α Σ Τ Ο Σ [τ ο μ α τ α ι χ ε ι ρ ι τ ο ε λ
 Ε Κ Τ Ο Υ [τ ο υ υ γ ι η ε ε γ ε ν ε τ ο]

53	- - - - -	- - - - -]άντ' αὐτ[οῦ]	53
	- - - - -	- - - - - ημαε . . .	
55	- - - - -	- - - - - α . . . μεν . .	55
	- - - - -	- - - - - θεὸς ε .	
	- - - - -	- - - - - αλα . . . α	
	- - - - -	- - - - - ατα . ος τ .	
	- - - - -	- - - - - ἐγ]καθεύδο[ν	
60	τος δ' αὐτοῦ	- - - - -]ἀλατίω[ι	60
	- - - - -	- - - - - δε αὐτ[οῦ]	
	- - - - -	- - - - - ἴπ]ποπόταμο[ς	
	- - - - -	- - - - -]εἰς τὸ ἱα-	
	ρὸν	- - - - -]τοῦ ἁλίου	
65	- - - - -	- - - - - ἐγκαθεύδον]τος δ' αὐ[τοῦ	65
	- - - - -	- - - - -]τῶν Ἀργεῖ[ων	
	- - - - -	- - - - - ὧ]μολόγη[σε	
	- - - - -	- - - - - δραχμαν το . .	
	- - - - -	- - - - - -ιου λαμ[βά-	
70	νειν	- - - - -]ελεσθ .	70
	- - - - -	- - - - - ἀφ]ίκετο εἰς τὸ [ἱ-	
	αρὸν	- - - - - οὔκ] ἀπεδίδου αὐτῶι	
	- - - - -	- - - - -]γόνοις οὐκ ἐδί-	
	[δου	- - - - - τ]ὸ ξύλον εἰς χρ[υ-	
75	σίον ?	- - - - - τοῦ] θεοῦ ὄλαν τὰν	75
	- - - - -	- - - - - ἀ]νέθηκε τῶι θεῶι	
	- - - - -	- - - - - οὔ εἰς Ἐπίδau-	
	[ρον	- - - - - εἰς και]ρὸν χειμῶνος	
	- - - - -	- - - - - τὸν θεὸν δὲ ἀφι-	
80	[κόμενον	- - - - -]αυ	80
	[-	- - - - -]το τοῦ πλοίου	
	[τα	- - - - - τοῦ]τον δὲ [ἐκ]πλέον-	
	[τα	- - - - -]νιν και . . ε . ωι	
	- - - - -	- - - - - ἀ[κρα]τῆς τοῦ σ[ώ]μ[α	
85	τος	- - - - - ἐνύπν]ιον [εἰ]δε· ἐδό-	85
	[κει οἱ	- - - - - ὁ] θεὸς ποῖ τὰν	
	- - - - -	- - - - - εἰς τὸ] πῦρ ἁλίου	
	- - - - -	- - - - - ὑγιῆς ἐγένε-	
	[το .	- - - - -]ντ[ι]σμενος	
90	- - - - -	- - - - - ἅ λόγχα με	90
	- - - - -	- - - - - ὠμολόγησε	
	- - - - -	- - - - - αὐ]τοῦ ἀφικο-	
	[μένον	- - - - -] εἰσῆ]θε κα[ἰ	
	- - - - -	- - - - - ἀμέ]ρας ὁ δράκων	
95	- - - - -	- - - - - α . σ ε μ π ε δ ο .	95
	- - - - -	- - - - - ενις αὐτῶι . λο .	
	- - - - -	- - - - - λανδηφόρων πεν-	
	[- - - - - δ' αὐ]τὸν ὁ θεὸς κε-	
	[λεύει	- - - - - ἔ]ν τᾶι καλουμέ-	
100	[ναι	- - - - -] ἐπιταχθέντα ὑ[πὸ	001

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

	τοῦ θεοῦ ἐπιτελέσας ὑγίης ἐγένετο].		Ἀναξαγόρα
 αντος τοῦ λακω-		
 κριάμενος ἰά-		
	[ματα? -]κα. .ν		
105 ρεανομ - -	105	
 ἀπεδώρησε πρότε-		
	[ρον -]ἀ[φ]ήλετο τὸ τριώβο-		
	[λον - τὸ δεν]ρον[α]νέθηλε.		
 Οὗτος ἀφικόμενος εἰς τ]ὸ ἱερὸν ὡς οὐκ ἔ[ν]ύ-		
110	πνιον ἐναργῆς ἐώρη - - -]αξο.α. . . . τον ἐν τῷ	110	
 θεοῦ ἀπῆλθε οἴκαδε <ε>.		
 ἐγ]χειρι(δ)ίωι διεχρήτο αὐ-		
 ἀγκ]αλίζεταί νιν ἅ θυγάτηρ		
 παντος δὲ τοῦ αἵματος ἐκ του-		
115	[- Ἀρ]γεῖος, ἐπίλαμπτος οὗτος ἐγ-	115	
	[κοιμαθεις ὄψιν εἶδε· ἐδόκει παραστάς] ὁ θεὸς τῷ δικτυλίωι πιέξαι		
	[τὸν ὀπίλλον καὶ ἐκ τούτου ὑγίης ἐγένετο]		Ἡράκλειτος Χῖος Οὐ-
	[τος -]ια πλέων ἐκ Πειραέος εἰς		
	[Λευκάδα, εἰς τὸ ἱερὸν ἀφικόμενος ἐν]εκάθευδε καὶ ὄψιν εἶδε· ἐδό-		
120	[κει οἱ -]εν ὅτι οὗτος εἶη ὁ προεβύτας	120	
	[- δι]ότι αἴ κ' ἔλθῃ εἰς Λευ-		
	[κάδα -]τὸ χρυσίον· ἀφικόμενος δὲ εἰς Λευκιάδ[α]		
 αρων ἐκομίσατο ἅπαν· - - - - Δαμοσθένης		
 κ[η]λέων οὗτος ἀφίκετο εἰς τὸν ἱερὸν ἐπὶ		
125	[κλίνας καὶ ἐπὶ βακτηρίας] ἀπεροιδόμενος προεπορεύετο· ἐγκοι-	125	
	[μαθεις δὲ ὄψιν εἶδε] ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τοῦτάξαι τετραμήνον ἐν τῷ		
	[ἱερῷ παραμένειν, ὅ]τι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ὑγίης ἔσοιτο· μετὰ		
	[τοῦτο ἐνδὸς τετρ]αμήνου ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις εἰσελθὼν		
	[εἰς τὸ Ἄβατ]ον μετὰ δύο βακτηριῶν ὑγίης ἐξῆλθε. Ἄνηρ τυφλὸς		
130	[οὗτος ἐν τῷ] βαλανείῳ τὰ λίκυθον ἀπέβαλε· ἐγκοιμιζομένῳ δὲ	130	
	[ἐδόκει οἱ φάμεν] ὁ θεὸς ἐν ταῖ κλισίαι ταῖ μεγάλαι μαστεύειν τὰν		
	[λίκυθον τάχι]στ[α] εἰσπορευομένῳ. Ἄμερας δὲ γενομένας, ἄγε νιν		
	[ὁ θεράπων [πρὸ] μά]στευσιν· εἰσπορευθεὶς δὲ εἰς τὰν κλισίαν εἶδε		
	[τὰ λίκυθον] ἐ]ξαπίνας καὶ ἐκ τούτου ὑγίης ἐγέ[νετο]. Πα[μ]φάης		
135	[Ἐπιδαύριος φαγέ]δαιναν ἐνδὸς τοῦ στόματος [εἶχε. Οὗ]τ[ο]ς ἐγκ]οι-	135	
	[μαθε]ι[ς] ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς δισίξας τὸ σ[τόμα] τῷ χειρὶ τὸ ἔλ		
	[κος] ἀ[φ]ε]λεῖν καὶ ἐκκαθάραι τὸ στόμα καὶ ἐκ τού[του] ὑγίης ἐγένετο].		

ὥστε ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν νὰ εἶνε ἀσφαλῆς καὶ βεβαία.

Στ. 1. **Κόρα ἄφωνος**: Πρβ. παῖς ἄφωνος ἐν στήλῃ «Κλεώ», στ. 41.

Στ. 2. Ἄ[βατον]: Οὕτω συμπληρῶ ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ἐν τῇ στήλῃ «Κλεώ», στ. 90-92.

Στ. 4. ἀφίκετο: Σημειωτέα ἡ παράλειψις τῆς φράσεως: εἰς τὸ ἱερὸν. — Ὁ στίχος ἀποτελεῖται ἐκ 50 γραμμάτων, ἀραιοῦνται ὁμοῦς τὰ τελευταῖα

γράμματα, ὥστε δὲν καταλείπεται χῶρος ἀρκετὸς διὰ 3 εἰσέτι γράμματα. Διὰ τοῦτο ἡ συλλαβὴ ΤΩΝ ἐγράφη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου Ὡ.

Στ. 5. Ὁ[φι]ο[ς]: Ἡ συμπλήρωσις [φι] δὲν εἶνε ἀσφαλῆς, διότι κατὰ ὑπολειφθέντα ἴχνη τῶν γραμμάτων, τὸ μὲν πρῶτον δύναται νὰ εἶνε ρ ἢ φ, τὸ δὲ δεύτερον ε ἢ ι. Ὡστε δυνατὴ εἶνε καὶ συμπλήρωσις ὄ[ρε]ο[ς].

Στ. 7. χειρὶ: Διὰ τοῦ ΕΙ, ὡσπερ καὶ ἐν στ. 111,

οὔτω δὲ (κατὰ ταῦτα, καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων) καὶ ἐν στ. 4 καὶ 135. Ἐν τῇ στήλῃ «Κλεῶ» ὁμοίως ἡ λέξις γράφεται συνήθως διὰ τοῦ Η (στ. 22, 27, 28, 96), ἅπαξ δὲ μόνον διὰ τοῦ ΕΙ (στ. 100 «χειρας»).

Στ. 11 ἱερὸν: ἀντὶ τοῦ ἱαρόν. Οὔτω καὶ ἐν «Κλεῶ» ἀπαντᾷ ἅπαξ (σ. 31) ἱερὸν.

Στ. 16. ε ε. του χρυ[σίου]: ε[ὐ]έ[κ]του? χρυσοῦ, δηλ. καλοῦ, καθαροῦ χρυσοῦ. Ἀλλὰ, πλὴν τοῦ ὅτι εὐεκτος, εὐέκτης, τίθεται μόνον ἐπὶ ἐμφύχων, τοιαύτη ἀνάγνωσις ἀσφαλῆς ἴσως ἐδύνατο νὰ εἶνε ἂν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ἀνεγινώσκετο οὐχὶ ἐπίθεμα ἀλλ' ὑπόθεμα: Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ λίθινος λέων θὰ ἦτο τὸ βᾶθρον, ἐφ' οὗ τὸ ἐκ χρυσοῦ ἄγαλμα. — Μὴ τις ὁμοίως νομίσει ὅτι εἶνε δυνατὴ ἀνάγνωσις ἐκ δὲ τοῦ χρυσοῦ, διότι οὐχὶ Δ ἀλλ' Ε ἀναγινώσκειται ἐν τῷ λίθῳ.

Στ. 17. ἐν [τ]ᾶ[ι] λιθ[ί]ναι [κλεισία]: Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς κλεισίας, ἣτις κατωτέρω καλεῖται μεγάλη κλεισία (σ. 130) καὶ ἀπλῶς κλεισία (σ. 132). Κλεισία = πανδοχεῖον, κατ' Ἡσυχιον. Ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθείση ἐν τῷ Ἱερῷ ἀναγράφεται γενομένη δαπάνη διὰ κατασκευῆν 50 κλεισῶν ἐν τῷ κλεισίαι.

Στ. 19. μέσ[σας] ἢ ἴσως μᾶλλον μέσ[σων] ἀμέρας, διότι τὸ τελευταῖον τῶν τριῶν ἐφθαρμένων γραμμάτων φαίνεται ὡς νὰ ἦτο Ν.

Στ. 21. Ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ, ἐν τῇ λέξει νομιζόμενα, λήγει τὸ ἀπὸ τοῦ στ. 8 ἀρχόμενον ἱαμα (sic) τῆς Καλλικρατείας ἀπολεσάσης τὸν ἑαυτῆς θησαυρὸν καὶ ἀνευρούσης αὐτὸν τῇ βοθείᾳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. — Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, μετὰ τὸν καταλειπόμενον συνήθως κενὸν χῶρον μεταξύ δύο ἱαμάτων, ἤρχετο ἡ ἀναγραφή τοῦ νέου ἱαματος (τοῦ ἀφροῶντος τὸν ἰχθυοφοροῦντα Ἀμφίμναστον). Περιέπεσαν ὁμοίως ὁ τεχνίτης εἰς λάθος, ὡς φαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέξεσεν ἐπὶ τοῦ λίθου περὶ τὰ 15 γράμματα. Μετὰ ταῦτα τὰ γράμματα ἀναγινώσκονται ΙΧΘΥΟ//Ο καὶ οὔτω λήγει ὁ στίχος.

Στ. 24. θυν: Δὲν συμπληρῶ ἰχ[θύν], διότι τὰ πρὸ τοῦ Θ σωζόμενα ἰχνη γραμμάτων δὲν ἐπιτρέπουν τοιαύτην συμπλήρωσιν.

Στ. 30. ἰάσασθαι: Ἐν ἀρχῇ ὁ τεχνίτης ἔγραφεν οὐχὶ Ι ἀλλὰ Κ, εἶτα ἀναγνωρίσας τὸ λάθος τοῦ διώρθωσεν ἴσως αὐτὸ ἀποξέσας μικρὸν τι τὰς δύο προσθίας κεραίας.

Στ. 38. γενομ[έν]α[ς]: Ἐν στ. 39 πιθανῶς ἔληγεν ἱαμα' διὰ τοῦτο συμπληρῶ [ύγιης κτλ.

Στ. 39-43. Στίχοι κατεστραμμένοι καὶ ἐξηλειμμένοι, οὐδενὸς ἰχνους γράμματος ὑπολειφθέντος. — Τὸ μέχρι τῶν στ. 38 κείμενον εἶνε τὸ ἐν τῷ ἄνω τμήματι τῆς στήλης (εἰκ. 11) δυνάμενον ν' ἀναγνωσθῇ, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στ. 44 εἶνε τὸ ἐν τῷ κάτω τμήματι (εἰκ. 11^α) σωζόμενον.

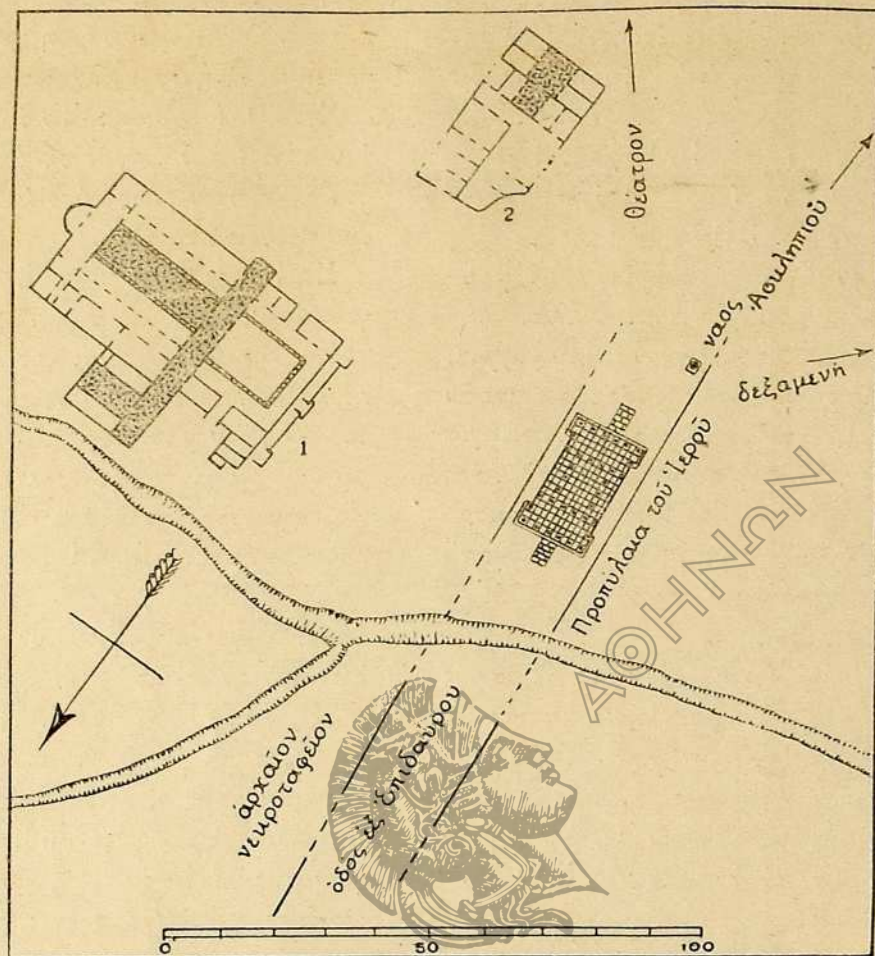
Στ. 116. Μέχρι τοῦ στίχου τούτου φαίνεται ὅτι οἱ στίχοι ἐξηκολούθουν δυνάμενοι νὰ ἀποτελῶνται κανονικῶς ἐκ 53 γραμμάτων.

Στ. 117-124 κ. ἐ. Ἀπὸ τοῦ στίχου 117 πιθανῶς, ἀσφαλῶς δὲ ἀπὸ τοῦ στ. 125 μέχρι τέλους τῆς ἐπιγραφῆς οἱ στίχοι ἐδύναντο νὰ ἀποτελῶνται τὸ πολὺ ἐκ γραμμάτων 52. Ἀραιοῦνται κυρίως τὰ γράμματα κατὰ τὸ τέλος τῶν στίχων καὶ ἡ στοιχηδὸν διάταξις διαταράσσεται, γραμμάτων τοῦ ἐπομένου στίχου τιθεμένων πολλακίς οὐχὶ ὑπὸ τὰ γράμματα τοῦ προηγουμένου στίχου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν μεταξύ αὐτῶν χῶρον' ἐπανέρχονται δὲ τὰ γράμματα πάλιν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ πάλιν ἐκτρέπονται αὐτῆς. Κανονικῶς εἶχον τὰ γράμματα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν στίχων, καὶ ἐκ τούτου κατορθοῦται ἡ ἀσφαλῆς συμπλήρωσις τῶν κενῶν. — Ἐν στ. 135 καὶ ἐν στ. 136 ὁ τεχνίτης παραλείψας κατὰ λάθος τὸ Ι προσέθηκεν αὐτὸ εἶτα μεταξύ δύο γραμμάτων.

Στ. 131. τάχισ]α εἰσπορευομένοι: Ἡ συμπλήρωσις νομίζω ὅτι εἶνε ἀσφαλῆς. Πρβ. στήλην «Κλεῶ» στ. 4.

*Ἐργαζον μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1919

Π. Καββαδίας.

Εἰκ. 12 *Ἀνασκαφαὶ ἐν ἔτει 1918 καὶ 1919.*

1. Ἀψιδωτὸν μετὰ μωσαϊκῶν οἰκοδόμημα (πρβ. εἰκ. 13) δυνάμενον νὰ ἐκληθῆ ἄς Ἀγορὰ μετὰ Βασιλικῆς. — 2. Οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν (πρβ. εἰκ. 32), δυνάμενον νὰ κληθῆ ἔπαυλις.

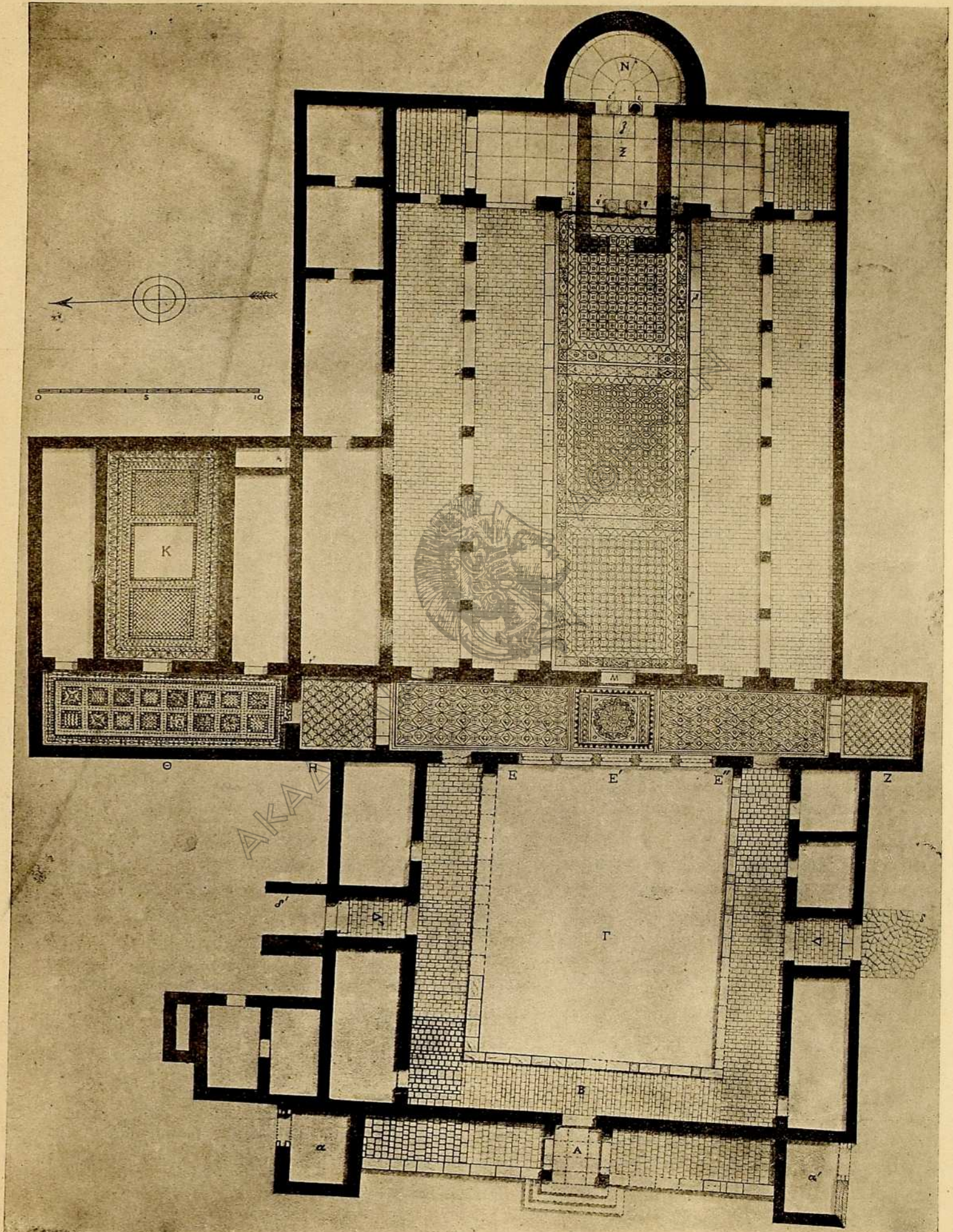
Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ (1918 καὶ 1919)

ὑπὸ
Π. Καββαδία.

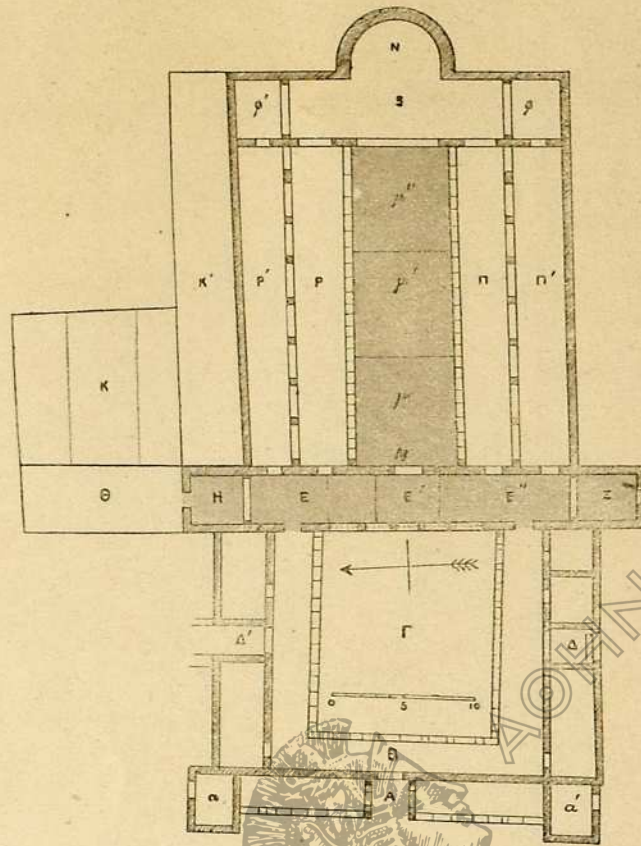
Τὰς ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἐνεργουμένας δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἀνασκαφῆς ἐν τῷ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, αἵτινες εἶχον διακοπῇ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1909, ἐπανελάβον τῷ 1916 καὶ ἐσυνέχισα τῷ 1918 καὶ 1919. Σκοπὸς δὲ τῶν ἐπαναληφθεισῶν καὶ συνεχιζομένων ἐργασιῶν εἶνε ἡ συμπλήρωσις τοῦ ὅλου ἀπὸ τοῦ 1881 ἀνασκαφικοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας διὰ τῆς ἐξερευνητικῆς καὶ σκαφῆς τῶν περὶ τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ Ἱεροῦ κτισμάτων, ὅσα δὲν εἶχον ἀποκαλυφθῆ

διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1881 ἀρξαμένων ἀνασκαφῶν.

Διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1916 ἀνεσκάφη μικρὸν οἰκοδόμημα ρωμαϊκῶν χρόνων, κείμενον πλησίον τοῦ μεγάλου διωρόφου *Καταγωγίου* (τοῦ ἀπέναντι τοῦ Θεάτρου), βορειοδυτικῶς αὐτοῦ, καὶ συγκείμενον ἐξ αὐλῆς περὶ ἣν ὑπάρχουσι δωμάτια. Περαιτέρω αἱ ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν καὶ ἄλλο ὅμοιον κτίσμα, ὅπερ ὅμως εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον. Εἰς ἰκανὴν δ' ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν, κατὰ τὴν πρὸς τὰ Προπύλαια τοῦ Ἱεροῦ κατεύθυνσιν, ἔνθα ἦσαν ὁρατὰ λείψανα τοίχων ἀσβεστοκτίστου μεταγενεστέρου κτίσματος, γενομένης ἐρεύνης δι' ἀνορύξεως τάφρων, ἐφάνη ὅτι τοῦτο εἶχε τὰ ἐδάφη μουσειωτά, ἅτινα ἀποκαλυφθέντα καθ' ὀλοκληρίαν διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1918 ἐφάνη ὅτι

Εἰκ. 13. Ἀψιδωτὸν μετὰ μωσαϊκῶν οἰκοδόμημα δυνάμενον νὰ ἐκληφθῆ ὡς Ἀγορὰ μετὰ Βασιλικῆς. Ἴδε καὶ εἰκ. 15.

Εἰκ. 14. Τὸ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδόμημα ἐμφανιζόμενον ὡς συμμετρικόν (δεδηλωμένον διὰ παχειῶν γραμμῶν).
Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ διὰ λεπτῶν γραμμῶν δεδηλωμένου κτίσματος γίνεται τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἄσύμμετρον.

Συμμετρικὸν οἰκοδόμημα: — Α, Α', (εἰσοδοί). — α, α', (θυρωρεῖα). — Β, (στοά) — Γ, (αὐλή). — Μ (μέσον διαμέρισμα Βασιλικῆς). — ΠΠ'ΡΡ' (διαμερίσματα Βασιλικῆς). — ϕ Ξϕ (διαμέρισμα Βασιλικῆς). — Ν, (ἀψίς). — Μωσαϊκά: Ε', (εἰκ. 19). — Ε, (εἰκ. 20). — Ε'', (εἰκ. 21). — Ζ, (εἰκ. 22). — Η, (εἰκ. 23). — μ, (εἰκ. 24). — μ', (εἰκ. 25). — μ'', (εἰκ. 26). Πρβ. εἰκ. 13.
Πρόσθετον κτίσμα: Θ, διαμέρισμα μετὰ μωσαϊκοῦ (εἰκ. 27). — Κ, διαμέρισμα μετὰ μωσαϊκοῦ (εἰκ. 28). — Κ', διαμέρισμα μετὰ δαπέδου ἐκ χόματος.

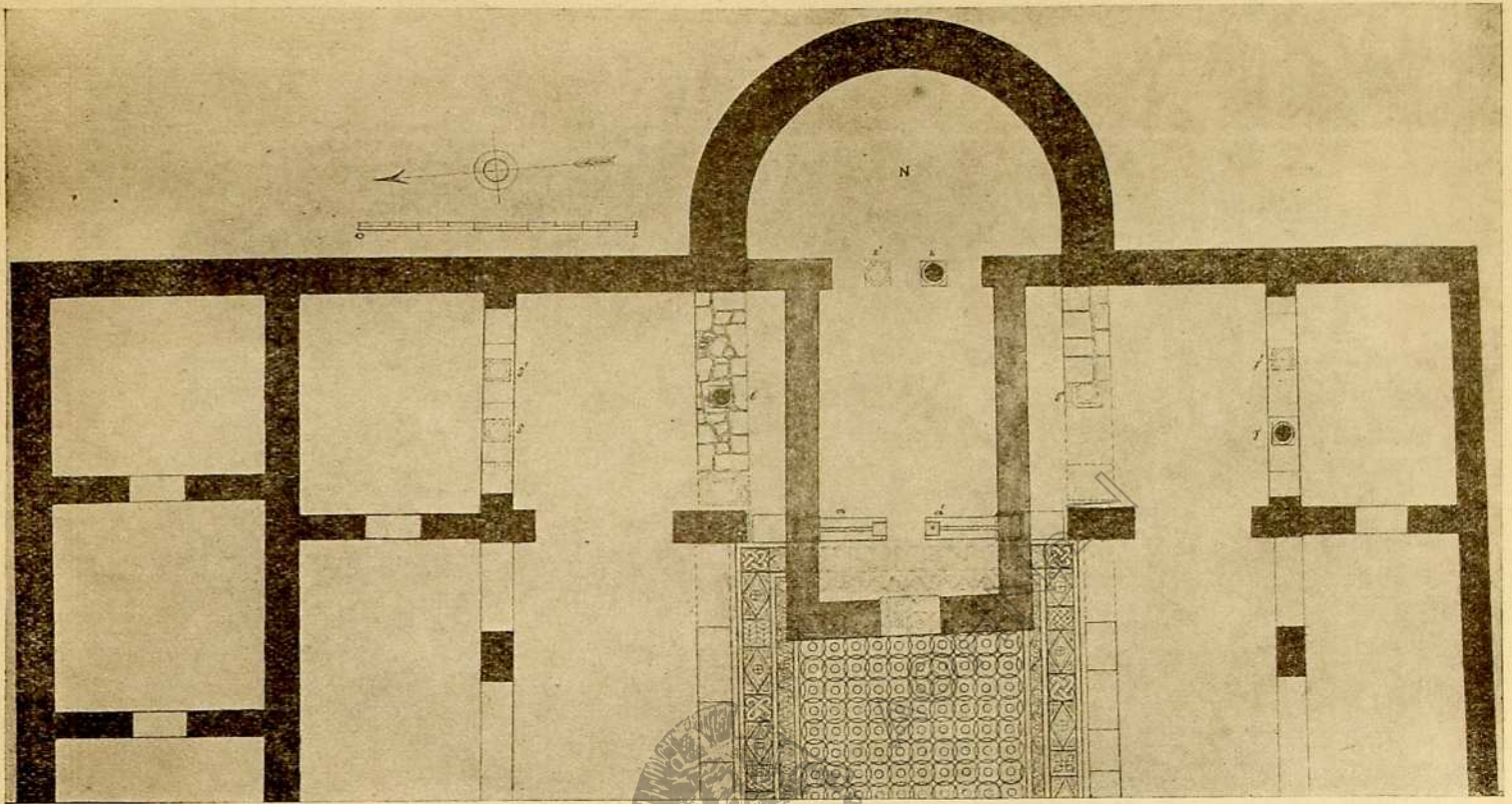
ἦσαν κάλλιστα ἔργα διακοσμητικῆς τέχνης προσομοιάζοντα πρὸς θαυμασίως πεποικιλμένους πολυχρόους τάπητας. — Ἴδε τὸ κτίσμα τοῦτο, ὅπερ ὀνομάζομεν ἔπαυλιν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μωσαϊκὰ ἐν εἰκ. 32-35 (πρβ. εἰκ. 12 ἀρ. 2). — Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ κτίσματος ἐγένετο τῷ 1918. — Τότε δὲ ἐγένοντο καὶ σκαφικαὶ ἐργασίαι πρὸς ἀνατολὰς τῶν Προπυλαίων, δι' ὧν ἀπεκαλύφθη τὸ ἐν εἰκ. 12, ἀρ. 1, μέγα στωϊκὸν καὶ ἀψιδωτὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ εἶχεν ὡσαύτως τὰ ἐδάφη μουσειωτά. Ἀνασκαφὴν δὲ τοῦτο καθ' ὁλοκληρίαν τῷ 1918 καὶ 1919 ἐνεφανίσθη οἷον δηλοῦται ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 ἀρχιτεκτονικῷ σχεδίῳ (πρβ. καὶ εἰκ. 14 καὶ 15). Ἐρείπια τοῦ προκειμένου κτίσματος, ὅπερ ὀνομάζομεν Ἀγορὰν μετὰ Βασιλικῆς, ἴδε ἐν εἰκ. 16-18 καὶ ἀπεικονίσεις τῶν μωσαϊκῶν ἐν εἰκ. 19-28.

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ

1918 καὶ 1919, ἧτοι περὶ τῶν δύο τούτων κτισμάτων τῶν ἀποκαλυφθέντων τῷ 1918 καὶ 1919 (εἰκ. 12 ἀρ. 1 καὶ 2) καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ αὐτῶν γενομένων εὐρημάτων, πραγματευόμεθα συλλήθδην ἐν τῷδε τῷ ἄρθρῳ ἀναφερόμενοι ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα (σ. 115 καὶ 155), ὧν θέμα εἶνε ἐπιγραφαὶ εὐρεθεῖσαι ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς.

Ἀψιδωτὸν οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν.

Καθολικὸν γνώρισμα ἔχει τὸ κτίσμα τοῦτο (εἰκ. 13 καὶ 14) ὅτι δὲν εἶνε ὀρθογώνιον, ἀλλ' εἶνε παράγωνον. Ἄλλο γνώρισμα ἔχει ὅτι εἶνε ἄσύμμετρον· γίνεται δὲ συμμετρικόν, ἐὰν ἀφαιρέσῃ τις τὸ πρὸς βορρᾶν μικρὸν μετὰ μωσαϊκῶν κτίσμα Θ καὶ Κ (ἴδε εἰκ. 14) καὶ τὸ παρακείμενον στενὸν καὶ ἐπίμηκες κτίσμα τὸ διὰ τοῦ Κ' δεδηλωμένον. Οὕτω

Εἰκ. 16. Τμήμα ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ χώρου τῆς καλουμένης Βασιλικῆς (εἰκ. 13), ἐν ᾗ ἡ μικρὰ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (προβ. εἰκ. 17-18).

N, ἡ εἰς ἅγιον Βῆμα μεταβληθεῖσα ἄψις. — ε καὶ ε', βάσεις κιδῶνων. — α καὶ α', μαρμαρίνον κιγκλίδωμα ἀποχωρίζον τὸν Νάρθηκα ἀπὸ τοῦ Καθ' οἴκου. — β, β', γ, γ', δ, δ', βάσεις κιδῶνων.

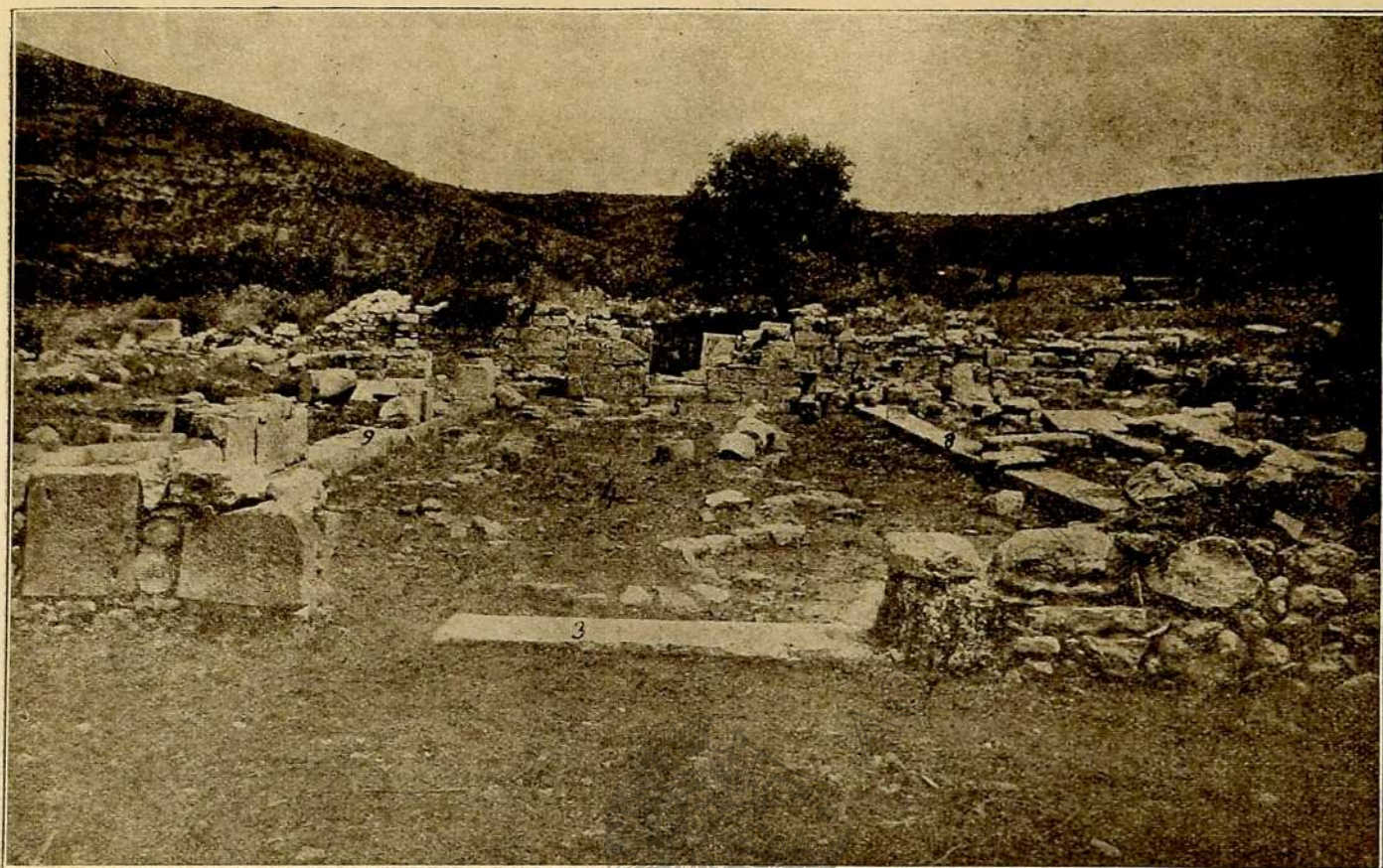
δέ, συμμετρικόν, ἐμφανίζεται τὸ οἰκοδόμημα ἐν εἰκ. 14. — Διακριτέαί ἄρα ἐν τῷ κτίσματι δύο ἐποχαί, αἵτινες ἀνάγονται ἀμφότεραι εἰς τοὺς μ. Χ. καὶ δυνατὸν εἶπεῖν εἰς τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τρίτης ἐποχῆς ἐρείπια ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐν τοιούτοις δηλ. χρόνοις ὁ χώρος, ἐν ᾗ ἡ ἄψις, μετεβλήθη εἰς χριστιανικὸν ναὸν (εἰκ. 15), ἐν τούτῳ δὲ τῷ χώρῳ περιεσώθη τὸ κατηρειπιωμένον ἐκκλησιδίδιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, οὗτινος τὰ ἐρείπια βλέπει τις ἐν εἰκ. 16 ἕως 18.

Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα δύναται νὰ ἐκληρθῇ ὡς ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνηνωμένων κτισμάτων, ἐκ δυτικοῦ δηλ. καὶ ἀνατολικοῦ τμήματος¹. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνου αὐλῆς (εἰκ. 13 καὶ 14, Γ), περὶ ἣν στωϊκὸς διάδρομος καὶ εἰς τὸ βάθος δωμάτια. Καὶ παρέχει μὲν τοῦτο

¹ Κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὴν διὰ μωσαϊκῶν ἐπίστρωσιν τοῦ ἐδάφους μεγάλην ὁμοιότητα παρέχει τὸ οἰκοδόμημα πρὸς τὴν ἐν Νικοπόλει ὑπὸ τοῦ κ. Φιλαδελφῆως ἀνακαλυφθεῖσαν Χριστιανικὴν Βασιλικήν, περὶ ἧς ἴδε Ἄρχ. Ἐφημερίδα, 1916 σ. 33 καὶ σ. 65 1917 σ. 48. (Α. Φιλαδελφεύς).

σχῆμα περιστύλου ἰδιωτικῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ κτίσματος, ὅπερ δυνατὸν νὰ ἐχρησίμευεν ὡς Ἀγορά. Τὸ δὲ εἰς ἄψίδα ἀπολήγον ἀνατολικὸν τμήμα (εἰκ. 14, ΜΞΝΡ'ΡΠΓΓ') δύναται νὰ ἐκληρθῇ ὡς ἔχον σχῆμα Βασιλικῆς προσομοιάζον ἐν μέρει πρὸς τὸ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Κωνσταντίνου ἐν Ρώμῃ. Συνενοῖ δὲ εἰς ἓν ὅλον τὰ δύο κτίσματα στενὸν καὶ ἐπίμηκες κτίσμα, οἰονεὶ διάδρομος, ΗΕΕ'Ε'Ζ (εἰκ. 14), ἔχον τὰ ἐδάφη ἐπεστρωμένα διὰ μωσαϊκῶν, δυνάμενον δὲ νὰ ἐκληρθῇ ὡς πρόδοιφον ἀνήκον εἰς τὴν Βασιλικήν, ἀντιστοιχοῦν δηλ. πρὸς τὸ κατὰ Βιτρούβιον *Chalcidicum*. Ἐν χριστιανικῇ Βασιλικῇ τοιοῦτον κτίσμα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν νάρθηκα.

Κατὰ ταῦτα, ἵνα δώσωμεν ὅπωςδῆποτε ὄνομα εἰς τὸ οἰκοδόμημα, δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ὡς Ἀγορὰν μετὰ Βασιλικῆς. Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι στωϊκὰ οἰκοδομήματα, οἷα ἡ καλουμένη Βασιλική, ἐκτίζοντο συνήθως ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν πόλεων, ἔνθα ἐχρησίμευον ὡς κέντρον συναλλαγῶν καὶ ἐμπορίου, ὡς δικαστήρια καὶ ὡς τόπος ἀνέσεως τῶν ἐν τῇ Ἀγορᾷ ποιούντων τὰς διατριβὰς.

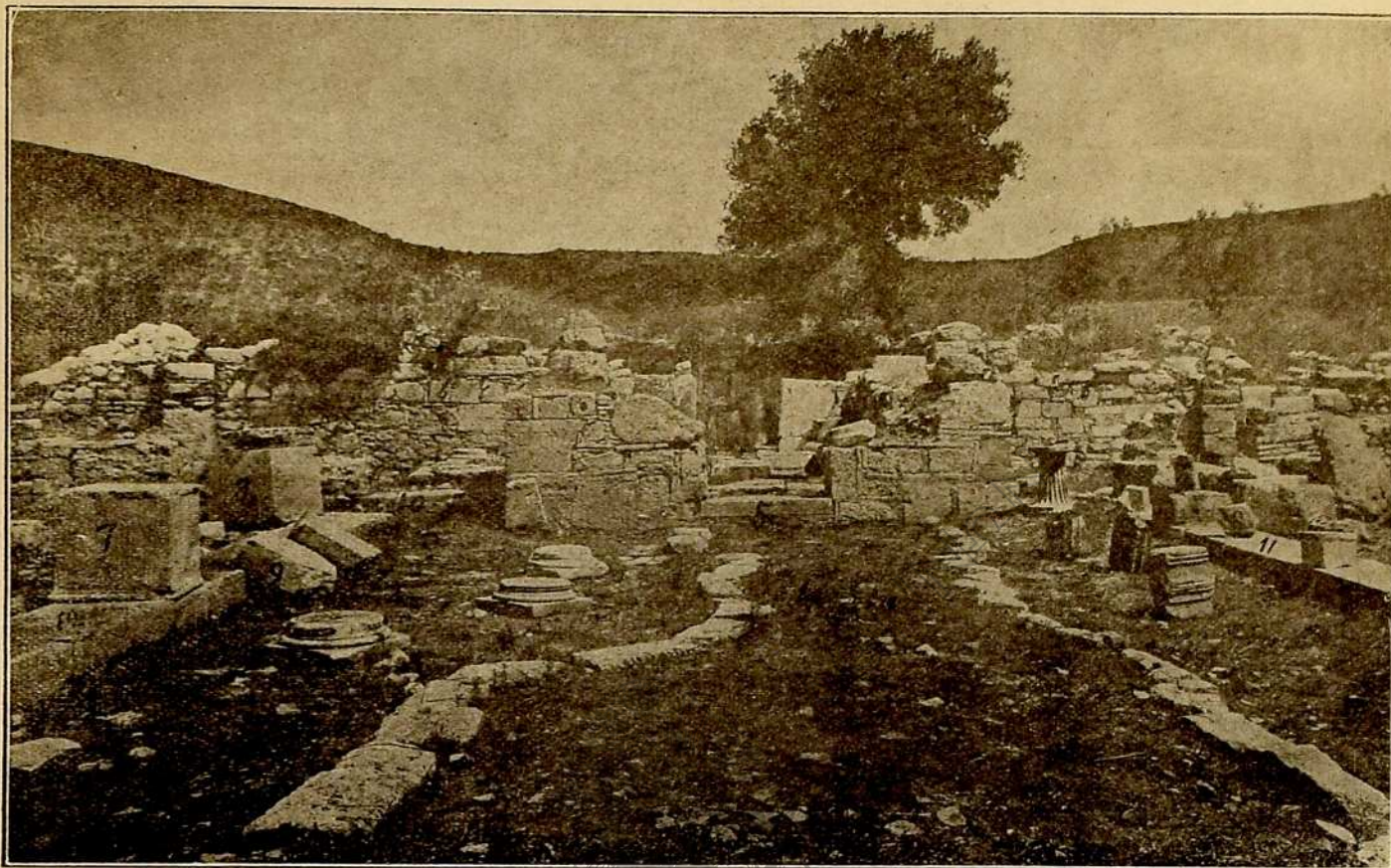

Εἰκ. 16. Ἐρείπια τοῦ ἐν οἰκίῳ Βασιλικῆς τμήματος τοῦ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομηματος, ὁρώμενα ἀπὸ δυσμῶν.
Εἰς τὸ βάθος βλέπει τις τὰ εἴρηια τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄρ. 1 καὶ 2, τοιχοδομία. — 3, κατώφλιον τοῦ μέσου διαμερίσματος ἢ στοᾶς. — 4, μέσον διαμέρισμα. Πρβ. σ. 177 σημ. 1 — 5 εἴρηια ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. — 8 καὶ 9 λίθοι κατὰ γραμμὴν ἀποτελοῦντες στυλοβάτην κιονοστοιχίας περιβαλλούσης ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸ μέσον διαμέρισμα. (Πρβ. εἰκ. 17 καὶ 18). Σημειωτέον ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐπιτεθέντα χρώματα, ἃ βλέπει τις ἐν τῇ εἰκόνι, καλύπτουσι τὰ μουσειωτὰ ἐδάφη· ἐπετέθησαν δ' αὐτὰ πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπὸ πάσης καταστροφῆς.

Ἡ εἰς τὸ ὄλον οἰκοδόμημα εἰσοδὸς ἐγένετο ἀπὸ τοῦ δυσμικοῦ τμήματος καὶ δὴ ἀφ' ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχον αἱ ὁμοίοσχημοι εἰσοδοὶ **A**, **Δ** καὶ **Δ'** (εἰκ. 13). Κυρία ὅμως πρόσοψις ἦτο ἡ δυτικὴ πλευρὰ, ἣτις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς εἰσοδοῦ **A** (ἐν ταύτῃ εἶχον εὐρεῖ τῶ 1900 τὴν ἐν σ. 162 κέ. στήλην τῶν ἰαμάτων, χρησιμεύουσαν ὡς κατώφλιον), ἣς τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων πλακῶν ἐκ τιτανολίθου, καὶ ἐκ δύο ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἰονεῖ διαδρόμων ἐχόντων τὸ ἔδαφος ἐπεστρωμένον δι' ὀπτῶν πλίνθων μικρῶν (μ. 0,30 πλ. 0,15) καὶ μεγάλων (μῆκος καὶ πλάτος 0,30, ἢ 0,28, ἢ 0,20). Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πλευρᾷ σώζονται κατὰ γραμμὴν μεγάλοι καὶ παχεῖς λίθοι, οἵτινες θὰ ἀπετέλουσαν στρώμα, ἐφ' οὗ θὰ ἐπεκάθη-το κίονες ἢ τετραγωνικοὶ στῦλοι. Τὰ ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἄκρων δωμάτια **a** καὶ **a'** δυνάμεθα νὰ ἐκ-

λάβωμεν ὡς θυρωρεῖα, διότι δὲν ἐπικοινωνοῦσιν ταῦτα μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος, ἀλλ' ἦσαν προσιτὰ ἐξωθεν. Ἐν δὲ τῇ νοτιά πλευρᾷ σώζεται καὶ μέρος τῆς λιθοστρώτου ὁδοῦ (εἰκ. 13, δ), ἣτις ἦγεν εἰς τὴν εἰσοδὸν **Δ**. Οὕτως δ' εἶχεν, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ εἰσοδοσ **Δ'**. Δι' ἐκάστης δὲ τῶν τριῶν εἰσοδῶν εἰσήρχετο τις εἰς τὴν στοᾶν **B**, ἣτις εἶχε τὸ δάπεδον ἐπεστρωμένον δι' ὀπτῶν πλίνθων (ἐν εἰκ. 13. αἱ νῦν σωζόμεναι πλίνθοι εἶνε δεδηλωμένοι δι' ἀρκούντως μελανῶν γραμμῶν). Περιέβαλλε δ' αὕτη τὴν αὐλὴν **Γ** κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς καὶ θὰ εἶχε ξυλίνους ἴσως τοὺς κίονας ἐν τῇ νοτιά καὶ ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ. Τοῦτο εἰκάζω ἐκ τοῦ ὅτι οἱ λίθοι, ἐφ' ὧν θὰ ἐπεκάθη-το οἱ κίονες, εἶνε πολὺ στενοί. — Διὰ τῶν δύο δὲ σκελῶν τῆς πλινθοστρώτου στοᾶς, τοῦ βορείου καὶ νοτίου, εἰσήρχετο τις εἰς τὸ ἀνατολικὸν

Εἰκ. 17. Τὸ ἀνατολικὸν ἡμῖσι περίου τοῦ ἐν εἰκ. 16 Βασιλικοῦ κτίσματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἰρήλια τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄρ. 4, τμήμα τοῦ μέσου διαμερίσματος (πρβ. εἰκ. 16,4). — 5, τοῖχοι καὶ εἰσοδος τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. — 6, τοιχοδομία. — 8 καὶ 9, λίθοι κατὰ γραμμὴν (στυλοβάται), ἐφ' ὧν ἐπεκράθητο οἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν περιβάλλοντες τὸ μέσον διαμέρισμα κίονες. — 7 βάθρον φέρον τὴν ἐν σ. 117 ἐπιγραφὴν περὶ συμμαχίας τῆς Ἐπιδαύρου μετὰ τῆς Ρώμης. — 8, ἐνεπίγραφον βάθρον. — 9, λίθος ἐνεπίγραφος — 11 καὶ 12, λίθοι κατὰ γραμμὴν (εἰκ. 16 8 καὶ 9), ἐφ' ὧν ἐπεκράθητο οἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν περιβάλλοντες τὸ μέσον διαμέρισμα κίονες. — Ἐν τῇ εἰκόνι βλέπει τις ἐπὶ τοῦ δαπέδου, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐκ τοῦ προκειμένου οἰκοδομήματος προερχόμενα, ὡς φαίνεται, ἦτοι τεμάχια ἐκ θρησκῶν βάσεις κίωνων ἰωνικοῦ ἢ μᾶλλον κορινθιακοῦ ρυθμοῦ κ. λ.

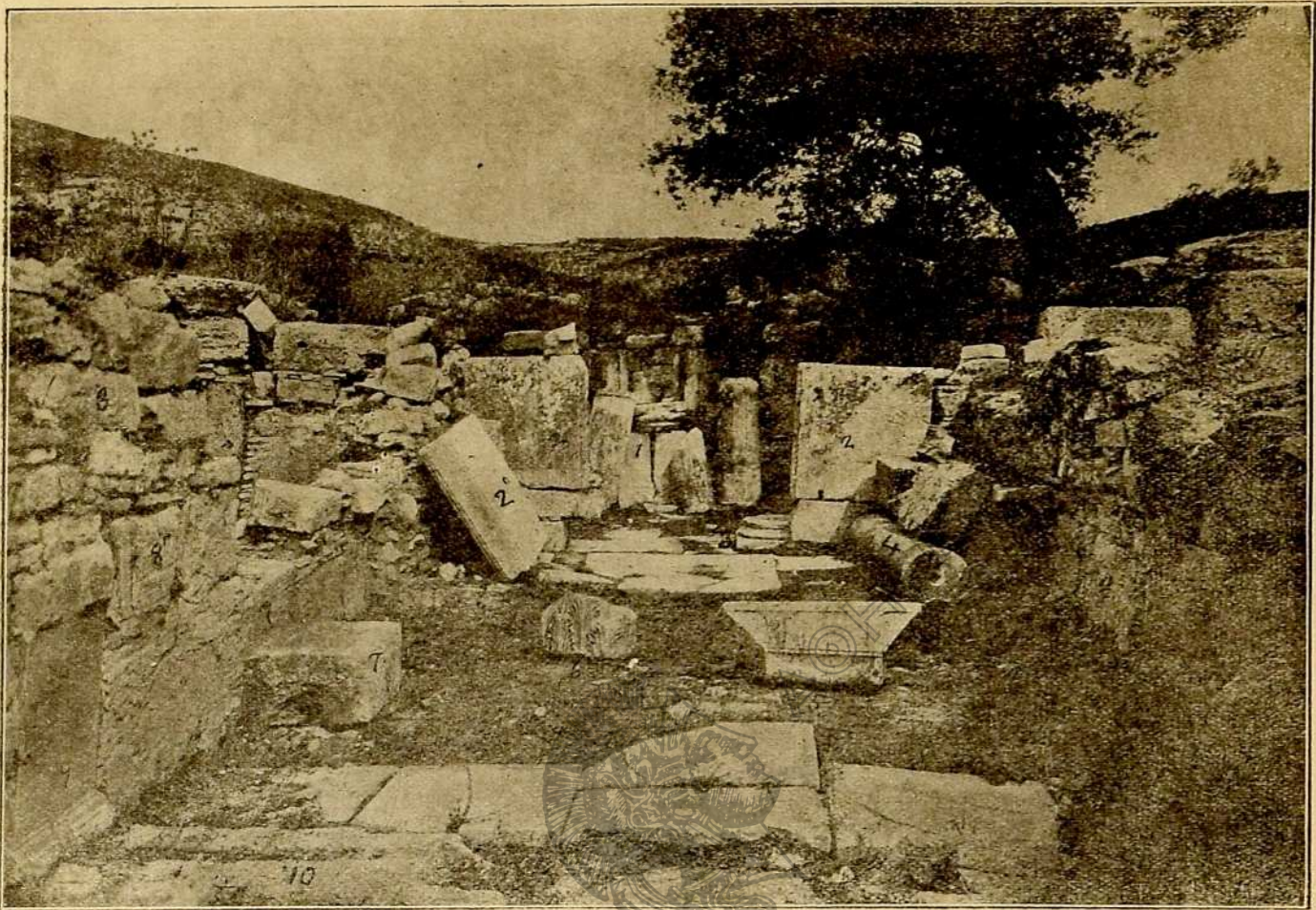
τμήμα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐν πρώτοις εἰς ὃν ὠνομάσαμεν *προδόμον* τῆς Βασιλικῆς. Ἡ αὐλὴ δὲν συνεχικινῶνται μετὰ τούτου, διότι δὲν ὑπῆρχε θύρα ἐν τῷ παρ' αὐτὴν τοίχῳ τοῦ προδόμου· θὰ ὑπῆρχον ὅμως ἐνταῦθα παράθυρα (ταῦτα εἶνε δεδηλωμένα ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ οἰκοδομήματος. Ἴδε εἰκ. 13, Ε'), διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐφωτίζετο ἀρκούντως ὁ *προδόμος*.

Ἀπὸ τοῦ *προδόμου* (εἰκ. 14, ΗΕΕ'Ε'Ζ), οὕτινος τὸ ἔδαφος εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 13. Πρβ. εἰκ. 19—23), πέντε θύραι ἄγουσιν εἰς τὰ πέντε ¹ διαμερίσματα ἢ στοὰς (κλίτη, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς), εἰς ἃ ἦτο διηρημένον τὸ Βασιλι-

¹ Οὐχὶ *τρία*, ὡς εἴρηται ἐν σ. 115. Ὅτε ἐγράφετο τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο, δὲν εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα ὥστε νὰ φανῆ ὅτι ἦσαν πέντε τὰ διαμερίσματα καὶ οὐχὶ *τρία*.

κόσχημον κτίσμα (εἰκ. 14, Μ-Ν Ρ'ΡΠΓ'. Π:β. εἰκ. 15, τὰ εἰρήλια τοῦ κτίσματος ἴδε ἐν εἰκ. 16). Ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου τοῦ διαδρόμου διὰ τῆς μεσαιῆς, τῆς καὶ μεγαλητέρας πύλης, ἥς σώζεται τὸ κατώριον (εἰκ. 13, Μ. Πρβ. εἰκ. 16,3), εἰσέρχεται τις εἰς τὸ μέσον διαμέρισμα ἢ στοὰν ἢ αἴθουσαν, ἥς τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον ὁλόκληρον διὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 24—26) ἐπικαλυφθέντων νῦν χάριν συντηρήσεως αὐτῶν διὰ γώματος (εἰκ. 16,4) ². Περιεβλάτετο δ' αὕτη ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ σειρᾶς κίωνων, ὧν σώζονται κατὰ γραμμὴν οἱ λίθοι οἱ χρησιμεύ-

² Τὸ ὑπολίθων ἐπὶ τῶν χωμάτων σχηματιζόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης ἀνώμαλον οἰοῦναι λλειψοειδῆς περιθώριον περιορίζει τὸν χώρον, ἐν ᾧ εἶνε κατεστραμμένα τὰ μωσαϊκά. Ἐπῆλθε δὲ κυρίως ἢ καταστροφῇ αὕτη ἐκ τῶν χριστιανικῶν ἀνορθωθέντων ἐκεῖ, ἀφ' ὅτου ὁ κατὰ τὴν ἀψίδα χώρος μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν.

Εἰκ. 18. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἡρειπωμένου ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου

1, Λίθοι ἐντὸς τῆς Ἀψίδος, κατακείμενοι καὶ ὄρθιοι, ἀποτελέσαντες ἐν χρόνῳ, καθ' οὓς καταπεσοῦσα ἡ ἐκκλησία εἶχε προχείρως ἐπισκευασθῆ, ἁγίαν Τράπεζαν εἰς τὸ βάθος διακρίνει τις τὸν τοῖχον τῆς Ἀψίδος. — 2, πλάκες ἐκ τοῦ δαπέδου τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ χρησιμεύσασαι ὡς ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομὴν τοῖχιου ἀποχωρίζοντος τὸ ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ Καθολικοῦ. — 3, βάσις κίονος κατὰ χώραν. — 4 καὶ 5, κίων καὶ ἐπίκρανον παραστάδος (προέρχονται ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας). — 6, κιονόκρανον ἐκ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου, ὅπερ εἶχε χρησιμεύσει ὡς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς ἁγίας Τράπεζης. — 7, λίθος ἐκ τοῦ ἐν σ. 190 ταπεινοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος. — 8, τοίχος ὀρώμενος ἐσῶθεν. — 9, λίθος ἐντετειχισμένος ἐν τῷ τοίχῳ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ὃν ἐστηρίζετο τὸ μαρμαρίνον κιγκλίδωμα (ἄλλος λίθος ὁμοίος, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμεύων, εἶνε ἐντετειχισμένος ἐν τῷ ἀπέναντι τοίχῳ). — 10, βάσις μαρμαρίνου κιγκλιδώματος, ἀποχωρίζοντος τὸ Καθολικὸν ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος καὶ στηριζομένου ἐνθεν καὶ ἐνθεν, οἷος ὁ ὑπ' ἀρ. 9.

σαντες ὡς στυλοβάται (ἴδε εἰκ. 16, 8 καὶ 9). Στεναὶ ὀπαί, αἵτινες ὑπάρχουσι κατὰ γραμμὴν πολλοῦ τῶν λίθων τούτων, ὑποδηλοῦσιν ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα σιδηροῦν κιγκλίδωμα, ὅτι δηλ. οἱ κίονες (οὐχὶ ὅμως πάντες) ἦσαν πεφραγμένοι. Ἦσαν δὲ καὶ ἐνταῦθα οἱ κίονες ξύλινοι, ὡς φαίνεται. Ὁρμώμενός τις ἐκ χριστιανικῆς Βασιλικῆς θὰ νομίση ὅτι ἡ στέγη θὰ ἀνέρχετο ὑπὲρ τὴν στέγην τῶν λοιπῶν διμερισμάτων καὶ οὕτω θὰ ὑπῆρχον παράθυρα ἐν ἑκατέρῳ τῶν κατὰ μῆκος τοίχων, ἐξ ὧν κατήρχετο φῶς. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἐκ τῶν παραθύρων κατερχόμενον φῶς δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὸν, φρονῶ, ὅπως φωτίζονται ἐπαρκῶς καὶ τὰ ἑκατέρωθεν διαμερίσματα. Διὰ τοῦτο ὑποθέτω ὅτι τὸ μέσον τοῦτο διαμέρισμα ἦτο ἰσῶς ὑπαίθρον, ὅτι δηλ.

τὸ μετὰ μουσειωτοῦ ἐδάφους διαμέρισμα δὲν ἦτο στοὰ ἀλλ' αὐλή ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει Ἰπὲρ τοιαύτης ὑποθέσεως μαρτυρεῖ ἴσως καὶ αὐτὸ τὸ μουσειωτὸν ἐδάφος, ὅπερ δὲν βαίνει ὀριζοντίως, ἀλλ' ἀνέρχεται ἡρέμα πρὸς τὰ ἄνω (ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς) μέχρι ὕψους 0,10, καὶ κλίνει μικρὸν πρὸς δεξιάν (πρὸς νότον)· σκοπὸν δὲ θὰ ἐδύνατο νὰ ἔχη τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἂν μὴ ἴσως εἶνε ἀποτέλεσμα καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, τὴν συναγωγὴν τῶν ἀπὸ τῆς στέγης κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἐκροῆν αὐτῶν. 1—

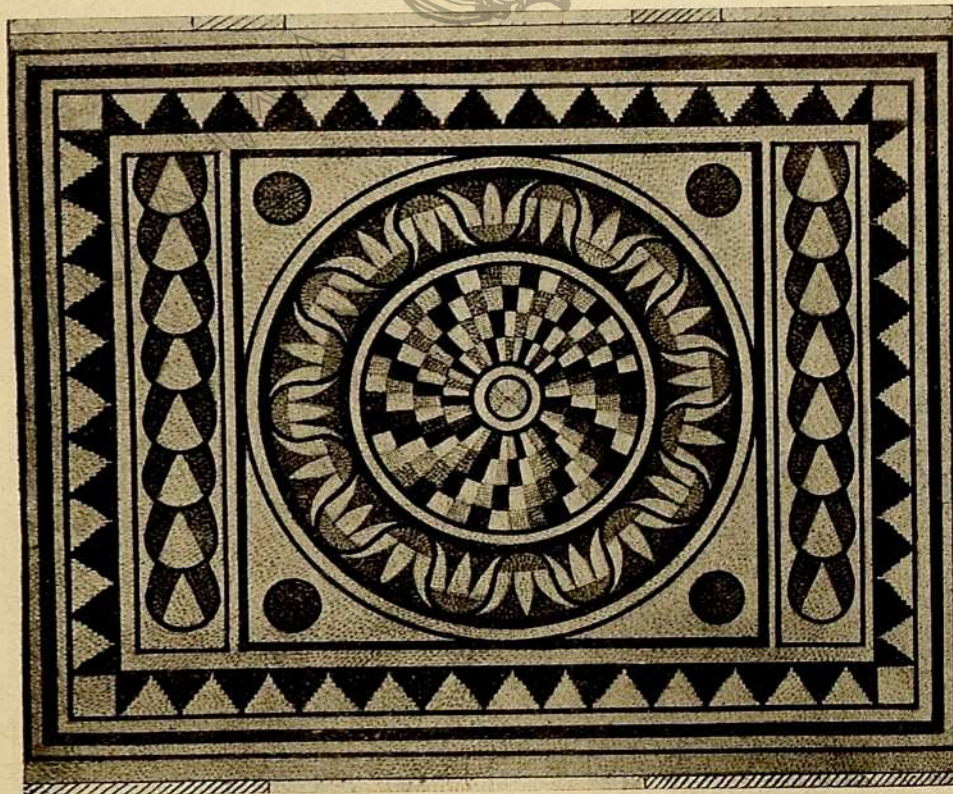
1 Σημειωτέον ὅτι δυνατὴ εἶνε καὶ ἄλλη ὑπόθεσις περὶ τοῦ προκειμένου μέσου διαμερίσματος ὅτι δηλ. τοῦτο ἦτο ὄντως ἐστεγασμένον κατὰ τὸν τρόπον ὅμως τοιοῦτον ἴσως, οἷον βλέπομεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Studniczka (*Das Symposium Ptolemaios II*) φιλοπονηθείσῃ ἀνακαστάσει τῆς κατὰ Φιλόξενον ἀκτῆς Πτολεμαίου Β', τοῦ Φιλαδέλφου.

ἐκατέρωθεν δὲ χώρος διαιρεῖται εἰς δύο διαμερίσματα (Γ καὶ Γ', Ρ καὶ Ρ'· εἰκ. 14) διὰ σειρᾶς κίωνων ἢ, πιθανώτερον, τετραγωνικῶν παραστάδων, ὧν σώζονται νῦν αἱ βάσεις. Ἦσαν δ' ἐκτισμέναι αἱ παραστάδες διὰ πλίνθων, ὡς φαίνεται, καὶ θὰ εἶχον οὐχὶ ὀριζόντιον ἀλλὰ τοξοειδῆ τὸν θριγκόν. Μουσειωτῶν δὲν ἦτο τὸ δάπεδον τῶν διαμερισμάτων τούτων· ἴσως ἕμως ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πλίνθων, ὡς δύναται τις νὰ συναγάγη ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν πλίνθων, αἵτινες ἠύρισκοντο ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς καὶ ἐκ τῆς διὰ πλίνθων ἐπιστρώσεως τοῦ δαπέδου τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ οἰκοδομήματος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν (σ. 176).

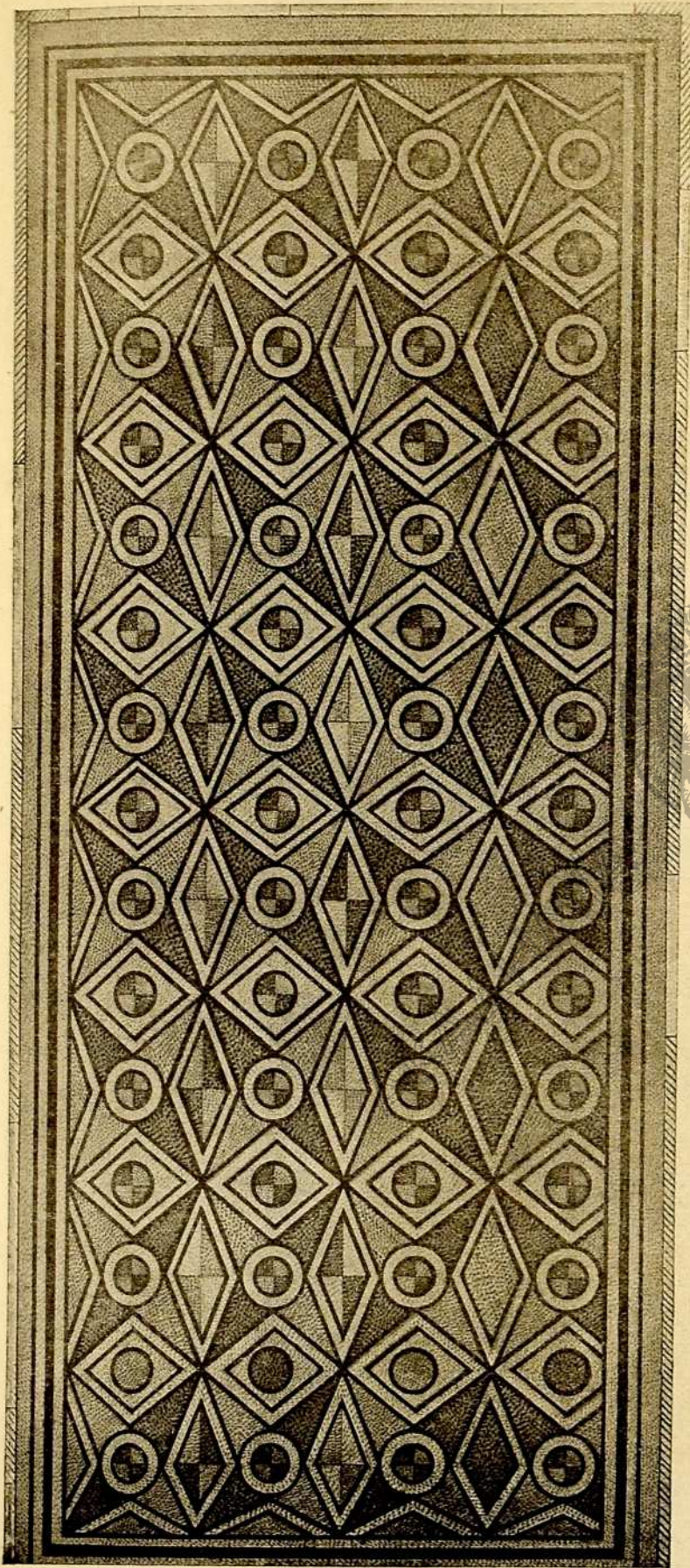
Ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου διαμερίσματος ἀνήρχετό τις, διὰ μιᾶς βαθμῆδος, ἐπὶ τοῦ διαμερίσματος Ξ (εἰκ. 13), οὔτινος οἱ μὲν ἐσωτερικαὶ τοῖχοι καὶ παραστάδες, ἢ τὸξα, ἦσαν πλινθόκτιστοι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων, τὸ δὲ δάπεδον ἦτο πλακόστρωτον, ὡς εἶνε δυνατόν νὰ σύμπεράνη τις ἐκ σωζομένης κατὰ χώραν πλακῶς Ξ (εἰκ. 13). Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἐν τῇ Ἀψίδι δύο κίονας (τοῦ ἑνὸς τούτων σώζεται ἡ βάση κατὰ χώραν) σημειώτερον ὅτι

ἄγνωστον εἶνε, ἂν οὗτοι ὑπῆρχον ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς, ἢ ἂν προστεθήσαν ὕστερον, ὡς παρακατιόντες θὰ εἴπωμεν — Τὸ μέσον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διαμερίσματος κατέχει τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οὔτινος οἱ τοῖχοι ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς τοσοῦτον, ὥστε καλύπτουσι μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ (ἴδε εἰκ. 15).

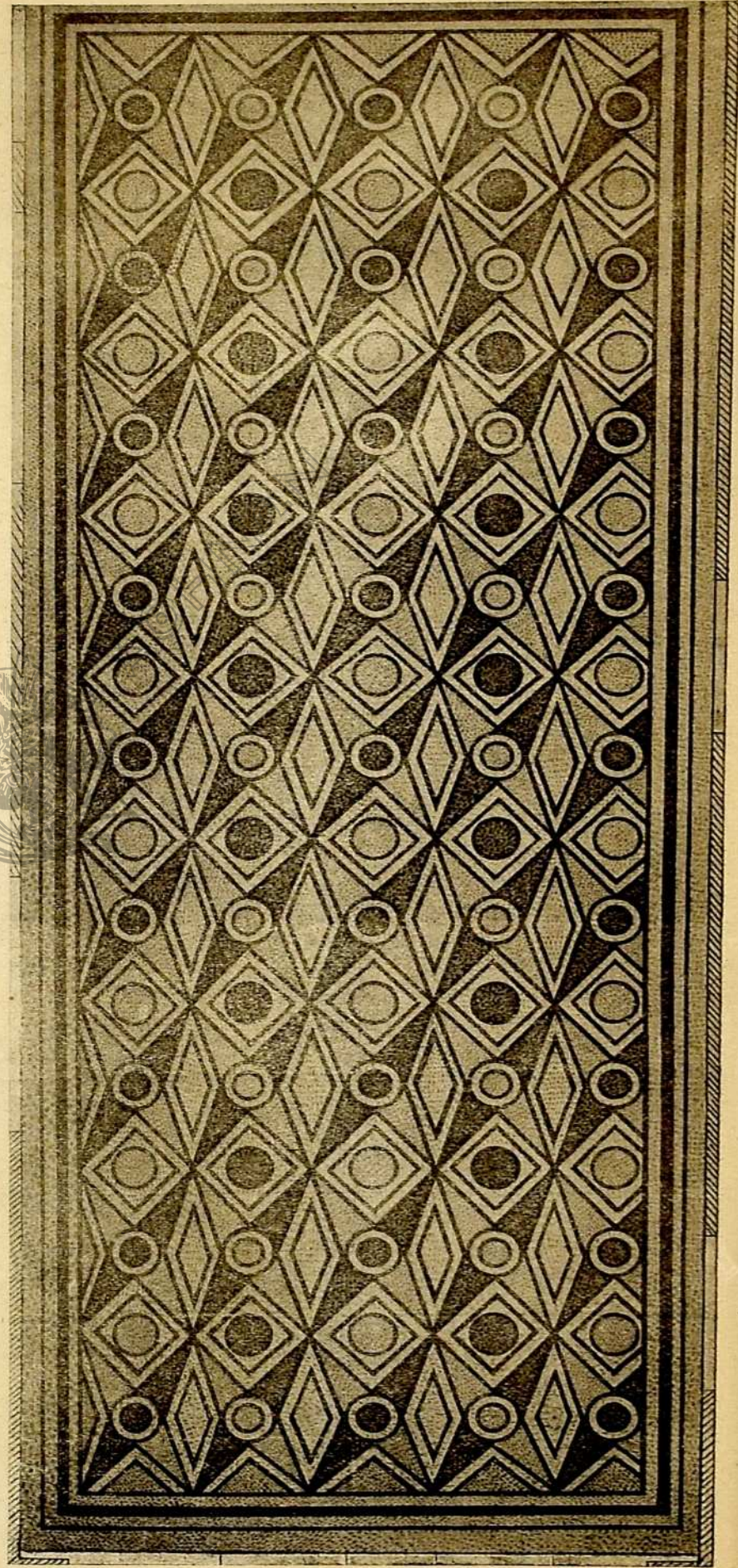
Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ συμμετρικὸν οἰκοδόμημα· ἀλλὰ τοῦτο ἐμρανίζεται ἀσύμμετρον διὰ τῆς ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ προσθήκης τῶν διαμερισμάτων Θ, Κ καὶ Κ' (εἰκ. 14), ἅτινα κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς φαίνεται ὅτι εἶνε σύγχρονα τῷ λοιπῷ οἰκοδομήματι· ἐκ τούτου δὲ δηλοῦται ἢ ὅτι ἐκτίσθησαν ταῦτα συγχρόνως τῷ συμμετρικῷ κτίσματι, κατ' ἀποκρουθίαν μεταβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, ἢ ὅτι προστεθήσαν ὀλίγον τι ὕστερον. Ἡ εἰς αὐτὰ εἰσροὴ ἐγένετο διὰ τοῦ διαδρόμου τῆς Βασιλικῆς, διὰ τῆς θύρας τῆς ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ, δι' ἧς εἰσῆρχετό τις εἰς τὸ διαμέρισμα Θ, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ διαμέρισμα Κ, ὧν ἐκάτερον ἔχει τὸ ἕδαφος ἐπεστρωμένον δι' ὠραίων μωσαϊκῶν (εἰκ. 13. Πρβ. εἰκ. 27 καὶ 28) Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ διαμερίσματος Κ ὑπάρχει μικρὸς ἀβεστόχριστος πυρῆν

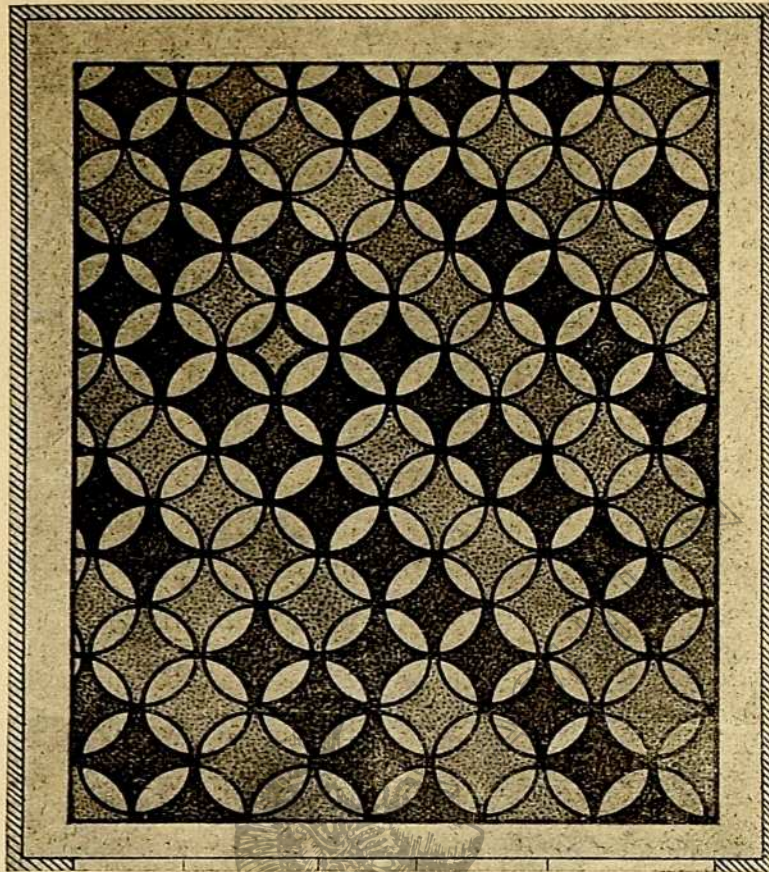
Εἰκ. 19 Μουσειωτῶν ἕδαφος (εἰκ. 13, Ε'· εἰκ. 14, ο.). Μήκος 4,35, πλ. 5,60

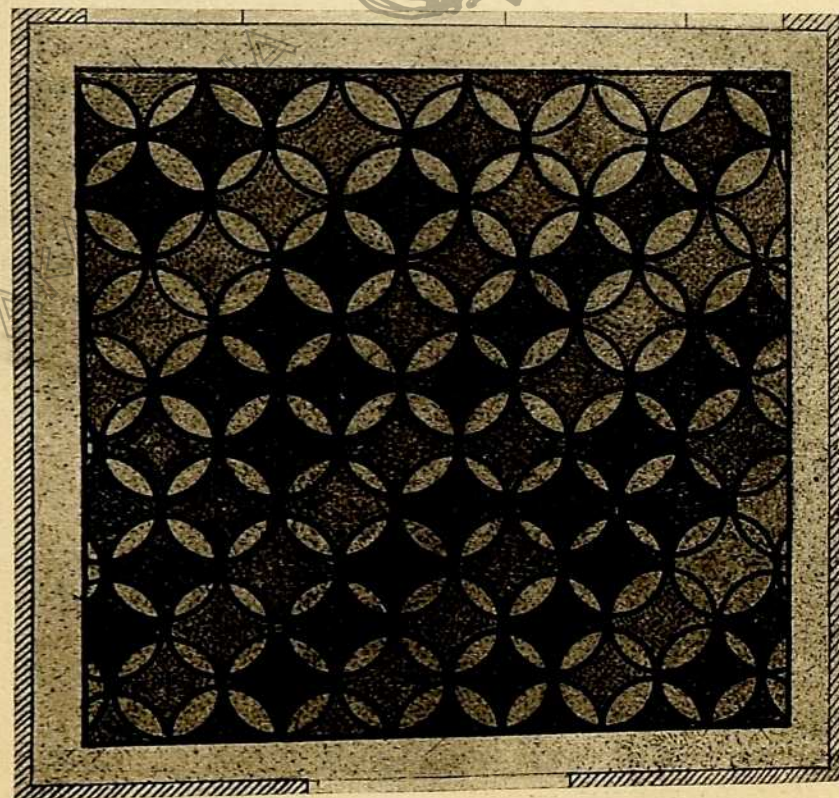
Εἰκ. 20. Μουσειῶτον ἰδαφες (εἰκ. 13, Ε' εἰκ. 14, α). — Μήκος 8,70,
πλάτος 3,68

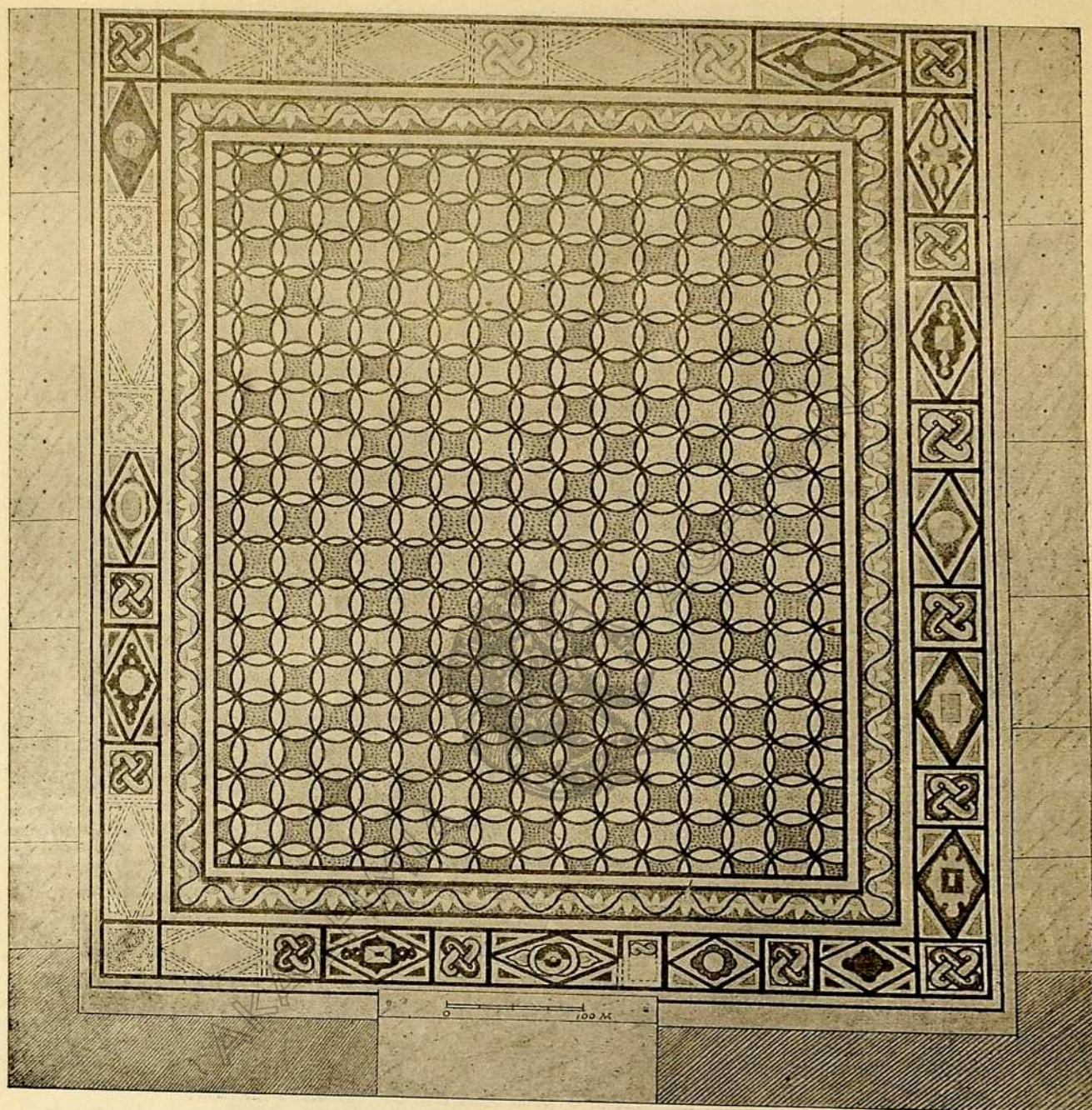
Εἰκ. 21 Μουσειῶτον ἰδαφος (εἰκ. 13, Ε'' εἰκ. 14, ε''), — Μήκος 9,20
πλάτος 3,55.

Εἰκ. 22. Μουσειωτῶν ἔδαφος (εἰκ. 13 Ζ, εἰκ. 14 Ζ) Μῆκος 4,00 πλάτος 3,45

Εἰκ. 23. Μουσειωτῶν ἔδαφος (εἰκ. 13 Η, εἰκ. 14 Η) Μῆκος 3,65, πλάτος 3,45

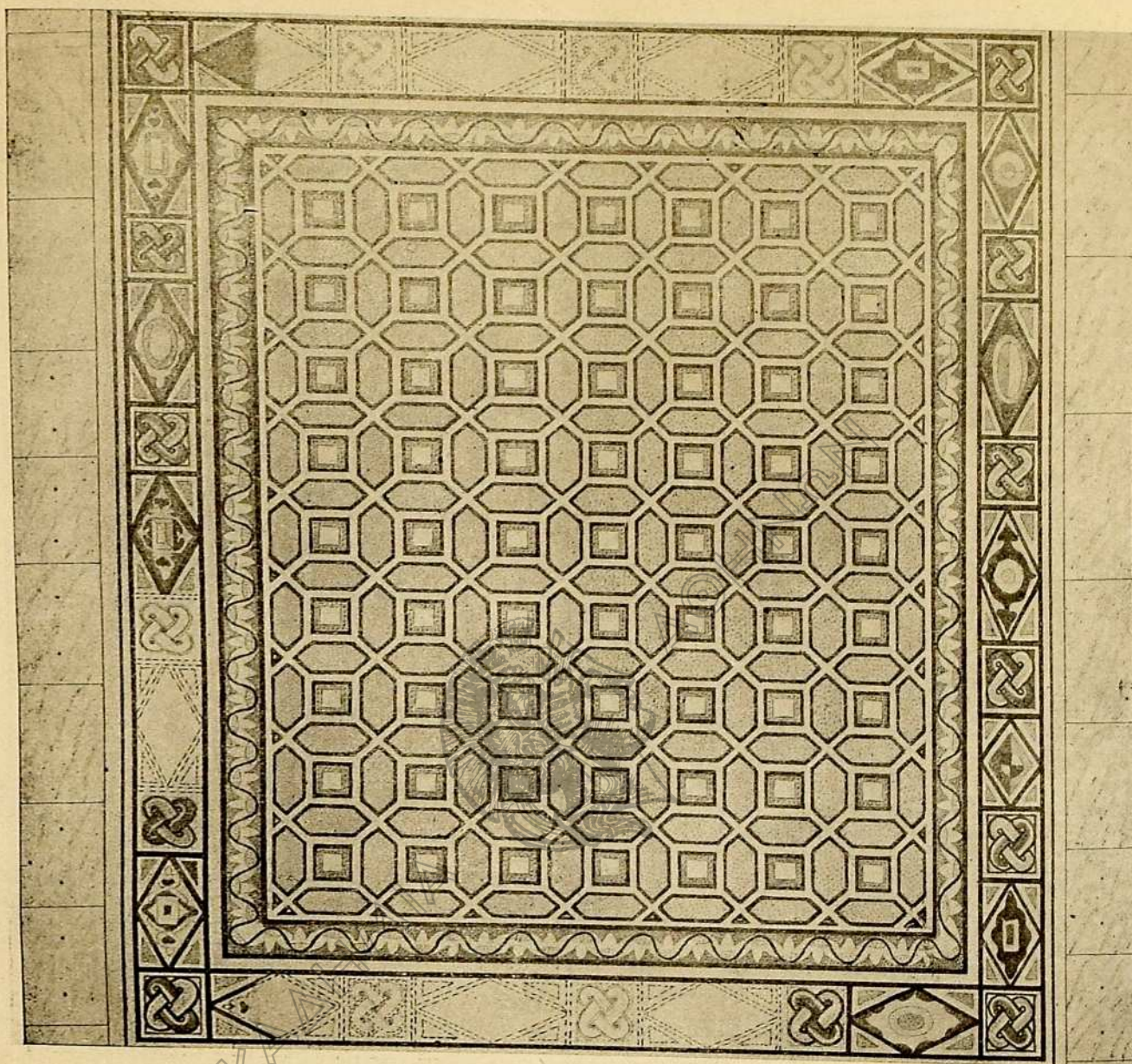
Εἰκ. 24. α' τμήμα μουσειοῦ ἑδούρου (εἰκ. 13 καὶ 14, μ), Μῆκος 7,95, πλάτος 6 95.

ἐκ πλίνθων (εἰκ. 28), ἐλλειπῆς τὸ ἄνω μέρος, ὅστις ἄγνωστον τί ἦτο καὶ εἰς τί ἐχρησίμευεν. Ὑπόγειος, μικρᾶς διαμέτρου πῆλιγος σωλὴν ἤγεν ὕδωρ εἰς αὐτόν.

Ταῦτα τὰ ὀλίγα, ἀσαφῆ καὶ ἀβέβαια, δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ ὑπ' ἐξέτασιν οἰκοδομήματος, διότι τὰ περισωθέντα εἰρήπια δὲν δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα τῆς ἐξεργασίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. — Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὰ ἀξιόλογα μουσειωτὰ ἐδάφη οἱ

τοιχοὶ τοῦ οἰκοδομήματος εἶνε εὐτελεῖς τὴν κατασκευὴν, ἅτε συγκείμενοι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ ἐκ λίθων (ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ) ἐξ ἀρχαίων μνημείων. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς ὅλης κατασκευῆς ὁρμώμενοι ἀνάγομεν τὸ οἰκοδόμημα εἰς ἐποχὴν οὐχὲ ἀρχαιότεραν τῆς τῶν Ἀντωνίνων, καθήκουσαν ἴσως μέχρις ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὐρέθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, σφόνδυλοι κιόνων, κιονόκρανα, τεμά-

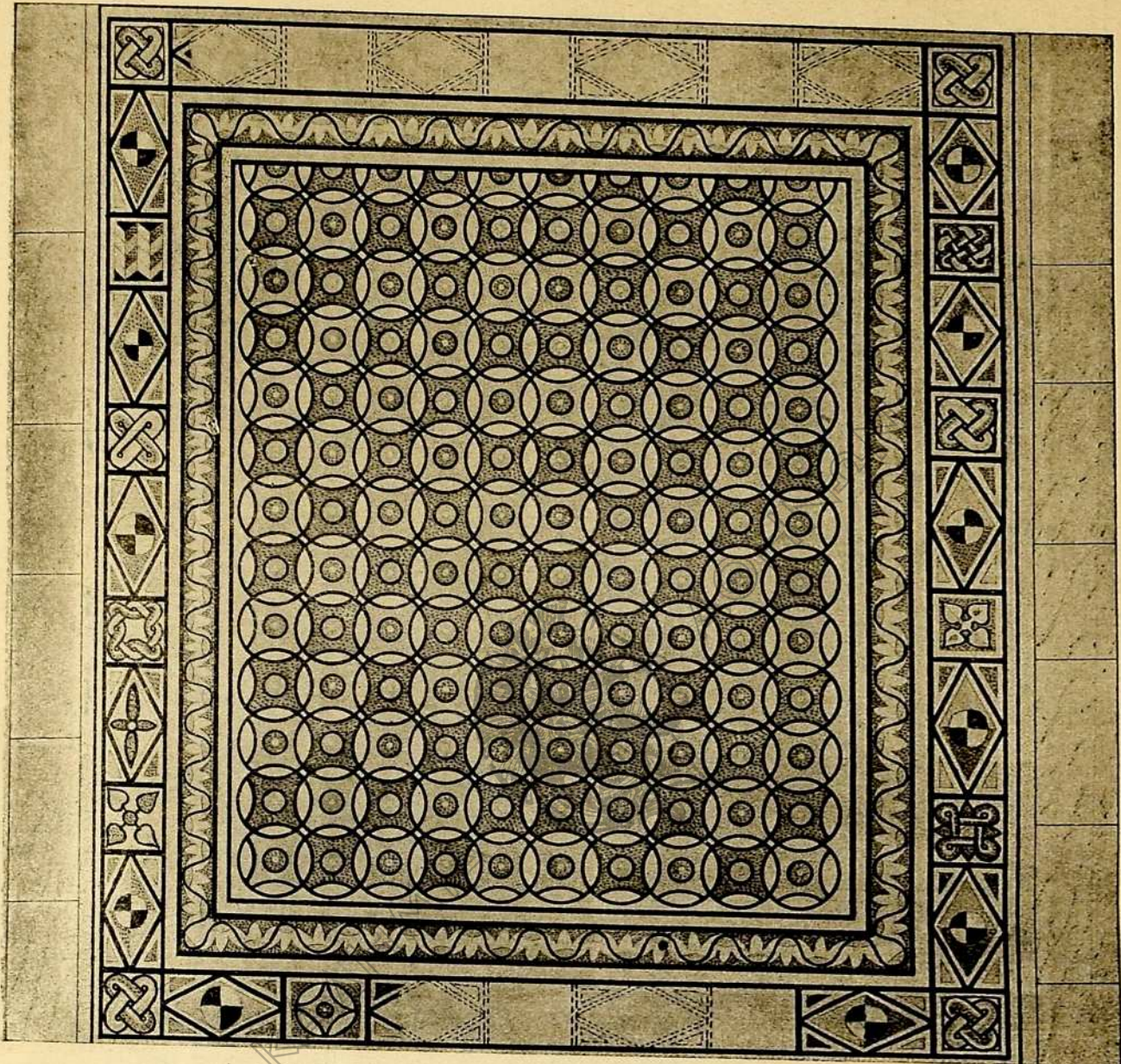
Εἰκ. 25. β' τμήμα μουσειωτοῦ ἐδάφους (εἰκ. 13 καὶ 14, μ). Μήκος 7,85, πλάτος 6,95.

για ἐκ θριγκῶν κλ.), ἅτινα ὁμῶς προέρχονται ἐκ διαφορῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἐχρησίμευσαν δὲ ὡς οἰκοδομικὴν ὑλικὸν. Τὰ ἐν εἰκ. 31 καὶ 31^α κορινθιακὰ κιονόκρανα ἐκ πάρου λίθου ὁμοιάζουσι τῷ κιονοκράνῳ τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ, εἶνε ὁμῶς μικρότερα ἐκεῖνου. Ἀρχιτεκτονικὰ εὐρήματα ἀνήκοντα εἰς το προκείμενον οἰκοδομημα, ὡς φαίνεται, εὐρέθησαν ὀλίγιστα τούτων δὲ τινα (βάσεις κιόνων καὶ τεμάγια κ θριγκῶν) βλέπει τις ἐν εἰκ. 17 καὶ ἐν εἰκ. 31 καὶ 31^α. Ἔργον δὲ γλυπτικῆς εὐρέθη ἐν μόνον, τὸ ἐν εἰκ. 29, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο τεμαχίων μὴ προσαρμοζόντων

(ἐλλείπει μέσον τεμάχιον). Δὲν θὰ ἦτο δὲ τοῦτο πῶς τραπέζης, διότι εἶνε πολὺ ὑψηλὸν (ὑπὲρ τὸ 1,30), ἀλλ' ἴσως ἦτο λυχνία· κατὰ τὸ ἄνω μέρος εἰκονίζεται ἐν ὄλως ἐκτύπῳ ἀναγλύφῳ δελφίν. Τὰ σημαντικώτατα τῶν εὐρημάτων εἶνε αἱ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν χρησιμεύσασαι ἐπιγραφαὶ (ἴδε σ. 191 κ ἐ.). Περὶ τῶν μωσαϊκῶν ἴδε ὡσαύτως σ. 191.

Ἐν τοῖς ὕστερον χριστιανικοῖς χρόνοις ἐπωφεληθέντες οἱ χριστιανοὶ τὸν ἀψιδωτὸν χώρον ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν νῦν ἐν ἐρείπιοις σωζομένην μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου (εἰκ. 15, 17, 5 καὶ εἰκ. 18), ἥτις ἀπὸ τῆς ἀψίδος, μεταβληθείσης εἰς ἅγιον

Κ.

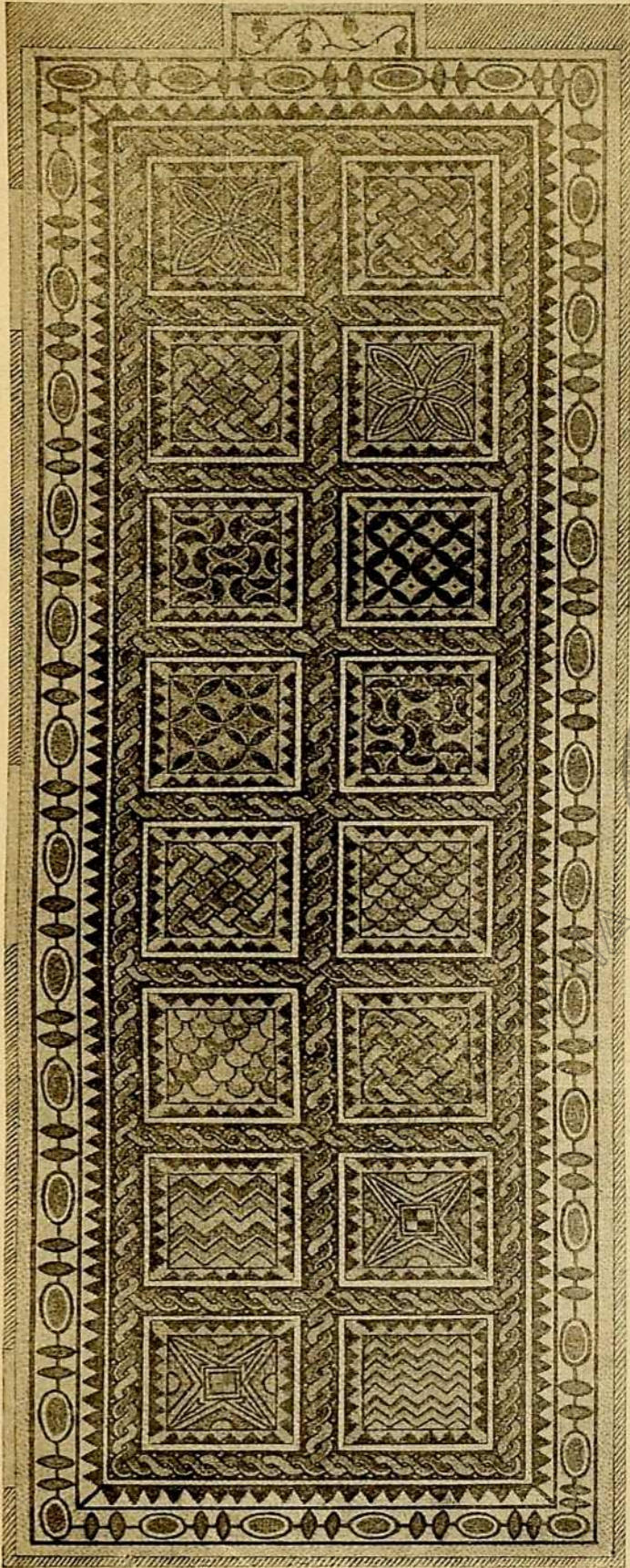

Εἰκ. 26, γ' τμήμα μουσειωτοῦ ἑδάφους (εἰκ. 13 καὶ 14, μ'). Μήκος 7,90, πλάτος 6,75.

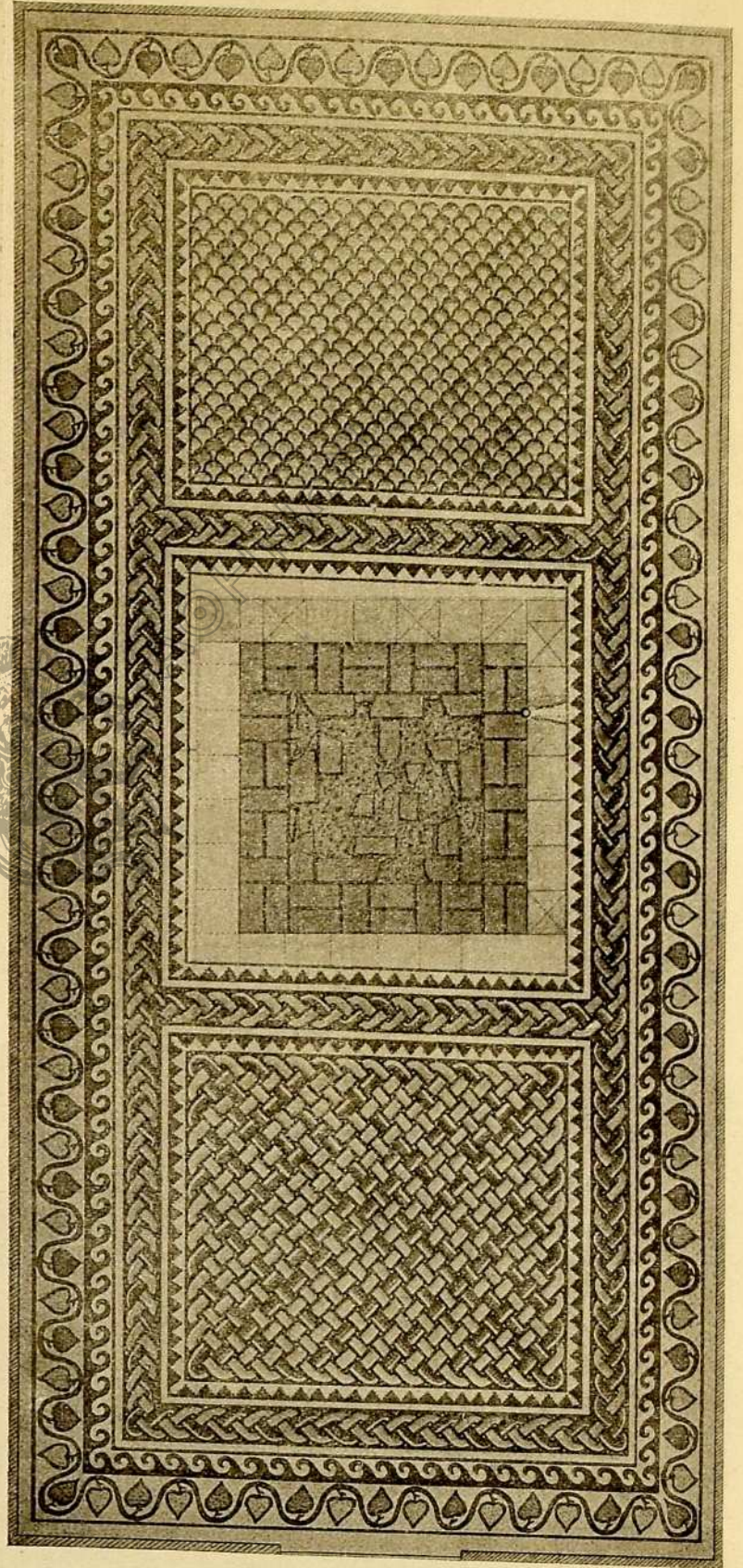
μα, ἐξετάθη πρὸς δυσμὰς εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀψίδος χῶρον καὶ κατέλαβε τὸ ἐκ τῆς καταλήψεως ταύτης καταστραφέν ἀνώτατον μέρος τοῦ μουσειωτοῦ ἑδάφους τοῦ μέσου διαμερίσματος (εἰκ. 15. Πρβ. εἰκ. 13). Ἴσως τότε προσετέθησαν οἱ δύο ἐν τῇ ἀψίδι κίονες (ἂν μὴ εἶχον προστεθῆ πρότερον) καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῷ πρὸ τῆς ἀψίδος διαμερίσματι, πρὸς τὸν προφανῆ σκοπὸν τῆς ὑποστηρίξεως τῆς στέγης τοῦ οἰκοδομήματος. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐκκλησιδίου εἶνε ἐκτισμένοι ἐξωτερικῶς μὲν δι' ἠνωρθωμέ-

νων πωρίνων πλακῶν ¹, παρεμβαλλομένων μικρῶν τεμαχίων λίθων καὶ ὀπτῶν πλίνθων (ἴδε εἰκ. 17, 5), ἐσωτερικῶς δὲ διὰ μικρῶν οὐχὶ κανονικῶς ἐξεργασμένων τεμαχίων τιτανολίθου, ἄτινα, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκοδομὴ προὔχῃ πρὸς τὰ ἄνω, ἐλάμβανον σχῆμα σφηνοειδές οὕτω δὲ ἐσχηματίζετο καμάρα στεγάζουσα τὸ ἐκκλησίδιον. Ἄλλ' οἱ τὴν καμαρωτὴν

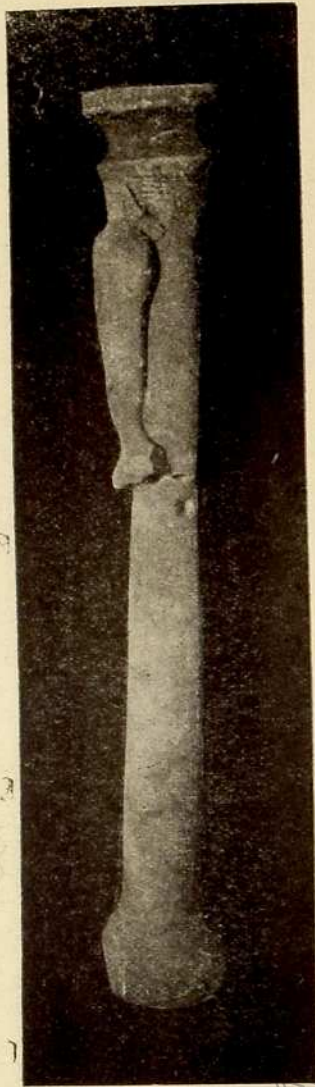
¹ Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοῦ βορείου τοίχου εἶνε ἐντετειχισμένη ἡ ἐν εἰκ. 37 ὑπ' ἀρ. 9 ἐπιγραφὴ. Ἐν τοίχῳ δὲ πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας εἶνε ἐντετειχισμένη ἡ ἐν εἰκ. 36 ὑπ' ἀρ. 8 ἐπιγραφὴ.

Εἰκ. 27. Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13, Θ). Μῆκος 10,95, πλάτος 3,80.

Εἰκ. 28 Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13, Κ). Μῆκος 10,90 πλάτος 5,10

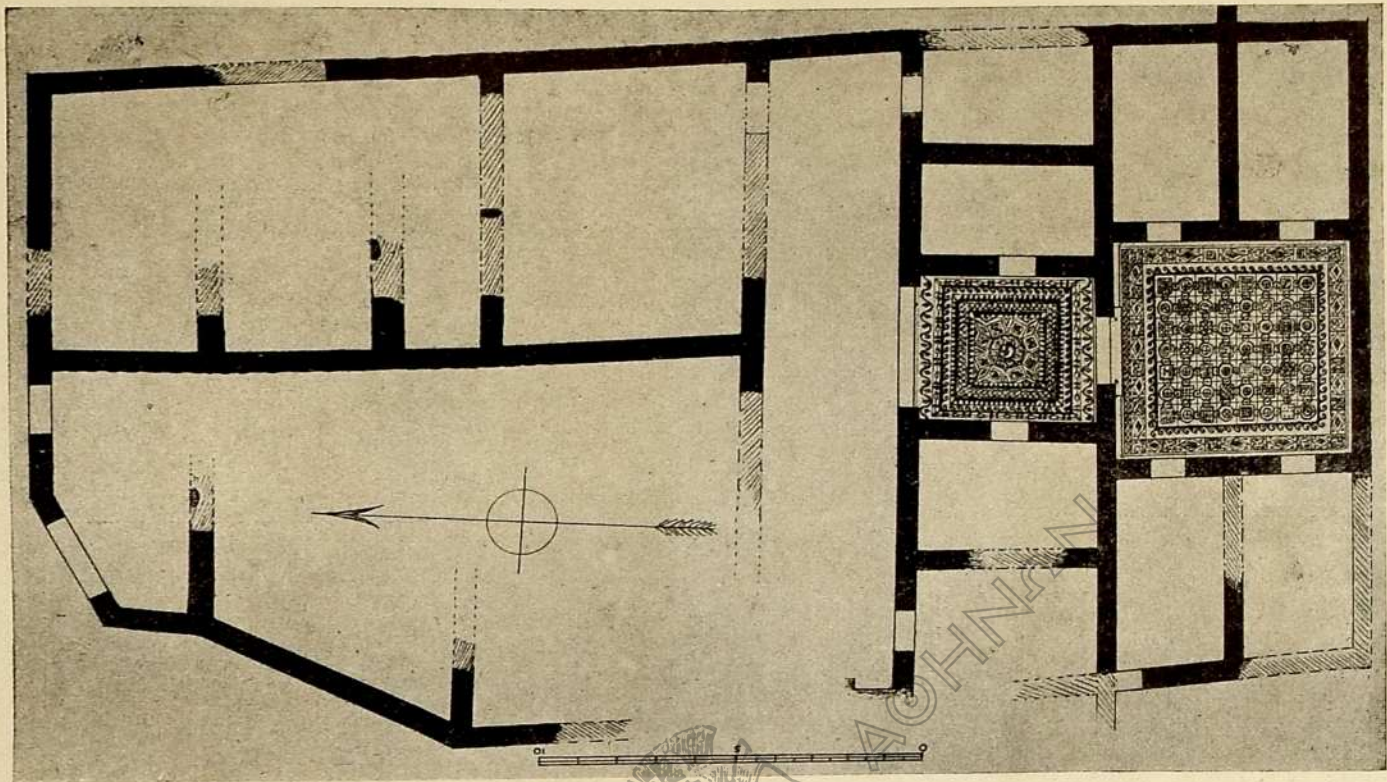
Εἰκ. 29. Μαρμαρινὸν σκεῦος, λεγόμενον πιθανῶς, ἑυρέθη ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματι. Ὑψὸς σωζόμενον (ἔλλειπει μέσον τεμάχιον) 1,30.

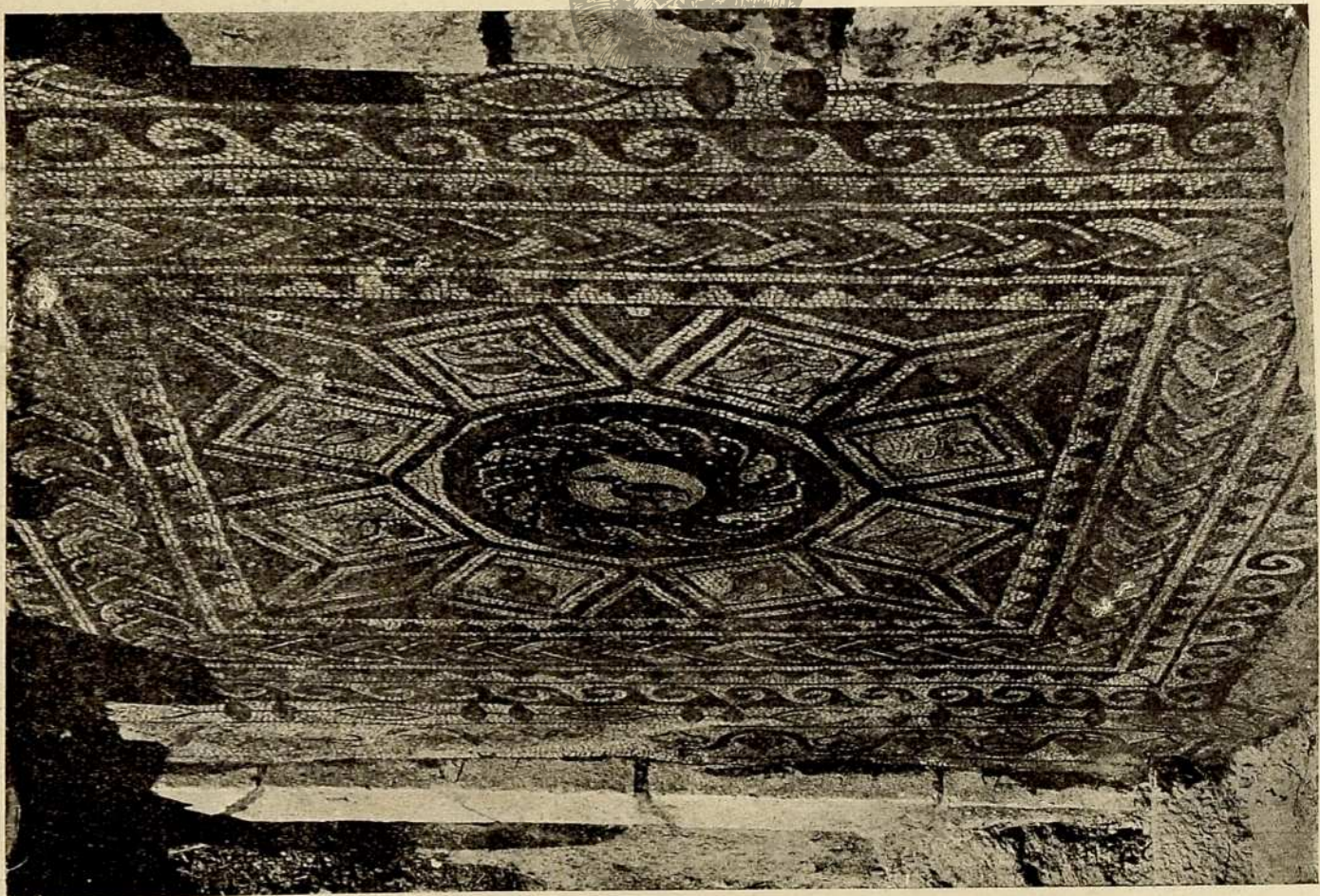
Εἰκ. 30 Ὑπόθεμα ἀναθήματος χαλκοῦ, ὡς φαίνεται. ἑυρέθη ἐν τῷ ἐν εἰκ. 32 οἰκοδομήματι. Ὑψὸς 0,94.

Εἰκ. 31 καὶ 31α. Κιονόκρανα ἐκ πόρων λίθου εὑρεθέντα ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματι.

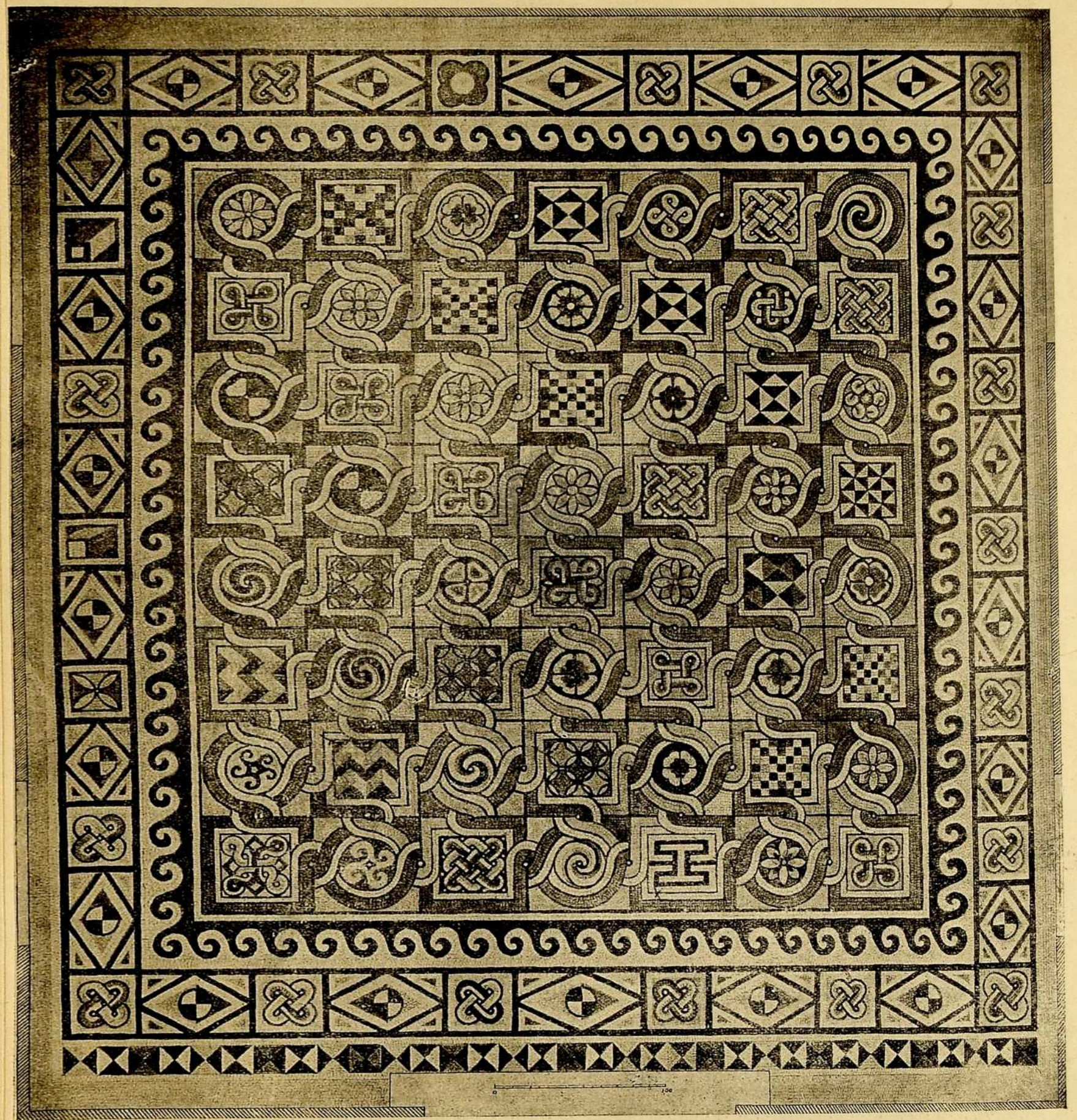
Εἰκ. 32. Οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν (ἴδε εἰκ. 33 καὶ 34 καὶ εἰκ. 35).

Εἰκ. 33. Φωτογραφικὴ ἀπεικόνισις τοῦ κατὰ τὴν εἰκ. 34 μωσαϊκοῦ (ἴδε καὶ εἰκ. 32).

Εἰκ. 34. Μουσαιοτῶν ἔδαφος (πρὸς εἰκ 32). Μῆκος 4,90· πλάτος 4,08.

Εικ. 35. Μουσικωτὸν ἴδαφος (περὶ εἰκ. 52) Μήκος 6,68 πλάτος 6,00.

ταύτην στέγην ὑποβαστάζοντες τοῖχοι περιῆλθον σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐτοιμόρροπον κατάστασιν, ἰσχυρὰ δὲ καὶ παχέα τείχη ἐκτίσθησαν τότε ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐκκλησίας ὡς οἰκοδομικὴ δ' ὕλη ἐχρησίμευσαν κοινοὶ λίθοι καὶ ὄπται πλίνθοι καὶ τεμάχια πηλίνων κεράμων καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφαὶ (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τειχώματι τῷ ὑποστηρίζοντι τὸν βόρειον τοῖχον τῆς ἐκκλησίας εἶχον ἐνοτιχισθῆ καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα μεγάλα βάθρα τὰ ἐν εἰκ. 17, διὰ τοῦ 7 καὶ 8 δεδηλωμένα. Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν στερεώσεως τοῦ ἐκκλησιδίου κατεσκευάσθη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ, παρ' ἑκατέρῳ τῶν δύο μακρῶν τοίχων, πλατὺ μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τείχωμα ὑπερέχον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς θρανίον. Ἐκ τοῦ ἐτέρου δὲ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων τειχωμάτων, τοῦ παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον², ἤχθησαν εἰς φῶς αἱ ὡς οἰκοδομικὸν ὕλικὸν χρησιμεύσασαι ἐπιγραφαὶ αἱ ἐν σ. 125 (νομογράφοι Ἀχαιῶν) καὶ ἐν σ. 130 (νόμος Ἀχαιῶν) καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐν εἰκ. 38 ὑπ' ἀρ. 10 (πρβ. εἰκ. 17, 9). — Κτισθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ὁ πρὸ αὐτῆς χώρος, ὁ ἐπεστρωμένος διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ, ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος ταφῆς, πολλοὶ δὲ καὶ βαθεῖς τάφοι ἀνωρύχθησαν ἐν αὐτῷ, ἐξ οὗ κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ³. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ ἐγένοντο. Εἶχε καταπέσει τότε, ὡς φαίνεται, τὸ δλον κτίσμα τῆς Βασιλικῆς καὶ ἐπεχώσθησαν διὰ τῶν καταπεσόντων λίθων καὶ χωμάτων τὰ ἐδάφη. Τὸ ἐκκλησιδίον ἔμεινεν ἄθικτον· ἐπιχωσθέντος ὅμως τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐδάφους ἐδέησε νὰ ἐπιχωσθῆ καὶ τούτου τὸ δάπεδον· οὕτω δὲ ἀπετελέσθη νέον δάπεδον ὑπερέχον τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους κατὰ 40 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου¹. Οἱ δύο κίονες οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν στέγην τῆς ἀψίδος ἀντικατεστάθησαν τότε διὰ τοιχίσματος κατασκευασθέντος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐκ μεγάλων πλακῶν προερχο-

¹ Ἐν τῇ φωτογραφικῇ εἰκόνι 18, 7 βλέπει τις λίθον κείμενον κατὰ χώραν, χρησιμεύσαντα ὡς ὕλικὸν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τοιχίσματος.

² Ἐν εἰκ. 16, 4, οἱ ἐπὶ τῶν καλυπτόντων τὸ μωσαϊκὸν χωμάτων λίθοι, οἱ σχηματίζοντες ἀκανόνιστον ἔλλειψιν, περιβάλλουσι τὸν χώρον, ἐν ᾧ εἶνε κατεστραμμένον τὸ μωσαϊκόν.

³ Τὸ δάπεδον τοῦτο, δι' ἀκανονίστων μικρῶν πλακῶν κατεσκευασμένον, ἠναγκάσθη νὰ ἀνασκάψῃ ἵνα ἀποκαλύψῃ τὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς ἐκκλησίας δάπεδον, ὃ βλέπει τις ἐν τῇ εἰκόνι 18.

μένων ἐκ τοῦ δαπάδου τῶν προφυλαίων τοῦ Ἱεροῦ, ὧν δύο βλέπει τις ἐν εἰκ. 18, 2 κατὰ χώραν κειμένους· τρίτην δέ, καταπεσοῦσαν ἐκ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ τοιχίσματος, βλέπει τις ἐκεῖ πλησίον πλαγίως κειμένην. Οὕτως ἀπεχωρίσθη τὸ Καθολικὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος ἢ εἰς τοῦτο δ' εἰσοδος ἐγένετο διὰ στενῆς ἐν τῷ μέσῳ εἰσόδου, ἔνθα ἠνωρθοῦντο πρότερον οἱ κίονες (καταπεσόντα κίονα βλέπει τις ἐν εἰκ. 18, 4). Δευτέραν ἄρα ἐποχὴν ἔσχε τὸ ἐκκλησιδίον· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης προερχόμενοι τάφοι εἶνε εὐδιάκριτοι, διότι οὗτοι τὸ μὲν ἦσαν ἀνωρυγμένοι ἐν τοῖς ἐκ τῆς ἐπιχώσεως χώμασι, τὸ δὲ κατήρχοντο τὸ πολὺ μέχρις αὐτοῦ τοῦ μωσαϊκοῦ (οὕτω τὸ μωσαϊκὸν ἀπετέλει τὸ δάπεδον τῶν τάφων καὶ ἔμεινε τούτου ἕνεκα ἄθικτον), ἐν ᾧ οἱ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἐκκλησιδίου τάφοι ἀνωρύσσοντο ὑπὸ τὸ μωσαϊκόν. Ἄλλ' ἔχομεν μαρτύρια καὶ τρίτης ἐποχῆς τοῦ ἐκκλησιδίου. Προϊόντος δηλ. τοῦ χρόνου, κατέπεσεν ἡ στέγη τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ περιήλθε τοῦτο εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν. Μετὰ ταῦτα δέ, ἐν χρόνοις ἀγνώστοις, κατεσκευάσθη προχείρως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀψίδος, ἣν διακρίνει τις ἐν εἰκ. 18, 1, ἁγία Τράπεζα, ἀποτελουμένη ἐξ ἀτάκτως ἐπικειμένων πολλῶν λίθων ἐξ ἀρχαίων μνημείων (ἐν τούτοις κατελέγετο καὶ κιονόκρανον ἐκ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου) περιβαλλομένων ὑπὸ ἠνωρθωμένων στηλῶν². — Εὐρήματα δὲ προερχόμενα,

⁴ Σημειωτέον ὅτι τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος ἐν εἰκ. 18, 1, ἁγίαν Τράπεζαν βλέπει τις οὐχὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀφ' οὗ εἶχεν αὕτη κατασκευασθῆ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας, διότι πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ τελευταίου τούτου δαπέδου ἠναγκάσθη, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπον, νὰ ἀνασκάψῃ τὰ ἀνωτέρω ἐδάφη· ἐσχεδιάσα ὅμως τοὺς λίθους, ὡς οὗτοι εἶχον, καὶ οὕτω, ἀποχωρίσας μόνον τὸ κιονόκρανον τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου (ἴδε εἰκ. 18, 6), συνηρμολόγησα αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ δαπέδου.

Περίεργον δ' εἶνε ὅτι ἐν ταῖς ἠνωρθωμέναις στηλαῖς ὑπάρχουσι καὶ δύο στηλαὶ προερχόμεναι ἐκ Τουρκικοῦ νεκροταφείου, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἁγία Τράπεζα θὰ εἶχε κατασκευασθῆ ἐν χρόνοις οὐχὶ ἀρχαιοτέροις τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Περὶ λατρείας κίωνων καὶ στηλῶν ἰδρυμένων ἢ παρακειμένων ναοῖς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, εἰς ἃς ἀπεδίδοτο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἱερατικὴ δύναμις, κατὰ λαϊκὴν παράδοσιν, ἴδε τὰς τοῦ καθηγητοῦ Ν. Πολίτου *Παραδόσεις*, τόμ. Β' σ. 764 Πρβ. *Ἀρχ. Ἐφημερίδα* 1917, σ. 94 (I. Σβορώνος).

² Ἐν τῷ ἐρημοκλήσῳ τούτῳ, ἐπὶ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος ἁγίας Τράπεζης, ἐτελείτο τῇ 29ῃ Αὐγούστου ἱερούργια μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἄλλὰ καὶ σήμερον, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐπετεῖψεν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προσέρχονται εἰς προσκύνημα οἱ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, κυρίως αἱ γυναῖκες καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ εἰς ὄραν γάμου νεάνιδες, αἵτινες ἀνάπτουσι κηρίον ἐπὶ τῆς ἁγίας Τράπεζης εὐχόμεναι καὶ ἐλπίζουσαι νὰ τύχῃσι γαμβροῦ μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐκκλησιδίου, ἤτοι κίονα καὶ ἐπίκρανον παραστάδος, ἴδε ἐν εἰκ. 18, 4 καὶ 5—Πρβ. καὶ εἰκ. 17.

Μικρὸν οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 32), δυνάμενον νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἔπανλις. Καὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα εἶνε παράγωνον, καὶ ἔχει ἐδάφη μουσειωτὰ (εἰκ. 33 καὶ 34, 35), κάλλιστα ἔργα διακοσμητικῆς τέχνης· ὁμοιάζει δὲ τῶ ἐν εἰκ. 13 καὶ κατὰ τὴν τοιχοδομίαν, γενομένην δι' ἀσβέστου καὶ ἐκ μικρῶν ἀκανονίστων λίθων, παρεμβαλλομένων ἐνιαχοῦ καὶ λίθων ἐξ ἀρχαίων μνημείων, ὧν ὅμως δὲν γίνεται τοσοῦτον μεγάλη χρῆσις, ὅσον ἐν τῶ ἐν εἰκ. 13. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἀμφότερα τὰ οἰκοδομήματα θὰ εἶνε σύγχρονα.

Ἡ κυρία εἰσοδος τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο ὡς φαίνεται, ἢ ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ, ὅθεν εἰσῆρχετο τις εἰς ἐπιμήκη διάδρομον, ἐξ οὗ τρεπόμενος δεξιὰ εἰσῆρχετο εἰς τὰ μετὰ μωσαϊκῶν δύο δωμάτια. Τὰ λοιπὰ δωμάτια δὲν ἦσαν ἐπεστρωμένα διὰ μωσαϊκοῦ· τὸ δὲ βορειοδυτικὸν τμήμα, ὅπερ περιβάλλεται ὑπὸ τοίχου ἀκανονίστου, ἴσως ἦτο κῆπος· Ἐνδείξεις ἄρα τινὲς ὑπάρχουσιν, ἐξ ὧν δύναται τις ἴσως νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ προκείμενον κτίσμα δὲν εἶνε δημόσιον ἀλλ' ἰδιωτικόν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει διὰ παραβολῆς πρὸς ἄλλας ἰδιωτικὰς οἰκίας μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων ἀνακαλυφθεῖσας ἐν τῶ Ἱερῶ, δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ ἔπανλις. Εὐρημα ἀξίον λόγου ἐγένετο ἐν μόνον, ἢ ὑπ' ἀρ. 11 ἐπιγραφὴ (σ. 192). Τὰ σημαντικώτατα τῆς ἀνασκαφῆς ἀποτελέσματα εἶνε ἡ ἀποκάλυψις τῶν δύο μωσαϊκῶν (εἰκ. 27 καὶ 28).

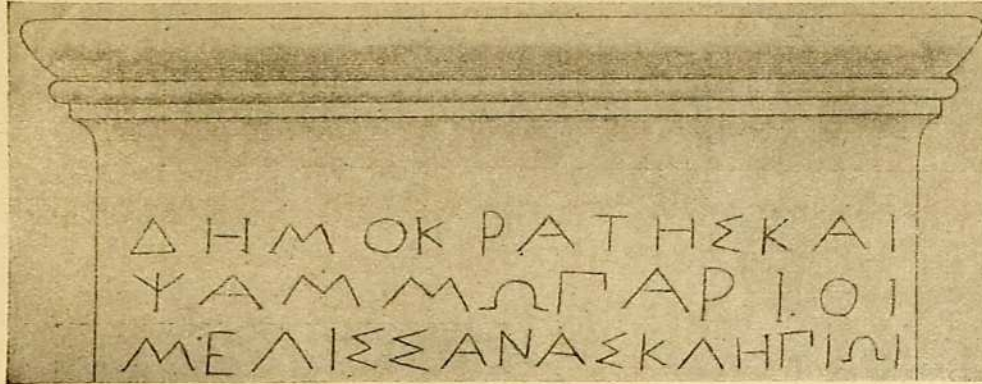
Μωσαϊκὰ (εἰκ. 19-28) Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐτέλειαν τῶν τοίχων τῶν προκειμένων οἰκοδομημάτων (εἰκ. 13 καὶ 32) διαπρέπουσιν ἐπὶ κάλλει τὰ μουσειωτὰ ἐδάφη, ἅτινα παρέχουσιν εἰκόνας θαυμασίως πεποικιλμένων πολυχρῶν ταπήτων.

Ταῦτα εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ μαρμαρίνων ψηφίδων (ἴδε εἰκ. 33) χρώματος λευκοῦ, μέλανος, ἐρυθροῦ, κιτρίνου καὶ φαιοῦ, διαφόρων ἀποχρώσεων. Καὶ τὸ μὲν λευκὸν (ὑπόφαιον) καὶ τὸ μέλαν (καστανόχρουν) καὶ τὸ ἐρυθρὸν (ὅτε μὲν σκοτεινὸν ὅτε δὲ ἀνοιχτὸν) εἶνε κοινὰ πανταχοῦ χρώματα, τὸ δὲ κίτρινον (κεραμόχρουν) καὶ τὸ φαιὸν (φαιὸν πρασινίζον)

(ζον) δὲν ἀπαντῶσι πανταχοῦ¹. Παριστῶσι δὲ τὰ μωσαϊκὰ σύνολον διαφόρων ποικιλοχρῶν γεωμετρικῶν κοσμημάτων ἀποτελούντων σύστημα διακοσμήσεως δυνάμενον νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐν τοῖς καλλίστοις ἔργοις τῆς διακοσμητικῆς τέχνης. Ἐξαιρέτος εἶνε ἡ ἱκανότης τοῦ ψηφιδέτου ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ σχεδίου, θαυμαστὴ δὲ ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἀντίληψις τοῦ σχεδιαστοῦ τεχνίτου. Πανταχοῦ ἐπιδιώκει οὗτος τὴν ποικιλίαν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ ὅλων διαφόρων κοσμημάτων· ὅταν δὲ ἐξαντληθῇ ἅπας ὁ κύκλος, ὧν ἔχει ἐν νῶ παραστάσεων, ἀναγκάζεται δὲ τούτου ἕνεκα νὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν αὐτὸ κόσμημα, πάλιν ἐπιζητεῖ τὴν ποικιλίαν, διότι ἐπαναλαμβάνει μὲν τὸ αὐτὸ κόσμημα, ποιεῖται ὅμως χρῆσιν ἄλλων χρωμάτων. Κυρίως δὲ χαρακτηριστικὸν καὶ περισπούδαστον εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 35 μωσαϊκόν, ἐν ᾧ βλέπει τις συνηρημολογημένα παντοῖα κοσμήματα διαφόρων ἐποχῶν, περιλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς Κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἐπίσης δὲ ἀξιόλογον εἶνε καὶ τὸ ἐν εἰκ. 33 καὶ 34, ὅπερ ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἰδιάζον γνώρισμα ὅτι πρὸς τοῖς γεωμετρικοῖς κοσμήμασιν εἰκονίζονται ἐν αὐτῶ καὶ ὀργανικὰ ὄντα, διάφορα δηλ. πτηνά, ἅτινα παρατάσσονται μὲν κύκλῳ, εἶνε ὅμως πεποιημένα ἐν ταῖς μορφαῖς αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ ἐν τῶ ποικίλῳ χρωματισμῶ μετὰ φυσικῆς ἀληθείας.

Ἐπιγραφαί. Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ ἀνωτέρω μετὰ τῶν δύο μωσαϊκῶν μικροῦ οἰκοδομήματος (εἰκ. 32) ἐν μόνον ἐνεπίγραφον εὐρημα ἐγένετο, ὡς εἶπομεν, ὁ ἐν εἰκ. 39 βωμίσκος, ὃν ἀνέθηκεν ὁ γνωστὸς ἐν τῶ Ἱερῶ ἱεροφάντης Διογένης (πρβ. σ. 192, ἐπιγραφὴ ἀρ. 11).—Ἐν δὲ ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ κατὰ τὴν εἰκ. 13 μεγάλου ἀψιδωτοῦ οἰκοδομήματος εὐρέθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ περὶ ὧν πραγματευόμεθα ἐν τοῖς προηγούμενοις ἄρθροις τοῖς ἀπὸ σελ. 115 μέχρι 171: ἦτοι α') ἢ ἐν σ. 117, ἀρ. 1, ἐπιγραφὴ, ἐξ ἧς μανθάνομεν τὰ περὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας τῆς Ἐπιδαύρου μετὰ τῆς Ρώμης,

¹ Σημειωτέον ὅτι τὰ χρώματα ταῦτα δὲν ἦτο δυνάτον νὰ δηλωθῶσιν ἀκριβῶς ἐν τοῖς δημοσιευομένοις μεταλλογραφήμασι, τοῖς ἐν εἰκ. 19 ἕως 28. Τρία μόνον χρώματα διακρίνονται ἐν τοῖς ἀποικονίσμασι τούτοις, τὰ διαφόρων ἀποχρώσεων λευκὸν καὶ μέλαν, ἅτινα ἐμφαίνουσιν ὅσον ἔστι ἀκριβῶς τὸ φυσικὸν χρῶμα τῶν ψηφίδων, καὶ τὸ τερρῶν. ὅπερ δηλοῖ ποῦ μὲν σκοτεινόν (=ἐρυθρὸν κεραμόχρουν) χρῶμα τῶν ψηφίδων, ποῦ δὲ ἀνοιχτὸν (= κίτρινον κεραμόχρουν ἢ φαιὸν πρασινίζον).

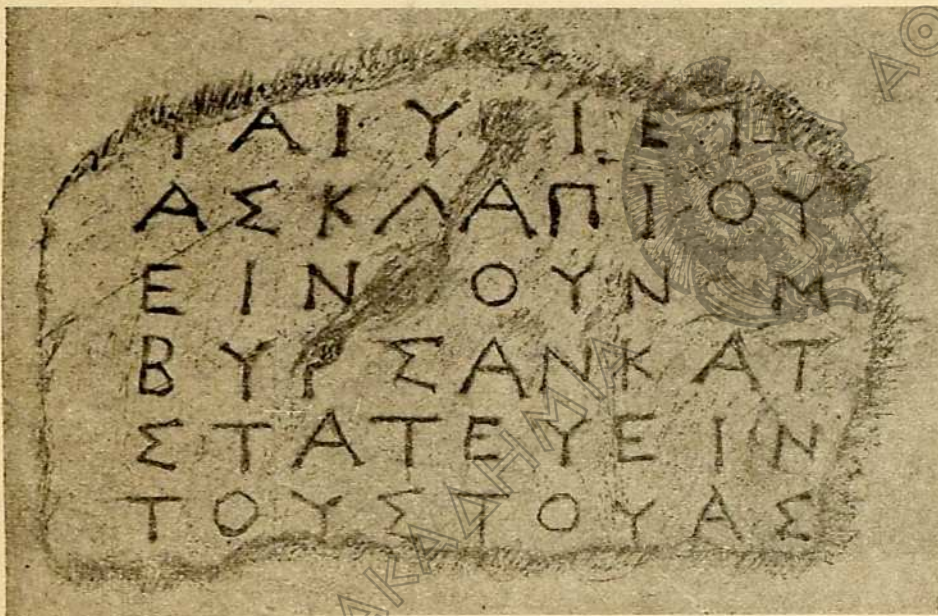

Εἰκ. 36.

Ἐπιγραφή ἀρ. 8.

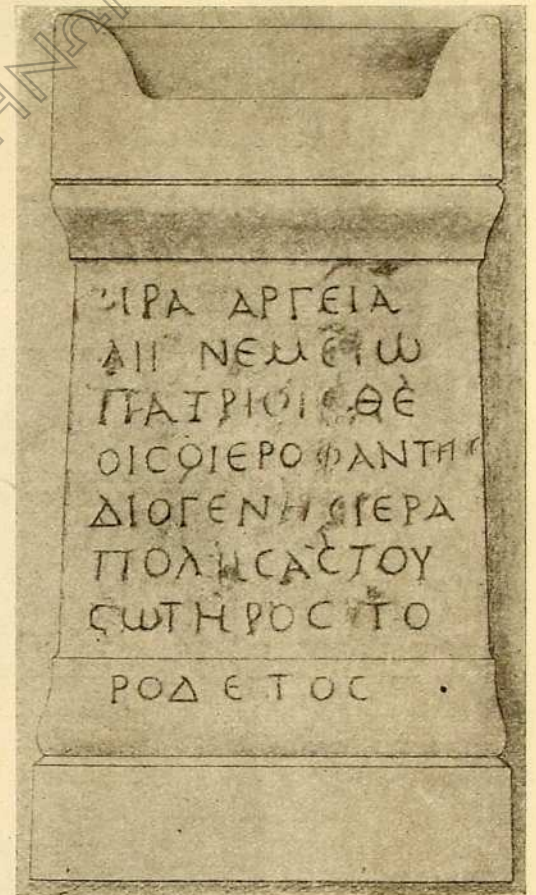

Εἰκ. 37. Ἐπιγραφή ἀρ. 9.

Εἰκ. 38.

Ἐπιγραφή ἀρ. 10.

Εἰκ. 39.

Ἐπιγραφή ἀρ. 11.

καὶς σκαφαῖς γενομέναις κατὰ τὸ νότιον μέρος τῶν Ἱερῶν πλησίον τῆς μεγάλης δεξαμενῆς καὶ νοτίως αὐτῆς. Ἐνταῦθα δι' ἀχθείσης τάφρου ἀνεκαλύφθη στηλοβάτης μέγαλοῦ ρωμαϊκοῦ κτίσματος. Ἡ ἐπιγραφή ἀρ. 12, εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ μέγαλοῦ βάθρου ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς λίθος πρὸς κατασκευὴν τοῦ στυλοβάτου. Αἱ δὲ ἐπιγραφαὶ ἀρ.

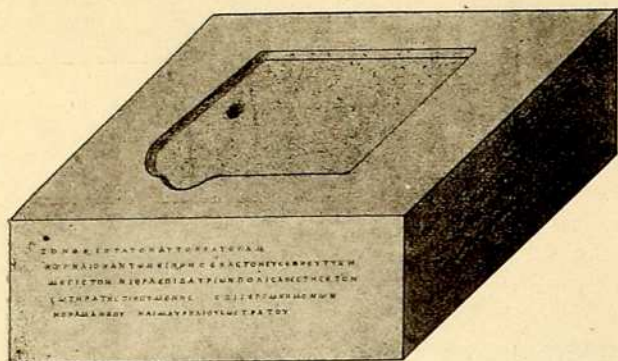
13 καὶ 14 εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ δύο πλευρῶν τοῦ ἐν εἰκ. 41^α καὶ 42^β βάθρου, ὅπερ δὲν ἐχρησίμευσεν ὡς οἰκοδομικὸς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στυλοβάτου, εὐρέθη ἔμωσ ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου κείμενον.

Ἐπιγραφή 12 (εἰκ. 40). Ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος βάθρου, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς οἰκοδομικὸς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στηλοβάτου, σώζεται

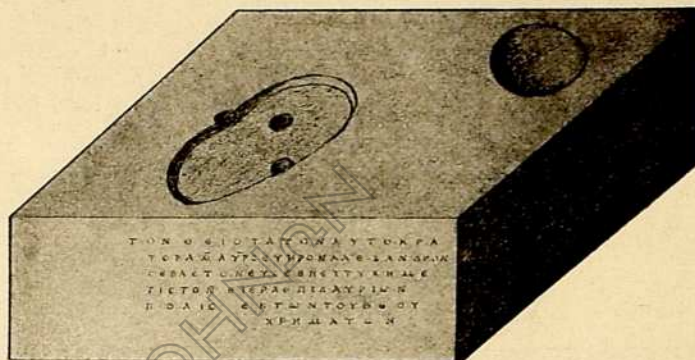
ΝΙΚΑΡΕΤΙΣ ΚΑΛΛΙΚΛΗΣ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ
 ΚΑΛΛΙΚΛΗΣ ΚΑΛΛΙΦΑΝΕΥΣ ΝΙΚΑΡΙΣΤΑ
 ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΙ
 ΑΡΧΑΛΛΟΝΙΑΣ ΚΑΔΑΠΙΩΝΑΙΩΝ

Εικ. 40.

Ἐπιγραφή ἀρ. 12

Εικ. 41α

Εικ. 42α

Εικ. 41α καὶ 42α. Βάθρον (μῆκος 0,82, πλάτος 0,60, πάχος 0,30) ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου (41α), ἀναστροφὴν ὕψιστον καὶ χρησιμεύσαν ὡς βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεύηρον. — Πρὸς εἰκ. 41 καὶ 42.

ΤΟΝ ΘΕΙΟΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΑΥΡΗΛΙΟΝ ΑΝΤΩΝΙΝΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΕΥΣΕΒΗΕΥΤΥΧΗ
 ΜΕΤΙΣΤΟΝ ΗΙΕΡΑ ΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ ΠΟΛΙΣΑΝΕΣΤΗΣΕΤΟΝ
 ΣΤΙ ΠΡΑΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ ΕΠΙ ΠΕΡΟΙΛΗΘΩΝΩΝ
 ΚΟΡΑΛΑΝΔΟΥ ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΣΩΣΤΡΑΤΟΥ

Εικ. 41 (πρὸς εἰκ. 41α)

Ἐπιγραφή ἀρ. 13.

ΤΟΝ ΘΕΙΟΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑ
 ΤΟΡΑ ΑΥΡΕΥΗΡΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ
 ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΕΥΣΕΒΗΕΥΤΥΧΗ ΜΕ
 ΤΙΣΤΟΝ ΗΙΕΡΑ ΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ
 ΠΟΛΙΣ ΕΚΤΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
 ΧΡΗΜΑΤΩΝ

Εικ. 42 (πρὸς εἰκ. 42α)

Ἐπιγραφή ἀρ. 14

ἐν τῇ ἄνω (τῇ ὀρατῇ) πλευρᾷ (μῆκος 0,85, πλάτος 0,60) ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Νικαρέτις, Καλλικλῆς, Καλλικράτης
Καλλικλῆς Καλλιφάνευς Νικαρίστα
Ἐπιδαύριοι - - - - -
Ἀπόλλωνι Ασκληπιῶι ἀ[νέθεσα]ν.

Ἐπιγραφή 13 καὶ 14. Αὗται ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῶν δύο ἀντικειμένων πλευρῶν τοῦ ἐν εἰκ. 41^α καὶ 42^β βάθρου

ἄρ. 13

Τὸν θειότατον Αὐτοκράτορα Μ[ἄρκον]
Αὐρηλίον Ἀντωνεῖνον σεβαστόν, εὐσεβῆ, εὐτυχῆ,
μέγιστον, ἢ ἱερὰ Ἐπιδαυρίων πόλις ἀνέστησε, τὸν
σωτήρα τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ ἱερομνημόνων
Κορ. Ἀμάνδου καὶ Μ. Αὐρηλίου Σωστράτου.

ἄρ. 14

Τὸν θειότατον Αὐτοκρά-
τορα Μ. Αὐρ. Σευῆρον Ἀλέξανδρον
σεβαστό[ν], εὐσεβῆ, εὐτυχῆ,
μέγιστον, ἢ ἱερὰ Ἐπιδαυρίων
πόλις ἐκ τῶν τοῦ θεοῦ
χρημάτων.

Τὸ βάθρον εὐρέθη κείμενον ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου, διατεταγμένον ὡς ἐν εἰκ. 42^α. Ἦτο ἄρα ἐπ' αὐτοῦ ἰδρυμένον, καθ' ἣν φέρει ἐπιγραφὴν ἄρ. 14, τὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σευῆρου ἄγαλμα. Ἐν τῇ ἀντιθέτως δ' ὀπισθία πλευρᾷ αὐτοῦ ὑπῆρχε κατ' ἀντιστροφον τάξιν ἢ ὑπ' ἄρ. 13 ἐπιγραφή. Ἐκ ταύτης δὲ φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ὁ λίθος εἶχε χρησιμεύσει ὡς βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, ὅτι δηλ. τὸ βάθρον εἶχε τὴν κατὰ τὴν εἰκ. 41^α στάσιν. — Φανερόν ἄρα εἶνε ὅτι ὁ λίθος τὸ πρῶτον ἐχρησίμευσεν (μετὰ τὸ 180 μ. Χ.) ὡς βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου (εἰκ. 41^α καὶ 41). Ὑστερον δὲ (μετὰ τὸ 235) οἱ Ἐπιδαύριοι ἀντικατέστησαν τὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἄγαλμα δι' ἀγάλματος τοῦ Ἀλ. Σευῆρου, πρὸς τοῦτο δὲ ἀνέστρεψαν τὸ βάθρον ὥστε ἔλαβε τοῦτο τὴν κατὰ τὴν εἰκ. 42^α στάσιν. Ἡ ἄνω δηλ. πλευρὰ ἐγένετο κάτω πλευρὰ καὶ ἡ ὀπισθία ἐγένετο προσθία. Δὲν περιωρίσθησαν ἄρα οἱ Ἐπιδαύριοι εἰς τὸ νὰ ἀντικαταστήσωσι, κατὰ τὸ σῦνηθες, μόνον τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, ἀλλ' ἀντικατέστησαν τὸ ὅλον ἄγαλμα, διότι διάφορος εἶνε ἡ κοιλότης, ἐν ἣ ἐνεγομοφότο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντωνίνου καὶ διάφορος ἡ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Σευῆρου (ἴδε εἰκ. 41^α καὶ 42^β).

*Ἐγγραφον μηνὶ Ἰουλίῳ 1920

Π. Καββαδίας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

A11789

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΠΡΟΚΑΤΑΡΑΧΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΟΥ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ